KEMAL TAHİR

GÖL İNSANLARI

Kemal Tahir - Göl İnsanları

İÇİNDEKİLER Göl İnsanları Çoban Ali

BİLGİ YAYINEVİ - ANKARA GÖL İNSANLARI

Hamdi uyuyan arkadaşlarını uyandırmamağa çalışarak pantolonunu giydi. Paçalarını diz kapaklarına kadar sıvadı. Ceketini omuzuna alıp kulübeden dışarı çıktı.

Dışarda «Kırklar köyü harabesi» yamrı yumru duvarların gölgesi altında karmakarışık ve tembel görünüyordu.

Mezarlığın yanından kısa bir dua okuyarak geçip üstü sazlarla örtülü ahırın kapısını açtı. Eşekler birbirinin omuzuna dayanmışlar gibi yanyana duruyorlardı. Kapının açılmasına, içeriye birinin girmesine hiç aldırmadılar.

Hamdi:

— Gidinin tembel merkepleri! dedi.

Hayvanların samanını verip kapıyı sıkıca kapatarak geri dönerken parmaklanın çökük avurtlarında gezdirdi: «Üç gündür boş oturduk. Tıraş olmak istermiş» diye düşündü. San kıllı sert bıyıklarını çekiştirdi.

Köy harabesiyle mezarlığın ötesi çepeçevre ormandı.

Sabah oluyor, ağaçların tepesinde, bulutların

ve dumanların arkasında, aydınlık aşağıdan yukarıya doğru genişliyordu.

Kulübenin kapısında Bulgaryalı Deli İbrahim'le karşılaştılar.

İbrahim'in sırtında beyaz gömlek, ayağında uzun paçalı donu vardı. Elindeki teneke ibrikle aptest-ten geliyordu. Yüzü kaba ve çopurdu. Kırmızı

çamurdan yapılmış bir heykele benziyordu.

Hamdi'yi görünce gülümsedi. Kocaman elini omuzu hizasında sinek kovar gibi salladı. Bu sıralarda ne kadar dikkat edilse yumuk gözlerinin içini görmek mümkün olmazdı.

— Hayvanlara mı baktın Hamdi?

— Saman verdim. Arkadaşlar daha yatıyor

mu?

— Bir Mustafa uyandı, cıgara içiyor. 1 Arka arkaya içeri girdiler.

Kulübe, yıkılmış bir evin temel duvarlarım sazla örtmek suretiyle üstünkörü, acele yapılmıştı.

Kapıyı Deli İbrahim'in iri gövdesi kapattığından, çatıya yakm yuvarlak camdan başka da pencere olmadığı için «Ağazade» dedikleri Mustafa'nın yüzü karanlıkta kalıyor, sigara içtikçe sivri çenesi kırmızı bir aydınlıkla yanıp sönüyordu.

Hamdi:

— Merhaba Ağazadem, dedi, erkence cigaraya sarılmışsın.

Mustafa paketi uzattı:

— Siz de yakın bakalım!

— Eyvallah!

Hamdi sigarayı aldıktan sonra kapsız yorganların altmda uyuyanları ayağıyla dürttü:

— Hey, Kurubacak Mehmet davran... Haydi Recep gün duğuyor.

Kurubacak Mehmet'le Recep gözlerini uğuştu-ra uğuştura gerinip oturdular.

Hamdi kenardaki sandıktan iki ekmek çıkardı. Toprak zeminin yarısından itibaren küçük pencereye kadar uzanan sedirin üzerine koydu. Tenekeden aldığı beyaz peynir kalıbını havada tutarak salamura suyunu süzerken:

— Salih, örtüyü ser ulan! dedi.

Salih sedirin üstünde tek başına yatıyordu. On iki yaşında idi.

Gürültüden uyanmış kocaman siyah gözlerini kırpıştırarak, etrafına bakmaya başlamıştı. Saçları üç numara makineyle kesildiği için, başı, incecik boynu üzerinde daha yuvarlak görünüyordu.

Hamdi, ağır davranmayı hiç sevmezdi. Hemen kızdı:

— Aptal aptal bakarsın! Vazgeçtim sofra örtüsünden... Kes şu ekmekleri...

Salih, pantolonunu ayağına süratle çekti. Ağzı daima açık duran paslı bir sustalı çakı ile ekmeği dilmeğe başlayınca, Hamdi tekrar çıkıştı:

— Bak! Yin.e elini, yüzünü yıkamadan ekmeğe yapıştın, soysuz!

— Unutmuşum Hamdi Ağa!

Salih, ön sırada bir dişi noksan olduğu için ıslık çalar gibi konuşuyordu.

Sedirden atladı. Kapıdan çıkarken Deli İbrahim ensesini yavaşça tokatladı:

— «Unutmuşum» olur mu? Sana kaç kere tenbihledi. '

Gözlerini küçülterek çocuğun arkasından baktı:

— Sonra pişmanlık çekersin. Bu yaşta gurbete çıkmışsın... Kendini toplamazsan

sürünürsün... Temizlik imandan gelir.. Değil mi Hamdi?

— Öyle...

İbrahim birdenbire Hamdi'ye döndü:

— Bu sabah yüzünü sen de yıkamadın Çerkeş. Lâkin ayıp değil. İnsan oğlusun...

Nasihat vermeden yaşayamazsın...

Hamdi bir şeyler mırıldanarak peyniri altı parçaya böldü. Dilimlerin üstüne koydu. Kurubacak Mehmet kıpırdanan bir örümcek gibi, kısa kolları ve ince bacakları ile hâlâ geriniyordu. Kendi kendine: «Şu Bulgaryalı, lâfı dikine, doğrusuna söylüyor, tam muhtar olacak herif» dedi.

Yemekten sonra eşekleri semerleyip, semerlerin iki yanma birer küçük küfe astılar. Omuzlarına kürekleri alarak yirmi beş merkepten ibaret kervanı «Kırklar köyü harabesi»nden deniz kenarındaki kumluğa doğru sürdüler.

Oradan Terkos gölü kıyısına çakıl taşıyorlardı.

Deniz ve göl, kulübeye yarım saat çekiyor, yol ormamn içinden geçiyordu.

Hafif bir yokuşu çıkınca ağaçların arasından Karadeniz göründü.

Üç günden beri devam eden fırtına, kenarda kısa köpükler bırakarak dinmişti. Karaburun taraflarından rüzgârım bulmuş keyifli bir yelkenli geçiyordu.

Hamdi bir müddet tahlisiye gemilerinde tayfalık yaptığından kendisini gemici sayar,

denize dair konuşmayı severdi. Damağını şaklattı:

— Köpoğlu deniz!.. Artık gemilere yol vermiş. Eşekler, parlayan çakılların yanma,

ayakları

kuma gömüldüğü halde, sakin sakin yanaştılar.

Dalgalar sahile bir ayda taşıyabilecekleri kadar çakıl getirmişti.

Hamdi, küreğin sapını göğsüne dayayıp eline tükürdü:

— Haydi arkadaşlar!

Küfelerin muvazenesini bozmamak için bir kürek birine, bir kürek ötekine atarak ikisini aynı zamanda doldurmak lâzımdı.

Hamdi hepsinden çabuk eğilip kalkıyor, hayvanları ötekilerden çabuk yüklüyordu. Yüzü terli ve rahattı.

Deli İbrahim ıslıkla bir Bulgar havası tutturmuştu. Küreği zorladıkça baldırları mosmor şişi-vordu.

Ağazade Mustafa, küsmüş bir çocuk gibi dalgındı. Güneşten solmuş, yağmurdan ufalmış kasketinin önünden siyah saçları görünüyor, az kamburca sırtı kürek sallamaya yaraşıyordu. Ağzında sönmüş bir sigara parçası unutulup kalmıştı.

Kurubacak Mehmet'le Recep, çalışırken ikiz-mişler gibi birbirlerine benziyorlardı.

Halbuki uzun boylu, geniş omuzlu, kocaman kırmızı burunlu Recep, kısacık vücudu iğri büğrü, suratı buruşuk Mehmet'in taban tabana zıddıydı.

Salih, eşekler yükleninceye kadar kayaların yanına, kabuk toplamaya gitmişti. Bunları pek seviyor, biriktirmeğe doyamıyordu.

Hamdi, Bozoğlandan başka yüklenecek eşek kalmayınca, Salih'i çağırmak üzere kayaların bulunduğu tarafa baktı.

Çocuk elleriyle işaretler yaparak koşuyor, bağırarak bir şeyler söylüyordu.

— Ne var Salih? diye seslendi.

— Leş var, Hamdi Ağa, leş var.

— Ne leşi ulan?

— Adam leşi...

Kürekleri bırakmadan bir tehlikeye gidiyormuş gibi, yanyana, sımsıkı yürüdüler.

Kayalara yaklaşınca alçalıp yükselen suların üzerinde boğulmuş adam göründü.

Yüzükoyun yatıyor, dalgalarla sallanıyordu. Sanki düşmemek için ellerinin üstüne abanmıştı. Deniz burada taşların keskin yarıklarına mütemadiyen girip çıktığından ceset âdeta homurdanmaktaydı.

Hamdi tayfalıktan kalma bir alışkanlıkla:

— Şuradan kancayı ver! diye bağırdı.

Deli İbrahim, paçalarını biraz daha sıvadı.

Ölüyü kumun üzerine, arka üstü uzattdar.

Avurtları şeker emiyormuş gibi dolu dolu, gözlerinden birisi aralıktı. Bir lâcivert gemici fanilası, siyah abadan bir pantolon giymişti. Otuz yaşlarında görünüyordu. Derisine yıkanmakla temiz-lenmiyecek kadar kömür tozu sinmişti.

Hamdi, çenesini kaşıdı:

— Kömür kayıklarında tayfa imiş... Besbelli! İbrahim kırmızı yüzünü astı:

— Bulgaryadan kömür getiren kayıklarda her-hal...

Çömelerek ölünün pantolonunu tutan ince kayışı itina ile çözdü. Ötekiler «Belki edep yeri görünür» diye başlarını çevirdiler.

Cebinden, meşini siyahlamış, iki gözlü bir cüzdan çıktı. Bir tarafta nüfus tezkeresi, ötekinde paraları duruyordu.

Kurubacak Mehmet, küreği kuma hızla sapladı:

— Hele nüfus kâğıdını bir oku! Nereliymiş bakalım ?

İbrahim ıslak sayfayı ağır ağır okudu:

— Resul oğullarından Dursun... Baba adı: İsmail... Ana adı: Ayşe... Giresun... Tepeköy...

— Vah vah! Karadeniz uşağı... Bizim oralardan... Tevellüdü kaçmış, baksana?

— 1328.

— Kaç yaşında demektir?

Ağazade Mustafa cıgara yakıyordu. Kelimeleri dişleriyle çiğneyerek tembel tembel konuştu:

— Benim kadarmış... Yirmi altı yaşında. İbrahim, elini nüfus tezkeresiyle beraber omuzu hizasında salladı.

—Genç ölmüş oğlancık... Derya insaf bilmez.

Dalgalara ağır bir hiddetle baktı. Bu haşarı ve yüreksiz denizi eskiden beri sevmiyordu. Paraları saydl.

— Topu yekûnu... on iki kaymesi varmış fukaranın.

Kurubacak Mehmet, kasketini çıkarıp tekrar başına koydu:

— Ne yapacağız Hamdi?

— Neyi sordun Mehmet, paraları mı?

— Paraları da, rahmetliyi de?..

— Kulübeye götürürüz... Kaptan gelince muamelesini yaptırır.

— Ya gelmezse... Hava sıcak. Kokar biçare...

— Bugün muhakkak gelir. Hat'tabaşı geceli üç gün oluyor. Erzak tükendi. Cıgara kalmadı. Aylıklarımızı da getirecek. Motörcüye: «Perşembeye

gidemezsem, pazara oradayım» demiş. Bugün pazar.

— Parayı da Kaptana mı vereceksin? Hami-diye kâğıdında köyü yazılı. Biz gönderelim gitsin.

— Kaptana veririz, elbet gönderir.

Recep, kocaman burnunu gürültü ile çekip emniyetsiz emniyetsiz öksürdü:

— Sen bilirsin... Kaptan paranın üstüne oturursa cümlemiz vebal altında kalırız.

— Bizden vermesi... Aslını ararsan, bu sahili Kaptan taahhüt almış, denizden ne çıkarsa kendi malı sayılır.

Recep, başını çevirdi. Hamdi, küçük Salih'e:

— Getir, surdan Bozoğlan'ı! dedi. Bozoğlan, kervanın en yaşlı, en zayıf, fakat

en iri merkebi idi. Kurnaz hayvandı. Denizden göl kıyısını bir başına bulur çıkarırdı ama yük taşımayı pek sevmezdi.

İhtiyarlığına hürmet, onu en son yüklüyorlardı.

Küfeleri indirip cesedi Bozoğİan'm sırtına koyarak haraket ettiler.

Yolda, çalılar ve taşlar ölünün bir taraftan ayaklarına, bir taraftan morarmış ellerine sürünüyor, sanki hissedermiş gibi bu hal hepsini üzüyordu.

Küçük Salih, kulübenin yanına yıkılmış bir duvarın gölgesine dikkatle uzatıldığı zaman leşe bir daha baktı.

Tek gözü hâlâ aralık duruyordu. Ağzından köpüğe benzer sarımtırak bir su akmıştı.

Deli İbrahim üstüne bir saman çuvalı örterken:

— Dünyaya doymamış oğlancık, dedi, gözü açık gitmiş.

Beş adam, gurbette kimsesiz ölmeyi düşünüp somurtarak, eşeklerin arkasından göle doğru yürüdüler.

Salih, dünyaya doymamakla gözü açık kalmanın münasebetini anlayamamıştı.

Terkos gölü, denizin aksine, üzerinde çıplak ayakla yürüyüp gitmek arzuları verecek kadar durgundu.

Bazı yerlerinde iki mil kadar genişlediği halde, girintili, çıkıntılı sahilleriyle belli belirsiz akan bir ırmağa benziyordu.

Kenara, çakılları motöre yükletmeye mahsus bir tahta iskele kurulmuştu. İskelenin yanında, teknesinin kalafat katranları görünen, boyuna kısa, enine geniş, eski bir sandal, karaya çekilmiş gibi hareketsiz duruyordu.

Çakıl yığınlarının arasından iskelenin üstüne kadar dekovil hattı döşeliydi... Hattın ortasına, kancası çekilince yana devrilen bir küçük vagon bırakılmıştı.

Hamdi üç günden beri dolu duran metre mikâbı ölçüsünü bir tahta parçasıyle sıyırarak fazla çakılları döküp ayağıyle bir kenara sürdü.

Kurubacak Mehmet'le Recep kalın tahtalardan yapılmış ölçeği kollarından tutup kaldırdılar. İçindeki çakıllar yere çöküverdi.

Eşekleri, boş sandığın yanına getirip küfeleri boşalttılar.

Yirmi beş merkeple ancak bir metre mikâp çakıl taşıyabiliyorlardı. Hamdi'ye göre, küfeler küçüktü. Kurubacak Mehmet'e bakılırsa, eşek kısmı zebun hayvandı.

Bozoğlan'a cesedi yüklettikleri için getirdikleri çakıl bu sefer ölçeği tamamıyle doldurmamıştı.

Diğerleri oturup dinlenirken Hamdi eksik kalan miktarı yerden topladığı fazla çakıllarla tamamlamaya çalışıyordu. İşini bitirdikten sonra omuz-

larıyle beraber dirseklerini de arkaya çekip gerinerek sordu:

— Arkadaşlar, metreden anlar mısınız? İbrahim başını hayretle kaldırdı:

— Metreyi ne yapacaksın? Yine Çerkeş domuzluğun tuttu herhal.

— Şüpheleniyorum. Şu bizim ölçek, metreden büyük galiba... Kaptana on kere söyledim. Bir metre alıver, dedim. Kulakasmaz. Açılır, kapanır bir tahta metre kaç paradır ki?...

İbrahim elini omuzundan aşağı salladı:

— Ölçüden bize ne? Büyük olsun, küçük olsun... Biz taşıdığımız kadar çakıl taşıyoruz.

— Haklısın. Bize göre hava hoş. Lâkin Kaptan zarar ediyor.. Ölçüye baksana... Neredeyse kulacım kadar. Bir metreden muhakkak ziyadedir, gâvur mühendis, bizim Kaptanı kazıklar gider.

— Onu da Kaptan düşünsün.

— Allah Allah! Burada çalışmıyor muyuz?

— Çalışıyoruz, aldığımız paraya göre...

— Yahu Bulgaryah, hep «para» der, durursun. İyi çalışana her zaman fazla para

vermezler ama, kötü de söylemezler. Sen, kendin: «Kaptan, eskiden, hepimize ana-avrat küfrederdi» demez misin? Bak şimdi adam kuzu kesildi.

— O vakitler, bazı bazı motor çakılsız beklerdi.

— Gördün mü? Zarar edince sen bile küfürbaz olursun.

— Çerkeş, gözünü aç! Çakılın metresini beş liraya satan adam zarar etmez.

— Beş liraya değil ki... İki yüz elli kuruşunu motörcüye veriyor. Yarı yarıya...

— Versin... Günde on sefer yapjyoruz. Her seferde bir metre taş çekiliyor. Bizim Kaptanın hakkı, yirmi beş lira tutar. Geçen ay hesap ettim: Altı yüz lira kazanmış.

— Hepsi kâr mı? Motorcu hakkı... Masarif... Bizim aylıklar... O kadar gün fırtına oldu. Çalışamadık.

— -Motorcunun hakkını karıştırma... İşte yirmi beş lira sayıyoruz. Ötekileri hep hesapladım. Yedi gün çalışmamışız. Masraf dediğin de bir şey mi? Sen ayda on beş lira alırsın, biz, dört kişi yedişer buçuk liradan otuz lira. İki lira da Salih'e veriyor, kırk yedi etmez mi? Erzaka da üstüste seksen lira tutalım.

— Hesabı görüyor musun? Bulgarya hesabı işte... Seksen lira imiş... Yahu biz haftada yalnız iki kilo cıgara içiyoruz.

— Haydi, hatırın için yüz lira olsun... Vergisi, falan yüz yirmi... Mahiye kırk yedi de bize mi dedik? Yüz altmış yedi. Bilemedin yüz seksen... Eksik, ziyade iki yüz! Buna da bir sözün yoktur inşallah... Demek bizim Kaptan oturduğu yerde dört yüz lirayı keseye atıyor.

Hamdi biraz düşündü:

— Allah versin. Başkasının kazancına göz dikmek iyi değildir. Hakkıdır kazanacak. Burada onun sayesinde ekmek yiyoruz.

İbrahim, avurtları dolu dolu güldü:

— O da, bizim sayemizde efelik ediyor. Bak, iyi dinle Çerkeş: Biz olmasak, bizim yerimize çalışacak ırgat da olmasa... Eşekler olsa, para olsa, erzak olsa Kaptan bu kadar kazanamaz ama, eşekler, para, erzak olsa da Kaptan olmayıverse, biz mahiye kırk yedi lira yerine altı yüz liradan ziyade kazanırız.

— Aklım ermez... Herif harabe ortasına sermaye dökmüş, bunca eşek satın almış. Elbet kazanacak. Benden yana anasının ak sütü gibi helâl olsun.

Recep de bu fikirdeydi.

Fakat Kurubacak Mehmet, içinden İbrahim'i haklı gördü.

Ağazade Mustafa düşünüyor, düşündükçe Hamdi ile İbrahim'e şaşıyordu. Bu hususta kendisinin de söyliyecek sözleri vardı. Lâkin üstüne elzem olmayan şeylerle neden uğraşmalı?

Lâf, çakıl sandığının büyüklüğünden, küçüklüğünden açılmıştı. Sağ elinin beş karışı tam bir metre geldiği halde, deminden beri kalkıp ölçeği karışlamaya üşeniyordu.

Ancak dört sefer yaptıkları halde kervanın daima arkasında giden Bozoğlan, kaypaklığa başlamıştı. Sezdirmeden ileri geçiyor, ağaç gövdelerine sürtünüyordu. Bu suretle küfeyi devirerek yükten kurtulmanın mümkün olacağını nasılsa öğrenmişti.

Hamdi arkadan seslendi:

— Bozoğlan'a bak Salih! Eşekliği tuttu. Kütüklere kütüklere gider.

Deli İbrahim güldü:

— Bozoğlan bizden akıllı desene Hamdi!

— Neden?

— Baksana yorulduğunu bilir bayağı, hayvancık! Hamdi, Bulgaryalı İbrahim'in yine lâf

dokundurduğunu anladı. Lâkin sükûnetini bozmadı:

— Ne yapalım, biz insan oğluyuz, onlar merkep... Ekmek yediğin kapıya kat'iyyen küfranlık etmeyeceksin Bulgaryalı.

— Sizde, yorulunca durmak küfranlık mı sayılır?

— Maaşı hak etmemek küfranlıktır. Ne sandın?

— Ölelim mi be ?

— Çalışan ölmez. Ben buraya gelmeden önce siz sabahtan akşama kadar altı, yedi

sefer ancak yaparmışsmız. Ben geldim geleli on seferden aşağı düşmez oldu. Ölüyor muyuz?

— Ölmüyoruz ama, yoruluyoruz.

— Neyin yorulması... Hava fırtına yaptı mı yan gelip yatıyoruz. İşte, üç gündür

oturduk.

— Biz oturunca Kaptan uğramadı. Erzaktan zarar ettik. Helvaya, peynire kaldık.

— Aldırma!...

— Nesine aldırayım, yalnız merak ediyorum, Kaptan sana cennette köşk mü yaptıracak.

İbrahim'le Hamdi iddialaşırken ötekiler ekseriya lâfa karışmazlardı.

Yanlarında yürüyen Ağazade Mustafa zor bir şeye karar vermiş gibi, cıgarasını hiddetle yere attı. Yorgun olduğu için artık dayanamamıştı:

— Hamdi, sana kızıyorum, dedi, olmaz yere eşek gibi didinirsin. Geçende, İbrahim" e de söyledim. Gördüğümüz iş, hani bir işe benzese yüreğim yanmaz. Cenabet şey! Çakılı, küfeye doldur, gölün kenarına yık, Gelip alsınlar. Nereye götürürler, ne yaparlar, bilmezsin.

— Nasıl bilmem. Terkos köyünün yanında koca su fabrikası kuruluyor.

İbrahim sinek kovar gibi elini salladı:

— Fabrika yapılmadan evvel neyin eksikti, yapılınca neyin ziyadeleşecek ?

Kurubacak Mehmet gizlice gülümsedi. Hamdi, yeşil gözleriyle hepsinin yüzüne ayrı ayrı bakıyordu:

— Anlamadım İbrahim ?

— Mustafa'nın demek istediği şu: «Meselâ çiftçi kısmisi, tarlacığmı sürerken, tohumcuğunu saçarken sonunda ne olacağını bilir. Yağmur yağar da mahsul iyi çıkarsa, yüzü güler. Bu sebepten kendini işe kaptırır. Çalışırken dünyayı düşünmez. Burada öyle mi? İş bizi avutmuyor, kürek sallamaktan adamın canı sıkılıyor.. Düşünürken düşünürken hiddetleniyorum», demen, bu demek değil mi Ağazade?

Mustafa memnun oldu:

— Yaşa Bulgaryalı... Dâvavekili gibi adamsın. Tamam böyle... Anladın mı Hamdi Ağa, sarmıyor çakıl çekmek.

Hamdi, Karabiga'nın Çerkeş köylerindendi. Sevdiği kızı «dengi değildir» diye kendisine vermek istemedikleri için gurbete çıkmış, altı seneden beri köyüne hiç uğramamıştı. Gurbete çıktı çıkalı, Çorlu mızraklı süvari alayında askerlik, İstanbul'da seyislik, tahlisiye gemisinde tayfalık, Adapazarı'n-da koruculuk ve birçok yerlerde işçilik yaptığı halde İbrahim'le Ağazade Mustafa'nın ne demek istediklerini, bir türlü anlıyamıyordu. Çakıl çekmek, neden kötü olsun.

«Bunun, öteki işlerden ne farkı var?» diye soracaktı., vazgeçerek kolay kızmayan inatçı adamlar gibi başım önüne eğdi.

İbrahim, onun uzun uzun sustuğunu görünce, dirseğiyle karnını dürterek sordu:

— Ne düşündün kardeşlik?

— Hiç! Allahıma şükür, düşünecek bir şeyim yok.

— Düşünecek bir şeyi olmak da, düşünecek bir şeyi olmamak da, kötüdür bugün için!

— Gene başladın karışık laflara, Bulgaryalı. Gölün kenarından kulübeye döndükleri

zaman

vakit öğleye geliyordu.

Birbirlerine belli etmeden, sabahtan beri arada sırada hatırladıkları ölünün olduğu gibi durup durmadığına baktılar.

Duvarın dibine en son gidip gelen İbrahim, gülümseyerek:

— Baktım da, yatıyor olduğu gibi, dedi. «Nüfus kâğıdımı, on iki liramı verin... Karnım acıktı» falan demez artık... Geçmiş gitmiş...

Yemeğin yarısında Ağazade Mustafa'nın diş ağrısı tuttu.

Yanağını eliyle kapatarak dışarı çıkınca Hamdi söylendi:

— Şu domuzu çektiremedin. Geçenlerde Ter-kos köyünde «hazır buradayız, beraber Sadık Baba ahversin» dedim, kulakasmadın.

Mustafa dışarıdan cevap verdi:

— O zaman ağrısı kesilmişti. Deli İbrahim:

— Ağrıyan diş, kerpeteni görünce siner, dedi, akılcığı erer sanırsın. Şuna biraz çay

kaynatalım. Sıcak, sancının panzehiridir. Ne dersin Hamdi Ağa?

— İyi bildin Bulgaryalı. Ateşi yak, çaydanlığı koy, hep içeriz.

Recep kapıya doğru bakıp sesini alçalttı:

— Ne de ağa oğlu mübarek... Kendine kalsa, çay bile pişiremez.

Kurubacak Mehmet, sağ elini karnının üstünde saz çalıyor gibi gezdirdi:

— Bir bağlama çalar... O kadar... Ama bağlamayı da çalar hani... Dağı, taşı inletir,

Ağazade...

Hakikaten arkadaşları yapmasa, Mustafa açlıktan ölür, kirden, pislikten kokardı. Elini evde işe sürmediği, hovardalıktan başka bir şey düşünmediği anlaşılıyordu. Mustafa oturup köyünden, kimsesinden bahsetmeyi sevmezdi! Yalnız arada bir söylediklerinden, babasının Çatalca taraflarında çok zengin bir köy ağası olduğunu, askerliğini bedelli yaptığını, babasının olmaz bir lâfına canı sıkılarak iki senedir gurbet gezdiğini öğrenmişlerdi.

Kurubacak Mehmet, dışarıda dişini tutarak tek başına dolaşan Mustafa'yı seyrederken, bunları hatırladı:

— Bizim oğlan akılsız, dedi, yarın, kalk köyüne git. Baba yüreği bu! Kovsa bile yıllarca küs durmaz. Evlât yüzünü görünce yumuşar. Çoktan da yumuşamıştır, başını döğer olmuştur ya... O da ayrı...

— Kovulduğu yere gitmek, ite mahsustur. Kendini bilen erkek tükürdüğünü yalamaz. Elin ekmek tuttukça çalışırsın. Vücuttan düşersen devletin bu kadar hastanesi var. Birine sokulur, ölüp gidersin...

İbrahim elini salladı:

— Ne deseniz boş. Mustafa zaten yolu tuttu. Çağıran olmadığı için, kıyın kıyın yanaşıyor. İşte Zonguldak'tan Terkos'a kadar geldi. Artık dayanamaz, baba ocağına döner görürsünüz.

Kulübenin önüne, yere devrilmiş kütüklerin üstüne oturarak çayın kaynamasını bekliyorlardı. Dibi is bağlamış kırmızı çaydanlığın burnundan duman çıkmaya başlayınca, Salih bardakları hazırladı.

Çay bardakları, iki küçük reçel kavanozuyla iki sırçalı maşraba, bir de kenarı çatlak yoğurt kâsesinden ibaretti.

Hamdi, şeker külahını gelirdi. Küçük Salih, daima birisi bitirdikten sonra içiyordu. Hamdi, herkese üçer tane şeker dağıttı. Recep, çayı karıştırırken,

başım kaldırmadan sordu:

— Buralarda kara kedi olur mu Mustafa?

— Ormanda yaban kedisi çoktur. Lâkin karasını, beyazını bilmem.

İbrahim güldü:

— Neye sordun Recep? Ölünün üstünden atlar da hortlak olur diye mi ?

Recep'in babası köy imamıydı. Kurubacak Mehmet'e göre, dine mahsus bir sürü şey biliyordu.

— Öyle ya, tekin sayılmaz.

— Hortlar mı demek?

— Hortlar, gece vakti gezer dolaşır... Allah korusun, hepimizi rahatsız eder.

— Bunlar masal, uydurma lâf İmamoğlu... Ölen adam, dünya yıkılsa kalkıp dolaşmaz. Kıyamette bile kalkacağı şüpheli.

Mustafa diş ağrısını unutmuştu.

— Kıyamet, kıyamet, derler. Şunu bileniniz varsa, bir anlatın! dedi.

Hamdi, İstanbul'da bir müddet Amerikalı asarı-atika âlimlerinin yanında çalışmış, birkaç kere de Aksaraylı Arap Hoca ile define aramaya gitmişti. Aksaraylı Arap Hoca'nın dünyaya ve ahirete dair çok derin malûmatı vardı. Hamdi, bunların hemen hepsini karma karışık ezberlemişti. Evvelâ alay ediyor zannettiği Mustafa'nın, ciddî söylediğini anlayınca şaşırdı:

— Kıyameti bilmiyor musun? Sizin köyde, i-mam, hoca yok mudur?

— Vardır.

— Anlatmaz mıydı ?

— Bilmem.

— Ağazade, sen cuma namazına, ramazanda teraviye hiç gitmedin mi?

— Küçükken giderdim. Yani ihtiyarın zoruna... Rabbim günah saymasın, aptestsiz falan sıraya geçer, öteberi, şeytanlık kura kura yatar kalkardım.

İbrahim, ötekiler gibi ürkmedi:

— Aldırma, dedi, apdestsiz namaz kılan bu dünyada bir sen değilsin!

Recep korkmuştu:

— Tövbe de... Tövbe de... Günah Bulgarya kâfiri...

Hamdi, bir parça şeker kırıp avurduna saklayarak anlattı:

— Dinle Mustafa! Kıyametten evveli var. Mehdi Resul gelecek. Mehdi Resul, şimdi bir

yerdedir. Hint'te mi, Çin'de mi, Arap'ta mı bilinmez. Sancak-ı şerif yok mu? Sancak-ı şerif, şimdi yüzünün üstüne toprakta yatar. Vakti zamanı gelince kendi kendine kalkıp dikilecek. İşte o alâmet, «Mehdi Resul göründü» alâmetidir. Mehdi, sancağı eline alacak. Acele Müslümanların önüne düşecek. Büyük bir muharebe olacak... Bütün kâfirler kılıçtan geçirilecek.

Mustafa, sözlerine akıl erdirebilmek için şüpheli şüpheli Hamdi'nin yüzüne bakıyordu. İbrahim ara yerden kayıtsızca sordu:

— Mehdi Resul'ün harbi, kılıçla mı olacak Hamdi?

Hamdi:

— Kılıçla olacak elbet... Ne sandm?

— Gâvur, mitralyöz, tayyare kullanırsa?

Bu cihet, Hamdi'nin hiç aklına gelmemişti. Böyle vaziyetlerde tereddüdün iman zayıflığına geleceğini bildiğinden, acele acele cevap verdi:

— Öyle şey olmaz, Mehdi Resul devrinde mitralyöz işler mi? Şişer kalır vallaha... İş

kılıca dayanacak. Atların üzengisinden kan akacak. Ama sonunda insanlar rahat edecekler. Fakir zengin kalmayacak. Kurtla kuzu kardeş olacak.

Kurubacak Mehmet, sıcak çaydan sonra buruşuk alnına biriken terleri sildi ve keyifle bağırdı:

— Ne güzel... Belki sancak doğrulmuştur. Mehdi Resul'ün çıkması yakındır, gelse de

kurtulsak.

Recep, babasından öğrendiği gibi, derinden derine içini çekti:

— Bakalım sende iman bütünlüğü var mı? Kurtulmak öyle kolay değil...

Kurubacak Mehmet kendisinden emindi:

— Bak, Mehdi Resul görünsün, iman ciheti kolay. Ben kaç paralık adamım ki, vebalim, suçum ne olacak?

Recep, hemşehrisi olduğundan Kurubacak'ı seviyordu.

— Orası da öyle, dedi, «kırk yıl günahkâr, bir yıl tövbekar», denilmiş.

İbrahim gene gözlerini kısmıştı:

— Doğrusunu ister misin Hamdi, senin Mehdi Resul'ün işine aklım ermiyor. Marifet, kendi kendine doğrulmadan sancağı kaldırmakta... Odun bile «yandım Allah!» diye ayaklanınca, Mehdi Resul ister yetişsin, ister yetişmesin. Bir de kurtlarla kuzular kardeş olacak dedin, korkarım bu işte gene kurtlar kazanır.

Hamdi, Bulgaryalıya dargın dargın bakarak cevap vermeye hazırlanırken Mustafa tekrar sordu:

— Şu halde kıyamet dedikleri kılıç harbi öyle mi Hamdi?

— İbrahim'den soluk bulsak da anlatsak... Kıyamet dünyanın sonudur. İsrafil Peygamber, borusunu çalınca yeryüzündeki canlılar, hayvan, insan sizlere ömür. Dünya dümdüz olacak. Ağazade öylesine ki, nah, avcumun içi. Maşrikten yumurta yuvarla,

Mağribe kırılmadan varsın. Dünyada bir Hak Taalâ, bir de kurt kalacak. Rüzgâr, kurdun derisini ayaklarından başlayıp yüzecek. Derisi yüzülen kurt, silme yara olup geberirken: «Eyvah, bende bu kuvvet varmış da kadrini bilmemişim» diyecek ama, iş işten geçti. Ağazade Mustafa:

— Masal gibi yahu! dedi.

İbrahim ciddiyetle başım sallıyordu:

— Masal olmasına, halis kurt masalı... Lâkin kurdun yüzülmüş póstekisi ne olacak, kimin hissesine düşecek? Orası belli değil.

Hamdi, Bulgaryalının dinsizliğine artık kızmıştı. Ayağa kalktı:

— Ölürsen görür anlarsın, zındık herif! Kurubacak Mehmet, boş çay fincanını yere bıraktı. Mustafa'dan bir sigara istedi:

— Bizim oraların hocası kıyamet gününü böyle anlatmaz, dedi, güneş tepemize bir mızrak boyu alçalırmış, hepimizi cayır cayır yakarmış. Cümlemizin günahı, vebali tartılacak. Sırattan geçeceğiz. Recep tasdik etti:

— Öylesi de olacak, böylesi de... İkisi de hak. Recep'le Kurubacak Mehmet, İnebolu'nun De-

repınarı köyündendiler. Senede altı ay gurbete çıkarlar, vergi, giyim, kuşam, tuz, kil, gazyağı masarifini kazanır dönerlerdi.

Recep'in köyde hali vakti iyi idi. Lâkin Ku-rubacak'm ikisi kız, dördü erkek altı çocuğuna karşılık, kırk dönüm tarlası vardı. Bu sebepten, hissesine düşen köylü sigaralarını aybaşında Terkos köyü bakkalına satmasını, sonra canı çektikçe arkadaşlarından sigara istemesini kimse ayıplamıyordu.

Rüzgâr yükselmişti.

Rüzgârda, kumsalı dalgalar yaladığı için çalışmak kabil olmuyordu.

Hamdi bir gökyüzüne, bir de kımıldamaya başlayan ormana baktı. Uzaklardan yaprak hışırtıları arasından kömürcülerin balta sesleri işitilmekteydi.

— Hava patlayacak aıkadaşlar, dedi, Haydi, deniz kabarmadan bir sefer daha

yapalım, gevezelik ettik.

İbrahim küreği omuzladı:

— Ölümden korktuk... Denizden ölü çıktı. Belimiz büküldü.

Otlayan eşekleri toplayıp önlerine kattılar. Denizin rengi morarmıştı. Küfeleri süratle doldurdular. Çakılları gölün kenarına boşaltıp kulübenin önüne gelince, Hamdi:

— Ben çamaşır yıkayacağım, dedi, isteyen varsa haydi hazırlansın.

İbrahim'le Kurubacak Mehmet:

— Biz de yıkarız! dediler.

Salih, ateşi yaktı. Üstüne gaz tenekesini koydu. Sonra kovalarla su taşımaya başladı. Recep, dizlerinden birisi yırtılmış olan pantolonunu yamamaya oturmuştu.

Ağazade Mustafa, kulübeye girdi, sedire yüzükoyun uzanıp başını koluna dayadı.

#

Deli İbrahim kocaman ellerine hiç yaraşmayan bir hamaratlıkla çamaşır yıkıyordu.

İşe daldığı zamanlar şarkı söylemek âdeti olduğundan bir Bulgar havası tutturmuştu. Hayatı, Bulgaryadan muhacir gelmesiyle başlamış gibi

hikâyesini kısaca şöyle anlatırdı: «Osmanlı hududuna - Türkiye Cumhuriyetine hâlâ böyle diyordu- ayak basınca sevindik. Önümüze eli defterli bir adamcağız çıktı. 'Safa geldiniz, hoş geldiniz babacıklar.' dedi. Bizi Tekirdağı taraflarına iskân edecek oldu. Aklı erenlerimiz: 'Dur bakalım, kâtip! Nasıl yerdir, ot biter mi, adam barınır mı?' dediler. Kâtip: 'O da nasıl lâf. Bir karpuzu olur, tamam yirmi beş sağ okka çeker' diye türlü türlü diller döktü. Bizi yola yatırdı. Hey anacığım, bizi bir yere iskân ettiler, ormanı bile yok. Haydi yerlisine hoş diyelim, biz alışmamışız. Seferberlikten bu tarafa sürülmemiş tarlada İbrahim ne yapar? Ebniye kurduk, çalışmaya başladık. Doğrusu karpuzu iyi idi. Lâkin nerede kâtibin yirmi beş okkalıkları, nerede bizim yetiştirdiğimiz, şun-cacık bostanlar? Baktım olmayacak. Çocuklarla kadını aldım, Bursa'ya geçtim. Orada çocuklar birbiri arkasına ishal oldular. Kızılcık reçeli, bulgur pilâvı, yoğurt ayranı para etmedi. Birer hafta aralığına gömdük, gitti. Bir ben, bir kadın kaldık mı sana! Komşular kadının aklını çeldiler: 'Yalnız İbrahim'in geliratıyle ev dönmez, haydi bizimle beraber ipeğe gel, yevmiye alırsın.' dediler. Benim işim fena değildi. Lise mektebinde hademelik ediyordum. Biraz sermaye tutunca, beygir arabası alıp kiracılığa başlayacaktık.

Karı milleti bir şeyi aklına koyar da yapmaz mı? İpek işlemeye girdi. Sen, sabah namazından, akşam ezanına kadar kaynar suda çalışabilir misin a karı? Üç aya varmadan yatağa düştü. Sıcak suda çalışmak göğsüne dokunmuş... Al belâyı!.. İnce illetten kurtaramadık. Kaldık mı sana bir başımıza!.. İşte o gün bugündür, bir abam var atarım, nerede olsa yatarım, hesabı... Bir başına olmak Rabbime mahsus derler hocalar... Pek inan-maycaksımz. Bulgaryalı Deli İbrahim de bir basmadır işte.»

İbrahim bunları söylerken, başka birisine ait eğlenceli bir hikâye anlatıyor sanılırdı. Yalnız memleket hasreti duyduğu zaman, küreği birine hiddetlenmiş gibi hızlı sallar, çamaşırı böyle kızgın kızgın çitiler, şarkısını böyle bir acayip söylerdi.

Ses gittikçe yükseliyor, gaydadan öğrenilmiş Makedonya havaları rüzgâra karışıyordu. Ağazade Mustafa bağlaması elinde kulübeden çıktı. Çamaşır yıkayanların yanına oturdu. İbrahim'in türküsüne uymaya çalıştı.

İyi bağlama çalıyordu. Bulgar gaydasının şımarık seslerine bizim türkülerimizin ağırbaşlı, mütehammil ve kederli çeşnisini karıştırarak,

farkına varmadan yeni şeyler buluyordu. İbrahim, türkülerinin başkası tarafından tekrarlanmasını severdi.

Arada bir: «Oldu mu, kardeşlik, orası öyle mi hiç?» diye gülüyor, güfteyi hatırlamak için biraz durarak, baştan başlıyordu.

Hamdi ile Kurubacak Mehmet, dalgın dinliyorlardı.

Küçük Salih, bir kütüğe oturmuş, başını sallıyordu.

İbrahim bir müddet sonra şarkı söylemekten usandı:

— Ağazade, benden bu kadar, dedi, sen bir başına hangi havayı dilersen öttür!

O zaman Mustafa, toprak yoldan çıngırak ve nal sesleri işitilinceye kadar, arkadaşlarına bağlama çaldı.

*

Araba kulübenin kapısında durmuştu.

Çamaşır yıkayanlar ellerinin sabununu kuru-layarak koştular.

Mustafa bağlamasını kolunun altına sıkıştırıp ağır ağır yaklaştı.

Şerif Kaptan, arabacının yanından yere atlamış, mavzerini kulübenin duvarına dayamıştı.

— Merhaba tosunlar, dedi, ne var, ne yok?

— Sağlığın Kaptan! dediler.

— Geç kaldık bu hafta, açlıktan ölmediniz mi?

Hamdi, arkadaşlarının, yerine cevap verdi:

— Ölünür mü? Geçindik..

— Nerde Recep? Balıkta mı?

— Hayır, içerde pantolon yamıyordu. Uykuda mı kaldı, nedir?

— Bırak uyandırma, uyusun. Sen nasılsın İbrahim Ağa?

— Çalışırız Kaptan. Çamaşıra girdik karı gibi.

— Kurubacak! Sen de mi çamaşır yıkıyordun ulan?

Kurubacak yüzünü büsbütün buruşturarak gülümsedi. Namaz kılar gibi ellerini göbeğine kavuşturmuştu.

Kaptan başını Mustafa'ya çevirdi:

— Maşallah... Bağlama kolunda... Yeni türküler var mı?

— Çoktan çalmadım. Parmaklarım hamlamış mı, diye baktım.

— İyi, iyi! Size rakı da getirecektik. Ve lâkin ısmarladığımız adam, vaktinde

yetiştiremedi. Gayri haftaya... Geç kalmamız da bundan...

İbrahim, tahtaları kırmızı çiçekli muhacir arabasına, yeleleri boncukla örülmüş demir kırı beygirlere dalmıştı.

Hamdi, Salih, Kurubacak Mehmet helva karavanasını, peynir ve kavurma tenekesini, fasulye torbasını, ekmekleri ve sigara paketlerini kulübeye taşıdılar..

Recep, pantolonunu acele giyerek, erzakın sandığa yerleştirilmesinde Hamdi'ye yardım etti.

Kaptan küçük iskemleyi alıp kapının önüne oturmuştu.

Hamdi işini bitirdikten sonra:

— Bu hafta işler durgun Şerif Ağa, dedi, bir defa üç gün boş oturduk. Fırtına kesilmedi. Bugün, hem deniz kabardı, hem leş çıktı.

— Leş mi çıktı?

Hamdi, kulübeden cüzdanı getirdi:

— Giresun'un köylerinden... İsmi bir hoş... Kendisi 328 tevellütlü... Kömür kayığı tayfasından olmalı. Üstünde on iki lira parası vardı. Buyur, say!

Kaptan paraları saydı. Nüfus tezkeresine bakmadı:

— Nerde ölü ?

— Buraya getirdik.. Duvarın dibine yatırdık.

— İyi etmişsiniz. Götürüp karakola teslim e-derim. Muamelesini yaparlar. Üstünden

liman kâğıdı çıkmadı mı?

— Başka kâğıt çıkmadı. Köyü, nüfusunda yazılı. Parasını çotuğuna, çocuğuna yollarsın.

— Yollarım elbet... Ne kadar çakıl çektiniz?

— Bugün öğleye kadar çalıştık... Yok canım... Öğleden sonra da bir sefer yapıldı.

Senin anlayacağın on günde altmış beş sefer tuttu.

— O da yetişir... Aferin... Hayvanlar nasıl?

— İyiler... Çalışıyorlar...

— Yaralısı, hastası yok ya?

— Yok.

— Yemleri haftaya kadar idare eder mi ?

— Haftaya ne demek? On beş gün idare eder.

— Tükenince haber verirsin. Motor işledi mi muntazam?

— İşlemedi... İki gün ancak geldi.

— Size koyun da kestirecektim. Baktım rakı yetişmedi, kavurma aldım.

— İyi ettin. Bu gece kalacak mısın? Kaptan bazı geceler kulübede yatardı. Bunun için evden bir de yatak getirmişti.

— Yok, bu gece gideyim, dedi, ölünün muamelesi filân ister. Haftaya kalırım. Ay ışığı olur. Rakı da getiririm. Bir cümbüş yaparız.

— Başüstüne..

Şerif Kaptan kuşağının arasından bir kese kâğıdı çıkardı:

— Al şunu. Arkadaşların maaşlarını ver. Kendi aylığını da alırsın. Büyük para vardı. Bakkal Rı-za'ya bozdurduk, hep ufaklık vermiş.

— Zararı yok. Hani, «metre» demiştim, getirdin mi?

— Vay canına... Aklımızdan çıkmış ulan!

— Etme Kaptan... Ucuz bir şey alıver. Vallah billâh gâvur mühendisin ölçüsü metreden büyük.

— Haftaya mutlak bekle... Bir metre alır getiririm.

Şerif Kaptan birdenbire ayağa kalktı. İleri - geri yürüdü. Çok sinirli, çok hareketli bir adamdı. Kırk beş, elli yaşlarında görünüyordu. Gözleri biribirine yakın ve küçüktü. Suratında büyük bir bıçak yarası vardı. Yara, sağ tarafta, kulaktan çeneye kadar pembe bir çizgi halinde inmişti.

Bu sebepten sağ gözü daima kısılmış duruyor, bugünkü gibi keyfi yerinde olduğu zamanlar bile yüzüne tehditkâr ve mütecaviz bir mâna veriyordu.

Konuşurken bir elinin başparmağıyle kalın, gümüş köstеğini kımıldatır, oturduğu yerden kalksa, veya durduğu yerden yürüse belindeki tabancanın kılıfını arkaya doğru iterdi. Daima kilot pantolon, avcı biçimi ceket, ve çizme giyiyor, düğmelerini hiç iliklemediği ceketin altına mutlak siyah kuşak bağlıyordu. Beygirle geldiği zamanlar gümüş kırbacını unutmazdı. Ekseriya sarhoştu. «Kaptan» lâkabı, denizciliğinden değil, mütarekede çete reisliği etmekten kalmıştı.

Ölüyü arabaya taşıttıktan sonra fazla durmadı.

— Kalın sağlıkla tosunlar! diyerek arabacının yanına oturdu. Hamdi'nin uzattığı mavzeri dizlerinin üstüne koydu.

— Haftaya geliriz... Haydi amca, bas gidelim. Bir sözün var mı Hamdi?

— Yarın rüzgâr düşmez de boş kalırsak, Ter-kos köyüne ineceğim. Biraz işim var!

Ağazade Mustafa da birdenbire karar verdi:

— Ben de gideceğim Kaptan!

— Olur, olur! Ismarladık şimdi.

Araba, yolun dönemecinde gözden kaybolunca, Hamdi yere çömeldi.

Arkadaşları etrafına toplandılar.

Küçük Salih, iki lira aylığını, kaptanın doğruca babasına verdiğini biliyordu. Buna rağmen o da yaklaşmıştı.

Hamdi kese kâğıdını yırtarak yere yaydı:

— Bu sefer hep bozukluk... İçinde yeni gümüş paralar da var. Sen bunları hiç gördün

mü Salih?

— Görmedim Hamdi Ağa... Bir tanesini göster bakayım. Gene veririm..

Gözleri parlıyordu. Yüzünün her zamanki yorgun hali değişmiş, ağzımn büyümüş de küçülmüş ciddiyeti kalmamıştı. Hamdi, nereden geldiğini bir türlü kestiremediği kederli bir şaşkınlıkla:

— -Bu seferlik sana da para verilecek Salih, dedi, baban, Kaptandan bu ay yüz yetmiş beş

kuruş almış. «Yirmi beşini Salih'e ver, harçlık etsin» demiş. Al sana bir yeni yirmi beşlik...

Salih, küçücük, beyaz parayı avucunun ortasına koydu. Bir müddet baktı. Sonra:

— A.. Üstünde adam resmi var... Adam resmi!., dedi.

Hamdi, çenesini sert sert kaşıyordu:

— Gazi'ninresmi o... Bak bakalım benziyor mu?

— Sahi, benziyor... Gazi Paşanın resmini koymuşlar...

Düşünerek biraz, sustu:

— Kardeşime yollarım. Şunu bana deliver Mehmet Asa... K'z köyde boynuna (aka-.

— Delersen geçmez ulan...

— Geçmeyi versin.. Daha iyi... Kimse almaz. Fukaraya ziynet olur.

Hamdi, lüzumsuz yere en büyük sesiyle gülerek çocuğun yuvarlak başını okşadı.

Ağazade Mustafa, yavaşça Hamdi'ye sordu:

— Lirayı kestin mi Hamdi ?

— Kestim.

— İyi ama, yarın Terkos'a ineceğiz... Belki lâzım olur.

— Sen bana borcunu öde... Lâzım olursa yine veririm. Ama yarım saat sonra istermişsin... Baş-üstüne...

Hamdi müsrif değildi. İbrahim onun koynun-daki eski cüzdana kaç kere: «Su içinde elli

kayma sayarım. Eksik çıkarsa zarar benim. Elverir ki, siz Çerkeş domuzunu razı edin»

diye paha biçmişti. Kurubacak Mehmet düşünceli düşünceli:

— Cigaraları nasıl satacağız, dedi, gördün mü işi... Kaptandan ruhsat istemeliymiş. Geçen ay gibi yapalım mı Hamdi? Parasını sen ver, götürür, satarsın!

—Olur, paketi beş kuruştan mıydı?

— Beş kuruştan... Bakkal Rıza Efendi yirmi para aşağısına alıyor.

— Otuz paket beşerden bir buçuk lira tutar.

— Bu ay otuz bir... Temmuz ayı.

— Yok camm.

Kurubacak Mehmet, örselenmiş bir kösele parçasına benzeyen elini uzattı. Başparmağından itibaren parmaklarının birini açık tutup birini kapatmıştı. Yüksek sesle saydı:

— İşte... Mart 31... Nisan 30... Mayıs 31... Haziran 30... Temmuz 31...

— Haklısın Kurubacak.

Hamdi, cebinden bir avuç bozuk para çıkardı. Ne zaman sigara satmak lâfı açılsa Kurubacak Mehmet sözü mutlak köye çevirirdi.

— Köye biraz harçlık gönderelim, dedi, geçen ay da «gönderelim» dedik... Unuttuk.

Terkos'a ineceksiniz, Bakkal Rıza Efendiye verirsin, o gönderir.

Hamdi, Kurubacak'ın durgunluğunu dağıtmak için gülmeye başladı:

— Bu ne para biriktirmek... Sonra koyacak yer bulamazsın.

— Para biriktirmek ne haddimize bizim... Tahsildar yorganı, tencereyi satmasın, yeter.

— Parayı vergi için mi gönderirsiniz hep?

— Elbet vergi için.

— Yazık, kalıbına, yazık!

Hamdi'nin en öğündüğü şey, gurbete çıktı çıkalı, götürüp eliyle on para vergi vermemiş olmaktı. Kurubacak Mehmet'in sıska omuzuna vurdu:

— Ben vergi nedir, bilmem. Hep bizim gibilerden mi alacaklar. Biraz da zenginler versin.

Recep bir ot sapını dişleri arasında ezerek dinliyordu. Mehmet'in sustuğunu görünce, burnunu çekerek sordu:

— Çifti çubuğu, çoluğu çocuğu olmamak, dile kolay. Atar durursun Hamdi Efendi, fabrikada çalışırken senden vergi kesmezler miydi?

— Keserlerdi. O sebepten yüz elli kuruş yevmiyeyi bıraktım da* buraya geldim. Bir

gün kafam kızdı. Günde yüz elliden ay sonunda elime kırk beş lira geçecek. Halbuki otuz dört küsur lira veriyorlar. Üst tarafı vergiye tutulurmuş. Çektim kasketi, yürüdüm. O sırada kaptan birini arıyormuş. «Çakıl çekmekte çalışır mısın?» dedi. «Çalışırım!» dedim. Buraya geldim.

— Pazarlık etmediniz mi ?

— Kaptanla mı?. Etmedik. Çakıl taşıyan motorun sahibi Hidayet usta, fabrikada

makinisttir. O konuşmuş.

—Allah Allah! Ay başına yakın: «İşini beğenmedim, bana yaramazsın!» diye kovalasaydı?

— Yağma yok! Hakkımı isterdim.

— Pazarlıksız gelmişsin?

— Size ne veriyorsa, bana da o kadar verirdi.

— Kulakasmadı diyelim.

— Zorla alırdım paramı... Yağma yok.

— Kaptandan mı?

— Kaptandan... Ne sandın!

Ötekiler de alâkadar olmuşlardı. Kurubacak:

— Belâ heriftir Kaptan, dedi, zorla iş yapmaz. İbrahim, yere bakarak gülümseyen

Hamdi'nin

yerine, cevap verdi:

— Senden yaman olmasın Kurubacak! Senin işin, elde mavzer efelik etmekten daha

müşkül!

Gece fırtınalı geçti.

Rüzgâr, uzak mandıraların köpek seslerini, biribirine çarpan ağaç dallarının çatırdıları ile kayalarda döğünen denizin homurtusunu kulübenin etrafında bir tahta fıçı gibi yuvarladı, durdu.

Hamdi, sabahleyin kahvaltıdan sonra İbrahim'e:

— Biz gidiyoruz, dedi, hayvanlar yemi kesince ormana bırakırsınız. Benim çamaşırlar

ıslaktır, sermeyi unutma.

— Olur.

Kurubacak Mehmet yirmi lira verdi:

— Yarısı benim, yarısı Recep'in. Bakkal Rıza Efendi gönderir. Posta kâğıdını sonra

alırız.

— Adresleri biliyor mu?

— Onda yazılısı var.

Hamdi, sırtına yakası küçük sedef düğmelerle yandan ilikli bir siyah Çerkeş gömleği, bunun üstüne kahverengi abadan bir yarım palto giymişti. Bacaklarının, küçükten beri beygire binmekten ileri gelen hafif çarpıklığı, kilot pantolondan büsbütün belli oluyordu. Ağazade Mustafa da hazırdı. Arkasında, İstanbul'un Kapalıçarşı koltukçularından aldığı lâcivert elbise vardı. Pantolon biraz kısa, ceket biraz bol olduğundan Mustafa bu kıyafetle daha kısa boylu, daha ufak tefek görünüyordu. Ceketinin içine beyaz jarseden bir boyun atkısı asmış, göğsündeki pembe kenarlı mendili, yirmi beş kuruşluk dolma kalemiyle tutturmuştu. Yola çıkacakları zaman, yorganın arasından beyaz saplı Bursa bıçağını alıp beline soktu.

İbrahim gülerek sordu:

— Silâhlanıyorsun Mustafa, Sarıcalara muharebeye mi ?

Sandalı çözdüler. Hamdi küreklere oturdu.

Mustafa eline uzun bir sırık almış, kıç üstünde ayakta duruyordu. Sığ yerlerde sopa ile dayanarak küreğe yardım edecekti.

Durgun suyun üstünde yavaşça yola çıktılar.

Mustafa:

— Önce tıraş oluruz, dedi, sonra İnebolulularıın parasını yatırırız.

— Dişini çektirecek misin? 1

— Ağrımıyor.

— Sen bilirsin. Unutturma... Dönüşte bulursak gazete alalım. Salih okumaya

meraklıdır. Sevinir oğlan.

— Unutmayız.

Kürekler ıskarmozlarda gıcırdıyordu.

Gökyüzü göle vurmuştu. Yer yer beyaz, yer yer mavi renkler] kırışıksız ve derin parçalarla uzanıp gidiyordu. Rüzgârda yosun ve çamur kokusu vardı. Suyun dibi apaçık duruyor, eski sandal, bir gün Hamdi'nin bir Beyoğlu mağazasının camekânmda gördüğü kocaman bir kavanozun içinde yüzüyormuş gibi, irili ufaklı balıkların ve yosunların üzerinden geçiyordu.

Mustafa:

— Köpoğlusu göl... Uyu bakalım, uyu! dedi.

— Uyuyor mu sanırsın Mustafa? Su uyur mu?

— Uyuyor işte... Su, neden uyumaznnş. Bizde: «Su uyur, düşman uyumaz.» derler.

Deniz homur homur homurdanırken, bilmez misin, bunun kılı kıpırdamaz. Sana bir şey söylesem inanır imsin Hamdi? Göl kısmı, suların aptalıdır.

Hamdi küreklerin sapma doğru gülümsedi:

— Suyun akıllısı, aptalı olur mu, Ağazade ?

— Denize bakarsan göl aptal, şuna bak... Koca İstanbul'a su veren adam hali var mı

şunda?

— Sahi, Ağazade. Bütün İstanbul evlerine suyu burası verir. Sen buralısın, bilirsin,

suyu acaba azalır mı?

— Azalmak ne gezsin. İnadına çoğalır. Büsbütün çoğalırsa, denize akan kanalın kapaklarını açarlar da suyunu azaltırlar. Görmedin mi? Kayıkçılar, fırtınadan sonra kanaldan geçip denize çıkarlar. Sahile düşen tahta, kömür çuvalı, teneke-siyle gazyağı, zeytin falan, öteberi toplarlar.

— Öyle ya, toplarlar. Terkos gölü evvel- eski var mı dersin?

— Yok camm... Terkos gölü yenidir. Bizim ihtiyarlar buranın serencamını anlatırlardı: Vaktiyle gölün yeri düzlük, ovalıknuş. Ortasında bağlı bahçeli, davarı sığırı saymakla tükenmez büyük bir köy varmış.

— Ne olmuş? Su mu basmış?

— Su basmış. Allaha âsi olmuşlar. Namusu, hayayı unutmuşlar. Bir gece, yatsı vakti köye yeşil sarıklı bir hoca gelmiş. Milleti hak dinine davet etmiş. Hocayı bir eve misafir etmişler. Yarı gecede yanına, on dört yaşında güzel mi güzel, bir kız göndermişler. Hani baştan çıkarsın, diye. Yeşil sarıklı hoca sabaha kadar teşbih çekip dua etmiş, dayanmış. Lâkin horozlar öterken şeytana uymuş, elini kızın şalvarına götürünce bir top patlamış, sular: «Gürrr!» diye boşalmış, köyü basmış. Kırk gün, kırk gece yağmur yağmış; köyden, hayvan olsun, insan olsun, bir can kurtulmamış. Bahar üstü hava açık olursa, suların dibinde köyün beyaz minaresini gören olur. Bundan

başka, bazı bazı horoz sesleri duyulur, dağ, taş çınlar. Sarıca köy yok mu? Eskiler: «Batan köyün gurbete gezenleri gelip kurdu. Mezhep genişliği oradan kalmadır» derler.

Terkos köyüne çıkınca tıraş oldular.

Hamdi, İnebolulular parasını göndermek, cı-garaları satmak için ayrıldı.

Mustafa, aşçı dükkânına girip arka taraftaki bahçede, çardağın altında, bir masaya oturdu.

Burasını rüzgâr tutmadığından hava sıcaktı. Kabak fidelerinin geniş yaprakları, mısır koçanlarından sarkan püsküller sararmıştı. Tembel ve kirli tavukların arasında, ibiği ve kanatlarının ucu kıpkırmızı bir horoz, yanpiri yanpiri kabararak dolaşıyordu.

Mustafa küçük Salih için aldıkları Köroğlu gazetesinin resmine dalgın dalgın bakarken, Hamdi, kasketini arkaya atmış, terini silerek geldi, karşısına oturdu:

— Gazete mi okuyorsun Mustafa?

—Yok... Resimlerine baktım. İşleri bitirdin mi?

— Bitirdim ama, karnım aç...

— Eh acıktık, vakit öğleye yaklaşıyor, paydos düdüğü çalınınca buraları kalabalık

olur.

— Ne yiyelim?

— Köfte yaptırırız. Piyaz söyleriz. Bir şişe de rakı ısmarlayalım.

— Hay hay! Ismarlayalım.

Daha şişe yarı olmadan paydos düdüğü çaldı.

Dükkân ve bahçe, üstü başı kapkara ustalar ve ustabışalarla doldu. Acele acele yemek yiyorlar, yüksek sesle konuşuyorlardı. Yakın masalardan birinde Türkçeyi pek fena söyleyen bir ecnebi ustabaşı şarap içmekteydi. Yorgun ve usanmış bir hali vardı.

Bu hal Mustafa ile Hamdi'ye de sirayet etti. Biribirlerine bir şey söylememelerine rağmen kalabalıktan canları sıkılmaya başlamıştı. Aylardır, tenhalığa, gürültüsüzlüğe alışmışlardı. Mustafa bir şişe daha getirtti.

Kadehler ziyadeleştikçe, can sıkıntıları artıyordu. Sıcak büsbütün bastırmıştı.

Hamdi gönülsüz gönülsüz İstanbul hikâyeleri anlattı.

Bir müddet sonra, Mustafa kızarmış gözlerini daldığı yerden kurtardı:

— Gidelim istersen yavaş yavaş... dedi, yolcu yolunda gerek.

— Sıcak be, serinlikte gideriz.

— -Gölde rüzgâr olur... Kalk haydi!

— Sen bilirsin.

İkisinin de dizleri karıncalanıyor, başları dönüyordu.

Su kenarında, sıra sıra oturmuş amelelere rastladılar. Yeni yapılan koca fabrika binası, sanki bunların omuzlarına çökmüştü. Bol yamalı, buruşuk elbiseleriyle yorgun insanlardan ziyade, hastalara benziyorlardı.

Hamdi, mahpusluk gibi, adamı zaman zaman öfkelendiren bu amele hayatını iyi biliyordu. Sandalın ipini bir türlü çözemediği için küfretti.

Gölde, rüzgâr yerine buğu halinde, nemli bir sıcaklık vardı.

Mustafa kelimelerini dişlerinin arasında eze eze, bir şarkı tutturmuştu. Arada sırada Hamdi'nin yüzüne bakıp gülümsüyordu.

Şarkısını birdenbire keserek sordu:

— Doğru Kırklara mı gidiyoruz?

Hamdi, beklediği lâfın nihayet açılmasına memnun oldu:

— Ne olacak?

— Bir şey yok... Sordum öyle...

— Bir sözün var gibi, durdun?

— Sarıca köye uğrasak mı derim?

— Deminden beri buna mı sırıtıyorsun Ağazade ?

— Hani... Sen de istersen... Benden «gidelim» demesi...

■—Bana bakma... Senin canın fazla çekiyorsa uğrarız... Hay hay!

Hamdi sandalı sol sahile aldı. Kıyıdan gidiyorlardı.

Mustafa sopaya var kuvvetiyle dayanıyordu.

Sarıca köye yaklaşırken kasketlerini tekrar tekrar düzelttiler.

Berberin sürdüğü kolonya, genizlerine bir kadın kokusu halinde çarptı.

Köye on dakika mesafede, suyun kenarındaki mezarlıkta beş, altı kadın görünüyordu. Birkaç tanesi yaklaşan sandala aldırmayarak, tokaçlarla çamaşır yıkamaya aevam ettiler. Diğerleri çıplak ayaklarını göle sallandırmışlardı.

Havanın yağmursuz olduğu günlerde, Sarıca köy kadınları, hem böyle bekâr çamaşırı yıkarlar, hem de kısmet beklerlerdi.

Oturanlardan birisi, başını öteye çevirip eliyle ağzını kapayarak yan gözle sandala baktı:

— K'z Avşe! Senin Mustafa geliyor.

Hamdi ile Mustafa, sandalı bağlıyor gibi davranarak arkalarını kadınlara dönmüşlerdi. Sarhoşlukları kalmadığı için utanıyorlardı. Hele Hamdi, başını eğerek yürüyen Ağazade'nin

âdeta arkasına saklandı. Kadınların yanından böylece geçip mezarlığın içindeki çalı kümelerinin arkasına oturdular.

Daha cıgaralarını yakmadan Ayşe yanlarına geldi. Sırtına bir basma entari giymiş, beıine bir şal kuşak sarmıştı. Beyaz yemenisi sarı saçlarını ve çenesini kapatıyor, mavi gözleri ağlamış gibi parlıyordu. Dudakları kalındı ve bir köşesiyle belli belirsiz gülümseraekteydi:

— Safa geldiniz, dedi, arkadaşının adı Hamdi değil mi Mustafa Efendi? Hatice ablam görür görmez tanıdı. Geçen ay beraber gelmişsiniz.

Kuşağının üzerinde, uçları birbirine uzak duran gergin göğsü, konuşurkentitriyordu. Kınalı parmak-lanyle çenesindeki yemeniyi tutmuştu.

Mustafa, gözlerini Hamdi'ye çevirerek cevap verdi:

— İyi bilmiş, adı Hamdi...

— Gene Hatice'yi mi istiyor?

Hamdi omuzlarını sallayınca Ayşe kadınlara doğru seslendi:

— Hatice gel... Gel kız!

Hatice, uzun boylu, şişman bir kadındı. Elleri, ayakları pek büyüktü. Göğsü karnına kadar sarkmıştı.

— • Safa geldiniz! dedi. Ayşe güldü:

— Hamdi Efendi, seni istiyor. Ayakta bir müddet durdular.

— Gece kalacak mısınız ?

Mustafa doğrudan doğruya cevap vermedi:

— Kocan hâlâ gurbette mi Ayşe?.

— Gurbette.

— Kızının hastalığı nasıl oldu? Geçende, hasta diyordun ?

— Öldü. Siz sağ olun... Gece kalacak mısınız, dedim ?

— Yok, gideceğiz.

— Haydi kalk, Hatice'yi efendisiyle bir başlarına bırakalım. Elbette gizli sözleri vardır.. Mustafa cıgarasını yere atarak, kalktı.

Ayşe önden yürüyordu. Entarisinin etekleri boldu. Çıplak ayaklarına topukları çarpılmış kaba kunduralar giymişti. Adımlarını geniş geniş attığından bacaklarının yuvarlaklığı bir görünüp bir kayboluyordu. Bütün kadınlarımız gibi, kalçaları aşağıdaydı.

Mustafa babasının evinde kalan tıkız Çukurova kısrağını hatırladı.

Bir çalı yığınını dolaşır dolaşmaz, Ayşe beyaz dişlerini göstererek döndü. Yemenisi çözülmüş, oyalı uçlan göğsüne düşmüştü. Yanakları yuvarlaktı.

Mustafa yanına gelip kolunu tutunca nazlandı:

— Bırak, canımı yaktın!.. Çok göresin geldi mi?

— Gelmez mi ulan!...

Ayşe, delikanlının gözlerindeki parıltıya cesaretle baktı:

— Biraz daha yürü... Kahpelerin işi yok, seyrederler. Ben utanırım. Mezarlığa da yakın... Günah olur.

Mustafa somurtuyor, Hamdi kürekleri yorgun yorgun çekiyordu.

Başlarında ve yüreklerinde dalgınlığa benzeyen bir boşluk hissediyorlardı. Pişman olmuşlardı.

Sahilden sesleri işitilmeyecek kadar uzaklaşınca, Hamdi bir cıgara yaktı:

— Bu işi aklım almıyor Mustafa... Vay canına... Kötü be!

— Hangi iş?..

— Şu Sarıca köyün hali. Baksana kadınlarının çoğu fena yola düşmüş. Kocaları da

bilir mi?

— Hepsi değilse de, Ayşe'nin herifi karısının yediği haltı bilir. Köy, baştan ayağa

bozuk diyemem, lâkin çoğu bu yoldadır. Eskiden burası böyle değildi. Fabrika açıldı açılalı, büsbütün azdı karılar. Fabrikaya bir sürü bekâr amele geliyor. Şurada kurtarma birlikleri de var. Para bol, karı kıt! Önce oynak dulları baştan çıkardılar. Köy nikâhı, hoca duası derken eloğlu birkaç ay içinde başından atıveriyor. Sonra sonra gelinler, körpe kızlar başladı. Koca karılar bir ikisini mühendislere götürü götürüverdiler. Yavaş yavaş köyün mezhebi bütün bütün genişledi. Para bu, adamda, din, iman, namus komaz. Baksana, ellişerden bir lira verdik. Dört rençber yevmiyesi...

— -Ne olursa olsun, ben şaşıyorum vesselam.

— Hem şaşarsın, hem de gelir Hatice abla ile oynaşırsın.

Akşamın alaca karanlığında çakıl yığını ile tahta iskele görününce, Hamdi kürekleri bıraktı:

— Mustafa, Sarıca'ya uğradığımızı arkadaşlar bilmesin. İbrahim bizimle eğlenir.

— Söylemesine söylemeyiz, lâkin Bulgaryalı bilmem inanır, bilmem inanmaz. Sandalı, sahile bağladıktan sonra suya girip gusü! abdesti aldılar.

Kaptan gelecek diye, hazırlık yapılıyordu. Deli İbrahim iki saat kadar uğraşarak bir miktar balık tutmuştu. Balıklar büyük bir kovanın içinde, mecalsiz mecalsiz kımıldanıyorlardı.

Kurubacak Mehmet'le Recep, ağır bir yağ kokusu ve çalı dumanı içinde idiler. Recep hamur açıyor, Kurubacak tavada gözleme pişiriyordu. Gözlemeleri arkadaşlar arasında pek makbuldü. Bir kere de kaptan rastlamış, çok hoşuna gittiğini söylemişti.

Hamdi kulübede piyaz için soğan doğruyor, ara sıra elinin tersiyle, yaşaran gözlerini uğuşturu-yordu.

Hava iyiden iyiye kararınca, bir tahta parçası üzerinde tuz döven Salih'e:

— Şu lâmbayı yak, dedi, sovan diyerek elimi doğrayacağım.

Lâmbanın ışığında, ortalık derli toplu mu diye, etrafa göz gezdirdi. Toprak zemin bol su dökülerek süpürülmüştü. Sedirin üstünde Köroğlu* gazetesi duruyordu.

— Gazeteyi okudun mu Salih ?

— Okudum, Hamdi Ağa.

— Ne yazıyor, harp olacak mıymış ?

— Orasını okumadım.

— Bak şuna... Ya neresini okudun?

— Pehlivanlığa mahsus yazıyor, orasını okudum. Salih, kulübenin loşluğunda, noksan

dişiyle yavaşça güldü.

Bu esnada bir silâh sesi işittiler. Kurşunun ıslığı, bir yerlere çarparak, ormanın hışırtısı arasırdan geçti. Hamdi:

— Duydun mu? diye başını uzattı.

— Duydum Hamdi Ağa... Kaptan geliyor.

Kaptan, pek keyifli olduğu zamanlar, yaklaştığını, mavzer atarak haber verirdi.

Hamdi, kulübenin kapısına çıktı.

Kaptan kır atının üstünde idi. Hayvan yüksek olduğu için Şerif Ağa, çelimsiz vücuduyla küçük bir çocuğa benziyordu.

— Heyy! diye bağırarak tüfeğini havada salladı. Öteki elinin yumruğunu beline

dayamıştı. Başını iki yanma sallayan yorgun beygiri tırısa kaldırdı. Kapının önüne gelince, dizginleri şiddetle topladı, özengideki ayaklarım iki yana gerip cakalı cakalı durdu.

Hamdi:

— Safa geldin Kaptan! diyerek hayvanın başını ı ut muştu, mavzeri sen mi attın?

— Ben altım.

— Çocuk silâh sesini duyunca «Kaptan geliyor» dedi.

— Demek bildi bizim olduğumuzu?

— Bildi.

Kaptan yere atladı. Kamçısıyle çizmesine vuruyordu.

Hamdi, dizginleri Salih'e vererek eğerin üzerinden heybeyi indirdi. Kolanları gevşetti. Terkiye bağlı çulu çözüp beygirin üstüne örttü:

— Zorlamışsın hayvanı Kaptan... Eziyorsun biçareyi...

— Aldırma, alışıktır.

Salih, ay ışığı altında daha beyaz, daha yüksek görünen beygiri, yavaş yavaş gezdirmeye başlamışu.

Kaptan, küçük ve acele adımlarla gözleme yapanlara yaklaştı:

— Hayrola... Ortalığı dumana vermişsiniz, değirmen pidesi mi bu?

Kurubacak, aşağıdan yukarıya baktı:

— Safa geldin Kaptan... Değirmen pidesi değil, Karadeniz gözlemesi... Seversin, diye.

yapalım dedik.

— Severiz ya... Elinize sağlık...

Kaptan geri dönerek kulübeye girdi. Heybeyi boşaltmakla uğraşan Hamdi'ye:

— Kavurmanız vardı ama, ayrıca et getirdim. Mezelik olur. Beş kilo da rakı var,

tenekeyi çıkardın mı?

— Çıkardım, Kaptan!

— Sofrayı nereye kuracaksın?

— Nereye emredersen... İster içeri, ister dışarı.

— İçerisini bırak... Dışarda oturalım. Ay ışığıdır.

— Başüstüne.

— Kutu konservesi, leblebi, kaynamış yumurta getirdik.

— Eksik olma.

Kaptan sedire çıkarak mavzeriyle ceketini duvardaki çivilere astı. Gömleğinin kollarını

sıvadı. Kolları esmer ve kıllıydı. Lâmbanın ışığı sağ kolundaki deniz kızı döğmesini

aydınlattı. Kaptan her fırsatta, bunu mahpushanede yaptırdığını söylerdi.

Çevik bir hareketle yere atlayıp belindeki tabancanın kılıfını arkasına doğru itti.

— Mustafa nerede, göremedim ?

— Buradadır, gelir şimdi.

— Gelsin... Bize bağlama çalar...

— Çalsın.

— Bu gece coşarsam, ikitelli oynarım.

Sofra örtüsünü kulübenin biraz ilerisindeki çayırlığa serdiler. Çayırlık yüksekçe bir yerdi. Ortasında kabukları çatlamış, kalın bir meşe ağacı vardı. Köy harabesinden ötede ormanın yüzü kapkaranlık duruyordu. Yalnız yüksek ağaçların tepesine, ay ışığı vurmuştu. Göl istikametinde duran iki beyaz bulut parçasının ucu, bakır bakır parlıyordu.

Küçük iskemleyi kaptanın altına verdiler.

Kurubacak Mehmet, gözlemeleri genişçe bir tabağa yerleştirmiş, üstünü tencere kapağı ile örtüp bir çuvalla sarmıştı. Kırılacak bir şey itinasıyle orta yere bıraktı.

Kaptan kırçıl bıyıklarını yolmak istiyormuş gibi, hızlı hızlı çekiştiriyordu.

— Haydi başlayalım. Lâkin bir kere oturuldu mu, sıralı sırasız, fırlamak yok. Tadını kaçırırsınız. Ne lazımsa getirin, sonrasına çocuk hizmet eder. Bağlamam aldın mı Mustafa?

— Hazır Şerif Ağa, meşede asılı.

Salih ayrı yiyeceği için, beşi sofranın etrafına bağdaş kurup oturdular. Tıraşı uzamış yorgun yüzleri, ay ışığında daha yumuşak, daha çizgisiz görünüyordu.

Kaptan kâseyi kaldırdı:

— Haydi muhabbete!

— Muhabbetine Kaptan!

Rakıyı kocaman yudumlarla suratlarını buruşturmadan içtiler.

Ay, ağır ağır yükseldi.

Orman, hafifçe esmeye başlayan rüzgârın altında, yorgun bir hayvan gibi kımüdanıyor, gölden serin ve yumuşak yosun kokusu geliyordu.

En çelimsizleri olduğu için Kurubacak Mehmet, ötekilerden evvel neşelendi. Bağlamayı indirip Ağazade'ye uzattı:

— Göster kendini Ağazade... Yak şu dağları! Mustafa başını eğerek sazın gövdesini

kucağına

bastırdı. Telleri gerdi. Yarım yırtık sesler evvelâ arka arkaya telâşla koşuştular, gittikçe damla damla düştüler; sonra kalın sesli bir erkek inliyor gibi uzadılar. ,

Mustafa eğilmiş başı, az kamburca sırtı ile neler hissettiğini, neler söylediğini sanki biliyor, tazenenin ucunu tellere, orta parmağının tırnağını bağlamanın göğsüne vurup tempo tutarak çalıyordu. Küçük tekne, hazin bir hikâye ile ağzına kadar dolmuştu.

Halbuki Mustafa, böyle coştuğu sıralarda bir şey düşünmez, haberi olmadan çalışan parmaklarının çıkardıkları seslere, kendisi de şaşardı.

Hamdi, farkında olmaksızın, yavaş yavaş Sarıcalar köyünü, Hatice ablayı hatırlıyordu. Omuz başı, dişleniyormuş gibi tatlı tatlı sızladı. Maşra-bayı rakı tenekesine daldırdı:

— içelim arkadaşlar, içelim anasını sattığımın.. Rakıyı içtikten sonra yüzünün yarısın eliyle

kapatarak, içinden geçenleri sezip sezmediklerini anlamak için, oradakilerin yüzüne ayrı ayrı baktı. Tekrar Kaptanın hikâyesini dinlemeğe devam etti.

Kurubacak Mehmet kendi kendine gülümsü-yordu: «Karı on lirayı ahnea bir sevinir... Sevinsin-Sekizini harcarsa ikisini bir tarafa mutlak gizler... Gizlesin... »

Bulgaryalı İbrahim'in yüreğinden, yeleleri mavi boncukla örülmüş demir kın beygirlerin çektiği kenarları kırmızı çiçeklerle süslü bir araba, gıcırdaya gıcırdaya geçiyordu. Ölüm aman verseydi, Bursa'-da kalıp, para biriktirecek, çocuklarıyle karısını bir pazar günü, üstüne beyaz tente çekilen bu araba ile gezmeye götürecekti. Şimdi kocaman yumruğu ile mütemadiyen ağzını siliyordu.

Recep, güneş çıksa ekin biçmeyi, harman kaldırmayı düşünür, yağmur yağsa sürülecek tarlaları hatırlardı. Toprağına bağlı bir köylü olduğundan, hepsinden daha dalgındı. Böyle ay ışığı bol yaz geceleri, delikanlılar harman yerinde, öküzleri salarlar, ateşin etrafında oturarak konuşurlar.

Küçük Salih, bir taraftan karnını doyuruyor, bir taraftan aya bakıyordu. Birkaç gün evvel ortasından yırtılmış gibi görünen bu beyaz şeyin, bu gece Ağazade Mustafa'nın cebindeki ufak ayna gibi, yusyuvarlak oluşu acayipti.

Kaptan her zaman içtiği için hiç değişmemişti. Bir kabadayılık hikâyesi anlatıyordu: «Çetecilik zamanında böyle bir gece... Ay ışığı varmış... Karıştıran taraflarında dağ cümbüşü yapıyorlarmış. Muhabbetin ortasında Gâvur Efe ile ağız dalaşına tutuşmuşlar. Gâvur Efenin önünde o vakitler on kişi duramazmış. Lâkin Kaptan, kafası kızınca bıçağı efenin göğsüne daldırmış. Biçare bu yarayı aylarca işletmiş gezmiş...»

— Kulakları çınlasın, hâlâ, «Canım, senin gibi babayiğite feda olsun» der. «Ben senin gib elini korkak alıştırmamış kabadayı görmedim.» diye, hâlâ parmak ısırır Gâvur Efe...

Biraz durdu.

— Hey gidi insan oğlu hey! dedi; adam öldürmekten kolay iş yoktur. Lâkin bizim gib eskiden alışmalı.

Kâsedeki rakıyı bitirdi. Sağ gözü daha ufal-mıştı. Testekerlek duran sol gözü, gittikçe kırmızı-laşıyordu. Parmaklarım şıkırdattı.

— Salih, su getir ulan... Uyuyor musun orada?

— Uyumuyorum amca!

— Sen çiftetelli oynamasını bilir misin?

— Bilmem.

— Yuf olsun. İnsan çiftetelli oynamasını bilmez mi? Öğren mutlak... Bak, ben

oynayayım da

gör.

Kollarını kabartıp göğsünü şişirerek yerinden kalktı. Hamdi'nin yeni doldurduğu kâseyi, çenesinden akıta akıta içti:

— Mustafa, vur çiftetelliyi... Haydi vur!

Kıvrak oynuyordu. Başım ve omuzlarını titreterek parmaklarını şakırdatırken, mavzerli huşunetinden ayrılmış, azametle kösteğini kımıldatan, kamçısıyle asabî asabî çizmesine vuran, ağırbaşlı, mal sahibi kılığından çıkmıştı. Süzgün gözleriyle yüzü, munis göründüğünden küçük vücudu, erkek kıyafetine girmiş bir kadım andırıyordu. Yorgun bir kadın gibi sevimliydi.

Bir müddet sonra, geniş bir hareketle elini kuşağının arasına sokup, bir deste banknot çıkardı. Parmaklarını tükürükledi. Bir lirayı hızla çekti. Mustafa'nın omuzuna doğru attı:

— Çal, Mustafa, aferin!..

Yeşil kâğıt, Mustafa'nın omuzunda biraz durakîayarak bağlamanın teknesine, oradan da yere düştü.

Ağazade Mustafa, üstüne cıvık bir şey sürülmüş gibi, telâşla sazı kesti. Lirayı avucunda buruşturduktan sonra küçük Salih'e fırlattı:

—Al Salih, sana Kaptan Ağa bahşiş veriyor.

Hamdi, Mustafa'nın yüzünü, hiçbir zaman bu kadar sevimli görmemişti. «Ne de olsa kişi evlâdı. Ayda yedi buçuk liraya çakıl çeker de, hovarda bahşişine el sürmez.» diye

düşündü.

*

Kaptan Şerif Ağa, çiftetelliden usamnca, mendiliyle alnını kurulayarak yerine oturdu.

— Benden bu kadar, haydi Kurubacak, bir Karadeniz havası yap. İyi becerirsin köpoğlusu...

Kurubacak Mehmet, «Çarşambayı sel aldı.» türküsüne başladı. Gözlerini yummuştu. Heceleri inatla uzatmasını seven, barbar ve pürüzlü bir sesi vardı ki, «meyvasmı kuşlar yediği için meyvasız kalmış dağlar»ı iyi anlatıyordu.

Türkünün sonunda Mustafa, içi tamamıyle tükenmiş gibi, yorgun ve somurtkan durdu:

— Keselim artık!

Kaptan mendilini boynuna sarıyordu:

— Sahi, çalgı yeter... Biraz da nişan endahtı yapalım. Var mısın Çerkeş Hamdi?

Hamdi öğündü:

— Askerde keskin nişancı idik. Lâkin bunca yıl elimize almadık.

— Görürüz, görürüz... Salih, koş mavzeri getir... Doludur, dikkat et... Ceketimin cebinde de ayrıca fişekler var. Onları da getir.

Tüfek gelince, Kaptan, elli altmış metre kadar ilerdeki taşın üstüne bir yumurta koydurdu. Ayağa kalkıp avuçlarına tükürdü. Bacaklarını bir parça açmıştı. Silâhı kaldırdı. Öyle uzun boylu nişan almaya lüzum görmeden, namluyu yukarıdan aşağıya indirirken, göz hizasryle tetiğe bastı.

Hepsi, taşın üstünde beyazlığı hafifçe parlayan yumurtaya bakıyordu.

Mavzer patlar patlamaz, yumurta dağıldı.

Hamdi:

— Yaşa Kaptan, yaşa! dedi. Bir yumurta daha koydular.

Kaptan aynı sükûnetle onu da parçaladı. Epey sarhoş olduğu halde, tüfeğini kaldırırken eski bir itiyatla dimdik duruyordu. İkinci yumurtayı da vurduktan sonra silâhın dipçiğini yere dayayarak azametle sallandı.

Hamdi ile arkadaşları askerlik etmiş, silâh kullanmış adamlardı. Nişancılığın kıymetini biliyorlar, Şerif Ağaya say gıy le bakıyorlardı.

Mustafa, güç bir şey itiraf ediyor gibi:

— Aşkolsun, dedi, gece vakti meseledir. Haydi Hamdi, sen de kendini göster.

Hamdi, gülümseyerek yaklaştı:

— Müsaade eder misin Kaptan?

— Al bakalım, içinde üç mermi var. Üçünü de yak!

Hamdi, arka arkaya üç kurşun atıp silâhı boşalttı. Yumurta olduğu yerde, sakin sakin duruyordu. Kaptan gülmeye başladı:

— Sen başka usulde nişan alıyorsun Hamdi, bizim mavzer çeteci silâhıdır.

Tüfeğin kundağını sevgiyle okşadı. Doldururken:

— Yakından vurmak daha müşküldür, dedi, kurşun sıçrar. Sen onu hesap etmedin!

Biraz daha içtiler.

Kaptanın gözleri kapanıyor, başı göğsüne düşüyordu. Âdeti malûmdu. Epeyce içti mi, bir müddet uyuklar, fakat mahmurluğu dağılırsa, sabaha kadar içmek isterdi. Cıvık sarhoşluğu bundan sonra başlıyordu.

Hamdi, arkadaşlarına göz kırptı:

— Rakı tükendi, gece de yarı oldu. Yarın iş var. Haydi artık yatalım!

Recep, kulübeye girip sedirin üstüne, Kaptanın yatağını serdi.

Hamdi ile İbrahim kollarına girdiler.

Kaptan müşkülâtla soyunda ve yatar yatmaz uyudu.

*

Hamdi, uykusunun arasında bir ses duyarak uyandığı zaman kulübe henüz karanlıktı. İşittiği sesin nereden geldiğini anlamaya çalıştı. Arkadaşları, derin derin uyuyorlardı.

İçerisi ter ve rakı kokuyordu.

Kaptanla küçük Salih'in yanyana yattıkları sedirin üzerinde bir kımıldanma vardı.

Hamdi bütün gayretine rağmen öksürüp doğrulamadı. Sol pazusu seyirmeye başlamıştı.

Torbasmdaki brovning tabancası, yanında yatan Mustafa'nın daima yastık altında duran Bursa bıçağı aklına geldi. «Evham olmasın, belki sayıklamıştır» diye bir müddet kulak verdi.

Evham ettiğini zannederken Şerif Kaptan cı-gara yaktı.

Hamdi, göğsünden bir ağırlık kalkmış gibi, soluyarak doğruldu. Acele giyindi. Kapıyı açarken Kaptan sordu:

— Sen misin Hamdi 7

— Benim.

— Ne var, erken erken? Cevap vermedi.

— Çoktan uyanık miydin ?

— Yok... Şimdi kalktım.

Dışarda ortalık serindi. Çıplak ayaklarını sürükleyerek yavaş yavaş göle doğru yürüdü. Sahile inince bir müddet başı dönmüş gibi durdu.

Göl, rüzgârla ürpererek ağarıyordu.

Çabuk çabuk soyundu. Koşarak, var kuvvetiyle suya atıldı. Başım dışarı çıkarmadan, nefesi kesilinceye kadar, karanlıkta yüzdü. Sonra geniş geniş ve hiddetli kulaçlarla göle vurdu,

Soğuk su, asabını yatıştırıyordu. Bir zaman hiç bir şey düşünmeden, insana yalancı gibi gelen mosmor gökyüzüne bakarak, arka üstü yattı. Dinlenmekten usamnca tekrar derinlere daldı. Her yukarı çıkışta, abdest alır gibi ağzını çalkalıyordu.

Ortalık iyiden iyiye aydınlanınca kenara çıktı. Yumruklarıyle göğsünü uğuşturdu. Gömleğiyle donunu ıslak vücuduna giyip yere uzandı. Toprağın katılığı, yüreğindeki sıkıntıyı sanki çekip alıyordu.

Geçenlerde Ağazade Mustafa: «Çakıl çekmek cenabet şey!» demişti. Burada aylardır, nasıl takılıp kaldığına şaştı. İçinde birdenbire dehşetli bir tembellik, bitmez tükenmez bir usanma duydu.

Dünyanın ucu, uzun..

İstanbul'da Sipahi Ocağında seyislik yaptığı zamanlar... Parlak çizmeli, kibar kadınlar aklına geldi. Başkasıyle evlenen Zeliha'nın hâtırası, içinde çoktan kapanmış bir yara izi gibi, hiç sızlamadan duruyordu.

Muhtarın oğlu tezkere alınca düğün yapacaktı. Çoktan yapmıştır. Düğünlerde delikanlılar, küçük deyneklerle tahta vururlar, kızlar armonik çalar. Vaktiyle köyde kendisi kadar güzel oynayan yoktu. Ayaklan şimdi hamlamışım

Kederli kederli gülümserken, kendisinden ilk defa şüphelenerek, kaşlarını çattı. Karabiga buralara yakındı. Âdeta yüksek sesle:

— Biz de, Ağazade Mustafa gibi, ağır ağır köye mi gidiyoruz? dedi.

Ceketini yanma çekerek, ceplerinde, bıkmadan usanmadan cıgara aradı. Bulamayınca kızdı. He men kasketini şiddetle başına geçirdi.

Kulübeye yaklaşırken, Kurubacak Mehmet'e rastladı. Mehmet'in yüzü, her zamandan daha sarı, daha zayıftı.

— Neredesin Hamdi? Merak ettik, dedi, bakmadığımız yer kalmadı.

— Burdayım.

— Ahırda, deniz kenarında aradık.

— Gölde yıkanıyordum.

— Hayrola... Gece rüya mı gördün?

— Yok... Ter basmış.

— Kaptan gitti.

— Gitsin.

— «Hamdi bugün bizim hayvanı tımar etmemiş» dedi.

— Unutmuşum.

— Bir şey yemedin mi, sen?

— Yemedim, canım istemiyor.

— Hasta mısın yoksa?

— Hastalığı da ncrden uydurdun, Kurubacak ?

— Ne bileyim, gözlerin fersiz... Yüzün bir hoş.

— Suya girdim, ondandır. Gece rakıyı çok kaçırdık. Merkeplere yem verdiniz mi?

— Verdik... Semerleri bile kapattık.

— Pekâlâ.

Hamdi, kulübeden deniz kenarına kadar hiç konuşmadı. Sevgili eşeği «Bozoğlan»ı geri kalıyor diye sopaladı. Küfeleri doldururken somurttuğunu görüp, «Karadeniz'de gemilerin mi battı reis?» ' diyerek şaka etmeye kalkan Bulgaryalı İbrahim'i tersledi. Salih'e, sebepsiz yere küfretti.

Öğle yemeğinden sonra gölgeye oturmuşlar, ctgara içiyorlardı.

Hamdi, birdenbire sordu:

— Kaptan sizin neyiniz olur, Salih?

— Akrabamız.

— Orasını biliyorum. Neyiniz olur?

— Anamla kardeş çocukları... Kaptanın babası anama amca olurmuş.

— Dün gece ne konuştunuz?

— Bir şey konuşmadık.

Hamdi, çocuğun inkâr etmesine öfkelendi. Yüzü kıpkırmızı olarak sesini yükseltti:

— Söylesene ulan... Salih ağlamaya başladı.

Hamdi elini, çökük avurtlarına götürdü:

— Haydi merkepleri topla... Haydi oğlum...

/

Çocuk ağaçların arasında kayboldu. Hamdi arkadaşlarına döndü:

— Meseleyi siz de biliyor muydunuz? Bulgaryalı İbrahim gözlerini ufaltmış gülüyordu —

— Sen daha yeni mi öğrendin Çerkeş oğlu... Elbet biliyorduk. Lâkin ne demeye

hakkın var? Aylığını veriyor. Dilediği gibi kullanır.

Hamdi, ikindiye kadar hem çalıştı, hem düşündü. İkindi üzeri:

— Ben Salih'i şimdi götürüp babasına teslim edeceğim, dedi.

Kurubacak korktu:

— Kaptanı kızdırmayalım. Ağzı bozuktur. Bir kötü lâf eder.

— Ederse, bana eder. Haydi Salih, hazır ol, köye gidiyoruz.

Hamdi kulübeye yatsı vakti geldi. Arkadaşlar daha uyumamışlardı. İbrahim sordu:

— Ne oldu bakalım?

— Ne olacak, babasına teslim ettim.

— Ne dedin ?

— «Orada bir sürü herif var. Oğlanın ahlâkı bozulacak, kötü olacak., bir daha

göndermen dedim.

— Şaşmadı mı?

— Şaştı. «Bbim Kaptan var ya... Ne olabilir ki?.. » falan diyordu. «Kaptana değil ya,

bu zamanda çocuğu, dedene emniyet etme» dedim. Artık bü-mem anladı, bilmem anlamadı.

— Nasıl adam?

— İhtiyar be... Elli beşlik var. Bir ayağı topal. Durmadan tütün içiyor. Evleri, iki odalı yer evi. «Tütün parasını çıkarıyordu. Şimdi aylak gezecek» diye, dizine vurdu. «Vah! Vah!» dedi. Bunca yaş yaşamış, ama hâlâ öküz.

İbrahim, bir fenalığın önünü tamamıyle aldığını umarak, kendi kendine memnun olan Hamdi'yi üzmemek için hiç cevap vermedi.

Salih, gürültücü, neşeli bir çocuk olmadığı halde, o gece bir şeylerini kaybetmişler gibi surat astılar.

Üç gün sonra, akşam üstü, kulübeye yorgun argın döndükleri zaman, Kaptan çıka geldi. Hiddetli olduğu ve bütün hiddetini köpük içinde kalan beygirden almağa çalıştığı belliydi: — Merhaba, dedi, paydos mu ettiniz? Hamdi: «Acaba Salih'in gittiğinden haberi var mı?» diye düşünerek, cevap verdi:

— Paydos ettik.

— Kaç sefer yaptınız bugün?

— Dokuz sefer.

— İyi... İyi...

İbrahim beygiri çullayıp ahıra çekti.

Kaptan kulübeye girince, her vakit yaptığı gibi, ceketini çıkarmamış, mavzerini duvara asacağına yanma dayayıp oturmuştu.

— Karnım aç, dedi, ne varsa getirin bakalım. Geçen akşamdan rakı arttı. Hepsini içmedik. Biliyorum, getirin şunu.

Sofrayı çabuk kurdular.

Hamdi, ne olur olmaz diye, Kaptanın yanına oturmuştu. Rakıyı sakin sakin içiyor, fakat gözlerini Şerif Ağanın ellerinden ayırmıyordu. Çoktan niyetlenmişti. Mavzerine davranır, tabancaya sa-rılırsa, üstüne çullanacaktı. İş yumruğa kalsa, Kaptan gibi iki kişinin hakkından geleceğine emindi. Salih'i köyüne götürdüğündenberi torbasından siyah kuşağını çıkarıp beline sarmış, tabancasını bunun arasına sokmuştu. Arkadaşları da, Kaptan da, kendisinde silâh olduğunu bilmezlerdi. Şerif Ağanın durup dururken bir şey yapacağını ummuyordu. Lâkin sarhoşken kolayca kavga çıkardığı, elini derhal silâhına götürdüğü malûmdu.

Bu gece, hepsi de bir şeyler bekliyorlarmış gibi, düşünceliydiler.

Hiç konuşmadan, bir yere yetişeceklermiş gibi, acele acele içiyorlardı.

Neden sonra Kaptan:

— Bağlama çalmıyorsun Mustafa! dedi.

Gaz lâmbası yüzüne yandan vurmuş, başının yarısı gölgede kalmıştı. Açık duran sol gözü fena fena ışıldıyordu.

— Telleri koptu. Gidip alamadık. Kaptan yavaş yavaş Hamdi'ye döndü:

— Sen bir şey çalmaz mısın?

— Ben çalmasını bilmem.

— Git işine...

Bir zaman başını sallayarak güldü:

— Çerkeş olur da çalmasını bilmez mi? Çer-kesler toptan at hırsızı olurlar, at da

çalmadın mı sen?

— Çalmadım.

— Sizi bilirim, domuz gibi inatçıJolursunuz. Çetecilik zamanında, Karabiga taraflarında^bir Çerkeş köyü basmıştım. Halifecilik ediyorlardı. Şöyle, gerine gerine verdim kurşunu...

— Bizim millet cahildir. Halifenin fermanını okudular. Sahi zannettik.

— Yoksa, sen de Kuvayı İnzibatiyeden miydin?

— Hayır, ben o sıralarda ufaktım.

— İyi kurtulmuşsun satırdan...

— Öyle oldu.

Hamdi, kaşlarını çatmış yere bakıyordu. Kaptan rakı içti. Bıyıklarını çekiştirdi:

— Hamdi, iyisin hoşsun, gayretli çalışırsın, ama üstüne vazife olmıyan işlere de karışırsın.

— Ne gibi?

— Salih'i köyüne götürmüşsün.

— Götürdüm.

— Sen bana sormadan işçime nasıl yol verirsin? Salih bize akraba da olur.

— Oldu bir kere Kaptan, açma bunun lâfını... Sonra... Yarın konuşuruz.

— Ulan!... Yüz verdikse astar mı istiyorsun? Aklım başına topla at hırsızı... Bana Şerif

Kaptan derler. Ben adamın gözünü patlatırım.

Hamdi, başını kaldırdı. Kaptanın yüzüne dimdik baktı.

— Benim hesabımı gör, Kaptan! dedi.

— Ne hesabı?

— Ne hesabı olur!.. Yevmiyeleri ver. Gidiyorum, on bir günlük yevmiyem var. Yarımşar liradan beşyüz elli kuruş tutar. Şunu ver, dilersen şimdi giderim.

— Şimdi git, yarın git, orasını kendin bilirsin. Lâkin ben adama gece vakti para

vermem.

Hamdi birdenbire kızdı:

— Lâfa bak... Geceden paraya ne?

— tşte o kadar... Fazla uzatma.

— Kaptan! Beşyüz elli kuruşumu şimdi vereceksin.

Şerif Ağa, Hamdi'nin sesinde bir acayiplik sezdiği için ileri gitmedi.

— Vermeyiz demedik. Sonra veririz. Üzerimde bozukluk yok.

— Ne kadar büyük para var? —-Ne yapacaksın? Ellilik var!

— Çıkar bakalım, bozacağım.

Hamdi ayağa kalkarak elini kuşağının arasına götürdü.

Kaptar bu hareketten ürktü:

—■ Ulan! Beni soyacak mısın ? diyerek mavzerine davranınca diğerleri de bir yerden kumanda almışlar gibi hep beraber ayağa kalktılar.

Hamdi, hepsinden daha sakin görünüyordu:

— Sonu fena olacak, Kaptan, dedi. paramı ver, ben gideceğim.

Kaptan, beşinin yüzüne de ayrı ayrı baktı. Bu beş kişi, bu anda, korkunç derecede birbirlerine benziyorlardı. Hepsinin gözleri kısılmış, ağızlarındaki çizgiler incelmişti.

Yüzüne düşman gibi bakıyorlardı.

Kaptan, parmağını tüfeğin emniyet tetiğinden ihtiyatla çekip, çenesini kabartarak azametli azametli güldü:

— Deli olma Hamdi, haydi otur... Çalışmak istemiyorsan, pekâlâ... Paranı veririz, gidersin. Öyle değil mi İbrahim!

İbrahim, yardımcı arayan bu suali işitmemiş gibi, cevap vermeyince, Şerif Ağa cüzdanını çıkardı. Altı lira saydı:

— Al bakalım. Biz senin yüzünden çok kazandık, elli kuruş da caba olsun. Ben yürekli

adamları severim.

Hamdi sofranın kenarına elli kuruş bıraktı: —Ben cabadan yaşamağa alışmamışım.

İşte paranın üstü...

Beş yüz elli kuruşu alıp kuşağının arasına sokarken, Ağazade Mustafa:

— Benim hesabımı da gör, dedi. Ben de yolcuyum Kaptan!

Kurubacak Mehmet'le Recep:

— Biz de gidiyoruz! dediler.

İbrahim gülerek elini omuzu hizasında salladı:

—Anca beraber, kanca beraber... Madem hesap görülüyor... Bizim işi de bitiriver Kaptan!.

Hamdi, işin böyle olacağını hiç beklemiyordu. Arkadaşlarının yüzüne Şerif Ağadan daha hayretle baktı.

Kaptan:

— • Demek söz birliği ettiniz, dedi. Aferin Hamdi, aferin!

Mustafa derhal cevap verdi:

— Ben zaten baba ocağına gidecektim.

Hamdi düşünüyordu. Amelesiz kalırsa, Kaptanın işi bozulacaktı. Mavzerini hâlâ elinde tutmasına rağmen bu küçücük adam, beşinin karşısında pek kuvvetsizdi. Âdeta homurdandı:

— Buna bozgunculuk derler Mustafa! Demine kadar böyle bir niyetin yoktu. Kaptan çakılı zamanında çekemezşe zarar eder. Ekmeğini yedik.

İbrahim alay etti:

— Ne demeye gidersin kardeşlik? Sen ekmeğini yemedin mi ?

— Ben buraya sizinle beraber gelmedim, bir başıma geldim, bir başıma gidiyorum.

— Sen bizden sonra geldin... Evvel gidemezsin. Gitmek iktiza ise, önce biz gideriz. Recep, ağlıyor gibi burnunu çekti:

— Sen kalırsan biz de kalırız Hamdi Efendi, yoksa hesabımızı görsünler.

Hamdi, arkadaşlarının bu geceden sonra, hele kendisi giderse, burada kalmaya artık cesaret edemediklerini anlayamadı. Biraz düşündü. Kuşağının arasında sımsıkı tuttuğu tabancasını bırakarak yerine oturdu.

— İşte gitmiyorum, var mı bir diyeceğiniz? Ötekiler uslu uslu oturunca Kaptan güldü:

— Domuz Çerkeş bizimle alay ettin ulan!.. Farkına bile varmadık. Para lazımmış, domuza... Haydi içelim, doldur Hamdi.

Temmuz ayında bunlara verdiğinin üç mislini teklif etse, amele bulmasına imkân olmadığından Kaptan rahat bir nefes almıştı.

Gece arka arkaya içtiği halde Kaptan, bir türlü sarhoş olmadı.

Evvelâ Kurubacak, sonra Recep, daha sonra da Ağazade ile İbrahim yattılar.

Hamdi, Şerif Ağa ile karşı karşıya kaldı. Dışarıda rüzgâr çıkmıştı. Orman ve deniz uğulduyordu.

Kaptan ağır ağır:

— Divanelik ettin, dedi, bunların yanında böyle şey yapılır mı Hamdi? Ben sana malımı, işimi emanet etmişim. Bir oğlan yüzünden yaptığını beğendin mi ?

— Ne yapalım Kaptan, biz cahil adamlarız. Aklıma böyle hükmetti, böyle yaptım.

Az kalsın: «kusura bakma!» diyecekti, yumuşamak üzere olduğuna hayret ederek hemen sustu. İş bir kere çığırından çıkmıştı. Bugün değil de yarın, bir hafta on gün sonra, yahut çakıl işi bitince, Kaptan öcünü arayacaktı. «Hırsız» diye karakola verir. Ormanda ölüsünü bulsalar kanını, diyetini kim arar? Diz kapağına bir kurşun deyse, ölünceye kadar sakat kal, sürün. Mahkeme topallığını iyi etmez, adama, fazla fazla bir deynek parası ahverir. Hamdi bunları süratle düşünerek ayağa kalktı:

— Bana müsaade Kaptan!

— Ne o, yatıyor musun?

— Hayır, gidiyorum.

— Nereye gidiyorsun? Hani kalıyordun? Hamdi, kabadayı kabadayı cevap verdi:

— Erkek kısmı bir kere söyler... Gidiyorum, dedim, gideceğim!

Bulgaryalı uyku arasında: «Kardeşlik!» diye bir şeyler sayıklıyordu.

Hamdi, bunu işitmedi. Arkadaşlarını tamamıy-le unutmuştu.

Kaptan, yan gözle duvara dayalı mavzerine bakarak, omuzlarını salladı:

— -Ne yapalım, yalvaracak halimiz yok ya... Gidersen gidersin. Esir değilsin!

Hamdi, elini tekrar kuşağının arasındaki tabancasının üstüne koymuştu. Geri geri yürüyerek, Salih'i götürdü götüreli hazırladığı çamaşır torbasını battaniyesiyle beraber duvarın dibinden aldı.

— Kal sağlıkla Kaptan, hakkını helâl et! Kaptan yumruklarım sofranın üzerinden çekmeğe cesaret edemiyordu:

— Helâl olsun, dedi, lâkin benden çok korkuyorsun.

— Korkarım, mavzeri iyi atarsın, keyif için adam vurursun.

Eşikte, tekrar:

— • Sağlıkla Kaptan! dedi.

Ay ışığını kaim bir bulut kapatmıştı.

Kenara sıçrayarak yıkık duvarların arasından eğile eğile koştu. Yirmi, yirmi beş adım ilerde, çalıların arasına yattı.

Kulübenin açık kapısından toprağa sarı bir ışık vuruyordu.

Biraz sonra, bu ışıkta sallanan bir gölge göründü.

Mavzeri elinde dışarı çıkan Şerif Ağa, bir müddet başım uzatarak ormanın hışırtılarım dinledi.

Nihayet, Hamdi'nin arkasına saklandığı çalılığı geçip göle doğru, hızlı hızh yürüdü.

Hamdi; kendi kendine: «İyi düşünmüşüm, sandalla giderim zannetti» dedi.

Ayak sesleri uzaklaşıp işitilmez olunca, kalktı.

Bu esnada göl istikametinden üstüste iki kurşun sesi duyuldu.

Hamdi, Bulgaryalı İbrahim gibi elini omuzu hizasında sallayarak gülümsedi: «Atarsın Kaptan, ne yapalım, buralarını sana bağışlamışlar!»

Rüzgâr, ağaçlarla beraber, karanlığı da koparıp sürüklemek, istiyormuş gibi azgın azgın esmeye başlamıştı.

Tabancasını kuşağına sokup torbasının iplerini omuzuna taktı, ormana girdi.

ÇOBAN ALİ

Çoban Ali, kepeneğini sırtına almış, rahat rahat cıgara içiyordu.

Bağdaş kurup oturmuş olduğu halde, ayakta duran kısa boylu, şişman bir adam kadar yüksek ve genişti.

Kuyrukçusu Kör Ahmet:

— Şose yoluna yanaştı hayvanlar, usta! dedi.

Çoban Ali, cıgarasını ağzından indirip seslendi:

-r- Dadaaa! Dadaaa!

Ustasının kalın sesi, tepeden aşağı canlı ve büyük bir şey gibi, yuvarlanırken, Kör Ahmet, kendi kendine: «Bu sefer mutlaka dönmezler... Caddeye vururlar» diye düşünüyordu.

Ay ışığı denizde parladığı için gece âdeta aydınlıktı. Arada epey mesafe olmasına rağmen telgraf direkleri, şosenin ötesindeki demiryolu pekâlâ görünüyordu.

Bir toprak parçası kayıyor gibi belli belirsiz ilerleyen sürü, çobanın sesini işitir işitmez biraz duraklayıp geri döndü.

Hayvanlar otlaya otlaya yokuşa sardılar.

Kuyrukçu Kör Ahmet, sesine sürü alıştırmasının usulünü bildiği halde, koyunların söz dinlemesine gene şaştı.

İskilip'ten beş yüz toklu ile martta yola çıkmışlar, sürüyü Yapraklı yaylasında bir ay, İlgaz'ın Kırkpınar, Kuşkaya, Belan, Yağbasan ve Küçük İlgaz yaylalarında iki ay güttükten sonra, İstanbul'a doğru sürmüşlerdi.

Et kaybedip kilodan düşmesinler diye, hayvanları öğle sıcağında gölgeye yatırıyorlar, gece serinliğinde bir taraftan otlatıp bir taraftan yürütüyorlardı. Yirmi dört saatte ancak iki saatlik yol aldıkları için, Küçük İlgaz'dan burası tamam elli beş. gün tutmuştu.

Uzaktan bir tren düdüğü işitildi.

Kör Ahmet, evvelâ lokomotifin bacasından püsküren kıvılcımları gördü. Bunlar, ay ışığında biraz savruluyor, yarmaların kayalarını kırmızı kırmızı aydınlattıktan sonra sönüyorlardı. Uzun bir yük katarı, toprağın temellerini sarsarak kapkaranlık geçti. Son vagonun arkasındaki küçücük kırmızı nokta, bir dönemeçte denize vurup kayboldu.

Tren, İstanbul tarafından gelip Ankara tarafına gitmişti.

Kör Ahmet, başını çevirmeden sordu:

— Usta?

— Ne var?

— Şimdi neredeyiz?

— Gebze üstündeyiz. Dört konaklık yolumuz kaldı. Kurt köyü, Samandere, Uzunçayır,

Üsküdar, Oradan araba vapuruyla Okmeydanı.

Çoban Ali: «Bu iş de bitti.» der gibi son kelimenin son hecesini uzattı.

İskilip toprağının en namlı çobanı Osman, evlenip Rıza Beyin yanına ortakçı yerleştikten sonra, İskilip'te «Alinin üstüne yiğit çoban kalmadı» derlerdi.

Sesine sürü alıştırmasını, otun ağılısını iyisinden ayırmayı, hayvan hastalıklarını anlayıp ilâç etmeyi, artık Ali kadar iyi bilen kalmamıştı.

Ali'ye göre iyi çoban, davarı hendekten atlatmayacak, ürkek yapmayacak, yavaş güdecekti. U-yutmak, kaldırıp otlatmak, sulamak vakitleri bilinmedi mi, sürü et tutmaz, Karaman'ın kuyruğu çatlar, koyun sakat olurdu.

Ali'nin çobanlığa dair her fırsatta tekrarladığı üç mühim sözü vardı:j<Yiğit çoban kurdun nasibini keser.». «Dağ taş, su yel, canlı cansız her şey çobana" düşmandır.», «Tenhada başı sıkılan çoban, ablasına da, ağasına da, beyine de küfreder. Hem de etmeli.»

Ali, sürünün başında iken kurdun nasibini kesmek için yiğit olmaya, canlı cansız her şeyle düşman yaşadığından tetik üstünde durmaya, tenhada kafası kızarsa yüksek sesle küfretmeye alışmıştı. Baş çoban oldu olalı, on bir senedir, sürüsünü istanbul'a bir noksansız götürdüğü meşhurdu.

Nüfus tezkeresi küçük yazıldığından askere yirmi dokuz yaşında gitmiş, topçu alayı ikinci taburuna, iki buçuk sene, onun kadar güçlü kuvvetli, alımlı nefer gelmemişti.

Boyu, iki metreye yakındı. Çankırı pazarında, eskiden beri, sırtına uygun çoban kepeneği bulamazlardı. Acı kuvveti vardı. Hayvan da olsa, beş yüz cana hükmettiğinden ve on okka teslim aldığı bir yaşındaki toklulan, dilediği yaylalarda otlatıp dilediği sulardan içirerek

gözü önünde kırk, kırk beş kiloluk koyunlar haline getirdiğinden, kaşlarım daima çatık tutmaya çalışırdı. Lâkin tombul ve kırmızı yüzünde, yanakları her zaman gülümser gibi yuvarlak duruyor, bulanık kehribar tanelerine benzeyen gözleri, ne yapsa, yumuşacık bakıyordu. Bu sebepten istediği kadar heybetli olamadığını düşünerek, bazı bazı kederlenirdi.

Sürü tepeye çıkınca, Ali hiç yerinden kımıldamadan «Kis! Kis!» diyerek, hayvanları geri çevirdi. Sardığı cıgarayı yakıp, kibrit çöpüyle dişlerini karıştırarak Kör Ahmet'e döndü. Boş oturdukları zamanlarda, kuyrukçularını imtihan etmek baş çobanların âdetiydi.

— Say bakalım Ahmet, dedi, İlgaz'dan İstanbul'a kaç konak var?

Kör Ahmet, yüzükoyun uzandığı yerden dizleri üstüne toplandı, saymaya başladı:

— İlgaz, Osmangölü, Anbardere, Hamamlı, Kurtgölü, Gerede, Kanburun değirmeni, Bolu...

— Oldu mu ya... Kanburun değirmeninden Bolu'ya beygirle mi geçtin?

— Ha... Dur ağa... Kanburun değirmeni... Kanburun değirmeni...

Ali, cıgarasını ağır ağır ağzına götürdü. Kendisi de derhal bulup çıkaramadığı için titizlendi. «Aklı başka yerde olunca adam şaşırıyor» diyerek, içinden saydı: «Hamamlı, Kurtgölü, Gerede, Kanburun değirmeni... » Hatırlayarak, yüksek sesle ilâve etti:

— Köroğlu devreti.

Kör Ahmet, ustasının durakladığını fark etmemişti:

— Ha... Sahi, dedi, öyle ya... Köroğlu devreti, sonra Çaytut, Bolu, Yumlutepe, Devebağırtan, Dar-yeri, Düzce, Karasu, Akcami, Hendek.

— Aferin Kuyrukçu.

— Hendek, Kargalı, Yağbasan, Çatalköprü, Ters-yeri, Adapazarı, Serveren, Çağgölü,

Uzuntarla, Ki-razoğlu...

— Aferin, bellemişsin... Yeter... Yiğit çobanın gözü, en fazla nerede açık olacak, bil bakalım?

— Yiğit çoban, Bandır, Çumçöllü, Hamamh'da gözünü açacak. Buralarda davar

hırsızları ziyadedir. Sürü yoluna çukur kazarlar, üstüne çırpı örterler, koyun içine düşer, kalır.

— -Aferin... Hayvan bulanık ağrısı olursa, ne yaparsın ?

— Kavun veririm, sarımsaklı yoğurt veririm.

— Kelebek illeti olduğu nasıl anlaşılır?

— Davarın gözünden... Gözündeki damarlar sararır.

— Pekâlâ... Bunu da bildin, aferin... Şimdi gelelim, dalak olunca...

— Dalak olunca... Sürü, dereye çaya vurulur, sudan birkaç kere geçer... Akıntıya

doğru yürür de, zorlamasıyle dalağını eritir hayvan... Silâhın varsa atar, korkutursun. Sağa, sola koşturması da faydalı. Elli hayvan kırılacaksa, yirmi, otuz baş ölür.

— Yiğit çoban davarın doyduğunu nereden bilecek?

— Tren gibi bağırır da ondan... İkisi de güldüler.

— Gelelim, sürüyü sesine nasıl alıştırırsın?

— Tokluları teslim aldık mı, bir iki ay uğra

sırım. Yere halı, kilim, çuval sererim. Üstüne bulgur, yarma saçarım. Sürüye «Dadaaa!» diye bağırırım. Gelip tane yemeye alışırlar. Gide gide, tane istemez. Sesinle idare olur.

— Bunu doğru bellediğin iyi oldu. Çobanlıkta sesine sürü alıştıramadın da ayakla

çevirmeye başladın mı, aldığın parayı, kunduraya, çarığa verirsin. Aferin, çoban oldun sayılır Ahmet, artık seneye bir kuyrukçu bulur, İstanbul'a tek başına gelirsin.

— Daha nerde usta? -Kör Ahmet, önüne bakarak gülümsedi- Daha çok, seninle gelip

gitmek lâzım.

Çoban Ali içini çekti:

— Artık bize bakma... Bu son seferimiz... Evleniyoruz, duymadın mı? Osman gibi,

Rıza Beye ortakçı giriyoruz.

Kör Ahmet sevindi. On dokuz yaşındaydı. Beş seneden beri kuyrukçuluk ediyor, ayda on iki lira ahyordu. «Beni baş çoban tutar mı Rıza Bey?» diye düşündü. Baş çoban olursa, ayda yirmi lira alacaktı. Sürünün başında yedi ay dolaşıyorlardı, ustasına belli etmeden parmaklarıyle hesapladı. Demek, yedi ayda yüz kırk lira kazanacaktı. Her on günde bir

okka yağ, bir haki bulgur, tiryaki isen tütün tayını beye ait. Kendisinden küçük dört kardeşi daha vardı. Babası bu habere kimbilir ne kadar sevinecekti.

Kör Ahmet, memnuniyetini saklamak için sordu:

— Çobanlık, ortakçılıktan kötü mü usta?

— Çobanlık iyidir ya... Genç işi... Bizden geçti. Ali, ihtiyarladığından bahseden bütün

gençler

gibi, sesini zorla kalınlaştırmıştı.

— Yok be usta... Sen daha babayiğit delikanlısın.

— Geçti... On iki yaşında Osman'ın yanına kuyrukçu girdim. Tam altı yıl

kuyrukçulukta dolaştık. Sonra baş çoban olduk. O vakit bu vakittir, dağ, bayır gezeriz. Çobanlık güç iş, müşkül zenaat. Köyde ara sıra söylerler, gülerim: «Çobanlıktan âlâ, güzel iş mi olur? Yüksek yaylalarda dolaş, gez. Soğuk sulardan iç. Süt, yoğurt, et, kaymak, bedava!» derler. Kulak verme. Aklı ermezlerin lâfı. Bir yağmur yağdı mı, çoban rezil olur. Sürüyü, akşam üstü sayarsın... İki, üç koyun eksik... Arayacaksın. Göğsüne kadar çamura batarsın. Üstün başın paralanır. Davarları, canlı cansız bulmalı. Kaybetmek ayıp bir taraftan; beyin yüreğine şüphe düşer, «Acaba kesip yedi mi, satıp geçti mi?» der, bir taraftan...

Ahmet, ustasına hak verdi. İçine bir keder düşmüştü:

— Doğru usta... Rezilliktir çobanlık...

— Bak, Rıza Beye bu sefer: «Ben ortakçı olacağım» dememe karşılık, «Düşünelim» bile demedi. Payapınar'dan tarla, öküz, merkep, tohum verecek. Namus dairesinde iş gördüğümüzden... Kopukluk edip sürüyü horla... Koyunu kurda kaptır. Et yemek için davar kes, derisini köpeğe hırpalattıktan sonra «Canavar yedi» diye, beyin önüne atıver, işte itibarın da o kadar olur. Ölünceye kadar çoban kalır, sürünürsün. Gençlikte bir şey değil, ihtiyarlıkta bütün kepazeliktir. Ayağına yörük, sesine sağlam olmayınca, sürünün hakkından gelinmez.

Ahmet, kendi kendini teselli etmek ihtiyacını duydu:

— Çiftçilik de ağır usta, adamı toprak çok ezer... Babamdan bilirim.

— Elbet o da ağır... Ağır olmaz mı? Hiç bir işte, kolay ekmek yok. İyiliği şu ki: Yerini,

yurdunu, evini, ocağını bilirsin. Anası, babası olanlara neyse ne, benim gibi, kimi kimsesi olmayanlara müşkül. Sürüyü sattım mı, köyde, çiftlikte, nereye gideceğimi şaşırıyorum. Rıza Bey de öyle dedi: «Çiftçilik ağır iştir. Sürme, ekme, yolma, savurma tek başına çevrilmez. Yiğit bir karı bulalım sana» dedi.

— Doğru söylemiş.

— Kâmil'in kızını alacaktık. Kâmil'i bildin mi? Asmaköy'den Kâmil?..

— -Bildim, Fatma'nın babası...

— Evet... İşte o rezil.

Çoban Ali, deminden beri sürüye bakıyordu. Hayvanların tren yoluna yaklaştıklarını görünce, seslenerek geri çevirdi:

— İşte o rezil... Bizim ana tarafından akraba da olur. Marttan önce, kızı satmaya razı

idi. Altmış kayme başlık, elli hak ekin verilecekti. Rıza Bey, yirmi lira para, on beş hak ekin yolladıydı. Üst tarafı düğünde verilecek...

— İyi imiş...

— Kâmil caymasaydı, iyi idi ya... Caydı alçak... Bakalım, çiftliğe dönersek, ne

yapacağız?

— Karı uğruna belâya girme sakın ?

— Bakalım artık... Kadere...

Ali, konuşmaktan usanarak, arka üstü yattı.

Gökyüzü aydınlıktı. Ayın önünden duman gibi bir bulut süratle geçiyordu:

«Askerliğini bitirdikten sonra evlenmemek olmaz.» Tevellüdü birkaç yd eksik yazılsa, bir yıl evvel askere gitseydi, öyle ya, bu yaz köyde kalırdı. Kim-bilir, Allah izin verdiyse, bu gece, evin toprak damında Fatma ile çoktan yatmış, uyumuştu... Ali hem düşünüyor, hem de geceyi dikkatle dinliyordu.

Hışır hışır yaklaşan sürü, birdenbire hızlanınca, doğrulup oturdu.

Çalılık tarafındaki koyunlar ayaklarını yere vurarak melemeğe başladılar.

Kör Ahmet de sıçradı.

— Ne var, usta ?

— Hay Allah belâsını versin... Koş ulan... Ali omuzundaki kepeneği atıp, deyneği kaparak fırladı. Bir yandan da Ahmet'e bağırıyordu:

— Kurt var... Sürüyü kolla!

O kadar hızlı koşuyordu ki, Ahmet, ona yeti-şemeyeceğini anlayarak sağa doğru yayılan sürüyü toplamak için yolunu değiştirdi.

Ali, canavarı karşılamak üzere, sürü ile çalıların arasına girmişti. Hem koyunları Ahmet'e doğru kovalamak için haykırıyor, hem de köpek gibi uluyordu.

Bütün hayvanlar, çalılıktan süratle uzaklaştıkları halde, bir tanesi orta yerde kalmıştı.

Bir kere meledi, sonra çalılık istikametinde kurdun arkasından koşmaya başladı.

Ali, canavar tarafından ısıalan koyunun korkudan ne yapacağını şaşırarak, ekseriya peşi sıra koştuğunu bildiği için, hayret etmeden, arkasına düştü. Çalı kümelerine beş, on adım kala, koyuna yetişip kuyruk yününe yapıştı.

Hayvan, keskin keskin meleyerek hâlâ ileri atılmak, kurda doğru gitmek istiyor, çırpınıyordu.

Canavar da, altı, yedi adım ötede durmuştu. Ay ışığında gözleri kırmızı kırmızı parlıyordu. Ali, koyunu daha sıkı tutarak, sopasını savurdu.

Sopa havada vınlayarak dönünce, kurt, birkaç adım geriledi.

Ali, silâhı olmadığı için sopayı büsbütün fırlatamıyor, vızlayan dairelerle başının üstünde çeviriyordu. Bir iki kere, köpek gibi uludu:

— Kurt, haydi git! Kurt, haydi git! dedi.

Koyun, kolunu sarsacak derecede titriyor, elinden kurtulmağa çalışıyordu.

Ali, davarın bu kadar ahmak oluşuna kızdı. Boynuzlarına vurdu ve gözlerini kurttan ayırmak-sızın, yavaşça geri geri sürükledi.

Lâkin kaç adım atıyorsa, kurt da o kadar yaklaşıyordu. Yiyeceği elinden alındığı için hiddetlenmiş, boynundaki boz tüyler dikilmişti. Savrulan her sopaya karşı, bütün sürüyü korkudan birbirine geçirecek derecede, korkunç uluyordu.

Ali, ürktü. «Ellerim serbestlesin» diye, koyunu bacaklarının arasına sıkıştırıp dikildi.

Bir müddet karşı karşıya durdular.

Kurt, bu sefer ard ayakları üstüne oturmuştu. Bu haliyle sıska bir köpeğe benziyordu. Çobanın silâhsız olduğunu anlamıştı. Hiç telâş etmiyor, arada sırada, dişlerini göstererek hırlıyordu. Bu öfkeyle sürüye dalmağı akıl etse, vurduğu koyunu parçalardı.

Ali, tehlikeyi sezdiği halde, bunca senelik çoban namusuna yediremediğinden, beş, altı hatta on beş zarara karşı, gözü görerek bir koyun veremiyordu. Birkaç kere havladı ve deyneği savurdu. Yolda sancılanıp birdenbire ölen köpeği Alaş, sağ olsaydı, şunun boğazını sıktı mı, öldürürdü. Canavara belli etmemeğe çalışarak, koyunu bacakları arasında tekrar arkaya doğru yürüttü.

Aralarındaki mesafe biraz açılınca, kurt, dört ayağı üstüne kalkarak, uludu ve dişlerini gösterdi.

Ali, bir yandan sürüyü ne yapacağını düşünüyor, bir yandan Rıza Beye de, sinsilesine de küfrediyordu. Allanın bu köpeksiz memleketinde, bu kadar açgözlü bir kurda karşı, beş yüz hayvanı müdafaa etmenin imkânı yoktu. Yiğitlikle alamazsa, sabaha kadar hırsızlıkla mutlak bir koyun aşı-racaktı.

Kör Ahmet'e bağırdı:

— Kuyrukçu!

— Buyur, usta!

— Sürüyü topla, bu lanete sezdirmeden tren yoluna indir.

— Başüstüne...

— Ulan, merkebe dikkat et... Paralatırsak, bir rezalete benzemez.

Ali, sürüden pek uzaklaşmamağa çalışarak, koyunu ağır ağır geri çekti. Kurt yaklaşınca, sopasını savuruyor, «haydi git, kurt haydi git!» diye yalvar-dıktan sonra, hiç faydası olmadığım bile bile, köpek gibi uluyordu. Bir aralık dizlerinde ıslak bir hararet hissetti. Eğilip yokladı. Avucuna sıcak ve yapışkan bir şey sıvaştı. Kurt, bir vuruşta Karamanın kuyruğunu paralamıştı. Kan akıyordu. Hâlâ bacakları arasından kurtulup kurda koşmak için debelenen koyunu tartakladı.

— Alçağın rezili... Alçağın rezili... Namus et-mesem, vallah billâh seni veririm şuna... Vallah billâh veririm!

Kurt, tren xomna kadar peşlerini bırakmadı. Sonra kuyruğunu kısıp büyük pençeli ayaklarını sürüye sürüye, çalıların arkasına geçti.

Lâkin Ali, bu oyuna aldanmayacak kadar, usta çobandı.

Koyunları deniz kenarına indirdi. Sürünün bir yanını suya, bir yanını tren yolu yarmasına dayadı. Baş tarafa Ahmet'i yollayıp, kendisi arkaya geçti.

Buraya gelinceye kadar büsbütün takatten düşen yaralı koyunu, ölmeden evvel kesti. Sabaha kadar, hem canavarı kolladı, hem de karışık bir mesele düşündü: «Koyun kısmı fırtınanın patlayacağını, zelzeleyi, su baskını olacağım, vaktinden önce seziyordu da, kuyruğunu paralayan kurdun ardı sıra, neden koşuyordu? Sonunda yenileceğini neden kestiremiyordu ?»

Velhasıl, Allahın akıl almaz işleri çoktu.

II

Scanned by hlecter

Rıza Bey, parmaklarını tükürükleye tükurük-leye paraları saymağa başlamıştı. Elleri teşbih çekiyor gibi alışık hareket ediyor, ezberlenmiş bir duayı yavaşça okuyor gibi ağzını kıpırdatıyordu.

Dudakları kıpkırmızıydı. Çenber sakalı, rafta yanan gaz lâmbasının ışığında boyalı gibi simsiyah parlıyordu. Sedire bağdaş kurup oturmuştu. Sırtında kahve rengi çuhadan bir elbise vardı. Pek bol kesilmiş ceketinin etekleri, diz kapaklarına kadar iniyordu. Halbuki pantolonunun paçaları, bilâkis kısa ve dar olduğundan, uzun konçlu mestleri ta-mamıyle görünüyordu. Başındaki püsküllü fesi ensesine bastırmıştı. Siyah fötr şapkasını, ancak kasabaya, nahiyeye giderken, yahut da büyücek memurlardan bir misafiri olduğu zaman kullanırdı.

Çoban Ali: «Para sayıhrken bakmak ayıp olur» diye gözlerini yerden kaldırmıyordu.

Kapının sağ tarafında, ocağa yakın, diz üstü oturmuştu. Rıza Bey: «Otur... Haydi otur!.. » diye ısrar ettiği için, memnundu. Fakat kımıldamağa sıkıldığından, buzlu kürt kiliminin üzerinde kalın baldırları sızlamağa başlamıştı.

Kapının solunda, Rıza Beyin dört oğlundan en küçüğü Hüseyin Bey ayakta, hizmet bekliyordu. Ellerini göbeğine kavuşturmuş, gözlerini ayaklarının burnuna dikmişti. Değnek gibi ince bacaklarına sımsıkı sarılan kilot pantolonunun altında kırmızılı mavili yün çorapları, Ali'yi şaşırtacak kadar büyük görünüyorlardı. Nüfus kâğıdına bakılırsa, Hüseyin Bey 12 yaşında

idi. Halbuki Ali onun doğduğu zamanı biliyordu. İlk yazda, tamam on beş yaşını bitirecek, on altısına basacaktı. Kâmil'in Fatma ile, alacağı kızla yaşıttılar.

Hüseyin Bey, birbirine bitişik siyah kaşları ve kemerli burnuyla, babasına çok benziyordu. Bu kemer burnun altında dudakları incecik ve mosmordu. Daima dişliyormuş gibi kısılmış duruyorlardı. Cepleri, yukarıdan aşağıya, çapraz kesilmiş avcı biçimi ceketi de, kilot pantolonu gibi çizgili, siyah kadifedendi. Beline Tosya işi bir kuşak sarmıştı. Yaşına göre beygir terbiye etmesini, mavzer atmasını iyi bilirdi.

Çoban Ali bunu hatırlayarak: «Aferin!» diye gülümsedi. ,

Sedirin köşesinde, dünyanın en rahat bağdaşını kurup oturmuş olan Hacı İmam, bir müddet kulasını kaşıdıktan sonra, Ali'ye sordu:

— İstanbul, yine eskisi gibi mi çoban başı? Rıza Bey, paraları ağır ağır saymağa

devam

ediyordu.

Ali, Hacı İmamın kırçıl sakallı, tombul yüzüne çekinerek baktı. Şaşırmıştı. Hem beyin misafirini cevapsız bırakmamalı, hem de para sayan Rıza Beyi şaçtrtmamali...

Hacı İmam elim dizin*3 vuruyordu:

— Son gidişimden bu yana, kırk sene oldu. O devirde Sultan Hamit, tahtında

otururdu. Selâmlık alayında bulunduk. Dinliyor musun Rıza Bey?

Rıza Bey başını salladı.

Hacı İmam, teşbihini büyük şakırtılarla çeke çeke Ali'ye tekrar sordu:

— Beyazıt Kulesi olduğu yerde duruyor mu çoban başı ?

— Biz Okmeydanı'na geçeriz Hacı Efendi, kule durur besbelli!

— Dursun.. Sultan Mahmut devrinde yapılmış şeddadî binadır. Kule de kule... Amerika'yı,

Romanya'yı, Mısır'ı, Şam'ı, Mekke'yi, Medine'yi, Hind'i, Buhara'yı tekmil gezdim, hep dolaştım. Öylesini hiç görmedim. Tövbe, tövbe!.. Fransızın payitahtında bir tane var.

Lâkin kulakasma... Bizim mübareğe benzemez... Ne mümkün?

Hacı İmamın hafif sürmeli gözleri ve göğsündeki kalın gümüş köstek, lâmba ışığında parladı.

Hacı İmam, kıyafet meraklısı olduğundan, yine pek göz alıcı giyinmişti. Halis İngiliz çuhasından şalvarı ve sırtındaki Arnavut cepkeni baştan başa kaytanla, sırma ile işlemeliydi. Beyaz üzerine kırmızı benekli halis şal kuşağını okşayarak:

— Sürüyü, bir tamam götürdün mü çoban başı ? dedi.

— Duan sayesinde götürdük, Hacı Efendi.

— Aşkolsun... Çoban değil, ordu kumandanı imişsin.

Hacı İmamın çizgili alnı boncuk boncuk ter-lemişti. Çok konuştuğu vakit kalbi sıkıştırıyordu. Sustu. Kasketinin altına giyip başından hiç bir zaman çıkarmadığı kenarları işlemeli beyaz takkesini, saçsız tepesinden arkaya doğru itti. Elini göğsüne vurarak, kendi kendine yüksek sesle konuştu:

— Canımda hastabk yok ya... Şu nefes borusu tıkanmasa...

Rıza Bey, şaşırmamak için yüzer yüzer ayırıp sedirin üzerine sıraladığı banknotları toplayarak kuşağının arasına soktu.

— Tamam oğlum, dedi, aferin Ali... Bizim Osman'dan yiğit çoban çıktın. «Davarın

birini canavar paraladı» demiştin. Zararı yok. Bir davarın lâfı olmaz... Aferin!

Ali, demin Hacı İmama: «Sürüyü bir tamam götürdüm» diye yalan söylediğine pişman oldu.

— Köpek ölünce kazasız geçiremedik, dedi, kurt çarptı. Kuyruğunu paralamış. Gebze

üzerinde kestik. Gebze üzerinde kurt olur mu? Oldu işte... Sabah söyledim de, Osman bile şaştı.

— Zararı yok... Zararı yok...

— Sağ ol, Efendi Ağa!

Rıza Bey ceketinin iç cebinden bir cüzdan çıkardı:

— İptida, kuyrukçunun hesabını görelim. Mahiye on iki liradan, yıllığı seksen dört lira tutar. Beş lira borcu vardı. Kaldı mı yetmiş dokuz? Babasına yirmi hak tohumluk vermişler. Altmış dokuz mu kaldı? Buyur, işte altmış dokuz lira.

Kör Ahmet, acele kalktı. Beyin uzattığı paralan alıp, edeple cebine koydu.

— Sağ ol, Efendi Ağa!

— Şimdi, senin hesaba gelelim İşittiğime göre tabancan yokmuş. Canavara karsı

silâhsızlıktan epey sıkılmışsın. Silâh, erkek kısmına her zaman lâzım. Bende yirmi liraya bir kırma var, otuz beş fişeği de beraber. İşine gelirse Hüseyin'den alırsın. Askerlikte iken istediğin on kaymeyi de, pek lüzumlu ise bu yıl kesmeyiz.

Rıza Bey, elindeki banknot destesiyle cevap bekliyordu.

Ali, yerdeki kilimin çizgilerine bakarak ses çıkarmayınca, Hacı İmam cesaret vermek istedi:

— Neye sustun çoban başı? Sana bir lüver mutlak iktiza. On kayme de borcun çıktı.

Çıkar... İnsan hali bu... «Kesilmesin» dersen, hiç sıkılma, söyle... Rıza Bey adaletlidir. İsteyenin bir yüzü kara, vermeyenin iki yüzü...

Rıza Beyin oğlu Hüseyin Bey, çekinerek lâfa karıştı:

— Baba, bir mesele vardı... Ali'yi evlendirecek-tin ya?..

Rıza Bey, paraları gen çekti.

— Doğru. Aklımdan çıkmış... Hâlâ o niyette misin, Ali ?

Ali, başını büsbütün göğsüne eğmiş, bir şeyler mınldamyordu.

Hacı İmam, geniş yüzünü büsbütün yayıp, takma dişlerini beyaz beyaz kımıldatarak, güldü:

— Sükût ikrardan gelir Rıza Bey, sükût ikrardan gelir. Hastaya çorba sual olunmaz^

Peygam-berimiz ne buyurmuş: «Kan nulleJI..ıfeİJMuMÜJran-âırİ'ne Frenk". Kırk tanede bir tanesi bir Mûslümana gerek.» Yaaa Rıza Bey...

Rıza Bey yavaş yavaş anlattı:

— Sen, sürüyü alıp gidince, Kâmil'i buraya çağırttım. Hastaymış, gelemedi: «Ben bu işten vazgeçtim. Beye selâm edin, ellirini öperim. Başlığa karşı verdiği para ile ekini, inşallah, harmanda öderiz» diye haber yolladı. Caydığından, senin de malûmatın varmış. Fatma'yı, muhacirin biri oğluna alıyormuş. Başlığı yüz liraya çıkarmış. Buna ne dersin ? Hacı İmam, havadisi hiç beğenmemişti. Şişman vücudunu duvara çevirerek «tühh!» diye suratını a*ü:

— Ya, demek böyle... Anamın adı: «Döndü.» Dönü dönüveririm. Kâmil, kâmil değil, döneğin biri imiş. Mertlikte, döneklik olmayacak. O döndüyse, biz de döneriz. Değil mi çoban başı?

Ali, kaşlarım çattı. îçi sıkılıyor, ziyadesiyle utanıyordu. «Kızın anası olacak kahbe, büsbütün kandırdı herifi... Yoksa, Rıza Bey çağırınca, gelmemek

olur mu?» diye düşündü. Rıza Bey sesini biraz yükseltti:

— Konuşsana Ali, bak, Hacı İmam doğru söylüyor. Biz de bu işten dönelim mi?

— Sen bilirsin Efendi Ağa!

Hacı İmam, bu sözlerin söylenişinden kuşkulandı. Başım eğip Ali'nin yüzünü görmeğe çalıştı. Sonra Rıza Beye göz kırptı.

Rıza Bey, durduğu tarafa bakmadan, oğluna sert sert sordu :

— Sen ne dersin ulan ?

— -Ruhsatın olursa, gidip kızı kaldırayım baba! Hacı İmamın neşesi, dağıldığı kadar kolaylıkla yerine gelmişti:

— Aşkolsun beyzade, aşkolsun! diye güldü, hele şuna bak... Şuncacık ya... Yüreğinde

dokuz okka barut varmış. Haydi artık... Sana düğün bayram, çoban başı! Zor, oyunu bozar. Kaldırmalı Kâmil'in kızını, vesselam... Bitsin, gitsin... Ama, yek başına kaldırabilir misin Hüseyin Bey?

Rıza Bey, kıpkırmızı dudaklarıyle belli belirsiz gülümsüyordu.

— Duydun mu ulan! Kaldırabilir misin, bir başına?

— Emredersen kaldırırım.

— Ya mahpusa düşersen?..

— Sayende yatarım.

Hacı İmam, kuka teşbihini, kalın kilimlerle örtülü sedirin üstüne attı:

— Haydi, benden sana müsaade... Yolun açık olsun... Var yürü! Hüseyin Bey değil

Eğri Ahmet' imişsin. Delikanlı kısmı böyle olacak. Gözünü budaktan sakınmak yok! Ne dersin, çoban başı?

— Sağ ol, Hacı Efendi.

Hacı İmam azametle Rıza Beye döndü:

— Rıza Bey dinliyor musun? Dönek Kâmil de yüz kaymeye kız satacağım derken,

yirmi kaymeden ilerisine avucunu yalasın.

Rıza Bey, akşamdan beri ilk defa, yüksek sesle güldü:

— İş bitirmek sana vergidir, Hacı İmam, işte bu halini severim.

ili

Kireçtepe'yi aştıkları zaman, sabah olmuştu.

Kocaman bir kayanın dibinde oturdular. Aşağıda, Bayat çayının bir parçası, yeni doğan güneşin altında, yeni bilenmiş eğri bir bıçak gibi parladı.

Şimaldeki yüksek dağlar, ormanla örtülü olduklarından, kurşunî bulutlara benziyorlardı. Beş kişiydiler.

1 Kuvâyi Milliye zamanında türemiş, meşhur bir eşkıya.

Çoban Ali müstesna, diğerlerinin altlarında beygirler, omuzlarında mavzerler vardı.

Durdukları yer, sapa olduğundan, Asmaköy'ün ancak dört evi görünüyordu.

Rıza Beyin küçük oğlu Hüseyin Bey hayvandan atlayınca, Ali, beygirin başını tuttu. Ötekiler de inip dizginleri Ali'ye verdiler.

Hüseyin Bey kamçısını uzattı:

— Kızın annesi şu mu?

Ali, yaya yürüdüğü için sık sık soluyordu:

— Bizden taraftaki... Nah, Bey şuradaki... Nah anası olacak rezille, babası olacak

avludadır.

— Sen hayvanları bekle... Mavzer atılırsa, korkma... Burasını kurşun tutmaz.

— Başüstüne!

Hüseyin Bey silâhını omuzundan indirip, namlusuna fişenk sürdü:

— Rifat benimle beraber avluya gireceksin. Siz de köy yolunu kesersiniz. Gelen olursa kurşunu havaya sıkın. Sakın bir halt edilmesin, adam vurulmasın...

Bunları söylerken, sesi, kavruk vücuduna yakışmayacak kadar dik ve sertti. Emir vermeğe ve çabucak kızmağa alışık olduğu anlaşılıyordu.

Dört arkadaş, hafif meyilli düzlükten yılgın çalılarına sinerek, eve doğru indiler.

Ali, dört beygirin dizginlerini sol eline toplamış, tefti§ bekleyen bir mekkâre neferi gibi, arkalarından bakıyordu. Dört saat yaya yolu düşünerek eski elbiselerini giymişti. Gök bezden zıpkası, sarı çizgili mintanı, siyah yeleği yamalıydı. Ayağında çiçekli yün çoraplar, tabanı otomobil dış lâstiğinden yapılma, hazır mah çarıklar vardı. Ali bu kıyafetiyle üstüne eski bezler sarılmış, kaim bir çına. gövdesini andırıyordu. Kırmızı kuşağının arasından fakfon tabakasıyle İstanbul'dan aldığı uzun ağızlığın ucu görünmekteydi. Kasketinin siperliği yana kaymış, bir haftalık sarı sakalıyla gölgeli yüzü kızarmıştı. Geniş göğsü, bir şeyden korkmuş acayip bir hayvan böğrü gibi, kalkıp iniyordu.

Cıgara içmek ve şarkı söylemek arzuları arasında, birbirini tutmaz şeyler aklına geldi. Hüseyin Bey yürekli delikanlı.

Ali, öksürdü ve gülümsedi. Hüseyin Bey «Mavzer atılırsa korkma!» dedi, Allah! Allah!.. Ali askerde onbeşlik bataryaların hep birden ateş ettiğini göımüştü.

Fatma'yı hatırladıkça, şaşıyordu. Hep mi gülerdi kahpenin kızı! Hiç somurtkan rastlamamıştı. Rençber kısmına yiğit karı lâzım. Fatma'dan yiğit, Fatma'dan kuvvetli karı da olmaz. Kısa boyludur ama. inadına sağlamdır.

Ali, kökleri siyahlamış dişlerini kurt gibi gösterdi:

— Domuzun kahpesi!

Başını yana uzatıp sağ elinin şahadet parmağı ile alnının terini sildi ve hızlı hızlı sümkürdü.

Hüseyin Beyle arkadaşları, Kâmil'in avlu duvarına yaklaşmışlardı.

Onlara yetişmek ister gibi, bir adım ilerledi.

Sabah, dumanı çekilip gittiği için aşağıda her şey daha iyi görünüyor, uzaktan kayın babası olacağın uzun, beyaz sakalı iyice farkediliyordu. Kâmil yere çömelmiş, kısa saplı bir balta ile tahta yontmaktaydı.

Ali, baltanın çıkardığı gürültüyü, ancak inip kalktıktan sonra işittiğinden, sesin yolda geç kalmasına şaştı.

Hüseyin Beyle Recep avluya girer girmez, köpek havlayarak koştu.

Kâmil hiç kımıldamamıştı.

Kızın anası yerinden sıçrayıp delikanlıların önüne geçti.

Bir şeyler konuştular. Sonra kadın... «Bastılar!..» diye haykırarak Hüseyin Beyin mavzerine sarılmak istedi. Rifat, beline bir dipçik vurup çökerterek, silâhı göğsüne dayadı.

Bu esnada Fatma evden çıkmlş, samanlığa doğru koşmağa başlamıştı.

Hüseyin Bey arkasına düştü, anbarın yanında yetişerek saçına yapıştı. Kız, kollarım direğe sarmış, anlaşılmaz anlaşılmaz bağırıyordu.

Ali'nin durduğu yerden Hüseyin Bey büsbütün küçük görünmekteydi. Bir elinde mavzeri olduğundan, Fatma'yı direkten kolayca koparamayacağı anlaşılıyordu.

Ah:

— Sürü, köpeğin kızını... Sürü, alçağı! diye söylendi.

Hiç farkında olmadan, beygirleri dört, beş adım ileriye götürmüştü. Kendisi olsaydı, çoktan sırtlardı. Bu anda, anbar direğini de beraber söküp omuzlayacak kadar dehşetli bir kuvvet hissediyordu.

Hüseyin Bey, Fatma'nın saçlarını bıraktı. Çizmesinin koncundan kamçısını çekerek, yandan, suratına üstüste vurdu; Fatma uzun uzun haykırdığı halde direği salıvermeyince, tüfeğinin dipçiğini ensesine indirdi.

Kız, başını tutarak kendisini yere attı. Şuradan şuraya çırpınmaya başladı. Hüseyin Bey mavzerini omuzuna asıp saçlarını tekrar bileğine doladı. Hem sürüklüyor, hem de kamçısıyle sırtına, bacaklarına vuruyordu.

Bu sırada köpek arkasından saldırdı. Rifat uzaktan ateş etti. Hayvan topallayarak yere çöktü. Biraz debelendi. Hareketsiz kalınca, Ali: «Yazık! Geberdi mutlaka!» dedi. Bu köpeği Fatma'nın babasına yavru iken kendisi getirmiş, adını «Kurtçu» koymuştu.

Hüseyin Bey, kızı avludan çıkardı.

Rifat da, Fatma'nın yere düşen yemenisini, silâhın namlusuna takarak, arkalarından yürüdü.

Köy yolunu bekleyenler kızın kollarına yapıştılar.

Ali, kırmızı dilini dudaklarında gezdirerek: «Karıyı aldık!» dedi.

Kızın anası hâlâ bağırıyordu. Kâmil hiç kımıldamamış, sesini çıkarmamıştı.

Hüseyin Bey, beygirlerin yanına gelince, Ali'ye göz kırptı.

Fatma, sürükleyenlerin arasında çırpınıyor, iki büklüm olmuş:

— Ana, yetiş ana! diye ağlıyordu. Hüseyin Bey hayvana bindi.

— Ali, at şunu terkeye! dedi.

Ali, ağır bir koç kaldırır gibi, kızı kucakladı. Şiddetle sıkmış olacak ki, Fatma'nın sesi kesiliverdi. Rifat, yemeniyi tüfeğin ucuyle uzattı:

— Sar şunu başına!...

Ali, hafifçe öne eğilmiş olarak, Hüseyin Beyin beygiriyle beraber koşmağa başladı. Kucaklayıp hayvana bindirirken gömleğinin düğmeleri koptuğu için Fatma'nın gerdanı, bembeyaz, çakıp sönmüştü. Beygirin demir kırı kalçasında, çıplak ayağı görünüyordu. Kunduraları anbarln önünde mi kaldı, kimbilir ? Saçları da ne uzunmuş!..

Ali, Fatma'nın bu kadar güzel, bu kadar yiğit olduğunu asla tahmin edemediğinden, büyük bir sevinç duydu. Hayvanların biraz yavaşlamasından istifade ederek eğildi :

— Sağ ol Beyim, sağ ol Beyim! diye Hüseyin Beyin özengideki çizmesini öptü.

Fatma, yan gözle Ali'ye bakıyordu. Onun birdenbire duyduğu sevinç derecesinde, öfkelenmişti. Şunun kollarını arkasına bağlayıp kendisine teslim etseler, kalkıp inen göğsünü dişleyecek, ter içinde kaldığından âdeta ağlıyor gibi duran yüzünü, çamaşır tokacıyle vura vura parçalayacaktı. /

Yanaklanndaki kamçı yerleri, saçlarının kökü daha çok sızlamağa başladı. «Bir tarafım Hüseyin Beye sürünmesin» diye, geri duruyor, «hayvandan düşeceğim» diye, korkuyor, çıplak ayakları beygirin yumuşak ve nemli tüylerine süründükçe, ağlayacağı geliyordu. Düzlüğe inince Hüseyin Bey sordu:

— Kız, ne demeğe bizi uğraştırdın? Fatma cevap vermedi.

— Söylesene Fatma... Ali nişanlın değil mi?

— Değil.

— Neden kız?

— Değil.

— Babana yirmi kayme, on beş hak ekin verildi ya...

Fatma sustu.

— Şimdi karakolda ne diyeceksin? «Gönlümle geldim» dersin.

Kız, belli etmeden Ali'ye baktı.

Ağzı aralıktı. Gözlerini kısmış büyük adımlarla yürüyor, mintanına çıkan ter, ince ince kokuyordu. Sanki ^kendisine ait bir şey konuşulmuyor-muş gibi başını bile çevirmernişti. Hüseyin Bey sinirli sinirli güldü.

— Duydun mu Fatma? «Gönlümle geldim» dersin.

— Demem.

— Dersin.

— Öldürseler, demem!

— Hele bir deme de, ben sana sorarım! Çiftliğin avlusuna girer girmez, Fatma, beygirin

arkasından kayarak yere indi. Hüseyin Bey eve seslendi:

— Hey, Şadiye, kız!

— Buyur, Ağa!

Şadiye, Hüseyin Beyin amca kızıydı. Fatma'dan birkaç yaş büyüktü. Göğsündeki altınları şıkırdatarak koştu.

— Bak, Ali'nin nişanlısını getirdik. Beraber oturursunuz. İleri geri cahillik etmesin.

Beni günaha sokar. Konuşuverirsin.

— Olur Ağa!

Scanned by hlecter

Rıza Beyin konağı, ağaçsız bir tepenin üzerine kurulmuştu. Altı taştan, üstü ahşap iki katlı büyük bir evdi. Alt katın dört cephesinde, herhangi bir baskına silâhla karşı koymak için açılmış, dört mazgal deliğinden başka pencere yoktu.

Ali, öğle yemeğini mutfakta yalnız yedikten sonra, karanlık ev altında, ileri geri dolaştı. Hem utanıyor, hem de birisiyle dertleşmek ihtiyacı duyuyordu. Yukarıdan ayak sesleri işitince, evin önüne çıktı.

Buradan, bulanık ve geniş bir hudut çizgisi gibi, tepeyi kavrayan Kızılırmak ve hafif dalgalı arazide göz alabildiğine uzanan boş tarlalar görünüyordu. Gökyüzü, masmavi ve tertemizdi. Güneş havayı titrek bir buğu ile sallıyordu.

Ali, ayaklarını sürükleyerek binanın arkasına kıvrıldı. Bağın kenarındaki büyük kayanın önünde güneşlenen kuyrukçu Kör Ahmet'in yanına yaklaştı:

— Merhaba! Kör çoban!

— Buyur, usta!

Ali, kabahatli kabahatli gülerek oturdu. Ahmet, alay etti:

— İşini sağlama bağlayınca, adam gülügülüve-rir. Düğün ne zaman?

— Düğün mü? Şuna bak... Ne bileyim? Poza Bey bilir.

Ali sesini alçalttı:

— Bir de utanıyorum, sorma Ahmet, bir de utanıyorum.

— Aldırma usta!

Ali, sesini biraz daha alçalttı:

— Ahmet be, kız kaldırmanın cezası nedir?

— Bilmem, Karapıçaklar'm Niyazi kaçırdıydı ya... Üç yıl gün verdilerdi. Kız yaşını

doldurmamış.

—■ Üç yıl mı verdiler?

— Üç yıl verdiler. Niyazi'nin yaşı da ufak gö-rünseydi, belki daha az verirlerdi.

Ali, biraz düşündü:

— Hüseyin Beyin yaşı da ufaktır. Bildin mi? Kütükte ufak yazılı. Herhal bizi ele

vermez Hüseyin Bey!

— İyi öyle ise...

— İyi ya... İyi olmaz mı?

— Kız razı geldi mi usta?

— Gelmedi.

— Gelir yavaş yavaş... Kızlar nazlı olur.

— Orasını geç... Hüseyin Bey, Fatma'ya: «Ben sana sorarım» dedi. Hüseyin Bey «ben sana sorarım!» dediyse, mutlak bir şey yapar... Ha... Ne dersin Ahmet?

— Hüseyin Beye kalmaz zaten... Rıza Bey işi düzeltir.

Ali, artık Ahmet'i dinlemiyordu. «Kızlar nazlı olur» lâfına takılmıştı. İçinden: «Vay domuzun kızı! Ne yiğitmiş, Hüseyin Beyden hiç korkmadı» diyordu. Beygirin sağrısına kaldırırken, Fatma'nın, kolları arasında nasıl şiddetle çırpındığını yüreği vurarak hatırladı. Bu yumuşacık, hiddetli ve bal gibi bir şeydi. «Saatlerce böyle tutsa, doymak ne mümkün? Razı olsa... Tarlaları beraber sürerler, harmanı birlikte kaldırırlar. Yılda altı yüz hak ekin alınır. Tohumluğu, beye geri-verdikten sonra, kalanı yan yarıya bölüştüler mi, kendi payına iki yüz elli hak düşer mutlaka!»

Ali, ağzının kuruluğunu tükürerek, gözlerini yumdu.

Bu sırada, uşaklardan birisinin bağırdığını işittiler:

— Hey, Ali!... Çoban Ali!... Hüseyin Bey istiyor. Candarma gelmiş, karakola gidilecek.

Ali'nin, korkudan nefesi kesilivermişti. Kalkmak için iki kere davrandı. Nihayet ellerini yere dayayarak doğrulabildi.

IV

Candarma ile Hüseyin Bey birkaç adım önünde yürüyorlardı.

Vakit ikindiye yaklaşmıştı.

Ali, uzadıkça uzayan gölgesini, toprak yolda nereye saklayacağım şaşırmış, arkadan gidiyordu. Eskiden beri sürünün başında olmadı mı, bir çekingenlik, bir iç sıkıntısı duyardı. Koyunların yanında tam yerini bulan gövdesi, boş otururken sanki bir yerlere sığmaz oluyor, münasip bir köşeye sokulup bir türlü yerleşemiyordu. Senede yedi ay, sürüyü güderken ne kadar cesursa, senede beş ay boş gezerken de, o kadar ürkek oluyordu. Ortakçılığı en ziyade «bu ürkeklikten kurtulurum» diye istemişti. «Ha davarın başında, ha tarlanın, çiftin başında... Elverir ki, iş olsun... »

Şu anda, içine öyle geliyordu ki, hep boş otu-rulsa, dünya pek rahatsız bir yerdi.

Uşak: «Candarma gelmiş, karakoldan istiyorlar» diye bağırdığından beri hıçkırmaya başlamıştı. Şimdi yürürken, göğsünden yuvarlana yuvarlana gırtlağına kadar gelen bu inatçı şey, bütün vücudunu üç-dört adımda bir sarsıyordu.

Bir cıgara sardı.

Cıgarayı içtiği müddetçe, hıçkırık peşpeşe devam etti.

Gölgesi, bazı bazı candarmanın arkasına, bazı bazı Hüseyin Beyin sırtına vuruyordu. Çobanlıkta susmaya alışık olduğu halde, şimdi, böyle konuşmadan yürümek, kendisini daha çok ürkütmekteydi. Candarmadan fena korkuyordu. Sopa atar, adamın kollarını bağlayıp kasabaya götürür diye değil. Başına böyle bir şey gelmemişti. Lâkin işte öyle... Korkuyordu. Halbuki candarma kısa boylu, çarpık bacaklı bir delikanlıydı. Edirneli olduğunu, tezkere almasına dört ay kaldığım, Hüseyin Beye söylerken işitmişti. Omuzundaki mavzerin namlusu, akşam güneşinde incecik, masmavi bir çizgi ile parlıyordu. «Gez, göz, arpacık... Kundak kaç kısımdır? Tüfek temizliği... » böylece topçu alayı aklına geldi. «Silâh, palaska, resmî elbise... » Bunlarda da korkulacak bir şey yoktu. Neden korktuğunu anlayamadığı için, gittikçe daha ziyade korkuyordu.

Hüseyin Bey, candarmanın yanında, mavzer-siz, beygirsiz el kadar bir çocuk oluvermişti. Ali: «Gördün mü?.. Rıza Beye haber etseydik... Tuu!...» diye düşündü.

Bir köşeyi döndüler.

Bayat nahiyesi karakol binası, şosenin kenarında tek başına yabancı ve korkunç göründü. Bodrumu sayılmazsa, bir katlıydı. Çatısının birleştiği yerde, direğin üzerinde bayrağı sallanıyordu.

Ali, kendi kendine: «Bodruma atarlar adamı... Geceye bırakılırsa... Hüseyin Bey de döner, giderse... Tuu...» dedi ve üstüste hıçkırdı. Kasketini bir çıkarıyor, bir kafasına geçiriyordu. Fena terlemişti.

Bu esnada Hüseyin Bey, biraz arkada kalıp Ali'ye yaklaştı:

— Karakol kumandanı sorunca, «ben kaçırdım» diyeceksin Ali.

Ali, düşüyormuş gibi sarsıldı:

— Aman Hüseyin Beyim!

— Sus ulan!...

Dört ayak merdiveni çıktılar.

Ali, artık hiçbir şey düşünemiyordu.

Sofada, duvarın dibine çömelmiş oturan Kâmil, kapıdan içeri Hüseyin Beyin girdiğini görünce, sıçrayıp ayağa kalktı. Daracık yüzünde beyaz sakalı ve kirpiksiz, korkak gözleriyle çenesine yün bağlamış hasta bir çocuğa benziyordu. Hüseyin Beye doğru yürümek, bir şeyler söylemek istedi. Duvardan bir adım ayrıldı. Lâkin Hüseyin Bey başını çevirince, yine geriledi. Eski çarıkları, evde dokunmuş beyaz pamuk bezinden geniş donu, kalçalarına kadar inen gömleği, dar kollu, kısa hırkası ve başına bağladığı rengi soluk mendili, gözlerindeki korkuya ve ümitsizliğe uygun düşüyordu. Göbeği üzerine kavuşturduğu mavi damarlı elleri, sıska ve kirliydi.

Tüfeğini dipteki odaya bırakan candarma, kanadın üstünde «karakol kumandanı» yazılı kapıya vurdu.

Dik ve kuru bir ses:

— Gel! diye bağırdı.

Ali'nin hıçkırığı birdenbire kesilmişti. «Ben kaçırdım, denir mi? Ne mümkün? Vallah billâh

doğrusunu söylemeli. Gördün mü işi bir kere. Doğruyu söylemeli mutlaka» diye karar

verdi.

Hüseyin Bey içeri girip kapı örtülünce, yaklaşarak kulak kabarttı, işittiği her cümlede, Kâmil'in yüzüne bakıp başım sallıyordu.

Karakol kumandanı bağırmaya başlamıştı:

— Beni anlamaz zannetmeyin Hüseyin Bey. Baban, yaşı ufak diye, seni öteye beriye

sürüyor. Bak, sonu fena olacak. Bunu böylece aklına yerleştir. Burası Ağrı dağı değil...

— Ne var Başefendi ?

— Bir de «ne var» diye sorar, utanmadan... Lâ havle!... Geçti o derebeylik, ağalık!..

Mütegal-libe devri geçti. Ev basmışsın, ktz kaçırmışsın. Yanında silâhlı üç kişi daha varmış. Kimler onlar? Söyle isimlerini... Birine, Recep diyorlar. Söylesene... Bu sefer kurtuluş yok. Dört mavzerin dördünü de isterim. Fişekleri de beraber...

Ali biraz ferahladı. Kendisini saymıyorlardı. Saysalar, çavuş: «dört kişi daha varmış» demez miydi? Beygirleri beklediği ne iyi olmuş ya... Ne iyi olmuş...

Kâmil'e karşı büyük bir sevgi ve utanma duydu. Karakol kumandam gittikçe hiddetleniyordu:

— Kızı, döve döve götürmüşsünüz. Köpek vurulmuş. Karıyı ölümle tehdit... Ev

basmak... Adamı asarlar Hüseyin Bey... Asarlar, anladın mı?

— Dur canım, hemen parlama Başefendi... Bana neden yükleniyorsun. Kız mı kaçırılmış, kaçırılır ya...

— «Kaçırılır ya», ne demek?... Biz burada eşek başı mıyız?

— Söz temsili... Yani kaçırılır ya... Herif, kızuı bunca zamanhk nişanlısı...

— Nişanlısı rai?

— Elbet nişanlısı... Almış, götürmüş. Götürür ya... Kız razı, oğlan razı... İş senin

bildiğin gibi değil onbaşım... Hele yak bir cıgara...

Sesler alçalınca, Kâmil şüphelendi. Derhal yerinden kalkarak Ali'ye yaklaştı.

Ali, korkudan ve şaşkınlıktan olduğu gibikala-kalmıştı. İş üstüne yıkılıyordu. Yüreği kabardı. «Mahkemede üç yıl gün veriyorlarmış... » Becere-bilse hüngür hüngür ağlayacaktı. Kâmil'e dönüp: «Doğruyu söyle amca... Dünya, yalan dünya... Gel doğrusunu söyleyelim» diye yalvaracağı sırada, candarma kapıyı araladı.

— Ali hanginiz?

Ali, kasketini süratle eline aldı.

— Gir bakalım.

İçeri girince,, hâlâ askermiş gibi topuklarını biribirine vurarak, dimdik durdu. Bütün gayretine rağmen masa başında oturanın kolundaki nisam farkedemiyor, onbaşı mı, çavuş mu anlayamıyordu. Bu, karayağız, inadına zayıf bir adamdı. Masanın üstündeki kâğıtlar, kenardaki telefon Ali'nin korkusunu büsbütün azdırdı. Yalvarmak istediği halde, aklına hiçbir söz gelmiyordu.

Karakol kumandanı sordu:

— Adın ne, senin ?

— Ali.

— Soyadın yok mu ?

— Ali Solumazoğlu... İskilip'in Payapınar köyünden, Durmuş oğullarından Ali Solumazoğlu... 1330, İskilip...

— Ne iş yaparsın ?

— Rıza Beyin yanında çoban durukum.

Ali, gözlerini açarak Hüseyin Beyin yüzüne baktı. Hüseyin Bey, masanın yanındaki iskemleye rahatça oturmuştu.

— Bana bak, oraya ne bakıyorsun? Kızı kaçırdın mı doğru söyle?...

— Vallah billâh komutanım.

— Doğru söyle... Hüseyin Bey lâfa karıştı:

— Fatma nişanlım desene Ali... Kız gönlü ile geldi ya... Ne silâhlı adam var, ne ev basmak... Sen alıp gelmedin mi? Lâkırdıyı ağzında ne dolaştırıyorsun.

— Fatma'ya sözlüyüz komutanım.

— Doğru söyle...

— Vallah billâh sözlüydük. Hüseyin Bey izahat verdi:

— Ali bizim çoban olduğundan, babam kız tarafına 20 lira para, 15 hak ekin yolladı. Başlığı altmış liraya pazarlık ettik. Ayrıdan elli hak da ekin verilecekti. Kâmil, kızı Ali'ye satacaktı.

— Öylemi Ali?

— Öyle komutanım.

Onbaşı, kapının yanında duran candarmaya emretti:

— Getir, şu sakallıyı bakalım.

Kâmil, kalçaları üzerinde duran donunun uçkurunu sıska yumruklarıyle sımsıkı tutmuştu. Sakalı titriyordu.

— Baksana ihtiyar, sen kızını bu Ali'ye sata-cakmışsın. Öyle bir şey var mı?

Kâmil, neredeyse yere çökecekti. Bu binaya girerken Hüseyin Beyle karşılaşacağını aklına getirmemişti. Hüseyin Beyi gördü göreli halt ettiğinin farkındaydı. Sabahtan beri aç açına beklediği için büsbütün yılmıştı. Dişleri birbirine çarparak cevap verdi:

— Kızı Ali'ye satacaktık, Efendi Ağa! Onbaşı tekrar hiddetlendi:

— Demek kızı gönlünle Ali'ye satacaktın!

— Satacaktık.

— Para almışsın.

— Aldık... Yirmi kayme verdi Rıza Bey.

— Buğday almışsın.

— On beş hak ekin aldık.

— Sonra ne oldu ?

— Caydık, bir yol da... Parayı, ekini harmanda öderiz.

Hüseyin Bey birdenbire kalkıp Kâmil'in önüne dikildi:

— Söyle bakalım Kâmil, benim evi bastığımı gözünle gördün mü ?

Ali, şaşkın şaşkın bakıyordu. Hüseyin Bey artık, candarmanın yanında demin uslu uslu yürüyen küçük oğlan değildi. Yumrukları kalçalarına dayalı, siyah kaşları inadına çatılmış, gözleri inadına hain, Hüseyin Beyin beyliği, üstüne gelivermişti.

Kâmil'in sakalı büsbütün titremeye başladı. Gözlerini Ali'den onbaşıya, onbaşıdan Hüseyin Beye geçirdi:

— Ben görmedim Efendi Ağa, dedi, ben odunda idim. Kan söyledi.

— Demek beni gözünle görmedin?

— Görmedim Beyim... Ben odunda idim.

Onbaşı, gözlerini kısarak ileri doğru uzandı:

— Gördüm, dedin ya?...

— Ben görmedim Efendi Ağa... Kan söyledi.

— O zaman görmedinse şimdi görürsün... Sakalından utan, yalancı herif!

Onbaşı önüne bir kâğıt çekti. Kalemi şiddetle hokkaya batırdı. Kâmil'in adını, soyadını, tevellüdünü, hangi köyden olduğunu sorup öğrendikten sonra, candarmaya âdeta çıkıştı:

— Al şunu... Bodruma at... İftiracı rezil. Şimdi zaptı yazarız. Mahkemeye yollarız. Hapse girsin de akh başına gelir. Sakalı değirmende ağartmış habis!

Kapı, Kâmil'in arkasından kapanınca, Hüseyin Bey anlattı:

— Kız razı, oğlan razı, bu Kâmil olacak da razı. Lâkin karısı fazla para koparmak

istedi mutlaka... Şuncacık çoban kısmından fazla para ummasına ne dersin?

Ali'nin korkusu biraz dağılmıştı. Şimdi de, candarma onbaşısının önünde, Kâmil'in yüzüne karşı Hüseyin Beyin yalan söyleyişine, inkâr edişine şaşıyordu. «Ya onbaşı inanmasaydı... Ya Kâmil, sen de vardın, evimi bastınız! deseydi... Tuu!. Yemin verdiriverselerdi...

Hüseyin Bey yalan yere yemin eder mi? Yalan yere yemin edenin hali ne olur? Tövbe... Tövbe... »

Onbaşıyle Hüseyin Bey, köylü kısmının cahilliğine, kurnazlığına ve aptallığına dair gülüşerek bir şey konuşuyorlardı.

Sözleri bitince, onbaşı ciddîleşerek Ali'ye baktı:

— Düğüne bizi mutlak çağır... Unutursan bak, sen bilirsin.

Hüseyin Beye döndü:

— Yarın kızı yollarsın Hüseyin Bey... Gönlüyle kaçtığını söyler.

Sesini biraz kıstı:

— İhtiyarı da razı edin. Cahil herif... Yazıktır. Zaten kızın yaşı nüfus dairesinde ufak çıkarsa, iş uzamasın.

Hüseyin Bey, odadan çıkarken kapı eşiğinde durup, mahsustan bağırdı:

— Müsaaden olursa onbaşım, şu Kâmil'i bir göreyim. Bana bağışla, bu seferlik alçağı.

— Sen dâvandan vazgeçtinse, mesele yok... Malûm ya, sana iftira attı.

— Zararı yok...

— Öyleyse çıkar bakalım.

Candarma gülümseyerek bodrumun kapışım açtı. Kâmil, çıkar çıkmaz, Hüseyin Beyin ellerine davrandı:

— Aman Beyim sen bilirsin... Aman Beyim sen bilirsin... Karının lâfına yandım Bey...

Karı söyledi... Ben odunda idim...

İçerde uydurduğu yalana, şimdi kendisi de inanmıştı. Neredeyse ağlayacaktı.

Hüseyin Bey ciddiyetini bozmadı:

— Bu seferlik onbaşı bana bağışladı Kâmil, duydun mu, bana bağışladı. Sen, kızı Ali'ye verdin mi ?

— Verdim.

— Öyleyse üst tarafını sen merak etme... Hüseyin Bey önde, Kâmil'le Ali arkasında dışarı çıktılar.

Asmaköy'e sapılacak yol ağzına kadar konuşmadan yürüdüler.

Kâmil aynlacağı zaman durakladı:

— Aman Hüseyin Bey... Bu iş oldu. Bak, kızı vermeye razı geldik. Sen de adaletini göster. Beş, on hak buğday göndersin Rıza Bey... Anbarda ekin kalmadı...

Sık sık burnunu çekiyordu:

— Hele biraz da para yollarsa... Ellerini öperim Hüseyin Bey... Ben köylünün sözüne uydum da, senden şikâyetçi oldum. Mavzerleri görünce, «Kan akmasın diye gelemedik» dediler. «Yoksa hep şahidiz» dediler, alçaklar... Karı da zorladı. Aman Beyim ekin işini bir yoluna koyalım... Parayı da unutma... Sen adaletlisin...

Hüseyin Bey kaşlarını çatıp biraz düşündü:

— Para için biraz sabret. Şikâyetçi olduğundan babam çok kızdı. Ekine bir şey yaparız. Yarın gönder karıyı, merkeple... Anbardan verirler... Vermezlerse, beni bulsun. Kâmil dua ederek yürüdü. Sakalı hâlâ titriyordu.

Ali'nin bir gülmesi tuttu... Bir gülmesi tuttu.

Çiftliğe geldikleri zaman yatsı ezanı çoktan okunmuştu.

Hüseyin Bey kapıyı açan Şadiye'ye sordu:

— Babam yattı mı?

— Yok Ağa, odaya gitti.

— Fatma ile ne konuştunuz? Razı oldu mu?

— Olmadı.

— Ne diyor?

— «Beni, Hüseyin Bey dilerse, öldürsün... Ali'yi istemem» diyor.

Ali, karanlıkta yüreği çarparak dinliyordu. Şa-diye'den utandığı için terini kurular gibi yaparak, mendiliyle yüzünü örtmüştü.

— • Neden istemiyormuş, başkasına mı gönüllü?

— Başkasına da gönüllü değil. Anası karı, kulağım doldurmuş. Aklım çelmiş: «Elin

çobanı ile ne yaparsın? Yarın ortakçı olur, beyin düşmanım vurur, on yıl, on beş yıl

mahpusta yatar» demiş.

— Kancuramadın şuncacık kızı... Yazık...

— Çok söyledim, kulak vermedi.

— Pekâlâ... Haydi sen anamı alda, ağamgillere gidin.

Kadınlar gittikten sonra Hüseyin Beyle Ali, Fatma'nın tek başına oturduğu odaya girdiler. Burası Rıza Beyin misafirlerine mahsustu. Her tarafı kilimle döşeliydi. Ocakta tezek yamyor, kenara bı-rakdrmş küçük bir idarenin ışığı duvarda kımıldıyordu.

Fatma, küçük bir tiftik çuvalı gibi, sedirin üstüne büzülmüştü.

Hüseyin Bey hiddetle sordu:

— Kız, hâlâ razı değil misin?

Fatma cevap vermeden ayağa kalktı. Siyah gözleri ıslak ıslak parlıyordu.

— Söylesene kız, razı olmadın mı?

— Efendi Ağa, öldür beni...

— Lâf dinlemem. «Olur» demezsen, kendin bilirsin. Ali! Bana bak. İşte Fatma, işte sen. Konuşursunuz... Razı olmazsa vur omuzuna, harmanda hovardalar var. Götür, hovardalara teslim et. Varsınlar, dağda bayırda oynatsmlar. Kötü olsun... İpsizlere rakı dağıtsın da görsün... Ben sana dilediğin yerden, dilediğin kızı kaldırırım.

Hüseyin Bey dışarı çıkmak için dönünce, Fatma koşup dizlerine sarıldı:

— • Etme Beyim, beni öldür, kanım sana helâl olsun, Ali'ye verme... Hovardalara bırakma. Ağlamaya başlamıştı. Yalmz bizim köylü kadınlarında insanı öfkelendirmeyen müthiş, bir sükûnetle, boğuk boğuk ağlıyordu.

Hüseyin Bey çizmesini kurtarıp dışarı çıktı. Kapı örtülünce, Fatma, çöktüğü yerden sıçrayarak duvara kadar kaçtı. Aydınlıktan kurtulmak için köşeye sığındı.

Ali kımıldamadan duruyordu. İdarenin ve ocağın ışığı vücuduna vurmuştu. Gövdesi daha kocaman, ağzı ve gözleri daha kanlı, daha parlak görünüyordu. Neden sonra ağır ağır yürüyüp sedire oturdu. Tabakasını çıkardı:

— Domuzluk etme, gel şuraya, dedi, bak, sana diyeceklerim var -öksürdü- Hüseyin

Beyi karakoldan istedilerdi. Onbaşı, candarma yollamış. -Cıgara kâğıdını dikkatle ıslatıp yapıştırdı- «Ali de beraber gelsin» demiş. Hüseyin Bey korkar mı? Kalktık gittik. Baban Kâmil de orada idi. «Hüseyin Bey evimi bastı, kızımı kaldırdı» diye davacı olmuş.

Ali yerinden kalktı. Ocağın önüne çömelerek cıgarayı yaktı:

— Lâkin, aldığı parayı, aldığı ekini inkâr edemedi. Hüseyin Beyden korkusuna «Ben evde yoktum. Odunda idim. Karı söyledi» dedi. Karakol kumandanı kızmaz mı artık? -Ali kalın kalın güldü.- Babana «yalancı herif!» dedi. Daha da çok çekişti ya... Bodruma attılar Kâmil'i... Sonunda Hüseyin Bey şefaat etti de bağışlattı. Kâmil razı bu işe... Görürsün... Yarın ekin almaya gelecek... Ya... İşte böyle...

Ali ocağın önünden kalktı:

— Anladın mı? Baban seni bana sattı.

Fatma hiç ses çıkarmıyor, içini çeke çeke ağlıyordu. Ali'nin söylediklerine inanmıştı.

Babası yumuşak adamdı. Fakirdi.

Ali bir adım yaklaştı:

— Razı gelmezsen, kendin bilirsin. Seni hovardalara götürürüm.

Fatma susuyordu.

— Vallahi götürürüm. Bak, ağzımdan yemin çıktı. Dağda oynatırlar. Yedi köyün bir

kahbesi olursun, köyden köye satılırsın. Gençler odasında oyuna çıkarsın. Rakı dağıtırsın...

Yanına yaklaşıp ağır elini balta gibi kaldırdı:

— Haydi, yoksa omuzlar, harmana götürürüm, dinim hakkına...

Daha başka sözler bulamayınca şaşırdı ve alışık olmadığı derecede hiddetlendi. Korkunç adımlarla ocağın önünden geçip dışarı çıktı. Uzun bir deveci urganıyle döndü. Fatma'nın göğsü üzerinde duran elini, şiddetle çekip, arkasına büktü. Vücudunu kinle iterek yüzükoyun yere düşürdü. Bir dizini, kesik kesik haykıran kızın beline bastırıp bütün ağırlığıyle üstüne çökerek ellerini, ayaklarını sıkı sıkıya bağladı. Kolayca omuzladı. Odamn ortasında durarak bir daha sordu:

— Domuzluk etme, ağzımdan yemin çıktı.

— Götürme... Razı oldum.

— Ha şöyle, imana gel... Yarın karakolda «Kendi isteğimle Ali'ye geldim» diyeceksin.

— Diyeceğim.

Fatma'yı yavaşça sedire bıraktı. Küfrederek ipi çözdü.

— Sus artık, ağlama ! Cevap bekledi:

— Sus kız!... Bak şuna... Haydi, yüklükte döşek vardır. Ser şunu.

Ali'nin sesi titriyordu.

Fatma, dolabı açtı. Üstüste duran şiltelerden birisini ocağın önüne getirdi. Çarşafı örtüp yastığı koydu. Yorganı ayak ucuna katladı.

Ali bir cıgara daha yakmıştı. Dimdik ocağa baktığı halde yan gözle Fatma'yı gözetliyordu. Kız duvarın dibinde elini göğsüne kavuşturmuştu. Parmaklarında kına vardı.

Ali kabalığını kaybetmiş, mahcup bir sesle sordu:

— Baksana Fatma, hamamlıkta ibrikler dolu mu? Ocağın kapı tarafındaki dolap hamamlıktı. Fatma, iki tane büyük bakır ibriği ocağa taşıdı.

Ali, henüz iki nefes çekmediği cıgarayı ateşe fırlattı.

Gömleğini çıkarırken, odaya terli erkek kokusu-yayılmıştı. Yatağın kenarına oturup ayaklarını uzattı.

Fatma, anasından gördüğü gibi, önüne gelip çömeldi. Ali'nin ayaklarını birer birer kucağına koyarak çoraplarını çıkardı. Sonra paçaları daracık zıpkayı, dudaklarını sıkarak zorla çekti.

Erkeğin yatağa girip yorganı örtmesini bekledikten sonra, köşeye çekilerek, soyunmaya başladı

Dışarıda, kalın ve kederli sesiyle bir köpek uluyordu.

GELİN - KADIN OYUNU

I

Bekir, ağacın gölgesinde durup ceplerini acele acele karıştırdı.

— Al, işte anahtarı... Evden gizlice aldım. Kilidi açar girersin.

Sultan, cevap vermeden yürüyünce, arkasından yavaşça seslendi:

— Anahtarı aman iyi sakla... Aman kaybolmasın.

Sultanın entarisi kıvır kıvır dalgalanıyordu. Kısacık fermenesinin kolları, kırmızı kaytanla işlenmişti. Sırtında, saç örgüleri sarı sarı parlamaktaydı.

Ayakları çıplaktı. Kilitle biraz uğraştıktan sonra, samanlığa girer girmez, Bekir koştu. Aralık kapıdan nefes nefese geçti. Kanadı hızla çekip gözlerini alıştırmak için bir müddet öylece durdu.

İçerisi sıcak ve loştu. Kuru ot ve saman kokuyordu.

Sultan kuşağını çö/müş. fermenesini çıkarmıştı.

Bekir, çıplak ayaklarıylc samanları savurarak yaklaştı. Kasketini bir kenara fırlatarak soyunmaya başladı.

— Kilidi kolay açtın mı. Sultan?

— Açtım.

— Anahtarı kaybedersin. Yerine koyulacak tekrar.

— Burada anahtar.

Bekir, gömleğini çıkarmak için başına toplamıştı.

— Sultan?

— Buyur.

— İyi oldu, ne dersin? Ötekilerle beraber olmuyordu. Tadı çıkmıyordu.

— Biri gelirse?

— Bu vakit kim gelir? Lâfa bak...

— Seni bir gören olmadı mı? Çavuşun Sıtkı mutlaka gözlemiştir, öyle ya...

— Sıtkı ne arasın... Sen içeri girince bir koştum, rüzgâr gibi...

Sultan çömelerek entarisini çıkarmış, samanlara uzanmıştı.

. Bekir, pamuklu bezden yapılma beyaz şalvarından kurtulmak için tepindi. Samanlardan kalkan toz, gözlerini yakıyordu. Nihayet o da Sultan'ın yanına yattı:

— Konuşsana Sultan!

Sultan sesini çıkarmadı. Loşlukta yeşil gözleri parlıyordu.

— Haydi konuş! Bak, sana çerçiden beşi birlik alırım, boncuk alırım. Kuru üzüm, leblebi alırım.

Bekir, yanağını öpmek üzere uzamnca Sultan başım geri çekti.

— Şuna bak... Eşeklik etme kız... Vallah billâh, beşi birlik alırım. Küçük şişe koku

alırım. Konuş hele... Rezilin orospusu... Çavuş'un Sıtkı olsa vıcıl vıcıl konuşursun.

— Çavuş'un Sıtkı'ya neden konuşur muşum? Ona da konuşuvermezdim.

— Onunla da konuşmazdın demek?

— Konuşmazdım elbette...

— Yalancı alçak!..

— Konuşmazdım... Konuşulur mu? Bekir'in cam sıkıldı. Tekrar: «Haydi konuş!»

diyeceği sırada, yaklaşan ayak sesleri duyuldu. Kulak verdiler. Bir kadın: «Domuzun oğlu, samanlığı açık bırakmış» diye söylendi.

Bekir içinden: «Anam geliyor, gördün mü işi?» diyerek başını kıstı.

Kadın, içeriye bakmadan kapıyı çekti, asma kilidi halkasına geçirerek hiddetle kilitledi. Bekir, anasımn uzaklaşmasını bekledikten sonra Sultan'a göz kırptı. Samanlık büsbütün karanlık olmuştu. Yalnız kapının ortasındaki çatlaktan güneş giriyor, incecik ve gergin bir sırma tel gibi parlıyordu.

Bekir, Sultan'a döndü :

— Anamnuş... Görmedi, ne dersin? Bir içeri baksaydı... Konuş artık, vallah billâh kötü olacağız.

— Kapıyı ardından kilitledi, öyle ya?

— Kilitledi.

— Nasıl açarsın?

— Lâfa bak... Kolay...

— Açılmazsa, burada kalırsak?..

— Korkma... Açarım ben... Bak bakayım... Ver şu anahtarı...

Anahtarı alınca sıçradı, kalktı. Elini aralıktan sokup kilidi yakalamaya uğraştı. Kabil olmayınca bir deynek parçası aradı. Ayaklarıyle samanları havalandırıyor, otları demet demet şuradan şuraya sürüyordu. Neden sonra işe yarar bir şey bulamayacağını anladığından, hırslandı. Sultan'a çıkıştı:

— Ulan, mal gibi yatarsın... Kalk, bir çomak bulalım.

Sultan acele acele giyinerek Bekir'in yanına geldi. Samanları alt üst ederek, uzun uzun

aradılar. Kıştan kalmış bir armut, bir iki elma meydana çıktı; ama, kilidi beriye çekecek sağlamca bir deynek bulunamadı.

Sultan ağlamaya başlamıştı.

Bekir buna bir kat daha hiddetlendi. Armudu öfkeyle ısırdı. Elmanın birisini, terden parıl parıl parlayan göğsüne sürüp temizleyerek uzattı:

— Ağlama ulan... Ye şunu... Çaresini buluruz. Ağlama rezil.

Sultan, elmayı hem yiyor, hem de yavaş yavaş ağlıyordu.

Samanlardan kalkan tozlarla içerisi daha sı-caklaşmıştı.

Bekir, küfrederek giyindi. Aralıktan elini sokup kilidi yakalamaya çalışırken, parmaklarından birisi kanamıştı. Kanını emerek etrafa bakıyordu. Samanlığın damı toprak, duvarları taştandı. Delip çıkmanın imkânı yoktu.

Sultan elmayı bitirmiş, tekrar ağlamaya başlamıştı.

Bekir kasketini arkaya attı. Kaşlarını çatıp yumruklarını beline koyarak dört yanı gözden geçiriyor, başka şeylerin arasında: «Şuna bir şamar indirsem mi?» diye düşünüyordu. Damın merteklerine kalın kağnı sırıkları sıkıştırılmıştı. Bunlara bakarken birdenbire yüzü güldü:

— Ağlama artık... Sus ulan... Çaresini buldum.

Sultan gözlerinin üzerinden, inanmamış inanmamış, baktı.

Bekir, kasketini düzelterek anlattı:

— Buldum yolunu... Harmana açılan delik yok mu? Hani samanları içeri teptiğimiz

kapak... Kağnıyı ağzına yanaştırırız ya... Bildin mi?

Sultan, kendi samanlıklarında da, her samanlıkta da bulunan bu deliği biliyordu. Harman yerine açılır. Hakikat! Kağnıyı oraya yanaştırırlar da, samanı oradan içeri boşaltırlar.

Sultan tavana kadar yığılmış samanları gösterdi:

— Nasıl deşeceksin? Tepe gibi doldurmuşsunuz? Bekir kasketini fırlattı:

— Hele sen, şunu tut da, kenara çekil!..

Ot yığınının üstüne sıçradı. Kapağın bulunduğu ciheti hizaladı. Sonra, suya atılır gibi daldı. Elleriyle, ayaklarıyle samanları savuruyor, yukarıdan aşağıya, kapının dibine doğru kaydırıyordu.

Sultan, az zamanda yarı beline kadar samana gömüldü.

Bekir, ağır ağır, dinlene dinlene ilerliyordu. Tozdan sıcaktan bunaldıkça, dizlerinin üstüne oturuyor, Sultan'a dönüp gülümsüyordu.

— Allah Allah! Ağlayacak ne vardı? İşte kolayını bulduk.

— Elbet ağlarım, burda kalsaydık...

— Kalınır mı hiç? Vallaha, tepe olsa yıkar, çıkarırım seni...

Bekir, birkaç kere dinlendikten sonra, nihayet kapağa yetişti. Sürmesini açtı. Bir ayağını duvara dayayıp asıldı.

İçeriye, birdenbire, ışık doluvermişti.

Sultan, tozdan ve gözyaşından yol yol siyahlanmış, toparlak yanaklariyle güldü:

— Açtın kız! Maşallah, aslan gibisin. Bekir, derin derin soluyordu:

— Gülersin ya... Elbet açarım... Hiç ağlanır mı?

— İçerde kaldık, diye ağladım... Öyle ya... Anam beni öldürür.

Bunları söylerken başını büküp omuzlarını kısarak kendini güzelleştirdi.

— Kalmasına kalmazdık... Karı milleti değil misiniz... Haydi yürü... Ver şu kasketi... Suratına bak bir... Dokuz köpek yalasa, doyar.

— Ne var suratımda?

— Bilmem artık, saçlarında saman dolu... Haydi, eve git!

Harman yeri bomboştu. Bekir kapağı sıkıca kapattı.

— Şimdi aşağıdan girmeli... Bunu arkadan sür-gülemeli... Samanları düzeltmeli. Anam bilmesin.

Sultan saçlarını yokluyordu:

— Saçlarımda saman varsa, eve gidemem. «Kimin samanlığına girdin kahpe!» diye anam beni öldürür.

— Ne olacak ya?..

— Haydi Bekir, dereye gidelim de yıkanalım...

— Lâfa bak... Biri görür alçak... Dinime imanıma rezaleti çıkar.

— Öğle zamanı kim görürmüş. Sen gelme... Ben giderim.

— Çok lâf etme... Haydi eve... Çarparım to-katı...

Birbirlerinden dargın ayrıldılar. Sultan sekiz yaşında idi. Bekir on yaşına yeni giriyordu. Samanlığa öteki çocuklardan, bilhassa, Çavuş'un Sıtkı'dan gizli, Gelin-Kadm oynamaya gelmişlerdi.

II

Çavuş'un Sıtk', öğleye kadar ikinci evleği de bitirmek istediğinden, öküzlere:

— Ho! domuzun malları... Ho boz geyikler... diye bağırdı.

Hışıl haşıl soludukça karınları inip kalkan hayvanlara hiç acımıyordu. Geberseler umurunda değildi. Evleğin genişliğini on adım, uzunluğunu kırk adım çizmişti. Doğrusuna bakılırsa, bütün kış ahırda kapalı dura dura zayıflayan, hamlaşan öküzleri yan yerde biraz dinlendirmek lâzımdı. Fakat

Çavuş'un Sıtkı iki senedir, bu rezillerin hatırına muhtar Reşit Ağanın otuzar hakhkl iki tarlasını, ortakçı gibi sürdüğünü, tohumladığmı harmanını kaldırdığını düşündükçe kızıyordu.

Üvendireyi insafsız insafsız dürttü.

1 Çankırı ve havalisinde tarlalar dönümle değil, "şu kadar hak ekin ekilir" diye ölçülüyor. Hayvanlar kuyruklarını sallayıp bellerini içeri çekerek sabanı sürüklediler.

Toprak tavlıydı. Sabanın burnunda kolayca dağılıyor, kara bir su gibi kabarıp devrilerek tohumları örtüyordu.

Birinci evlek kuşluk zamanı tamamlandı.

Sıtkı üvendireyi yere saplayarak ikinci evleğin on adım genişliğini, büyücek bir taşla işaretledikten sonra, yol boyundaki ağacın dibine gitti. Çuvalın ağzından öküzlerin samanını çekiştiren merkebi kovaladı. Tohum heybesine doğru yürürken çimenlerin

üstüne bıraktığı ceketinin cebinde kuru üzüm olduğunu hatırladı. Bir avuç alarak sırtım ağacın gövdesine dayadı.

Bayındır köyünün, dört bir etrafı ormanla çevrili Yunt ovası tarlaları bomboştu. Bugün, çifte kendisinden başka kimse gelmemişti. Sabahtan beri uğraşıp tohumladığı evlek uzaktan ufacık, şöyle el kadar ve kapkara görünüyordu. Rüzgârda, sıcak buğday ekmeğini hatırlatan keskin bir toprak kokusu vardı.

Sıtkı yüzünü buruşturdu.

Rençberliği hiç sevmiyordu. Tarla kısmı, adamı kıymık kıymık doğruyor, kırk yaşma varmadan çökertiyordu. Hele buralarda, arazi, inadına aç gözlü, inadına kısırdı. «Bir evleğe beş el tohum saçmalı... Ah! Canına yandığım Çubuk ovası toprağı! Üç el saçıldı mı, ekini atlı sökemez.»

Üzümle beraber ağzına giren çöpü tükürdü.

Yarın, öbür gün, tohum, tarla, emek kendisinin olduğu halde, öküzlere' karşılık muhtar Reşit Ağanın tarlalarında çalışacağı aklına geldi. «Öküzü yoksa; çiftçi ölmeli!» diye düşündü. Fazla değil, şunlar gibi iki çift hayvanı, Çubuk ovasında beş yüz haklık arazisi olsaydı, ölünceye kadar ayaklarım uzatıp oturacak, sabanın da, harmanın da yanına uğramayacaktı.

Avucundaki üzümler, hiç beklemediği bir sırada, çabucak bitti. Parmaklarının yapışkanlığım, yeşil bezden eski zıpkasına sildi. Tohum önlüğünü beline ağır ağır kuşanıp içini doldurduktan sonra ikinci evleğin başına geldi. Taneyi, toprağın yüzüne öfkeyle saçarak yürümeye başladı. Tohumu her savuruşunda", uçları yukarı kalkık siyah kaşları çatılıyor, kalın ve kırmızı dudakları kısılıyordu. On beş yaşından beri, yani sabana gücü yetti yeteli, Kasımdan Zemheriye kadar güz çifti, marttan nisan sonuna kadar yaz çifti sırasında arpa, buğday, fiy, mercimek, nohut ektiği için bu işe artık elleri de, ayakları da alışmıştı. Adımlarını hep aynı genişlikte atıyor, sağ eliyle avuçladığı tohumu, şehadet parmağının yardımıyle savuruyordu.

Boyu ortadan bir parça uzun, omuzları geniş, bilekleri kalındı. Köyde kadınlar, yakışıklı delikanlıdan konuşurken: «Sıtkı gibi babayiğit!» derlerdi. Oyunu kıvrak oynar, türküyü yanık söylerdi.

Babası Rıza Çavuşu pek az hatırlıyordu. Çankırı tuz mağarasında koruculuk edermiş, kendisi küçükken birisini vurmuş. On iki sene gün vermişler. Mahpusanede verem hastalığından ölmüş.

Yakından, uzaktan akrabaları yoktu.

Ana oğul, dört beş parça tarla, bir bahçe ile yuvarlanıp gidiyorlardı.

Sıtkı, evleği tohumlaymca, önlüğü çözüp bir kenara attı. Başına sardığı kırmızı mendili düzeltti. Besmele çekerek sabanın sapım tuttu.

Öküzler, başlarını iki yana sallayarak yavaş yavaş yürüdüler.

Hava inadına güzeldi. Nisan güneşi sırtını ısıttıkça, Sıtkı'nın içine uykusuzluğa benzeyen bir ten-bellik çöküyordu. Daha evleği yanlamadan, beli ağrımaya başladı. Dikilip durdu. Köy tarafından gelenler vardı.

Elini gözlerinin üstüne siper etti. Birisi kadın, ikisi çocuk, üç kişi!

Karı, imamın gelini Şehime'ye benziyordu.

Cebindeki kuru üzümleri dün akşam Şehime'ye vermişti. Altı aydır fırsat düşürdükçe buluşuyorlardı.

Sıtkı, dudaklarını yalayarak şımarık şımarık güldü. «İmamın oğlu gurbetten paraları göndersin bakalım. Yemiyenin malını elbet bir yiyen bulunur.»

«Çocukları def etmeli, Şehime'yi alt baştaki çalıların dibine götürmeli» diye düşündü.

Eğile eğile yürüdü. Ağacın dibinden önüne habersiz çıkıverecekti.

Eşek, yine çuvalın ağzından, samanları çekiştiriyordu.

Çalışmaya gelirken eski giyindiği için, yamalı mintanının üstüne avcı biçimi lâcivert ceketini aldı.

Çocukların boşboğazlığından yaklaştıkları anlaşılıyordu.

Parmaklarını tükrükleyerek yeni çıkmaya başlayan bıyıklannı okşadı. Aradaki küçük hendeği bir sıçrayışta aşarak yolun üstüne çıktı.

— Ayana!., diye korkup gerileyen kadanin Şehime değil, Sultan olduğunu görünce şaşırdı:

— Sen misin kız? Buralarda ne işin var?

Sultan yüzünü örtmeye çalışıyordu:

— -Kaba ot topluyoruz... Korkuttun bizi...

Güneş yüzüne vurmuştu. Yanakları daha yuvarlak, daha kırmızı, gözlerinin yeşili daha parlak daha yakıcı görünüyordu.

Sıtkı, çocukları kovalamak için elinden bırakmadığı üvendireyi yere dayamış, Sultan'ın yolunu âdeta kesmişti. Birdenbire kaşlarını çattı:

— Ben, sabah çifte gelirken avlu kapısında uğraşıyordun. Öküzlere mahsustan bağırdım da, kafanı çevirmedin, alçak!

— Duymadım.

Sıtkı süratle düşünmeye başladı: «Buraya çifte geldiğimi bildi. Arkam sıra geldi. Vay rezil vay! Demek gönlü var. Şunu alıp kaçmalı. Kaç yaşındaki... On dört, bilemedin on beş... Gün verseler değil, assalar alıp kaçmalı. Bu kuş bir daha kafese nerde girsin?»

Sultan beyaz örtüsünün altında fesini hovardaca sol kaşına yıkmıştı. Elleri tombul tombuldu.

Sıtkı, üvendireyi sol elinden sağ eline geçirdi:

— 'Kız, sen beni bu dert ile öldürecek misin?

Üvendireyi yere vurdu:

— -Söylesene kız... Susar alçak.

— Benim derdimden ölmezsin. Ankara'da mü hendis karısının derdinden ölsen ölürsün. Paraları hep ona yedirmişsin de, iki yıldır gurbetten bir kuruşsuz gelmişsin.

Sıtkı, hakikat, Ankara'da Bentderesinde çamaşırını yıkayan karıya tutulmuş, iki sene gurbetten bir parasız dönmüştü. «Mühendis karısıydı» diye uydurduğu hikâyeyi, Sultan'ın bilmesine memnun olarak kabardı:

— Kan ne geziyor. Hep yalan kız... Yalan, kanaat olsun.

— Yalanmış öyle ya... Resmi cebinde imiş. Kanlar köyde hep biliyor. Tütün içerken

çıkarmış resmini. Tütün içen karıya para mı yeter...

Sıtkı üstüste: «Öküzleri, merkebi, tohumu, tarlayı bırakırım... Kurt, kuş yesin, gebersin domuzlar» diye karar verdi. Gözleri dalmıştı.

Sultan'ın yüreği hızlı hızlı vuruyordu. Ot toplamaya çıkarken buralara kadar gelmeyi hiç düşünmemiş, köyden biraz ayrılınca Sıtkı'nın sabahleyin çifte gittiğini birdenbire hatırlamıştı. Uzaktan Yunt ovası tarlaları görünüp yalnız başına çift süren Sıtkı'yı farkeder etmez, geri dörmek istediği halde, neden yürüyüp yaklaştığını kendisi de şimdi bilemiyordu. Yüzüne ateş basmıştı. Dizleri tatlı tatlı titriyor, başı dönüyordu. Oğlanın Hacer teyze ile gönderdiği hediyeleri alırken de böyle içi ürpermişti. Delikanlının dalgın bakışlarından kurtulmak için çömelerek elindeki sepeti yere bıraktı.

Sıtkı, çocuklardan sıkılarak sesini biraz alçalttı.

— Hacer teyze ile bu kadar haber yolladım. Söylemedi mi? Üzüm, ayna gönderdik. Sultan başını çevirdi.

— Kız, bu kadar imansızlık olur mu ? «Gelsin kaçalım!» dedim ya.

Bir adım yaklaştı:

— Şimdi seni elimden kim kurtaracak? Haydi yürü, güzellikle önüme düş.

Sultan hemen ayağa kalktı:

— Olmaz, o ne biçim lâf? .

— Kız, neden olmazmış?

— Olmaz işte... Git anamın gönlünü yap... Güzellikle olsun. Belki eşyamız falan vardır. Onları da getiririz.

— Benim eşyada gözüm yok. Ananın ağzını arattım: «Öyle ipjize Hafız

Murat'a sözlü benim kızım» demiş. Ulan, senin Hafız Murat'a sözün mü var?

Sultan, örtüsünün altında omuzlarını oynatarak güldü.

Çocuklar ikisine de hayretle bakıyorlardı. Sıtkı bir adım daha yaklaştı:

— Ben ananı falan tanımam. Seni, çaresi yok, götüreceğim. Haydi, uzatma, düş önüme... Güzellikle yürü...

— Vallaha bağırırım, olmaz...

— Bağırırsan, nâmerdim, seni öldürürüm. Sıtkı, birdenbire uzanıp kızın kolunu tuttu. Sultan bir taraftan:

— Ana, ölüyorum... Çan kurtaran yok mu? diye bağırıyor, bir taraftan sepetle delikanlının omuzuna vuruyordu.

Çocuklar ağlaşarak köye doğru kaçtılar. Sıtkı, Sultan'ın ağzına şakadan bir tokat çarptı:

— Sus ulan. Nâmerdim öldürürüm... Yürü... Hele yürü...

Yürümek istemeyince, üvendireyi bacaklarına bacaklarına vurdu.

— Kız yürü! Şart olsun kemiklerini kırarım. Hem omuzundan itiyor, hem de:

— Gönlün yok da buraya neden geldin? Alla-hın dağında ot mu tükendi? diyordu.

Tarlaları geçip ormana girdikleri zaman, üvendireyi elinden atıp artık sesini çıkarmayan Sultan'ın bileğini tutarak öne geçti.

Yerdeki çam dikenlerinde adımlarının gürültüsü pek işitilmediğinden, vahşî bir sessizlik ve ılıklık içinde idiler.

Sıtkı taze çıra kokusunu derin derin duyarak ensesi kıpkırmızı, büyük ve kibirli adımlarla yürüyordu.

Kız kaçırmanın bu kadar kolay olduğunu nasıl da bilememişti. «Köyde yarım saate varmaz, lâf, gürültü, kıyamet başlar. Başlasın elbet. 'Çavuşun Sıtkı, Sultan'ı almış, yürümüş' desinler. Ne kolay-mış kız kaçırmak... Şart olsun ne kolaymış!»

Sultan, sanki Sıtkı'nın düşündüklerine hak veriyor gibi hiç karşı durmuyor, zorlamıyordu. Hafif ve çevikti. Başındaki beyaz örtü, ardıçların dikenli dallarına takıldıkça, omuzlarını bükerek sıyrılıyor, bileğindeki parmakların sertliğini, bacaklarında ve göğsünde tatlı çekilmeler, sırtında gerinme arzuları halinde hissediyordu. Kocasının, Sıtkı gibi babayiğit olmasını çok isterdi. «Hafız Murat adam gibi adam mı?»

Tepeden indikçe orman seyrekleşti. Bir müddet serin gölgelere giriyorlar, bir müddet ılık güneşe çıkıyorlardı.

Aşağıda, Eğrioluk deresinin kenarında durdular.

Su, yumuşak bir şırıltı ile akıyor, beyaz kayalarda köpükleri parlıyordu. İki tarafı yemyeşil çimenlikti.

Sıtkı, ağzında şekerli bir şey kalmış gibi, dilini şaklattı:

— Bakırlı'ya gideriz Sultan... Cincilere baktır-salar, bulamazlar.

Kızın bileğini şiddetle sıktı. Sultan hafifçe inledi ve kurtulmak için geri çekildi.

Göz göze geldiler.

Sıtkı'nın siyah gözlerinde keskin bir şey vardı. Sultan bu bakışın neler istediğini derhal anladı. Tekrar bileğini kurtarmak için çırpındı:

— Susadım... Bırak surdan su içeceğim... Başını yalvarır gibi yana eğmişti:

— Bırak, susadım kız... Sen gâvur musun? Sıtkı şaşırarak bileğini bıraktı. Sultan

dereye

koştu. Şalvarının kıvrımları titriyor, örtüsünün uçları dalgalanıyordu. Suyun kenarına çömeldi. Elbisesi gerildiği için kuşağının altında kalçalarının geniş yuvarlaklığı görünmüştü.

Sıtkı, ürkek bir hayvanı tutacakmış gibi, çarıklarının ucuna basarak yaklaştı.

Sultan:

— Bırak... Su içene yılan bile dokunmaz! diyerek doğrulmak istedi.

Derenin hemen yanına, çimenlerin üstüne düştüler.

Dünya kekik ve çiğdem kokuyordu.

*

Sıtkı keyifle gülümsedi:

— Bir cıgara sarayım da gideriz Sultan! Sultan, başını yarım çevirip gözlerini saklamış,

şımarık bir somurtkanlıkla susuyordu. Yumuşacık ve rahat bir yorgunluk hissetmekteydi. Sıtkı, hem cıgara sarıyor, hem de sulan hâlâ deli deli akan Eğrioluk deresini nasıl geçeceklerini düşünüyordu.

Kibrit çakmak için rüzgâra arkasını dönünce, geldikleri tarafta, ormanın içinde kımıldanan iki beyazlık gördü. Sultan'a bir şey söylemeden dikkat etti. Peşlerine düşmüşlerdi.

Kibrit çöpünü küfrederek yere attı. İçinden: «Ölürüm de gene kanyı vermem» dedi.

Bir kere kuşağındaki bıçağa davrandı. Sonra en yakın ağaçtan sopa koparmaya koştu. Tuttuğu söğüt dalı, bir iş göremeyecek kadar ince olduğu haldeabir türlü kopmak bilmiyordu. Bükerek, çekerek, ayağını gövdeye dayayıp asılarak uğraşırken hayretle bakan Sultan'a seslendi:

— Kız gel, sen de asıl... Gel kız! —■ Ne yapacaksın sopayı.

— Allah Allah! Kız uyuyor musun, arkamızdan gelen var.

Sultan, hemen ayağa kalkarak korku ile etrafına baktı. Kısa bir çığlıkla:

— Anam geliyor! dedi.

— Anan mı geliyor?.. Rezalet.

— Bir anam değil... Muhtar Reşit Ağa da beraber.

— Deme!

Sıtkı, sopayı koparmaktan vazgeçmişti. Muhtar Reşit Ağadan, küçüklüğünden beri korkardı.

— Deme, Muhtar Reşit Ağa da beraber mi?

— Beraber.

— Ne halt ederiz, kız?

Gelenler epey yaklaşmışlardı. Muhtar Reşit

Ağanın heybetli gövdesi ağaçların arasından far-kediliyordu.

Sıtkı, Sultan'ı kucaklayıp dereyi geçmeyi tasarladı. Kızın dolgun vücudunu gözü kesmeyince daha fazla bekleyemedi. Gerilip gerilip koştu. Dereyi atladı. Başını kısarak çayırlığı sür'atle geçti, ormana girdi.

Sultan şaşırmıştı. Sıtkı'nın başındaki kırmızı mendil, ağaçlann arasında tamamıyle kaybolun-caya kadar hiçbir şey düşünmeden baktı. Sonra birdenbire, büyük bir dehşete kapıldı. Bir başına orta yerde kalmıştı. Kötü olmak, dağa kaldırılmak, köyden köye satılmak, korkusunu, artık h;çbir zaman unutamayacağı derecede kuvvetli, yüreği ürpe-rerek hissetti. Nefesi kesilir gibi olduğundan burun deliklerini büyük büyük açarak soluyordu. Ağlamayı bile akıl edemeden elini yanağına götürdü. Bacakları kesilmiş gibi çimenlerin üstüne çöktü.

III

Cefa Deresi boyunda Bayındır köyünün danalarını güden çocuklar, saatlerdir, çomak oynaya oynaya yorulmuşlardı.

Suda yıkandıktan sonra, kıyıdaki buğday tarlasına girip yüksek sapların arasına uzandılar. Karınları acıkmıştı. Aç karnına içtikleri su, midelerinde guruldayarak dolaşıyordu.

Bir müddet hiç konuşmadan, kederli ve usanmış yattılar.

Gökyüzü gittikçe kızarıyor, güneş batıyordu. Ağagillerin Mehmet:

— Dölleri çevirelim de gidelim, dedi. Yüzünü çil basmış kabacaları, başını kaldırdı:

— Sahi gidelim, haydi çevir şunları.

— Hep ben mi çevireceğim. Sen çevir!

— Dur... Tek mi, çift mi oynayalım. Kim yenilirse o gider.

Çilli oğlan kaybetti. Belindeki şal taklidi kuşağı sıkıştırıp küfrederek kalktı.

Diğerleri arkasından baktılar.

Burnunu karıştırarak gönülsüz gönülsüz yürüyordu. Derenin dirseğini geçmek için kalın bir söğüdün topraktan dışarıda duran köklerine basıp yükseldi. Fakat öte tarafa atlamadan, öylece durdu.

Arkasından bakan arkadaşları bir şeyler sezerek "ses çıkarmadılar.

Çilli oğlan, biraz gözetledikten sonra, yavaş yavaş geri döndü. Küçük siyah gözleri parlıyordu:

— Gelin bakın neler oluyor... Vay anasını... —Ne oluyor, ne oluyor?

Küçük çocuklara mahsus gizli bir şey yapmak ihtiyacıyle fısıldaşmışlardı. Koca söğüdün dibine kadar ayaklarının ucuna basarak geldiler.

Hafız Murat'ın karısı Sultan'la, marangoz Halil, ekinlerin arasında yatıyorlardı.

Geri çekildikleri zaman çilli oğlan yavaşça sordu:

— Taş atalım mı Halil ağama ?

Ağagillerin Mehmet, sıtma tuttuğu için kötü-lemişti. Koşamıyordu:

— Bizi döğer ulan! diye cevap verdi.

— Koşarız be, peşimize düşemez.

— Düşemez olur mu? Yetişir, döver.

— Sultan'ın anası Emine'ye söyleyelim, gelsin, kızını alsın.

Arka arkaya akıllarına gelenleri teklif ettiler:

— Muhtar Reşit Ağaya demeli, daha iyi.

— Marangoz Halil Ağanın karısına haber verelim.

— Sultan'ın Hafız'a diyelim.

Bu esnada, marangoz Halil ayağa kalktığı için büyük bir gürültüyle kaçıştılar.

Yüzü çilli çocuk, imamın gelini Şehime'nin oğluydu.

İmam vak'ayı torunundan dinleyince, beyaz sakalını kaşıyarak düşündü. Evvelâ edepsiz bir şey seyrettiği için oğlanı bir temiz dövmek lâzım geldiğine hükmetti. Sonra caydı:

— Yanında kim vardı?

— Kimin? Sultan'ın mı?

— O kahbeyi sormadım. Senin yanında daha kim vardı? Yani seninle birlik rezaleti daha kimler seyretti ?

— Hidayet'in küçük oğlan, Ağagillerin Mehmet, bir de Recai, bir de ben...

— Seni anladık gözü çıkmayası... Dere boyunda ne arıyordunuz akşam ezanı?

— Dedim ya, döl güdüyorduk.

— Pekâlâ, gel bakalım.

Büyük baba ile torun, sıra ile diğer çocukların evlerine uğradılar.

İmam, her uğradığı evde, kabahatli kendisi imiş gibi gözlerini yerden ayırmayarak, hikâyeyi anlatıyor, küçük şahidi yanına alıyordu. Nihayet dört çocukla beraber, tepenin yamacında olan, Hafız Murat'ın hanesine doğru yürüdü.

Akşam gittikçe bastırıyor, gökyüzünden, bağıra bağıra karga sürüleri geçiyordu. Çobandan gelen inekler, avlu kapılarının önünde güdük boynuz-larıyle kasmıyorlar, kaim ve yumuşak seslerle böğü-rüyorlardt.

Hafız Murat'ın evine çıkılacak küçük yokuşun hemen dibinde, Ağagi lin pınarı vardı. Sultan'ın anası Emine, birkaç kadınla beraber su dolduruyordu. îmam, çocuklardan biraz geri kalarak sordu:

— Damadın evde mi Emine?

— Evde Hocafendi, ne var?

— Bugün neredeydi ?

— Pazara gitti.

— 'Pekâlâ... Kızın Sultan nereye gitti bugün? —Ne olmuş, hoca, ağzında bir şey var senin?

— Sultan neredeydi, dedim?

— Bahçe çapaladı akşama kadar, eve geldiydi ya... Sonra çapayı bostanda unutmuş. İmam:

— Kahpenin rezili!., diye homurdanarak geçti. Emine, ikinci bakracın dolmasını

beklemedi.

Büyük ve ağır bir işe hazırlanır gibi örtüsünü başına sımsıkı dolayarak arkalarına düştü. Hafız Murat, Sultan'la evlendi evleneli, bir buçuk seneden beri, bir türlü aşı tutturamadığı ve bunun için ihtiyarlar odasında her ağzını açtıkça bir çare sorduğu yarı yarıya çürümüş kaim ahlatın altında cıgara içiyordu. Gövdenin dibine küçücük bir karaltı halinde çömelmişti. Cıgarası, kırmızı bir göz gibi, yamp sönüyordu.

İmam:

— Selâmün aleyküm Hafız Ağa! dedi. Murat doğruldu:

— Aleykümüsselâm, Hocafendi, buyur, hayrola? Murat, bir türlü nefesleyemediği

cıgarasını,

ağzına götürüp aşağı indiriyordu! Omuzları daracık, kısa boylu, kavruk ve çekingen bir adamdı. Gülmesini de, hiddetlenmesini de pek beceremez, yalnız, kırılan bir kuru tahta sesiyle sık sık öksürürdü. Askere gitmeden önce, Çankırı Ziraat Bankasında biraz hademelik etmiş, bu sırada tayyare piyangosundan beş yüz lira kazanmıştı. Çocukken, uzun zaman hıfza çalıştığı, otuz cüzden yirmi kadarını şöyle böyle ezber ettiği için köyde «Hafız» diye çağırırlardı.

İmamın bu işe böyle acele koşması, cuma günleri ezan okuyan, müezzinlik eden Murat'ın hafızlığına hürmetinden ileri geliyordu. Sert sert burnunu çekti:

— Oğlanlar, bugün Sultan'ı kötülükte görmüşler.

— Hangi Sultan'ı?

— Hangi Sultan'ı? Lâfa bak... Senin karıyı!

— Yok canım, Çavuş'un Sıtkı mahpustan kaçmış mı? Gününü bitirmeğe daha bir yıl var, diyorlardı.

— Sıtkı ile değil, marangoz Halil alçağıyle...

— Yok canım ?

İmam, bu kadar sakin bir cevap beklemediği için biraz şaşırdı. Bakraçları yere bırakıp konuşulanları ses çıkarmadan dinleyen Emine'ye dargın dargın baktıktan sonra torununu arkasından iterek ortaya sürdü:

— Gördüğünü bir tamam anlat!... Utanma!... Doğru söyle...

Çocuklar, sıra ile kısacık, o manzarayı anlattılar.

Murat, küçüklerin, elleriyle işaret etmeden, seslerini değiştirmeden insafsız bir sadelikle söyledikleri sözleri göğsüne vurulan birer yumruk gibi, eti sızlayarak fakat sallanmadan dinledi.

Nihayetinde İmam:

— Artık, sen ne yapacağını bilirsin, dedi. Müslüman adamsın, hafızsın. Zaten Sıtkı ile

kaçtıktan sonra, karıyı almamak vardı ya, oldu diyelim, benden bu kadar din kardeşliği Hafızağa... Al, getir heyete... Ayağının bağını çöz.

Çocukları önüne kattı. Birkaç adım ayrıldıktan sonra siyah cübbesini savurarak Emine'ye döndü.

— Kızını döğmeyen, dizini döğer encamında, bildin mi Emine?

Murat, ağzında gevrek bir tahta parçası çiğniyor gibi, öksürdü. Bir adım attı:

— Dur hele, Hoca, nereye birdenbire?

— Ne var?

— Hele dur!

Murat, evin açık kapısına doğru yürüyordu. İçerden, dışarıya ocak aydınlığı vurmuştu.

Kapı eşiğinde oturan koca köpek kuyruğunu salladı. Murat sükûnetle seslendi:

— Kız Sultan, bana bak!

— Ne istedin?

— Hele gel, hele... İmamın sana bir diyeceği

var.

— Ne diyecekmiş?...

Sultan, bilekleriyle gözlerini uğuşturarak dışarı çıktı. Kapıdan vuran, dumanlı, bulamk ışığın içinden kalçalarını kımıldatarak, çıplak ayakları hiç yere değmiyormuş gibi geçti. Ellerinde hamur bulaşığı vardı. Murat'ın burnuna ıslak un kokusu çarptı.

Sultan, İmamın yanındaki çocukları görünce evvelâ hiç bir şey zannetmedi. Tarlada ayak seslerini duydukları zaman, marangoz Halil: «Görmemişlerdir, meraklanma» demişti.

Buna inandığı için yüreği ferahtı.

Fakat İmam, torununu yine arkasından itip:

— Haydi, söyle!... der demez birdenbire korktu. Bağırmamak için birkaç kere alt

dudağını ısırdı. Çocuk henüz söze başlamadığı halde, içinden birkaç kere: «Görmüşler... Görmüşler domuzun çıkardıkları», dedi. Söylenen kelimeleri hem dinlemiyor, hem anlamıyordu.

Boğazına bir şeyler tıkanmış, kulakları uğuldamaya başlamıştı.

Çocukları eskiden beri sevmiyordu. Bunlar, hiç bir işe yaramaz gürültücü, pis ve hastalıklı şeylerdi. Kendisi doğurmamıştı ama, komşularda görüyordu. Evde, tarlada meme çekiştiren baş belâları...

Ağagillerin sıska oğlu Mehmet konuşurken kendine geldi. «Şunun boğazım sıksam mı, boynunu koparıversim mi?» diye düşündü. Kanının sıcak sıcak yüzüne toplandığını hissediyordu. Az daha: «Halil'le bu haltı eden bir ben miyim? İmamın gelini Şehime, Karagöz'ün karısı, muhacirin karısı hep Halil'le tutulmadı mı?» diyecekti. Az daha: «Hacer teyze ayartmadık gelin mi bıraktı köyde...

Kocası gurbette olan karıların yoldan çıktığını, be İmam, sen bilmezden mi gelirsin?» diye bağıracaktı.

Boğazı o kadar kurumuştu ki, hiç ses çıkmayacak zannederek susuyordu.

Çocuklar sözlerini bitirince İmam yere tükürdü. Cübbesinin yakasını çekiştire çekiştire yürüdü.

Emine, kafasını yumruklayarak yere çökmüş, kısık kısık:

— Vay başıma, vay başıma... Kız sana kahpe derler, kız sana kötü derler! diye döğünüyordu-Sultan'ın sırtı ürperdi.

Birkaç sene evvel Eğrioluk deresi kenarında Sıtkı kendisini bırakıp kaçtığı zaman duyduğu kötü olmak ve dünyada bir başına kalmak korkusunu aynı şiddetle hissetti. Boğazını acıtarak yutkundu. Yine eli, ayağı tutulmuştu. Kaçmayı, yalvarmayı, ne olursa olsun inkâr etmeyi düşünmeden, parmaklarındaki hamurları ufalayarak, alacakaranlıkta korkunç bir şeylerin olmasını bekliyordu.

Murat, hiç bir şey demeden sık sık öksürerek koca kunduralarını sürükleye sürükleye ahıra doğru yürümüştü.

Omuzundan birisi dürtüyor gibi sarsılarak giden bu sıska adama, Sultan gönlü bulanarak baktı.

Murat ahırdan çabuk çıktı.

Sultan: «Baltayı aldı herif mutlaka!» diye düşündü. Göğsünden sert bir şeyin acı ile koptuğunu zannetti. Alm ve sırtı soğuk soğuk terliyor, bütün gayretine rağmen baltayı farkedemiyordu.

Murat, telâş etmeden yaklaştı.

Sultan, kaçmanın imkânsız olduğunu anlayarak gözlerini yumdu. Yere yuvarlanacağı zaman ensesine, ydan gibi, soğuk bir şey değince, kısa bir çığlıkla sıçradı. Kocası, boynuna attığı ipi, beline indirip kollarına dolamaya çalışıyordu. Dönerek geri çekilmek istedi. İp gırtlağına dayandı:

— Ana! Herif beni boğacak! diye bağırarak bir eliyle ipi tuttu, öteki eliyle Murat'ın mintanını yakaladı. İpi beline dolamağa uğraşan kocasını birkaç kere sarstı. Fakat bu sarsmaların sonunu, bir türlü kestiremiyordu. Gayret etse, Murat'ı altına alacaktı. Lâkin kocaya el kaldırmak, görülmüş, işit'lmiş şey değildi.

İp boğazını daha çok acıtıyordu. Gözlerinden kızıl kızıl bir şeyler geçmeye başlamıştı. Hırlıyor, hırıltısından kendisi de korkuyordu.

Murat, gittikçe azgınlaşan karısını tek başına zaptedemeyeceğini anladı:

— Ana, tut şu orospuyu... Saralım ağaca... diye soludu.

Anasıyle kocası, Sultan'ı yarısı kurumuş, kalın ahlat ağacına sımsıkı bağladılar.

İmam, çocuklarla beraber, pınarı geçmiş, düze inmişti. Yüreği rahattı. Sakalının arasından hâlâ bir şeyler homurdanarak cübbesinin yakasını çekiştiriyordu.

Tam bu esnada, sakin yaz gecesini şiddetle sarsan bir kadın çığlığı duyuldu.

Ses, tepeden karşı tepelere çarpıyor, daracık vadiyi ağzına kadar dolduruyordu.

Aşağıdaki evlerden avlu kapılarına koştular.

Bir erkek, keyifli keyifli güldü:

— Murat, karıyı dövmeye başladı. Karı kısmının aklını başına sopa getirir, ne dersin Hoca?

— Öyle, öyle... Dövmeli... Dövmeli, ama erken dövmeli.

İmam hiddetle yürüdü. Eve gelince, yüzüne merakla bakan karısıyle gelini Şehime'ye:

— Dünya bozulmuş, dedi. Murat karıyı dövüyor. Demek boşamayacak. Rezilin hafızlığına yazık!

Karısı içini çekti:

— Rezilin hafızlığına yazık. İmam kasketini ensesine yıktı:

— Sıtkı serencamından sonra nisam bozmadığından da belliydi ya... Bütün mezhepsiz imiş... Aklınızda mı? Gurbette iken kızın yediği haltı kendisine yazıvermiştik: «Razıyım!» diye haber yolladı. Ona razı olan buna da razı olur. Razı olmayıver-seydi, Sıtkı karıyı alır, üç yıl hapis yatmazdı. Hem Sıtkı'ya etti, hem kendisine...

Sultan, yıldızlı geceyi, derinden derine inleterek yarım saat kadar haykırdı.

Komşular, yarım saat tatlı tatlı konuşarak bu çığlıkları dinlediler. Sonra ses kesildi.

Orta nahiyesinin Bayındır köyü, karanlığın altında ağır ağır kımıldıyordu.

Yaşlılar yatsı namazına gidecekler. Delikanlılar (Gençler odası)nda yüzük oynar. Kadınlar yatarlar ve yatar yatmaz ölü gibi uyurlar.

Hacer teyze, yolun kenarına koşup üç tane buğday başağını Bekir'e uzattı:

— Oğul! Düşmanının ömrü bu kadar olsun. Bekir ceketinin iç cebinden on kuruş çıkardı.

— Eksik olma Hacer teyze!

Hacer teyze, parayı kupkuru avucuna koyup baktı— Sen de eksik olma. Nereye bu vakit?... Sıcağın gözünde ?

— Remzi buralarda... Ona baktım. Tarla hep biçildi mi?

— Daha var. Reşit Ağanın koca tarlası biter mi? Kanlar çalışıyorlar.

— - Sesleri çıkmıyor, hiç...

— Çıkmıyor. «Aman kızlar, siz de sessiz sedasız uğraşıyorsunuz. Şarkı mâni

söylemezsiniz. Haydi, hep bir ağızdan başlayın!» dedim ama yorgunluktan öldüler. Sıcaktan hoşur hoşur soluyorlar.

Bekir, tarlada ekin biçen kadınlardan bir kısmının doğrulup baktığını görünce yürüdü.

Dere boyuna indi. Biçilen tarlaya bitişik sebze bahçesinin çitinden atladı. Kabaklar sararıp çekirdeklen-miş, biberler kızarmıştı. Barbunya fasulyaları sopaların üzerinde sallanıyordu. Bekir, fidelerin arasından dikkatle yürüyerek Reşit Ağanın oğlu Remzi'yi aradı. Küçük bir tümseğin dibinde Remzi'nin gece yatarken yarısını altına serip yarısını üstüne çektiği kilim, katlanmış duruyordu. Böğürtlen kümelerinin yanından biçilen tarlaya geçti.

Remzi, elma ağacının gölgesine uzanmış, kadınları seyretmekteydi.

Ayak seslerine başını çevirmedi:

— Geç kaldın Bekir, vakit ikindiyi geçiyor.

— Odada lâfa daldık.

— Kimler vardı?

— İpsiz takımı hep orada... Çavuş'un Sıtkı yine mahpusaneden anlatıyor.

Remzi, upuzun suratını ortasından koparır gibi, güldü:

— Buradan gördüm, Hacer teyze yolunu kesti, bahşişi aldı.

— Ne yapalım. Verdik on kuruş... Verme, arkandan olur olmaz mâni yuvarlar, karı

milletine rezil eder.

İkisi de kadınlara baktılar.

Biraz ileride, otuza yakın gündelikçi, biçilip desteye bırakılmış saplarla biçilecek ekinin arasında, çok renkli ve çok canlı hareketlerle çalışıyorlardı. İkindi güneşi tarlaya cehennem gibi çökmüştü. Sıcak, buram buram topraktan tütüyor, ekinler, erimiş demir gibi, kıpkırmızı ve belli belirsiz dalgalanıyordu.

Bekir tabakasuu çıkardı:

— Karılar maşallah dev gibi uğraşıyorlar. Remzi memnuniyetle gülümsedi:

— Öyle bir giriş girmişler ki... Ekinler ellerine kendi kendine geliyor. Tarla falan dayanmıyor alçaklara...

Kadınlar, sapları sol elleriyle tutup sağ ellerindeki orağı uzaktan aynı zamanda keyifli ve öfkeli görünen mert ve geniş bir cehtle sallıyorlardı. Tarla dikenli olduğundan ayaklarında kunduraları vardı. Feslerinin önüne, kasket siperliği gibi gözlerini güneşten muhafaza eden bir çıkıntı yaparak bağladıkları beyaz örtüler, yüzlerinin yarısını kapattıktan sonra sarık gibi başlarına sarılmıştı. Sıcaktan fazla rahatsız olmamak için, adamakıllı giyinmişlerdi. Önlerine, arkalarına renkli peştemallar kuşanmışlar, üç etek entarilerin uçlarım kuşağa sokmuşlardı. Geniş şalvarlarının aksine entarinin üstüne geçirdikleri uzun kollu sıkmalar daracıktı.

Hacer teyzenin zorlamasıyle olacak, sıranın başından birisi, türküye başladı. Biraz sonra susunca alt yandakilerden uzun boylu bir kız devam etti. Gövdeleri eğilmiş, arkaları yukarı kalkmış olarak çalıştıkları için türkü, toprağın altından gelir gibi, derin ve yanık duyuluyordu.

Bekir, adım adım ilerleyen kadınların kümeleyip arkada bıraktıkları sap yığınlarını bir müddet saymağa uğraştı. Hesabı birbirine karıştırınca:

— Başaklar koç kellesi gibi, dedi. Hacer teyze, burnuma burnuma uzattı da baktım. Bir kellede on beş, yirmi tane var. Yumruk gibi başaklar.

Remzi gene gülümsedi:

— Bu sene ekin yılı, yağmur zamanında yağdı. Dolu da vurmadı. Bire on beş, bire on altı verir bu sene...

Bir çocuk viyaklaması işitilince, sustu.

Gölgesine oturdukları elma ağacına on adım mesafedeki ahlatın dalma salıncak kurulmuştu. Kara sinekler, ağlayan çocuğun yüzüne bulut gibi konup kalkıyorlardı.

Öğle vakti ırgatların yemeğini getiren merkeple sürüye katılamayacak kadar hasta olan dört koyun, tarlanın biçilen tarafında otlamaktaydı.

Bekir dalgın dalgın salıncağa baktı:

— Bebe kimin Remzi?

— Bilmem... Dur hele... Hidayetlerin olmalı... Hidayet'indir.

— Oğlan mı? Remzi cevap vermedi.

Sultan, orakçıların sırasından çıkarak çotra-ların dibinde durduğu salıncaklı ağacın gölgesine doğru yorgun argın fakat bol şalvarlı, kırmızı sık-masıyle kıvrak ve canlı yürümüştü. Delikanlıları görmezden gelerek çam ağacından yapılmış kocaman çotrayı kolayca aldı. Bakır tası doldurup kana kana su içti.

Remzi, dilini dudaklarında gezdirerek uzun zaman susuz kalmış gibi yutkundu, cıgara sarmakla uğraşan Bekir'in koluna dokundu:

— Hele şuna bak... Kınalı aslana bak... Gittikçe yakıcı güzel oldu karı...

Bekir başını kaldırdı.

Sultan, ekin biçmeğe gidiyordu, karnı peşte-malm altında gergin, kalçaları genişti.

Bekir, gözlerini tekrar cıgarasına indirdi:

— Hakikat, gittikçe güzel oluyor. —Sorma amca oğlu! Sırf buna mahsus bir

âdet. Köpeğin kızı yoruldukça gelişiyor, ne dersin. O kadar bir başına iş tutuyor da, gene de aslan gibi sallanıyor, hiç kötülemiyor. Şuna bak... Ceylan gibi... Yaratırken Allahm işi yokmuş.

—■ Yokmuş besbelli. Özenmiş de özenmiş.

— Vallahi Bekir, sen görmezsen bilmezsin. Bir görsen yanından ayrılmak istemezsin, şimdi yorgundur, yanakları da terlemiş, büsbütün ateş kırmızısı olmuştur. Şuna bak... Zülüfleri taramış, fesi de kaşının üstüne eğmiş...

Biraz sustuğu halde Bekir cevap vermeyince Remzi kurnaz kurnaz güldü:

— Hafız Murat geyiği böyle karıyı bırakıp nasıl gitti. İmam söylüyordu. Ölüsünün gözleri, nah yumruk gibi yumruk gibi, dışarı fırlamış. Gözü açık gitti herif. Karıya doyamadı Hafız alçağı. Lâkin hele sen dur... Buna da bir çare bulacağız elbet! Bir ölümün çaresi yok dünyada...

Dudaklarını elinin üstüyle sıvazladı. Tütün tabakasını hovardaca açtı. Dilini cıgara kâğıdına sürerken, sözlerine dair bir işaret yapıyor gibi başını iki yana sal!'yordu:

— Hacer teyze olacak nâmerde, bu sebepten epey para yedirdik. Heseplasam, üç liray aşar. Dört pazardır, üzüm, incir kurusu, leblebi taşırız. Gidip geliyor, Hacer teyze bakalım.

Bekir ateş uzattı:

— Hacer domuzdur, mutlaka yola yatırır, meraklanma...

— Yatılmasına elbet yatıracak. Zaten de gönlü var gibi: «Kocam Murat öleli bir ay

oluyor. Lâf ederler, ayıptır. Gelsin anamdan istesin» diyormuş. Hep naz. Asıl korkusu almam diye. Ne dersin?

Bekir biraz düşündü. Remzi'nin babası muhtar Reşit Ağa amcası olurdu. Barut gibi sert bir adamdı.

— Hem de almazsın, diye cevap verdi, sana kalsa «âlâ, güzel karı» diye almağa da kalkarsın ya... Amcamla anan vallah seni eve koymazlar.

— Git işine, Bekir... Bunca kullanılmış mal, adama karı olur mu? Kimden kime... Çavuş'un Sıtkı bir, kocası Murat iki, arada marangoz Halil rezili de var. Bizimkisi gönül eğlendirmek.

Remzi, orak sallayan Sultan'ı bir müddet seyretti:

— Ama güzel karı, ne olacaksa, diye içini çekti, bal gibi... Hafız Murat bile marangoz

Halil'le tutulduğu halde yine evden çıkaramadı, defliyemedi. Çıkaramamış, kaç para!

Böyle ateş parçasına öyle sıska Hafız, neylesin? Üç yıl iyi dayandı, ne dersin?

— Vallaha bilmem.

Çocuk salıncakta hâlâ ağlıyordu. Bekir, anasına Sultan'ın «Bebe ağlıyor» deyip demiyeceğine nişan koymuştu. Demek haber vermedi. Hidayet'in karısı dalmış çalışıyor. «Kısır karı insafsız olur» diye düşündü.

Remzi bir şeyler anlatıyordu:

— Geçen yıl. Çankırı'da, mahpusta Sıtkı'yı gördüm. Dedi ki: «Sultan için bana üç

sene gün verdiler. Şart olsun razıyım. Karıda bir baldırlar vardı. Kar yağmış gibi.» Uğruna üç sene mahpusluk yemiş de yine aklından çıkmamış. Karı, işte öylesi... Hacer teyze söyledi. Sıtkı gününü tamamladı, geldi ya... Ertesi gün Hacer teyzeyi bulmuş, Sultan'a haber yollamış: «İşte kocası öldü. Ben şimdi de razıyım. İsterse evlenelim» demiş. Lâkin karının hiç gönlü yokmuş.

Bekir cıgarasını ağzına götürmüştü. Elinin içinden konuştu:

— Karı kısmına inan olmaz. Gönlüm yok, demesine bakmayacaksın.

Remzi, kalkıp bir yere gidecekmiş gibi. ayaklarını topladı:

— Hakkm var. Bu akşam Hacer'i yeniden sı-kıştırmalı. Gayrı işi uzatmasın. Karıyı

Sıtkı'ya kap-tırırsak, işin yoksa dolaş, gez. Herif, mahpusta üç yıl «Karı» diye gemini dişledi. İman tahtasına bir çökerse tüketmeden bırakmaz, ne dersin?

Bekir, cevap yerine yavaşça güldü. Demin: «Karı kısmına inan olmaz, gönlüm yok demesine bakmayacaksın» demişti. Bu sözüne, şimdi (kendisi de şaşıyordu. Karı işlerine hiç aklı ermezdi. Esmer yüzünde çatık kaşlarının, kuvvetli çenesinin her zaman ciddî bir hali vardı. Ondört yaşından beri yetimdi. O zamandan beri anasını, bir günden bir güne, amcası Reşit Ağaya bile muhtaç etmemiş, tarlayı, bahçeyi çekmiş çevirmişti. Kimseyi beğenmeyen Reşit Ağa, köy delikanlılarının kopuklarına Bekir'i gösterir: «Vallah, bizim kabileden olduğu için söylemiyorum. Bunun gibi adam olun eşekler!» diye bağırırdı. Remzi, yumruğunu dizine vurarak, gözlerini kısmış düşünen Bekir'e döndü:

— Demiri tavında dövmeli. Sen bu akşam buradasın, Bekir. Aman iyi... Babam İstanbul'da iken bu işi nizamına koyalım. Sen bahçeyi beklersin, ben Hacer teyzeye uğrar gelirim.

Bekir, bir dirseğine yaslanıp uzandı. Remzi ile konuşuyormuş da kendi kendine söylüyormuş gibi:

— Olur, dedi. Bahçeyi beklerim...

Biraz sustuktan sonra yavaş yavaş devam etti: —• Karının oynağı, küçükten oynaktır, evlense de akıllanmaz. Başına belâdır.

— Kimi diyorsun? Sultan'ı mı?

— Yok... Öyle söyledim.

Hidayet'in karısı deminden beri büsbütün haykıran çocuğun yanma gelmiş meme veriyordu. Sakat koyunlar yere çökmüşlerdi.

Ormandan doğru, ağır ağır akşam oluyordu.

— Remzi, kız, Remzi!

Bekir, biraz dalmıştı. Sıçrayarak uyandı.

— Kim o, kimi istedin?

— Remzi kalk... Sana diyeceğim var.

Bekir, doğrulup oturdu. Fırın dumanı gibi sıcak bir rüzgâr esiyor, bulutlar alçaktan ve süratle geçiyordu.

Bekir karanlıkta yüzünü görmediği halde hem Sultan'ı tanımış, hem de sesinden fena korktuğunu anlamıştı:

— Ne var kız ?

— A, sen misin Bekir Ağa?

— Benim! Ne oldu gece vakti?

— Hiç... Hiç bir şey olmadı.

Sultan, iki büklüm dururken yere çömeliver-mişti. Köy delikanlılarından hiç birine benzemeyen, kendini akranlarına, kırk yaşında sakallı, uslu adamlar gibi saydıran Bekir'den utanıyordu.

Uzaktan Ağagillerin mısır tarlalarından yaban domuzlarını ürkütmek için durmadan vurulan, teneke sesleri işitilmekte idi.

Bekir, karanlıkta hain hain güldü: —Bir şey olmadı da, buraya neden geldin?

— Remzi'ye bir şey diyeceğim.

—Remzi köye gitti, işi varmış. Şimdi gelir. Ne diyeceksin Remzi'ye?

— Bizim evi bastılar Bekir Ağa!

— Kim bastı?

— Sıtkı, Marangoz Halil. İki herif daha...

Anamı dövdüler. Beni tepeden meşe korusuna sürdüler.

— Nasıl kurtuldun?

« — Bırakın, nereye derseniz, giderim» dedim. Bıraktılar. Meşeliğe daldım. Çok aradılar, bulamadılar.

Bu esnada köy tarafından ayak sesleri duyuldu. Sultan yerinden sıçradı:

— Beni verme Bekir Ağa... Kurban olayım, beni verme...

— Korkma sen, kıpırdama!..

Bekir, yastığın altından tabancasını aldı. Sultan'ın önüne geçerek namluya fişek sürdü:

— Kim o, kimsin?

—Hayırola Bekir?... Uykudan mı uyandın? Benim...

— • Remzi, sen misin?

— Benim dedik ya... Sana ne oldu gece vakti? Yanında kim var?

Remzi yaklaşınca, eğilip baktı:

— Hayır ola kız, buralarda ne arıyorsun karanlıkta ?

Bekir can sıkmüsıyle, Sultan'ın yerine cevap verdi:

— Sıtkı, Marangoz Halil, bir iki rezil daha, evlerini basmışlar. Ellerinden kurtulup

buraya gelmiş.

— Buraya geldiğini görmüşler mi? Ya, gördü-lerse...

Sultan:

— Görmediler, dedi, görseler peşimi bırakmazlardı.

— Şimdi ne olacak?

Onlar konuşmağa başlayınca Bekir kilimin üstüne oturmuştu. Yüzlerini karanlıkta görmediği için memnundu.

Sultan biraz yüksek söyleyince, Remzi etrafına baktı:

— Yavaş kız, birisi duyarsa kötü olur? Seni götürüp bir yere saklamak. Ne dersin Bekir? Dur hele... Hacer teyzelere bıraksak...

— Hacer teyzenin evine gitmem... Beni Sıtkı'ya verir.

— Doğru... Anamın huyunu da bilirsin. Eve koymaz bizi... Dört köyün adamını

başımıza toplar.

Sultan çekinerek teklif etti:

— Beni köyden çıkar Remzi... Elin ipsizleri ile başın derde girmesin.

— Köyden çıkarmak iyi ya... Nereye gitmeli?

— Benim Kızılcahamam'da teyzem var. Oraya götürsen bulamazlar.

— Kızılcahamam mı ? Kızılcahamam cehennemin bucağı be? Buradan kaç saat çeker, bilir misin?

— Bilirim. Altı yedi saat çeker... Ankara tarafına yakın...

— Sen ne diyorsun. Altı yedi saatin lâfı mı olur? On, on iki saat sürer, ferah ferahî

—On saat... Cehennemin bucağı be!

— Ne olur, Remzi. Sıkı gideısek, daha çabuk varırız. Sıkı gideriz, ben hiç yorulmam. Remzi, ekin biçmeyi, harmanı, babasının burada olmadığını, mahpushaneden büsbütün edepsiz çıkan Sıtkı'yı, bir arada, süratle düşündü:

— Babam burada yok, dedi. İstanbul'a manifatura getirmeye gitti. Reji dükkânı da üzerimde. Hesabı karıştırdık mı, yandık. Anam kocadı, işler hep bana bakaı. Yarın, Yunt ovasına gündelikçi götürülecek. Haydi beraber Kızılcahamam'a gidelim. Yolda bir hal olur da, tez gelemezsem, rezalettir. Sen yalnız gidemez misin? Sultan cevap vermedi.

Bekir ayağa kalkmış kuşağını bağlıyordu. Tabancasını «Bismillah» diye beline soktu:

— Tabakan dolu mu Remzi?

— Biraz tütün var. Buyur.

— Şimdi sarmayacağım, bende kalsın... Anama bir şey duyurmazsın. Yarın akşam buradayım.

Kalın pençeli kunduralarını, birisini tekmeliyor gibi, hiddetle çıplak ayaklarına geçirdi.

Yarım saat kadar, hiç konuşmadan, karanlıkta yürüdüler.

Bekir, karmakarışık, biribirini tutmaz, hiddetli ve sevinçli şeyler düşünüyordu. Ormana yaklaştıkları zaman, Sultan'ın sık sık soluduğunu farkederek biraz yavaşladı. Kızılcahamam'ın adını işitmişti, ama o taraflara hiç gitmemişti. Zaten yirmi yaşına geldiği halde Orta nahiyesiyle Çerkeş'ten başka yer bilmiyordu. Çerkeş'e de, bir defa askerlik muayenesi için, bir defa da mahkemeye şahit olarak inmişti.

Gidenlerin söylediğine göre Ankara, şu tarafta, Çubuk'tan daha ileri, on sekiz, yirmi saatlik yerdi.

Bekir, peşlerinden belki bir gelen olur diye düz caddeyi bıraktığı için ormana girmeden evvel Sultan'a sordu:

— Kızılcahamam yolunu bilir misin?

— Ankara tarafına düşüyor. Ormandan gidersek bilmem.

— Şu tarafa demek!

Bekir, elinin geniş bir hareketiyle tepelerin üzerinde simsiyah duran ormanın bir kısmını gösterdi.

— Sen benden iyisini bilirsin.

— İyi öyle ise... Doğru o yana gidilecek.

— Pekâlâ!

Orman ağır ağır yükseliyordu. Gece sıcaktı ve ağaçların altı daha karanlıktı. Uzaklarda, bir sürü yırtıcı hayvan homurdanıyor gibi, kızgın ve korkunç gök gürledi. Bekir alçak sesle:

— Yağmur geliyor, dedi, ıslanacağız, ne dersin?

— İnşallah gelmez, kaba buluttur, geçer.

— Geçmese de olur. Sıcakta fena mı, serinleriz.

— Serinleriz, öyle ya...

Başlarının üzerinde ve dört taraflarında çam dallan hışırdıyor, rüzgârda orman, ölü duası oku-yorlarmış gibi, inliyordu.

— Kız, Reşit Ağanın tarlasına gündelikçi mi geldindi? ..

— Öyle...

— Kaç kuruşa?..

— Bir günü yirmi beş kuruş... Üç günde ne tutar? Hesapla...

— Üç günde yetmiş beş kuruş eder. Parayı verdiler mi ?

— Alamadık.

— Ben anana veririm. Anan, seni şimdi merak eder.

Şimşek çaktı. Önlerindeki ağaç gövdeleri kırmızı bir ışıkta görünüp tekrar karanlığa

karıştılar.

— Sıtkı'ya neden varmadın kız?

Kalın bir duvar yıkılıyor zannettirecek kadar şiddetli bir çatırtı ile gök gürledi.

— Bak hele... Söylesene kız... Alırım demiş ya...

— Bırak yüreksizi... Anamla, amcam Reşit Ağa peşimize düşünce, beni bıraktı, kaçtı.

— Sahi, bıraktı kaçtıydı rezil... Bilmez misin, eskiden de öyle yüreksizdi. Demek,

marangoz Halil'le beraber bastılar evi?

— Beraber bastılar.

— Silâh da çektiler mi?

— Çektiler.

— Hele, babayiğitlere hele... Dönünce anana söylerim: «Kızılcahamam'a bıraktım kızım» derim, merak etmesin. Gündelikleri de Remzi'den alırım.

— Eksik olma... Sıtkı, Kızılcahamam'da olduğumu duymasın... Halil de duymasın.

— Duymazlar, korkma!

Bekir, şimdi, birdenbire Çavuş'un Sıtkı ile marangoz Halil'den kaçtıklarının farkına vardı. Halbuki onlardan hiç korkmuyordu.

— Ağır yürüyelim ulan... Nereye koşuyoruz. Sinirli sinirli güldü. Ömründe kimseden korkmadığı için düz yolu bırakıp ormana girmelerinin sebebini, bir müddet öfkeyle düşündüğü halde, bulamada. Köyden ayrılırken, kendi kendine; «belki peşimize biri düşer» demişti. Bu «biri» kimdi? Düşerse ne olurdu? Buraları hiç aklına getirmemişti.

Adam boyundan fazla büyümeyen piç çamların arasından geçiyorlardı. Çam dikenleri yüzlerine sürünüyordu. Karanlıkta yokuş çıkmak müşküldü.

Gök gürültüsü, kütükleri ve kayaları önüne katmış, bir sel gibi gittikçe yaklaşıyordu. Tepeye çıktıkları zaman ıslak bulutlar, yere sürünecek kadar alçalmışlardı. Kör duman çürümüş ot gibi kokuyordu.

Bekir, bir kayayı siperleyerek cıgara sarmayı düşündü. Hem de biraz dinlenmek fena olmayacaktı. Belli etmeden Sultan'a baktı. Örtüsüyle yüzünü omuzlarını sımsıkı sarmış yürüyordu. Cıgara içmekten vazgeçerek yere tükürdü.

— Remzi'ye neden seslendin bu akşam?

— Çok korktum... Meşelikten kurtulunca... Bahçede yatar, demişlerdi.

— Hacer teyze mi söyledi? Sultan cevap vermedi.

— Otuz, otuz beş hanelik köyde Remzi'den yiğit erkek yok muydu? Heyete gideydin

ya?

— Heyete gidecektim. Reşit Ağa İstanbul'da... Birinci âza Halil'e amca olur.

Gitmedim.

Bekir, istemeden Sultan'a hak verdiği için yürüyüşünü inadına hızlandırdı.

Yağmur başlamıştı. Bir zaman büyük damlalar halinde, aralık aralık düştü, sonra iyiden iyiye bastırdı.

— Surda biraz siperlenelim, kız!

— Olur.

Bekir, küfrederek bir cıgara sardı.

Yağmur, kar tipisi gibi savrulduğundan ağaç dallarının hiç faydası olmuyordu. Ellerini pantolonuna sürüp kuruladıktan sonra kibriti çaktı:

— Islanacağız be... Vay anasını...

— Yürüyelim Bekir.

— Dur hele... Yaz yağmurudur, belki geçer. Etrafta çıplak ayaklarla görünmez

adamlar

koşuyormuş gibi, yaprak sesleri, dal çatırtıları duyuluyordu.

Bekir, böyle hareketsiz oturmaktan sıkıldı. Aslına akıl erdiremediği ne kadar korkunç şey varsa, koyun kılığına girip çobanları dolaştıran Azıtmacı'yı, karı gibi seslenip adamın başını belâya sokan Sarı - kedi'yi, cinleri, perileri, bir bir hatırlamaya başlamıştı.

Ceketinin yakasını kaldırdı.

— Göz gözü görmüyor. Bir delik bulsak... Bıçak olsaydı, dal keser üstümüze çardak uydururduk. Ne dersin?

— Yürüyelim, daha iyi.

— Islanırız ulan.

— Böyle de ıslanırız. Islanmaktan ne olur. yarın güneşte kururuz.

— Sen bilirsin, benden günah gitti. Yürürken, ikisi de, uzun uzadıya köyü, biçilecek tarlaları, sap yığınlarını, harmanı düşündüler.

Tepeden tırnağa ıslandıkları, için, sırtlarına, bacaklarına ıslak bezler sarılmış gibi rahatsızlık hissettikleri halde, artık yağmura aldırmıyorlardı. Küçük meydanlıklardan geçerken, parlayan su birikintilerine taş zannedip bastıklarından ayakları da berbat olmuştu.

Lâkin. Bekir'in en fazla canını sıkan şey, hiçbir tarafı görmeden karanlıkta yürümekti. Sabaha karşı, yağmur gittikçe azaldı ve nihayet gökyüzü ağarırken karanlıkla beraber çekilip gitti.

Rüzgâr epey serinlediğinden karşılıklı aksırdılar.

Sultan'ın örtüsü omuzlarına yapışmıştı.

Bekir güldü. Kendi kendine: «Ne desen, karı kısmı ahmak oluyor!» dedi.

Yüksekte oldukları halde, kalın çam gövdelerinden başka bir şey görünmüyordu.

Bekir yavaşladı:

— -Şurada otur, beni bakle Sultan, cadde nerede kaldı, biz nereye gidiyoruz, anlayalım.

— Çok uzağa gidersin, biribirimizi kaybederiz.

— Lâfa bak, seslenirim, sesime ses verirsin. Sultan, çömeldiği yerden yüzüne

bakıyordu.

Yeşil gözleri bir tuhaf olmuştu. Bekir derhal kızdı:

—Şimdi gelirim. Ben Sıtkı değilim, adamı yarı yolda bırakmam, anladın mı?

Kasketini düzeltti. Islak kunduralarım çıkarıp orada bırakarak ağaçların arasında kayboldu.

Geri döndüğü zaman Sultan bıraktığı gibi oturuyordu. Hiç kımıldamamıştı.

— • Sözümde durmam mı sandın... Şuna bak... Yorulacağımız kadar yorulduk. Tepenin inişi uzak değilmiş. Altta, kömürcülerin kulübesi var. Oraya yetişelim, ateş falan bulur, ısınırız.

Sultan gülmeye başladı:

— Gelmezsin diye korktum, öyle ya... Ben buradan yolu bilmem. İstersen caddeye

çıkar, kendim Kızılcahamam'a giderim.

— -Haydi yürü, gevezelenme... Kunduralar ayaklarımı acıttı. Al şunları... Senin ayakların acımadı mı? Sen de çıkar.

— Acımadı.

Sultan, Bekir'in kunduralarını eline aldı.

Rüzgâr estikçe, dallardan üstlerine iri damlalar düşüyordu. Sabah güneşinin ışığında bütün orman, yeni yıkanmış gibi parlamaktaydı.

İnişin başına gelince, bacasından duman tüten kulübeyi gördüler.

Bekir:

— Çok acıktık, dedi. Sultan ses çıkarmadı.

— Sen acıkmadın mı kız?

— Acıkmadım.

— Yalan söyleme. Geceden beri yürüdün. Sabah oldu.

— Vallaha acıkmadım.

— • Hele bakalım, belki kömürcüler iyi heriflerdir. Bize ekmek verirler.

Bir şey hatırlamış gibi durakladı:

— Gördün mü işi... Hay Allah... Gördün mü? —-Ne var? Silâhını mı düşürdün?

— Gördün mü belâyı... Paraları unuttuk.

— Nerede unuttun kız... Çok muydu? Kayboldu mu?

Bekir, ümitsiz ümitsiz kuşağının arasını arıyordu:

— Unuttuk, gördün mü? Epey de yolumuz var,

ne dersin?

— -Yolu yarıladık sayılır... Öyle ya...

Sultan böyle söyleyince hemen sustu. Bekir, bir taraftan ceketinin ceplerine bakarken, sordu:

— Neye sustun kız?

— Neredeyiz, dur hele... «Yarıladık» dedim de, yalan olmasın.

— Bırak lâfı... Kafamı kızdırma... Hay Allah... Altmış mı, altmış beş kuruş mu. ne kadardı. On kuruşunu Hacer teyze alçağına bahşiş verdikti. Akşam

köye giderken: «Bozuk para lâzım» dediydi de Remzi aidiydi. Tabakayı isterken aklımdaydı. Sonra unutmuşum. Aç kaldık... Gördün mü?

— Zararı yok...

— -Zararı olsa da, olmasa da aç kaldık. Düzlüğe indikleri zaman Bekir kunduralarını giymek için eğildi:

— Sultan!

— Buyur.

— Ne deriz heriflere. Yolcuyuz olmaz. Buralarda yol ne arasın. Yakından geliyoruz,

dağ köy-lerindeniz, desek, gecenin yağmuru üstümüzde tütüyor.

— Ne deriz ya?..

— Seni alıp kaçmış olurum. İyilikle sorarlarsa böyle söylemeli. Sormazlarsa,

bahtımıza!..

Doğrulduğu. zaman gülüyordu. Bunu iyi uydurmuştu. Mahpusu gözüne alıp Allanın dağında karı kaçıran adama, kolay kolay karşı durulmazdı.

Kulübenin açık kapısı önüne gelince, selâm verdi.

Kömürcüler üç kişi idiler. «Aleykümselam» demelerinden lâz oldukları anlaşılıyordu.

Elli yaşlarında kadar görünen, koca burunlu, sarı sakallı kömürcü:

— Buyurun Tanrı misafirleri! dedi. Adamların lâz olduğunu anlar anlamaz Bekir'in canı sıkıldı. Dinlemeden kollamadan kapıya geldiğine pişman oldu. Kaşlarını çatarak:

— Yağmurda kaldık, ıslandık, dedi.

— Girin içeri. Ateş var, ısınırsınız.

— Eyvallah.

Öteki kömürcüler daha gençtiler. Yan gözle Sultan'a bakarak ocak başından kalktılar. Kulübenin birkaç yeri yağmurdan akmış, toprak zemin parça parça ıslanmıştı. Ocakta kalın çam kütükleri yanıyor, yuvarlak bir tencere kaynıyordu. Sultan, arkasını erkeklere, yüzünü ateşe dönerek çömeldi.

Kömürcülerden birisi çolaktı. Mintanının sol kolu dirseğine kadar düğümlenmişti. Sağ eliyle bir küçük iskemle uzattı:

— Al hemşire, otur!

Bekir ateşin yanında ayakta duruyordu. Tekrar:

— Yolda yağmura yakalandık, dedi. İyi ıslandık. Yaşlı kömürcü sakalını kaşıyarak, güldü:

— Gece ormanda mı kaldınız ?

— Yok, yürüdük!

— Yatıp aşağı tıyuyaydınız.

Öteki kömürcüler gülüştüler. Bekir somurttu. Sultan'ın beyaz örtüsünden dumanlar çıkıyordu. Epey uzun sessizlik oldu. Nihayet gençlerden korkunç derecede zayıf yüzlüsü kapıya doğru yürüyüp eşikte bir müddet durduktan sonra sakallıyı çağırdı.

Bekir ocağa arkasını döndü. Kulübe dört duvardan ibaretti. Kenarda kuru otların üzerinde sıkıca sarılmış üç tane eski, pis yorgan duruyordu.

Dışardakiler: «Hızır!» diye seslenerek çolağı da çağırdılar.

Sultan ellerini ateşe uzatmış ısınıyordu. Çolak kömürcü, duvara dayalı baltaların önünden geçerek dışarı çıktı. Baltaların yeni bilenmiş ağızları, ocaktan vuran ışıkla, kırmızı kırmızı parlıyordu.

Bekir, açık kapıdan ormana baktı. Heriflerin dışarı çıkmalarından şüphelendiği için yüreği hızlı hızlı vurmağa başlamıştı. «Bunlara güven olmaz, karı gördüler mi mutlaka oynaklık yaparlar. Bir rezillik çıkarmasalar!» diye düşünüyordu. Sakallının güler yüzünü hatırlayıp biraz sakinleşirken çolak kömürcü içeri girdi. Bir şey düşünürmüş gibi hep yere bakmasından, başını artık yukarı kaldırmamasından, Bekir yine huylandı.

— Bize müsaade efendi ağa. dedi. İsındığımız yeter. Haydi kız gidelim.

— Hele biraz kuruyun canım, çorbamızı içersiniz. Vakit daha erken...

— Erken ya... Bizim yolumuz da uzak... —• Nereye gideceksiniz ?

— Kızılcahamam'a.

—Ooyy! Cehennemin dibidir. Kadın kimlerden? Kardeşin mi ?

— Kardeşim.

Çolak kömürcü sapsarı yanaklarını damar damar kırmızılaştırarak gülüyordu. Bekir de güldü:

— Sakın... Delikanlılık deıler buna... Anasından habersiz aldın kaçıyor musun?

— Eh, istersen kaçırdık say.

— -Öyle ise hemşehri, durun, düğün çorbasını burada içeriz. Biz de gurbet uşağıyız.

Bekir, lâkırdıyı daha fazla uzatmadan, Sultan'ı kolundan tutarak dışarı çıkarmayı düşündü. Halbuki ıslak ceketiyle ocağın sıcaklığını, aç midesiyle çorbayı tepemedi.

İki kömürcü arka arkaya içeri girdi. Sakallı kapı önünde durmuştu. Zayıf oğlan çalımlı çalımlı ocağa yaklaşarak uzun saplı bir tahta kaşıkla tencereyi karıştırdı. Mısır unu çorbasının kokusu, beyaz bir duman halinde etrafa yayılmıştı. Bekir içini bayıltan bir iştaha ile yutkundu. Elini, kuşağının üstüne koyarak, bacaklarını metanetle gerip bekledi. Bu esnada kapının

yanında duran sakallı kömürcü birdenbire içeri çekilip başını pervaza siperleyerek ormana bakmağa başladı. Zayıf yüzlü oğlan:

— Ne var amca! diye sordu.

— Sus ulan... Birkaç kişi dolaşıyor. Sakın misafirleri aramasınlar.

Bekir, merak ederek yaklaşmıştı. Sakallı, yerini kendisine bırakınca aynı suretle görünmekten çekinerek kafasını uzattı.

Arkasından kuvvetle ittiler. Birkaç adım sendeledi. Toplanmağa vakit bulamadan kapı kapanmıştı. Şaşkınlığı çok sürmedi. Sultan'ın içerden haykırdığını duyunca tabancasını çekti.

— Açın ulan nâmertler! diye bağırarak kapıya üstüste üç kurşun sıktı. Fakat bir

kurşun daha atar atmaz, topu topu altı mermisi olduğunu hatırladı, kulübeyi süratle

gözünün önüne getirdi. Saklanacak dolap, hamamlık, köşe bucak yoktu. Küçük pencerenin yanına sıçrayarak tabancasının sapıyle camı kırdı.

İçerde kömürcüler, ocağın önünde duruyorlardı.

— Kapıyı açmazsanız, dinim hakkına hepinizi yakarım, ırz düşmanları.

Çolak kömürcü, belinden bir şey çıkarmağa uğraşan zayıf yüzlü oğlanın bileğini tutmuştu:

— Bırak ulan, bu yaptığınız iş mi? diyordu. Bekir'e seslendi:

-Dur hemşeri. Kapıyı açacağım... Kapıya doğru yürürken:

— Namusumuzu kepaze ettiniz. Dursun, sakalından da sıkılmazsın! diye arkadaşlarına çıkıştı. Kapı açılınca. Sultan koşup Bekir'in yanına geldi.

Bekir tabancasını kaldırdı: -Nâmert imişsiniz... Tanrı misafirine kahpelik etmek olmaz. Çolak kömürcü sağ elini bıyığına götürdü:

— Hemşeri, bizim uşaklar seni denediler.

— Erkek kısmını erkekçe deneyeceksin. Karıyı korkuttunuz.

— Aldırma canım. Yürekli adamsın. Karı sana lâyık. Dünyada, ahirette kardeşimizdir.

Haydi bir çorbamızı için. Bundan böyle bizden size zarar, kötülük gelmez.

— Lâzım değil.

— Vallah billâh bizden fenalık gelmez. İşte sana bir yemin!

— Lâzım değil, dedim uzatma.

— Haydi, yolun açık olsun. Bizim uşaklar cahillik ettiler, ama tabancadan korktular

zannetme. Sendeki silâhtan bizde de vardı. Karıyı benim sözüme bıraktılar.

Bekir dönüp baktı:

— Eyvallah... Eksik olma!

Kulübeden epey uzaklaşınca Sultan'a sordu: —• Korktun mu kız ?

— Korkmadım!

— Bağırdın ya?

— Sana ses vermek için bağırdım.

— Tabanca olmasaydı üzerimde... -Ölürdüm de yine teslim olmazdım.

*

Öğleye kadar pek az konuştular. Rastladıkları yolları karşıdan karşıya geçerek gün batısına doğru ormanın içinden yürüdüler. Güneş üstlerini

çabucak kurutmuştu. Genişçe dere yatakları geçiyorlar, boş çoban kulübelerine, harap ağıllara rastlıyorlardı.

Bekir gideceği tarafı bilmeden uzun uzadıya yürümeğe alışık değildi. Ramazandan başka zamanlarda da, uzun müddet aç kalmamıştı. Ormanın gölgesine de, güneşine de kızıyor, tabancasında iki kurşun kaldığını düşündükçe kendisini kuvvetsiz hissediyordu. Kömürcülerin kulübesinden sonra büsbütün ürkmüştü. Sultanla beraber yol boyundan gitmeye çekiniyordu. Bir de karıyı elinden aldırırsa... Tamam... Artık köye hiç dönmemeli... Yurdu, ocağı, anayı, kabileyi terkedip ölünceye kadar gurbette sürün... Çamların dibinde, kırmızı bir toprak parçası İçinde, tertemiz duran bir kaynaktan sabahtan beri belki onuncu defa su içti. Su, dişlerini sızlatacak kadar soğuktu. Yüzünü yıkadı. Biraz ilerde duran Sultan'ın hiçbir şey konuşmamasına hiddetleniyordu.

Öğle sıcağı bastırınca, ne olursa olsun, caddeye inip yolu sormaya karar verdi.

— Köyün adı neydi kız?

— Kızılcahamam.

— Ne cehennemin dibi yermiş batasıca!...

— Caddeden bu kadar sürmezdi. Biz dağda dolaştık besbelli!

— Elbet dolaştık... Lâfa bak... Çaresi yok, şo-saya inip yolu sormalı.

— Sen bilirsin.

Bir saattir, bazan görünüp, bazan ağaçların arkasında kaybolan toprak yola döndüler. Tam yolun üstüne çıkacakları zaman, uzaktan nal sesleri işitildi.

Bekir:

— Sen şu çalının arkasına geç bakalım, dedi, ben yolu sorarım.

Sultan kendisine gösterilen yere çömeldi. Bekir bir ağacı siperleyerek bakıyordu. Mavzerlerini omuzlarına çapraz asmış iki candarma süratle

yaklaştı.

Bekir, bir sıçrayışta Sultan'ın yanma geldi.

— Kıpırdama ulan! diye fısıldayarak eğildi. Candarmalar önlerinden geçip gidinceye

kadar

çalının arkasında durdular.

— Candarma imiş... Seni kaçırdım beller. Karakola götürürler adamı!.

— Götürürler öyle ya...

Biraz beklediler. Başka gelen giden olmadı. Yolu karşıya geçip ayaklarına çarpan taşları yuvar-laya yuvarlaya kurumuş bir sel yatağına indiler.

Burada toprak kumlu ve yumuşaktı. Yağmur fazla düştüğü için hafif hafif tütüyor,- kum tanelerinin parıltısı gözlerini sulandırıyordu.

Gölgeye oturdular.

Bekir, kuruyup katılaşan kunduralarını çıkardı. Bir şeyler düşünüyor, karar vermeğe çalışıyordu: «Tabancayı satmalı. Tabanca satılır mı ulan... Ceketi satmalı öyle ise... Köyün birisine dalıp ekmek istemekten doğrusu yok. Karıyı alsam da, gerisin geriye köye döndürsem ne olur?

Küçük bir kertenkele önlerinden hızla geçerek, beyaz bir taşın üstünde durdu. Yeşil nakışlı kuyruğunu kımıldatmadan, patlak gözlerini kırpıştırmadan bir yere bakıyordu. Karnı, ayaklarının arasında gergin ve toktu.

Bekir, ayağıyle yakındaki çakıllardan birisini, yanma çekmek istedi. Beceremeyince uzanmağa üşendi. Gerinde ve esnedi.

Sultan, dizlerini dikip çömelmiş, önündeki peş-temal, bacaklarının araşma sarkmıştı. Şalvarının paçaları, bilek kemiklerinden başlayan beyazlığı

kapatıyordu. Örtüsünü biraz aralayarak yüzünü açtı.

— Yoruldunsa biraz yat Bekir, uyumadın, karnın da acıkmıştır.

— Senin karnın acıkmadı mı?

— Acıktı.

— Paramız yok kız!

— Ne yapalım, teyzemin köyüne kadar dayanırız.

— Çaresi bulunmazsa, dayanacağız. Bak, ne düşündüm. Bir müşteri bulsam, tabancayı satarım.

— Yaban yerde tabancayı kim alır?

— Tabanca bu... Kim olsa alır.

— Sus... Erkek kısmı silâhını satar mı imiş? Bekir, duymamış gibi, sesini çıkarmadı.

En iyisi

evlerden ekmek istemekti. O kadar orman köylerine rastladıkları halde, bunu neden akıl etmediğine şaştı.

Kertenkele, ince kuyruğunu savurarak hiç gürültü etmeden, beyaz taşın arkasına kaymıştı. Bekir, yerden sıçrayarak etrafına baktı. Sultan hemen yüzünü örttü.

— Korkma, gelen giden yok... Tavşan, kekiik raslasa da vursam, dedim. Ateş yakar pişirirdik.

Kuşağını düzeltti. On, on beş adım yürüdü. Kumda hiç bir hayvan izi görünmüyordu. Ellerini kalçalarına dayayıp, çalıları, kayaları, ağaçları ve Sultan'ı gözden geçirdi. Kızın yüzü pek yorgundu. Sarı kâkülleri tutam tutam alnına yapışmıştı. Kadın olduğu için onun, kendisinden daha az yorulduğunu biliyoıdu. «Köpoğlular... Bir de kocalarını severlerse... Dur,

otur bilmez, çalışırlar. Sabah gün doğmadan kalkar, akşamın yatsı vaktine kadar damda, mutlakta, tarlada, bahçede uğraşır kadın kısmı... Yılda bir çocuk doğurur.

Heriften hafta başı sopa yer. Kocar gider, hitamında... » Kendi kendine: «Gidip şunu bir sıkı, kucaklaşanı, ne olur?» dedi. Yürüyünce, Sultan başını kaldırdı. Yeşil gözleri korkmuş korkmuş bakıyordu. Tabakasını çıkarmak için elini kuşağına götürerek yere oturdu:

— Daldın kız, dedi, bağla şu örtünü... Suratına güneş vuracak. Çok yoruldun mu?

— Yorulmadım, istersen yürüyelim.

— Dur, bir cıgara sarayım da, kalkarız.

Sultan'ın yanma gelip çömeldi. Tabakada ancak bir cıgaralık tütün kalmıştı. Bu da, iyice ufalandığı için kâğıtta bir türlü yuvarlanmıyor, iki taraftan akıyordu. Ellerinin titremişine de ayrıca kızdı.

Tütünü hohlayarak nemlendirdi. Aç karnına acı acı bir kaç nefes çekti.

Sultan, başörtüsüyle ağzını sardığından boğuk bir sesle konuştu:

— Tütünün de bitti. Ne yapacaksın?

— Bir şey uydururuz.

— Aç açına içme. Yüzün sapsarı oldu.

Tütünden değil. Böyle söylemekle beraber cıgarayı yarısında söndürüp tabakaya koydu. Başı dönüyor, uykusuzluktan ve güneşten gözleri yanıyordu. Islıkla kısa kısa bir şeyler çaldı. Yumruğuyle dizine vurdu. Ayağa kalktı. Kollarını gerip esnedi. Biraz ötede kalın bir sopa duruyordu. Gidip aldı. Esmer yüzü büsbütün zayıflamıştı. Vücudu ufak tefek olmasına rağmen bu kalın sopaya yaraşıyordu. Can sıkıntısı ile sordu: -Kız Sultan! Aluç bulsam yer inisin?

— Yerim ya... Ekşi ekşi iyi olur.

Bekir, demin etrafına bakarken gördüğü halde koparmağa üşendiği aluçlara doğru yürüdü. Alt tarafı dar, üst tarafı geniş, nerdeyse devrilecek gibi duran bir kayayı dolaştı. Elindeki sopa ile dallara vurdu. Yere düşen yemişleri toplamak için eğildikçe başı dönüyordu. Kasketini doldurarak Sultan'ın yanma geldi.

Kırmızı yanaklı aluçlar, kiraz büyüklüğünde idiler. Mahsustan ufaltılmış elmalara benziyorlardı.

Kasket boşalınca, Bekir, aç karnına bu tatsız şeylerden memnun kalmamış gibi, yüzünü buruşturdu.

— Daha getireyim mi? Yer misin?

— Yeter bu kadarı...

— Yüreğin bayıldı mı?

— Bayıldı.

— Haydi yürüyelim öyleyse...

Bekir, sopayı omuzladı. Sultan'ın gölgesi yanına düşüyordu. Taşlarda kamburlaşan, düz

yerde uzanarak sürünen bu gölgeye merhametle baktı:

— Merak etme, dedi. İleride ekmek uydururuz. Gece vakti köyden çıkacak ne

olduydu? Bir merkep bulurduk, biraz ekmek, bir torba ayran alınmaz mı ?

— Zarar yok, geldik sayım.

Sultan'ın dayanıklı olması Bekir'in evvelâ hoşuna gitti. Fakat biraz sonra buna da öfkelendi. Çavuş'un Sıtkı'ya gönlü ile kaçtığını, marangoz Halil'e razı oluverdiğini, dün gece bile, bahçeye «Remzi!» diye geldiğini hatırlamıştı. «Kan kısmının merhamet etmeğe gelmez, rezil bir şey» olduğuna kanaat getirdikçe, Sultan'a daha çok kızdı.

*

Akşama doğru arazi yavaş yavaş değişti.

İri çamlar seyrekleşiyor, düz gövdeler incelip kamburlaşıyordu. Toprak sert ve kırmızıydı. Sık sık geniş hendeklere, dik bayırlara rastlıyorlardı. Bunların birçoğunu, çam filizlerine, ince meşe dallarına tutunup kayalara basarak, zorlukla geçtiler. Kaynaklar görünmez olmuş, muhataralı derelerde su filân kalmamıştı.

Epey yorucu bir yürüyüşle çıktıkları yüksekçe bir tepenin üstü, tamamıyle çıplaktı. Etrafta yarısı yanmış, yarısı yanmamış siyah gövdeler görünüyordu. İnce külle örtülü meydanlığı geçerken Bekir:

— Dağa bak... Yanmış, gitmiş, dedi. Söndürmesi de bir çetin olur. Ağaçları keseceksin, basacaksın kürekle toprağı. Çam odunu hain yanar. Silâh gibi patlar. Hiç dağ yangınını gördün mü sen?

— Görmedim. Geçen sene köyde muhacirlerin samanlığı yandı ya... Onu gördüm.

— Samanın yanması nedir ki? İnce ince olur yangını. Lâkin dumanı pistir. Şimdi buraya ekmeli buğdayı... Bire yirmi verir yanmış arazi.

Yangın yerinden sonra orman büsbütün aralandı. Artık ağaçlar yeryüzünü tamamıyle kaplı-yamıyor, kıraç düzlükler, kayalardan ibaret tümsekler sıklaşıyordu. Pek uzaklarda, devrilen güneşin kızıllığı altında, otsuz ağaçsız bozkır, gökle yerin birleştiği çizgiye kadar serilmiş gitmişti.

Duvar gibi taşların arasından basamak basamak akan bir dereyi takip ederek derin bir çukura indiler. Başka geçit olmadığından pek kuvvetsiz akan suyun boyunca yürümek lâzım geliyordu. Güneş, tepelerde kaldığı için burası iyiden iyiye akşamdı.

Derenin bir dirseğini kıvrılınca karşılarına iki tane mısır tarlası çıktı. Bekir, hayret etti:

— Kız, baksana tarlaya... Allah Allah! Tarlalar, dik bir bayırın yüzünde asılı imişler gibi duruyordu.

—'Dinime, imanıma kız! Düz duvar... Aman... Ankara'ya yakın köylerde tarla kısmı böyle bayırın gözünde olurmuş. Gurbete gidenler odada anlatırlardı da inanmazdım.

Elini dizine vurarak durdu. Sultan:

— Buraları nasıl İterek ederler, dedi. Öküz işlemez. Bir evlek yeri yok, arazi diye arasına çit de çekmişler.

— Çekmişler ya... Şuna bak! Odada birisi söy-lediydi. Buralarda ekini sırtta

çekerleımiş. Kendi le rini ipe bağlar da, herki kazma ile yaparlarmış. Allah Allah! Bu tepenin başında öküz tekerlenir de, beli kırılır.

Köpek seslerine kulak vererek sustu:

— Köy yakın... Kızılcahamam burası olmasın?

— Değil. Kızılcahamam düzdedir. Kızılcahamam'a varmadan çaydan geçeceğiz.

— Daha çok yolumuz var, öyle ise... Tarlaların yanına çıkalım, köpek uluması o

taraftan duyuluyor. Hiç olmazsa caddeyi sorarız.

Tarlaların yanına çıkıp tepeyi aştılar. Ötesi dimdik bayırdı. Burada da kayalarla dolu bir avuç toprağa mısır ekmişlerdi. Demin içinde yürüdükleri dere, çukurdaki köyü ikiye bölmüş gidiyordu. Bekir, söğüt ve kavak ağaçları arasından, yirmi tane kadar ev saydı. Kayaları ve sert diken kümelerini dolaşarak yavaş yavaş, ihtiyatla iniyorlardı.

Nihayet, köyün ilk evine elli, altmış adım kala, durdular.

Ev, bir katlıydı, alçak bir taş duvarla çevrilmiş küçük avlunun bir köşesinde, kötü bir

merkep, kuyruğunu, kulağını düşürmüş duruyordu. Bekir, köylü alışkanlığıyle avluda beyhude yere kağnıyı aradı.

Ortadaki bodur ağacın dibinde sakallı bir erkekle ihtiyar bir kadın yemek yiyordu. Erkek, kütüklerden yapılmış bir sıraya, kadın yere oturmuştu. Sivrisinekleri kaçırmak için yanı başlarında tezek yakıyorlardı.

Bekir, büyük bir kayanın dibine çömeldi. Alaca karanlıkta daha iyi görmeğe çalışıyor, gözlerini kırpıştırıyordu:

— Ne dersin kız, üstlerine varalım, selâm verelim mi?

— Gidelim ya... Belki sofraya buyur ederler.

— Hiç ummam... Şu eve bak. Bir gözlü, bir oda... Fıkara herifler, karınlarını güçle

doyuruyorlar. İster misin sakallı: «Haydi alt kapıya!» diye kovalasın! Artık belâ, tezek gibi tüter. Vallah billâh evi basar, zorla alırım.

— -Öyle ya... Bir de bağırsalar... Köylü bir olup üstümüze yürüsün... Sultan da

çömeldi.

Bir müddet yemek yiyenleri seyrettiler. Ağızları sulanıyor, yutkundukça, boğazları sızlıyordu.

Bekir, sanki Sultan'la evvelce konuşup karar vermiş de, sonra caymış gibi başını eğdi:

— Açlıktan gebersem, ekmek isteyemem... Dinime imanıma isteyemem kız... Zaten böyle köyün köylüsü, adama ekmek vermez.

— Ben isterim.

— Olmaz. Lâfa bak!..

Köy dilencilerinin rezil halleri Bekir'in gözleri önüne geldi. Bir lokma ekmek uğruna, birine boyun bükmektense. acından ölmek daha kolaydı.

Akşam kızıllığı içinde büsbütün kararan dereye baktı. Çömeldiği yerden kalkmamak için kendi kendine gayret ediyor gibi, elleriyle ayak bileklerini sımsıkı tutmuştu.

Köy dilencileri aden sonra sıska merkepleri, yularsız beygirleri ve kıl çadırlarıyle köy köy dolaşan çingeneleri hatırladı: «Çingene erkeği çadırda oturur, elek örer. Köylerde, karısına kızına sattırır. Karıyı gönderip dilendirmek, satıcılık ettirmek çingenelere mahsus. Saman isteyen çingene karılarının çoğunu Bayındır'da delikanlılar, 'gir de al!' diye samanlığa yatırı yatırıverirler. Karı samanı hak ederken herif de çadırda bağlama çalar.» Bekir, boğazını temizleyerek tükürdü. Kadın sofrayı eve taşıyordu. Kendi kendine:

— Olur mu ulan... Hiç olmaz, dedi.

Sakallı herif, kadının getirdiği ibrikle abdest aldı. Başındaki beyaz takkenin üstüne kasketini, yeleğinin üzerine de cübbe gibi uzun bir şey giyerek avludan çıktı.

Sultan yavaşça:

— Herif besbelli imam, dedi, bııaz ekmek verirler, öyle ya... Hocalar sahavetli olur. Bekir, boynunu sert sert kaşıdı:

— Kim demiş, asıl hocalar domuzdur.

— Sen bizim "Bayındır'ın hocasına ne bakarsın. Hep hocalarda, ona mı benzer.

— Lâfı uzattın. Dur bakalım...

Sultan, biraz daha ısrar ederse, Bekir'in ekmek istemesine ses çıkarmayacağını anlamıştı.

— Hele isteyelim Bekir, dedi, ben gider isterim. Sen de görünmeden eve yaklaş. Üç

kişiye karşı çıktın, herif camiye gitti. Evde başka erkek olsa sofraya buyur ederlerdi. Ne

dersin?

Bekir, ümitsiz etrafına bakındı. Süratle gece oluyordu. «Biraz sonra, yol iz, kapanacak... Nereye gider, ne bulursun? Gördün mü belâyı!» kaşlarını çatarak sordu:

— Karı ekmek verir mi? — ■ Belki verir!

— Hiç ummam...

Sultan biraz bekledi ve yumuşacık yalvardı:

— Belki verir kız... Ne olurmuş? Susuzluktan boğazım kurudu. Ekmek vermezse

kocakarıdan su isterim.

— Haydi, git bakalım rezil... Lâkin çok yanaşma!...

Sultan çekinmeden yürüdü. Yorgunluğuna rağmen bol şalvarı oynak oynak kımıldıyor, bir eliyle örtüsünü ağzının üstünde düzeltirken öteki eli, yanında uslu uslu sallanıyordu.

Bekir: «Karılar, neden böyle utanmaz olur?» diye düşündü.

Kocakarı, Sultan'ı görünce bağırmaya başlayan küçük bir köpeği kovaladı. Bir şeyler konuştuktan sonra beraber eve girdiler.

Bekir, kulağının yanında vızlayan sivrisinekleri eliyle dağıtıp ensesini kaşıyarak öyle durdu.

Rüzgârda mısır saplarının hışırtısı duyuluyordu. Buralarda bir damla bile yağmur düşmediği, mısır saplarındaki tozların sapsarı durmasından belliydi. Köyde tütünsüz kaldıkları zaman mısır püsküllerini sarıp içtikleri aklına geldi. Hemen kalktı. Mısır tarlasına girdi. Yanında karı olmadığı için serbestlemişti. Önce el yordamıyle, kurumuş püskülleri seçip topluyordu. Sonra Sultan'a ekmek vermezlerse, bir tenha köşede ateş yakıp pişirmek üzere, fazla hışırdatmamağa çalışarak sekiz on koçan mısır kırdı.

Eski yerine döndüğü vakit. Sultan, hâlâ gelmemişti. Birdenbire gösterip kızı sevindirmek için mısırları mendile bağlayarak bir kenara sakladı.

Sultan, avludan çıkınca, bu tarafa geldiğini kocakarı anlamasın diye. aşağıdan dolaştı. Bekir, kendine güvenerek sordu:

— Ekmek verdiler mi kız?

İyiden iyiye bastıran karanlıkta. Sultan'ın yüzü gülüyordu:

— Sus Bekir! Ne iyi karı imiş hocanın karısı... «Karnım aç, yolda kaldım, anacağım» dedimdi. Beni içeri aldı. «Kabak pişirdim. Kısmet seninmiş.

Buyur otur» dedi. Tarlalarının bayırda olduğuna bakma... Bu köyün kabağı pek tatlı. Üstüne yağlı yoğurt döküverdi hocanın karısı.

— • İyi etmiş!

— Lâkin sen burada açsın, diye, boğazımdan geçmedi.

— Aldırma... İyi doydun mu artık.

— Doydum.

Sultan, elini göğsüne sokup biraz yufka ekmeği çıkardı.

— İşte bu kadar çaldım. Sofranın kenarından kucağıma düşürüverdim. Kamımı doyurunca, ayrıdan ekmek isteyemedim. öyle ya...

— İyi etmişsin.

Karnı doyduğu için Sultan yorgunluğunu daha çok hissetmeğe başlamıştı. Elinin tersiyle ağzım örterek esnedi.

— Şimdi yola çıkacak mıyız ?

Bekir, üç dört lokmada tükenen ekmekten sonra, mısırları pişirip yemeden yürüyemeyeceğini anlıyordu:

— Dur hele, dedi. Ben de bir mendil mısır aşırdım. Ekmek iyi imiş. Eyvallah... Lâkin

dişimin arasına gitmedi. Bir ıssız yer bulalım, mısır pişirelim, sonrasına Allah kerim.

Geriye dönüp tekrar dereye inmeğe başladılar.

Geldikleri tarafa doğru, köyden epey uzaklaşınca, Bekir, kuytu bir yer buldu. Burada yüksek kayalar, dere yatağını üç köşe duvar gibi sarmıştı. Kumlar yumuşacıktı. Kenarlarda, ateş yakmaya yarayacak kuru dikenler, çalılar vardı. Bekir taşlarla bir ocak yaptı.

— Burada otururuz, dedi, öldüm açlıktan. Bu köyün adı neymiş, sordun mu?

— Çukurca köy.

— • İşittiğim yer değil.

— Ben de işitmedim.

Sultan, mısırları hamarat hamarat soyup ateşin üstüne sıraladı.

Gevrek çırpılar çıtırdayarak yanıyor, alevleri kayalara ve derenin incecik yüzüne vuruyordu.

Ateşin karşısına yanyana oturmuşlardı. Hiç hareket etmeden, hiç konuşmadan mısırların kızarmasını beklediler.

Bekir, bütün mısırları yese, doymayacak kadar aç olduğunu zannediyordu. Halbuki iştihası kapa-nıverdi. Üçüncü koçanı artık ısırmıyor, taneleri avu-cuna ufalayarak tek tek ağzına atıyordu. Bacakları, kolları oynak yerlerinden kesilmiş gibiydi.

Tabakasını çıkardığını görünce Sultan sordu:

— Doydun mu ?

— Doydum.

— Hani «açım» diyordun. Beni beklerken mısırları pişirmeden mi yedin?

— Lâfa bak, doydum işte!..

— Tütünü nerede buldun?

— Tütün değil, mısır püskülü.

— Daha pişireyim mi? Cıgara içersen canın çeker, öyle ya...

— İstemez, gerisi de yarına kalır. Sultan boynunu büktü:

— Şurada, biraz soluk alalım.

— Olur.

Bekir, gözlerinin üstüyle Sultan'a bakıyordu. Ateşe biraz çalı attı.

— Sultan! —• Buyur.

— Eskiden... Çocukken, gelin-kadın oynardık seninle.

— Sahi!

— Taşları dizer, ev yapardık.

— Yapardık!

— Sen hamur açardın, ne güzel. Biraz durup bekledi:

— Aklında mı hamur açtığın?

— Aklımda.

— İnadına lâf etmezdin kız... «Çerçiden boncuk, koku alırım» derdim de inadına söylemezdin.

Sultan, eliyle ağzını örterek güldüğünü sakladı.

— Bir yaz, samanlıkta oynarken anam üstümüze geldiydi! Aklında mı? Kapıyı kapadıydı, harman deliğinden çıktıktı.

Somurtarak sustu. Gelin - kadın oynadıkları bu sıcak yaz gününü ne zaman düşünse, Çavuş'un Sıtkı'yı, marangoz Halil'i hatırlıyordu. Cıgarayı hiddetli hiddetli içti. Gece o kadar sessizdi ki, parmak kadar suyun şırıltısı işitiliyordu.

— Sultan sana bir sualim var?

— Buyur!.

— Şu marangoz Halil işini soracağım.

— Nesini soracaksın? Geçti, gitti.

— Geçti, gitti. Doğru... Lâkin nasıl olduydu. Hacer teyze mi girdi fikrine? Halil mutlaka: «Alırım, gelsin» demiştir.

Sultan, ellerini örtüsünün altından çıkardı: —O işte Haeer'in günahı yok.

— Ya, neden oldu ?

— Sıtkı'dan sonra Hafız Murat bana gün mü gösterdi. Isınmadım herife... Eve girdi miydi, domuz görmüşe dönerdim. Ölmedi bir vakit... Cehennem olup gurbete de gitmedi. Bekir, yüzüne çarpan ışığın içinde, kıpkırmızı güldü:

— Lâfı bırak... Halil alçağı da Murat'tan babayiğit değildir. Zebunlukta ikisi bir boyunduruğa koşulur.

— -Orası öyle... Dinle bak...

Sultan ateşe yavaş yavaş çırpı atarak anlattı:

— Halil arkama düştü bir defa... Suya giderim, tarlaya giderim, dolaşır gelir/Bıktım nihayetinde... Usandım. Ogün pazardı. Akşama kadar çapa ça-paladıydım. Sabah erken çapaya giderken Halil yolumu kesti.Murad'm pazara indiğini kollamış. «Akşam bahçede beni bekle. Sana bir çift lâfım var» dedi. Akşam eve inadına erken gittim. Anam olacak «Haydi hamur yuğur, ekmek pişir» dedi.

«Çapada belimin kökü kırıldı ana!» dedim. «Sıtkı ipsizi olsaydı lâf etmez, uğraşırdın» dedi. Nasılsa ağzımdan çıkmış, «Çapayı bahçede unutmuşum» diyiverdim. Döndüm bahçeye... Halil oralarda bekliyormuş. ,

— Daha evvel, samanlıkta, tarlada bir iş olmadı mıydı?

— Olmadı!

-Sonra... Hani Murat seni ağaca sarıp dövdü. Arkasından Halil'le buluşmadınız mı?

— Kanaat olsun, buluşmadık.

Bekir, yeniden çalı toplamağa kalktı. Kayanın gölgesinden sordu:

— Gece vakti yola çıkalım mı?

— Sen bilirsin.

— Benim bileceğim, hava ışırken gideriz.

— Olur.

Çırpıları yere attı:

— Şuraya yatarsın, ben bir cıgara daha içeceğim.

Üst üste üç cıgara içti.

Ateş ağır ağır sönüyordu.

Ağzı bir hoş olmuş, boğazı kurumuştu. Ök-sürüp tükürdü.

Sultan uyku arasında içini çekti. Kolunun birini başının altına almış, ötekini bacaklarının arasına uzatmıştı. Bir dizi bükülü duruyor, kırmızı şalvarını iyice geriyordu.

Bekir, Çankırı mahpushanesinde Sıtkı'nın, Remzi'ye söylediklerini yüreği çarparak hatırladı: «Sultan için bana üç sene gün verdiler ya... Razıyım... Karıda bir baldırlar var... Kar yağmış gibi... Kaymak... »

Sanki bir şey düşünmüş değil de, bir fenalık yapmış gibi utandı. Yüksek sesle:

— Tövbe tövbe! dedi. Bize iltica etti karı... Karnı aç fıkaranm... Yol yorgunu... Tövbe! Sultan'ın yanına arka üstü uzanarak gözlerini sımsıkı yumdu.

Üşüyerek uyandığı zaman, daha her taraf karanlıktı. Simsiyah gökte yalnız bir tane kocaman yıldız parlıyordu. Rüzgâr soğuduğu için Sultan, uyku arasında kendine sokulmuştu. Memeleri, sert sert göğsüne değiyordu. Bekir, bir müddet, hiç kımıldamadan Sultan'a baktı. Kendisini zaptetmese, «Konuş kız!.. Konuş artık!» diyecekti. Dizleri titriyerek biraz daha bekledi. Sonra yavaş yavaş elini uzattı. Kadının gergin kalçasını ağır ağır, basura bastıra okşadı. Yüreği, soluğunu tıkayacak kadar, hızlı vuruyordu.

— Haydi Bekir, güneş doğdu, kalk artık. Bekir, gözlerini yorgun bir hayretle açtı. Sultan

başucuna çömelmiş gülüyordu.

— Şuncacık şeyde nasıl yıkanacaksın ? Bekir, sıçrayıp oturdu. Dere inadına az akıyordu.

Mahcup mahcup önüne baktı:

— Bilmem!

— Yıkanmasan olmaz mı?

— Olmaz.

— Neden olmazmış?

— Şuna bak... Bir de «Neden olmaz» diyor. Kız sen gâvur musun?

— Yıkan öyleyse, ben teyzemin evinde yıkanırım. Bekir, gözlerini parmaklarıyle sildi. Sultan'ın

yanında soyunmağa utanıyordu. Gece, kalkıp yıkanmağa üşendiği için, kısa kısa küfretti:

— Karnım aç, ne kadar mısır kalmış, baksana. —Altı mısır var. Pişireyim mi?

— Dur hele... Birden pişirmeydim. Yine yollarda sürünürüz.

Sultan çalıları ocağa koyuyordu:

— Yok canım, bugün teyzemin köyüne mutlaka varırız. Kocakarı «İki buçuk saatlik yolun kalmış» dedi.

Bekir, gülerken, birden bire durdu:

— Hangi kocakarı ?

— Hocanın karısı... Dün akşam bana kabak yedirdi ya... Unuttun mu? «Kızılcahamam'a ne kadar yol kaldı?» diye sordumdu. «İki buçuk saatte alırsın. Çaydan sonra evleri görünür» dedi. Çaya yetişsek ilerisini bilirim.

Bekir, bir gün olup Kızılcahamam'a varacaklarını hiç aklına getirmemiş gibi, bu lâfa çok şaştı. Kalkmağa davrandığı halde bacaklarını büküp oturuverdi. Parmağını dişliyordu: «Alsam, geri götür-sem... Böyle kimsesiz dul karıyı Kızılcahamam'da rahat bırakmazlar. Dinime imanıma biri nikâhlar.» Çavuşun Sıtkı, marangoz Halil, hatta amcası oğlu Remzi gözünün önüne geldiler. Bir halt ederler de başı belâya, girer, diye çekinmiyordu. Ordu olsa, evel Allah, bir başına karşı duracaktı. Lâkin yüzüne karşı bir şey demez, alçaklar! Odada kötü karıdan lâf açıldı mı, yan yan yüzüne bakarlar. Pınar başlarında kocakarıların sözü bir yılda tükenmez. Anası, «Yabanın dile düşmüş dul karısını gelin getirdin» diye ağlar, canını sıkar. Gelecek yaz bırakıp askere gitmek de var.

Sultan'ı gerisin geriye Bayındır'a götürmekten ümidini kesince, mısırları idareli pişirip burada bir gece daha yatmağı düşündü. Hattâ, bir aralık Kızılcahamam'a yerleşmek, evi, köyü terketmek hesapları yaptı. Hiç birine karar vermeden öfkeyle ayağa kalktı.

Sultan derenin kenarına çömelmiş, yüzünü yıkıyordu. Kalkıp dönerse, göz göze hiç bir şey yapamayacağını anladı. Gece, rüya gibi, karma karışık uzaklaşmıştı.

Ayaklarının burnuna basarak yürüdü ve arkadan saldırdı. Sultan, yere düşerken: «Ana yetiş! Ana» diye bağırdı.

Bekir'in omuzunu ısırdı, saçlarını çekti. Küfretti. Sonra mısırları pişirip hiç konuşmadan yediler.

Artık insanlardan çekinmiyorlar, caddeden gidiyorlardı.

Bekir bir iki defa lâf açmak istedi ise de, Sultan cevap vermedi, öğleye doğru Kızılcahamam'a yetiştiler. Sultan bir ağacın altında birdenbire durdu.

— Geldik, dedi. Teyzemin evi nah, şurada. Sen artık dönersin, eniştem «Elin herifiyle beraber mi geldiniz?» diye bana söylenir.

— Pekâlâ!

— -Anama haber yolla... Meraklanmasın. Üç gündeliğimi de alıver Remzigillerden.

— Olur, alırız.

— Buraya kadar benim yüzümden yoruldun, öyle ya...

— Lâfa bak... Haydi güle güle...

— Dur biraz bekle de ekmek getirivereyim, yolda açından ölürsün kız!

Bekir ses çıkarmadan yolun kenarına oturdu.

*

Teyzesi tarlada olduğundan Sultan evde kimseyi bulamadı. Ahırın merdivenlerinden içeri girip mutfağa indi. Tekneden iki ekmek aldı. Bir bez parçasına peynir sararken yukarıda, anbarın önünde dizi dizi, tütün yaprağı gördüğünü hatırladı. «Yazık herife! Tütünü hiç yok! Götürsem pek haz eder» diye gülümsedi. Fakat derhal somurttu. Bunun da Çavuşun Sıtkı'dan ne farkı vardı. Derede yüzünü yıkarken birdenbire üstüne çullanmıştı. «Su içene yılan bile değmez» derler. Bakalım yüzünü yıkarken de yılan kısmı adama dokunur mu? Sultan yukarı çıkıp birkaç yaprak tütün almaktan vazgeçti.

Çerkeş'ten çıkınca hayvanları durdurttu. Yere atladı.

Arabanın üstünde döşeme yoktu. Arka dingili, sulak çivisine kadar geri çekti. Bu suretle araba, ok boyunca uzamıştı. Çatalın altına asılı yağdanlıktan tavuk kanadını alıp tekerlekleri yağladı.

Sağ hayvan, Delikır, huysuzlanıyordu.

Arpa çuvalıyle, saman çuvalını arka çatalın üstüne taşıdı. Dikkatle bağladı. Ön tarafa, hayvanların yem torbalarını, örtülerini, kendi yorganını yerleştirdikten sonra arabaya bindi. Dizginleri topladı. Kamçısını beygirlerin sağrısına hafif hafif dokundurdu :

— Döyyt! Haydi oğlum! Al aslanım!

Güneş batmak üzere idi. Ağaçların uçları kızarmıştı. Dumanlı akşamın içinde şose dümdüz görünüyordu. Kenardaki hendeklerin hizasında aralık aralık kavak ağaçları, tarla çitleri yardı. Tarlaların çok uzağında boz tepeler başlıyordu.

Delikır'ın rahvanı açık olduğundan, sol hayvan Pamukkır, ona yetişmek için tırısa kalkmıştı.

Arabacı, iyi beslenmiş, genç beygirlerine muhabbetle, iftiharla baktı. İkisi de talimli asker gibi, kulak kulağa gidiyorlardı. Okun üstüne dayadığı çizmeli ayaklarını altına alıp yerleşerek bir cıgara yaktı. Tekerleklerin dingil kapaklarına vurdukça çıkardıkları çelik çıngırak sesleri, hayvanların boynundaki zillere karışıyor, arabacı alışık olduğu bu lezzetli gürültü ile keyifleniyordu. Cıgara dumanı yüzüne vurduğu için gözlerini kısmıştı. Elmacık kemikleri çıkıntılı, bıyıkları düşük olduğundan, suratı daima gülümsüyor gibiydi.

Eşeklere binmiş üç köylüyü arkada bıraktığına memnun oldu.

— Döyyt! Al aslanım, haydi oğlum! diye kamçısının ucu ile beygirleri okşadı.

Şosenin yanındaki küçük su birikintisinde, sazların ortasında, bir leylek, bir ayağını karnına, uzun gagasını göğsüne saklamış, dinleniyordu.

Parmağının ucuyle cıgarasını o tarafa fırlattı:

— Ateş buyur, hacıbaba! Çocukluğundan beri leyleklerin gagasını çubuğa benzetiyordu.

Kalasları oynayan bir köprüyü, tahta gürültü-leriyle geçip şosenin dönemecini kıvrılınca epey ilerde yaya yürüyen iki kadın gördü. Entarilerinin arka eteklerini başörtülerinin uçlarını savurarak, hızlı hızlı gidiyorlardı. İyiden iyiye bastıran karanlığa rağmen, birisinin sırtındaki heybe farkediliyordu.

Arabacı, arka tekerleklerin üzerine yerleştirdiği yem çuvallarım düşündü: «Fıkaraları oturturum. Dua etsinler teyzeler.» Genç mi, ihtiyar mı olduklarını uzaktan anlayamadığı için, siyah fötr şapkasının, yağmur yiye yiye aşağı düşmüş kenarlarını ihtiyaten sıvazladı. Bıyıklarını yokladı.

Araba yaklaşınca, kadınlar dönüp baktılar.

Dizginleri çekti:

— Teyzeler, Suhizarı'na buradan mı gidilir?

Omuzunda heybe olan kadın, erkek gibi kalın sesiyle güldü:

— Bedava deyivermek olmaz oğul. Bizi arabana bindirirsen sana yolu gösteririz, dua ederiz.

— Bindirmesi kolay ama halacığım, baksana sandık yok. Tahta çekeceğiz diye sandığı kaldırdık da arabayı sal yaptık. Arkadaki çuvalların üstüne oturur musunuz?

— Eksik olma, otururuz, ayağımız yerden kesilsin yeter.

— Haydi, altayın bakalım.

Hiç konuşmayan kadının, karanlıkta yaşım tahmin etmeye çalışmış, yüzünü gözlerine kadar kapatmış olduğundan bir şey anlayamamıştı. Hayvanları kamçıladıktan sonra lâf açmak için sordu:

— Suhizarı buradan kaç saat çeker?

— Ayakla beş, altı saat.

— İyi, bizim hayvanlar üç saatte alır demek!

— Alır elbet, Allah bağışlasın.

— Amin, teyze!

Hep o sesi kalın karı konuşmuştu. Biraz sustular.

Suhizarı'na kaçak tahta yüklemeye gidiyordu. Çerkeş'e üç, üç buçuk saat olduğunu söylemişlerdi. Bunun doğru çıkmasına sevindi.

Bu sefer, kalın sesli kadın sordu:

— Suhizarlı mısın sen arabacı?

— Hayır teyze!

— Kiraya mı gidiyorsun?

— Kiraya gidiyorum.

— Taşptnar'dan sonra Köklüler'den sapacaksın. Sapacağın yeri gösteririz.

— -Eyvallah... Lâkin Suhizarı'na bir saat kala hayvanları sulamak.

— Yolda su çoktur. Taşpmar'da sularsın. Öteki kadın ilk defa lâfa karıştı.

Arabacıyı

gizlice güldürecek kadar kekeliyordu:

— Tahta mı yükleyeceksin oğul.

— Tahta yükleyeceğim.

— İyi... Çerkeş'e mi götürülecek tahtalar?

— Daha ileriye, Kurşunlu nahiyesine. Tren yolu döşeniyor oralara...

— Döşeniyormuş, öyle diyorlar, buralara da gelecek, diyorlar.

— Buraların sözü mü olur, Karabük'e, Zongul-dak'a gidecek.

Kalın sesli kadın:

— Bizim rahmetlinin kardeşi o taraflarda o-turur, dedi, bilmem bilir inisin. Sarı yağız bir adamdır. Ayağı da biraz topal. Abdurrahman derler.

—■ Bi lemedim teyze!

— Karısının köyü İlgaz'a yakın. O söyledi: Tren yolu kıtlık getiriyormuş. Gelinler kötü

olmuş hep. Rabbim saklasın.

— Bırak şöyle lâfı teyze... Tren yolu kıtlık getirir mi ? Ağam da benim gibi arabacıdır.

Lâkin benden ziyade malı var. Dört çift beygir, jki yaylı... Treni o da sevmez.

«Ekmeğimizi bir gün elimizden alacak!» der.

— Allah göstermesin, arabacı kısmının ekmeğini kimse alamaz.

— -Ben de öyle diyorum. İki senedir hatboyunda kiracılık ederim. Geçiniyoruz. Tren işlerse arabaya iş kalmaz mı? Kamyonlar için de böyle deniİdiydi. Aldırma,yalan çıktı. Suhizarı'na...

«Kaçak tahta yüklemeye...» diyecetui vazgeçti:

— Suhizarı'na tahta yüklemeye de tren gelecek değil ya...

— Elbet gelemez, ne haddine.

Arabacı beygirlerine arkadaşça baktı. Delikır'ı tayken alıp büyütmüş, sürülmüş tarlalarda koştura koştura, rahvana alıştırmıştı.

Kadınlar aralarında trene dair konuşuyorlardı. Kaim sesli kadm:

— Arka arkaya odalar bağlamışlar, dedi, amanın ev gibi imiş. Kocaman... Bizim

köyün adamını hep doldursan, Bulgurlu'nun, Değirmen arkasının ahalisine de yer kalır,

diyorlar. Bir bağırırmış gelirken... Kömüşl sürüsü gibi.

Öteki kekeledi:

— Ne olacak, gâvur işi... Öyle bağırır elbette...

— Bağırsın bakalım.

Arabacı, cıgara yakmak için kibrit çakınca kalın sesli kadın sordu:

— Evlâdım, anan baban var mı köyünde? Arabacı, yaşlı köy kadınlarının yüreğini sızlatacak lâfları iyi biliyordu:

— -Ne anam var, ne babam... Dünya yüzünde bir başıma kaldım.

— Vah oğul vah! Kimin kimsen de mi yok? Demin, ağabeyisinden bahsettiğinin

farkına varmamışlardı. Buna ayrıca memnun oldu.

— Hiç kimsem yok halacığım.

— Ne taraflısın aslında?

«Çankırı'nın Şabanözü nahiyesinden» diyeceği yerde kamçısıyle uzak bir yeri gösterdi: l Manda.

— Buraya arası çok... Yozgat tarafındınız!

— Evlenmedin mi hiç?

Arabacı, büsbütün kederlenmiş gibi davrandı: —'Kimsesiz adam nerede evlenir? Evlenemedik işte.

— Yazık olmuş.

— Yazık olmaz mı? Pek yazık oldu valideciğim. Yazık oldu bana...

— Askerliğini yaptın, bitirdin mi?

Nüfus kâğıdı küçük yazıldığından askerliğine daha iki sene vardı. Fakat gene yalan söyledi:

— Yaptım. Hayırlısı ile bitti, gitti. Ne dersin asker ocağında çavuş bile olduktu.

— Rabbim devlete, millete bağışlasın.

— Âmin, teyze!

Bir müddet konuşmadan gidildi. Bu sırada kekeme karı hazırlanmıştı:

— Araba kendi malın mı? diye sordu.

— Hayvanlar da, araba da kendi malım.

— Neyse, mal sahibi olduğun iyi.

— Aylıkçılığı sevmem. Bak şu Delikır'a. Tayken kendim yetiştirdim. Yanma eş buluncaya kadar yirmi gün dolaştım. Lâkin şimdi çiftine iki yüz lira verseler satmam. Meraklıyız işte... Bak arabayı Amasya'da hususî yaptırdık. İspitleri ekli değildir. Bütündür. Kavza koşumlarını gündüz

gözüyle bir görmelisin. Pullarını, boncuklarını, güllerini, çıngıraklarım, pal-dum süslerini Çankırı'nın en meşhur saracına başında durup işlettim.

— Maşallah, maşallah! Meraklısın. Belli bir şey. Gece iyiden iyiye basürmıştı. Hava sıcak ve

rüzgârsızdı.

Arabacı, karı milletinin, iyi hayvandan, iyi arabadan, iyi koşumdan asla anlayamayacağını düşünerek kederli kederli içini çekince kalın sesli kadın:

— Ne var, çavuş ağa, dedi. Yüreğin dolu. yoksa birisine sevdalı mısın?

— Yok canım!

— Hele... Hele... Delikanlısın, ayıp değil. Tam gönül çekecek zamanın, kaç

yaşındasın?

— 324 tevellütlüyüm. Yani 24 yaşımızı bitirdik, 25'ine girdik.

— Gördün mü, evlenecek zamanın gelmiş de geçmiş bile... Kısmetin açık değilmiş

çavuş ağa.

Arabacı, karanlıkta rahatça gülüyordu. Üç aydan beri nişanlıydı. İlkbaharda düğün yapacaklardı.

— Kimsesizliğin gözü kör olsun teyze... Gurbet gezmek belimizi büktü.

— Vah! Vah!

Kadınlar, alçak sesle konuşmağa başladılar. Arabacı dikkatle kulak verdiği halde söylediklerini anlamı-yordu. Kırbacını şaklatarak hayvanları tırısa kaldırdı:

— Beni hep arabacı bellemeyin sakın... Çiftçilik, rençberlik işinden çok anlarım, beygirlerle bir herk yaparım, şaşarsınız. Ama pulluk olmalı.

İkisi birden, bir tuhaf sevinçle sordular:

— Hakikat, bilir misin rençberliği? Arabacı yan dönüp arkasına baktı:

— Bilir misin, ne demek? Sürmeliyim de görmeli.

Kalın sesli kadın ötekinin kekelemesine meydan bırakmadı:

— Rençberlik tevatür güç iş. Adamı ezer.'Böyle arabada oturup dolaşmağa benzemez.

— Her zanaatın müşkülü var, teyze! Arabacılık da sırasına göre çetindir. Yolda teker

kırıldı. Ne yaparsın bakalım? Bir kere gurbetten baş alınmaz. Evin yok, kimsen yok. Han

odalarında ömrün tükenir.

Kadınlar yine yavaş sesle konuştular.

Arabacı, yalnız kekeme karının birkaç kere: «Olur mu kız, bak şuna, olur mu hiç?» dediğini işitti. Ağabeysinin yaylısını sürerken müşterilerin sözlerine kulak vermeğe alışmıştı. Bu eğlenceli bir şeydi. İnsan lâfa dalar, yolun uzunluğunu unutur. Arka

tekerlekleri sulak çivisine kadar geri çektiğine canı sıkıldı. Gürültü, işitmesine büsbütün engel oluyordu. Saatine baktı.

— Teyze! Ne kadar yolumuz kaldı. Hayvanları bir saat kala sulayacağız.

— Suhizan'nı mı sordun?

— Evet!

— Kız, burası neresi? Tahta köprü mü? Kekeme karı tasdik etti:

— Tahta köprü, Suhizarı'na yanaştık.

— Susadan sapacaksın, bildin mi oğlum?

— Sapılacakmış. Saptıktan sonra ne kadar çeker ? —-Yarım saat...

Arabacı, yarım saatle, bir saat arasında hiç fark görmeyenlere eskiden beri kızardı. Uyuşan ayaklarım okun üstüne uzatmak için kımıldadı. Tahtaları yükledikten sonra ormancılar yakalarsa...

Arabayı da, hayvanları da tellâla verirler. Bir gün, Şabanözü'nde, ağasının arabasını beygirlerle beraber, yüküyle beraber yakaladılar. Ağasına kalsa beygirleri de kaptıracaktı. Bereket kendisi, kayışlan kesip hayvanları sürmüştü. Arabayı tellâla çıkardılar. On liradan mezat edildiği halde köylü acıyıp artırmamış, on bir liraya yine ağasında kalmıştı. Âdeta yüksek sesle: «Köylü kısmı mala kıyamaz!» diyerek bir cıgara yaktı, kadınlara seslendi:

— İşte böyle teyzeler... Sürünüp gidiyoruz. Kalın sesli kadın, çekinerek güldü:

— -Ah, benim köye yolun uğrasa... Anladın mı arabacı ?

— Sizin köy çok uzak mı ?

— Uzak değil, uzak değil... Suhizarı'ndan biraz, ötede... İki saat, haydi bilemedin üç saat.

— Pek uzak değilmiş. Allah izin verirse bir gün o tarafa da yolumuz düşer, gelir, size misafir oluruz. Sizin köyün adı ne?

— Ah... Hani ya... Bir gelsen bizim köye... Bizim köye, Arslanlar denir.

— Arslanlar'a gelsem, bana ayran içirir miydin teyze ?

— Ayranın lâfı mı olur, bir gelsen... Bir şey soracağım dinin gibi doğru söyle çavuş

ağa!

— Sor bakalım.

— Evlenmeğe niyetli misin?

— Niyetli olunmaz mı? Bir namus ehli karı bulsam, hiç bakmam evlenirim.

— İyi ya işte... Bizim köye gelsen, aradığını mutlaka bulurdun.

— -Deme... Bulunur mu namus ehli? Tekrar yarım döndü. Kadınlar, arabanın sar-sıntısıyle başlarını kımıldatarak oturuyorlardı. Yüzleri görünmüyordu.

— Bir münasibi bulunursa ben de gelirim teyzeler... Vallah billâh hayvanları dehler, sizin köye çıkarım.

— Orasını gönlün bilir evlâdım. Diyeceğim şu: Sana münasip bir kız var. Güzelliğine güzel... Çalışkanlığına sabahtan akşama kadar durmaz çalışır... Namus tarafı dersen bütün köylü isbattır.

— Çalışkan, bir de namuslu ise bana yeterdi. Güzellik gelir geçer, namus durur.

Erkek dediğin, baca dumanıdır teyze, sabahleyin çıkar gider, gözü arkada kalmayacak.

— O tarafa meraklanma. Kızımız pek körpedir ama, bir kusuru, dul karıdır. Dula da razı mısm arabacı?

— Elbet razıyım. Her şey Allahın emri... Kocası kötülükte görüp çıkarmadı ya.

— Kötülükte olur mu? Tövbe de... Geçinemediler.

Arabacı, güldüğünü belli etmemek için tekrar içini çekti. Bir tahta köprü daha geçtiler. Yolun iki tarafında kurbağalar bağırıyordu. Evvelce vakit

geçirmek için konuşan arabacı, işin döne dolaşa körpe bir dul karıya bağlandığını görünce hayvanları sulamayı bile unutmuştu.

Kaim sesli kadın, yamndakiyle biraz fısıldaş-tıktan sonra:

— İşin acele mi bu gece çavuş ağa? diye sordu.

— Yok, pek acele sayılmaz; yarın gitsem de olur.

— Öyle ise bir hayır yapalım.

— Ne gibi?

— Bak, sana açık açık diyivereyim çavuş ağa, biz iki kızkardeşiz. Evlenecek kız,

kardeşimin kızıdır. İstersen yürü, bizim köye gidelim. Kızı gör, o da seni görsün... Birbirinizden haz ederseniz ne iyi, ne güzel. Kızımızı köyden isteyen çok ya... Sana kısmet ise ne diyelim. Allahın emri... Ev, yurt sahibi olursun. Duydun mu?

Arabacı, şaşırdığı için birdenbire cevap veremedi. Kadın tekrar:

— Bir kere gör evlâdım, dedi. Beğenmezsen, sana yol masrafını veririz.

— Masraf lâfını bırak bir yana... Haydi işimizi bırakıp sizin köye gittik diyelim, gece

vakti, arabayı, hayvanları nereye çekeriz?

— Nereye çekeceksin, alacağın kızın hanesine.

— Babası, ağası söz etmez mi?

— Babası, ağası yok... Bunlar, bir ana, bir kız... Benim evim ayrıdır.

— Öyle ise olur bu iş... Pekâlâ, gidelim teyzeler... Arabacı, alayla gülümseyerek: «Yiğitin başına

yazılan gelir» diye düşündü, hayvanları hızlandırdı. Yola çıkarken kız bakmağa gideceğini bilmiş gibi, yeni elbiselerini giymiş, çizmelerini Çerkeş'te boyatmıştı. Bu taraflara tren hattı döşenmeğe başladı başlayalı, yol boylarında gidip geliyordu. Bekârlık canına yetmişti. Yakınlarda bir karı peydahlamak fena olmayacaktı. Köy nikâhı yapmalı, sonra aklın esince bırakıp gitmeli... Yozgath öksüz arabacıyı bulmak ne mümkün? Bir anbar "ince samanda mintan düğmesi aramak gibi bir şey... İçine bir şarkı tutturmak arzusu geldi. Lâkin kaynanasına karşı ağır başlı görünmek lüzumunu düşünerek vazgeçti. Beygirleri sularken çaldığı ıslığı kısacık öttürdü.

Kalın sesli kadın, anlatmağa başlamıştı:

— Evlerinde erkek yok... Baş olursun... Hani gönlün kızımıza ısınırsa.

— Adam ısınmak da nedir? Namuslu ya?...

— Namusuna bütün köy isbat... Rençberlik-ten anladığın iyi. Derenin alt başında burçak tarlası var. Arpalıkları var. Çalışan oldu muydu, bizim oralarda toprak boldur.

— Çalışmadan yana hiç korkmayın teyzeler. Hele babayiğit bir karı bulursam, iki yıla varmaz bir çift öküzü, iki çifte çıkarırım. Davarımız, ineklerimiz yayılır. Gündüz demem, gece demem uğraşırım evvel Allah! Arabacı olduğumuza bakmayın. İçkiye, kahveye tövbeliyiz. Babam hoca adamdı. Vasiyeti böyle...

— İyi herifmiş, nur içinde yatsın...

— Amin teyze!

Şosenin solunda, boş toprakların dersinde hafif bir ışık görününce arabacı telâşlandı:

— Teyze, Suhizarı'nm ışıkları mı bunlar?

—Yok! Buraya Ilıca derler. Üç haneli bir köydür. Fakir bir köy.

Arabacının içine bir keder çöktü. Fısıl fısıl konuşan kadınlara kulak verdi. Bunlarda fıkara kısmıydı. Hali vakti yerinde olan, yol boyunda damat arar mı.^fe-

Beygirlenhiç lüzumu yokken kırbaçladı. Kendi kendine: «Adam sende, Suhizarı'na varınca caymış olurum. Yalvarırlarsa, kimim kimsem olduğunu, nişanlımın düğün beklediğini söylerim» dedi, ve bu kararı verir vermez rahatladı.

Tekerlekler, yine keyifle tıngırdamağa başlamışlardı

Kekeme karının kızını düşündü. Gözünün önüne Kurşunlu'daki deli Emine geldi. Sakın onun gibi beyazlığına beyaz, etli butlu olmasın... İşe yatkın, babayiğit karı, enine kaim, boyuna iridir. Tam yatak harcı! İyi ya... Böyle karıyı kocası ne demeğe boşadı. Herif yoksa öldü gitti mi? Az kalsın boş bulunup bu tarafı soracaktı. Vazgeçti. Esmer, kara kuru rezilin alçağı bir şeyse... «Anasına bak, kızını al!...» derler.

Kekeme karıyı, karanlıkta bir türlü farkede-mediğine üzüldü. Bu esnada kalın sesli kadın:

— Suhizarı'na işte buradan iniliyor, dedi. Alt baştaki kavakları gördün mü? Oradan sağa bükülürsün, doğru Suhizarı. Dönüşte aklında kalsın... Şaşırma oğlum...

Arabacı, dalgınlıktan kurtulup etrafına baktı. Sapması lâzımgelen yol ağzını on adım kadar geçmişlerdi. Gece burada daha tenha, daha karanlıktı. «Oğlum» kelimesinin tamamıyle anlayamadığı kadar büyük tesiri oldu. «Ben caydım, haydi atlayın aşağı!» diyemedi. Hayvanlar, bunca senelik arabacı olmasına rağmen her dikkat edişte, hayrette kaldığı bir metanetle koşuyorlardı. Kamçısının sapıyle ensesini kaşıyarak bağırdı:

— Döyyt! Al aslanım!... Haydi oğlum.

Arslanlar köyüne gitmek içıιv^pıis bir çayırlığın ortasından geçen bir toprak saptılar. Kalın sesli kadın:

— -Çavuş ağa, buraların düzlüğüne aldanma sakın, diye güldü. Köyümüze değme arabacı gidemez. Acemilerin kağnıları bile devrilir.

— Acemi olmayan tekerleğini döndürür ya teyze!.

— Döndürür elbet.

— Öyle ise meraklanma, evvel Allah salimen vasıl oluruz.

— Artık orasını benden iyi sen bilirsin, arabacısın, kendini göster.

Yarım saat sonra, arka dingili, sulak çivisinden çıkarıp öne yaklaştırmak iktiza etti.

Yol, iri iri taşlarla, tümseklerle, çukurlarla doluydu. Araba çatırdayarak sarsılıyor, çukurlara gömülen tekerlekler insan gibi inliyordu. Git gide araba geçidi değil, çoban yolu bile kalmadı. Dik bir inişi kazasız savuşturmak için arka tekerleği zincirle bağlamak icap etti.

Arabacı, yere atlayıp hayvanların başını sağ eliyle tuttu. Kamçısını, beygirin boynuna yavaş yavaş vurarak arabayı devirmeden, tekerlekleri kırmadan dereye indi.

Artık yüksek sesle, yola da, arabaya da, hayvanlara da küfrediyordu. Kendine güvenip «mutlaka aşarız» demeseydi, karıları meydanda bırakıp çoktan dönecekti.

Terlediği için ceketini çıkarmıştı. Lâkin biraz sonra çalıya takılıp kaybolmasından çekinerek giydi. Bu sırada eli belindeki tabancasına çarptı.

Karıların kendisini bir dolaba düşürmeleri ihtimali aklına geldi. «Olur mu olur, kılığına kıyafetine aldanırlar... Para umarlar. Köylüde az oyun mu var?» Şimdiye kadar dinlediği soygunculuk hikâyelerini peşi peşine hatırlıyordu. «Soysalar bir şey değil... Leşini bir amansız dereye atıverirler. Beygirleri de çingenelere sat ...Halis Amasya arabasına müşteri çıkarsa ne alâ...Çıkmazsa odun niyetine daya ocağa... İbrik ibrik gusül suyu ısıtsın!»

Sağ beygir çok yorulduğundan kurnazlık ediyor, arabayı Pamukkır'a çektirmek için oka yaslanıyordu. «Hele imansıza bak hele!» diye bağırarak

Dclikır'ı insafsız insafsız kamçıladı.

Yine bir dereye indiler, bir yokuş çıktılar.

Uzak bir tepenin ağaçları üzerinden, kıpkırmızı tcslekerlek ay doğdu..

Ağır ağır soluklarından, hayvanların fena ezildikleri anlaşılıyordu.

Arabacı, bir taşın üstüne oturarak cıgara yak-lı. Kadınlarda, şoseden buraya kadar yaya gelmiş sayılırlardı. Çömeldikleri yerde sesleri çıkmıyordu.

İyiden iyiye kızdığı halde, kendisini zorla tutmasa, kocakarının «kızı beğenmezsen yol masrafını veririz!» demesine yüksek sesle gülecekti. «Hay Allahtan bul kaba sesli karı... Bu cehennemin dibine aklı başında arabacı gelir mi ki masrafı olsun... »

Saatine baktığını farketmiş olacaklar ki, kekeme karı sordu:

— Saat kaç çavuş ağa ?

— İki!

— Alaturka mı, alafranga mı?

— Alafranga...

— Bizim saatle ne tutar ?

— Yedi, sekiz tutar.

— Artık meraklanma çavuş! Artık yanaştık. Birazdan yol düzelir. Dereden ötesi Arslan-lar'a bir cıgara içimidir.

Arabacı bizim Türk'ümüzün «Bir cıgara içimi», «Şu tepenin arkasında, bağırsan duyulur» ölçülerinin, bazan bir saat, bazan iki saat, bazan da iki saatten ziyade sürdüğünü biliyordu.

Dereye inince hayvanları suladı. Yolun bundan sonrası hakikaten fena değildi. Kırk beş dakika sonra Arslanlar köyünü tuttular.

Kekeme karının hanesi, köyün başında, büyücek bir avlunun içinde idi. Çerkeş taraflarındaki bütün köy evleri gibi alt katı taştan, üst katı tahtadan yapılmıştı.

Arabacı, beygirleri çözerken, kekeme karı evden bir çıra yakarak geldi:

— Haydi oğlum, hayvanları dama çekelim. Arabacı, ağdalı ağdalı geviş getiren bir çift

öküzü yemliğin dibine sürerek yer açtı. Saman çuvalı ile arpa çuvalını içeri taşıdı. Kekeme kadın sordu:

— Çuvalları neden getirdin evlâdım ?

— Hayvanlara yem vereceğiz valde.

— Hiç olur mu imiş? İşte yem hazır. Kadın, büyük bir sepet samanla, yarım çuval kadar arpayı gösterdi. Arabacı akşamdan beri bir türlü seçemediği yüzünü çıra ışığında görmeğe çalışarak güldü:

—Yem vardı... Gece vakti zahmete girdin.

— Zahmeti mi olurmuş!

Hayvanlar ter içindeydi. Hamutlarını ve meşin bellemelerini çıkarmadan çullarını örttü. Arpanın taşını kalburdan geçirdi. Samanın tozunu çalkadı. Bir birine karıştırıp torbalara doldurarak başlarına taktı.

Kekeme kadın, çırayı omuzu hizasında tutmuş, «Maşallah, maşallah! Yiğit atların var, çavuş» diyordu.

Arabacı, Pamukkır'ın boynunu küçük bir şamarla okşayıp dışarı çıktı. Ev altında dört tarafa bakındı:

• — Biraz su bulalım valde... Elimizi yüzümüzü yıkarız.

— Hele yukarı buyur evlâdım.

— Zahmet ettik gece vakti.

Merdiven ayağında durakladı. Çizmeleriyle çıkmak istemiyordu. Kekeme karı:

— Yürü, yürü... dedi. Yürüyeceksin... Olmaz!... Yukarıda merdivenin karşısında üst

üste zahire

anbarları duruyor, sol taraftaki aralık kapıdan tereyağı kokusu geliyordu. Sağda başka bir kapıdan sofaya ışık vurmuştu. Bunun önüne gelince kadın seslendi:

— Cemile kız!.. Misafire baksana... Koş!... Arabacı, başını önüne eğdi.

Anası:

— Haydisene... Çizmeleri çek... Bak hele, diyordu.

Duvara doğru bir adım geriledi:

— Dünyada olmaz, ben çıkarırım valde... Olmaz.

— Neden olmazmış... Haydi gel kız.

Kız çömeldi. Fesinin üstüne örttüğü çenber bembeyazdı. Şalvarının kırmızı çiçekleri bu

beyazlığın yanında daha kızıl görünüyordu. Arabacı ayağını uzattı.

*

Odaya girip sedire uzandığı vakit, aç olmasına ve dışarıdan gelen kızgın tereyağ kokusuna rağmen, evvelâ yatıp uyumak ihtiyacı duymuştu.

Çizmeleri çıkardıktan sonra serbestleyen ayaklarını uzatıp arkasına yaslanacağı sırada, leğen ibrikle Cemile'nin içeri girdiğini görerek doğruldu. Ceketini süratle çıkararak kollarını sıvadı.

Leğenle ibrik, bir saat evvel kalaylanmışlar gibi parıl parıl, el havlusu, demin yıkanmış gibi temizdi.

Arabacı, bakışlarını ibriğin parlak sapında duran küçük elden ayırmaksızın:

— Zahmet oldu gece vakti! diye mırıldandı.

Yalmz kalınca gülümseyerek odaya göz gezdirdi. Yerler, sedirler kilimle döşeliydi. Lâkin bunlar eski ve yamalı şeylerdi.

Arabacı: «Üç kişi tıkara karının ocağını söndüreceğiz, gördün mü işi sen?» diye düşündü. Atları da adamdan saydığı için kendi kendine gülümsedi. Duvarda asılı beş numara lâmbanın, yeşil camdan haznesinde ancak bir parmak gaz kalmıştı.

Dışarıda fısıltılar işiterek kulak kabarttı. İçine yoldaki soyulup öldürülme vesvesesi düştü. Fı-sıldaşanlar arasında erkek sesi olup olmadığını anlamak üzere, az kalsın yavaş yavaş kapıya kadar gidecekti. Kendi kendine: «Kekeme karı gi-riverirse ama ayıp olur ha!» dedi.

Soğuk su, uykusunu dağıtmıştı. Tabancasını yokluyarak pencereden dışarıya baktı. Avlunun bir köşesinde kağnı duruyor, kapının sol kanadına yakın yerde, hat boyu makasçılarının kulübelerine benzeyen aptesane bulunuyordu. Arabası orta yerde kalmıştı. Avlunun taş duvarının ötesi hep ağaçlıktı. Ay ışığının altında her şey sakin ve zararsız görünüyordu.

Kekeme karı, Kastamonu işi karakalem sofra örtüsünü sedirin üstüne serince, eve girdi gireli tekrar etmekten usanmağa başladığı bir sesle:

— Zahmet oluyor teyze! dedi.

Kadın, cevap bile vermedi. Tekrar evlenmeyen ve erkek evlâdı olmayan bütün dul kadınlar gibi, evine girer girmez değişmiş, yoldaki sıkılganlığını bırakmıştı.

Arabacı, yolda hiç durmadan konuşup, başına olmadık işler açan kalın sesli kadının ortadan kaybolmasını yadırgıyor, ona alıştığını, o gelse daha serbestleyeceğini umuyordu. Önüne, tahta bir sofra üzerinde, kalayı

bozulmamış bakır sahanlar içinde, peynirli yumurta ve bir çinko tas ile pestil hoşafı koydular.

Kalın sesli kadınla kekeme karı içeri girip karşıdaki sedire oturunca:

— Siz yemeyecek misiniz? diye sordu.

— Biz yedik, keyfine bak! dediler.

«Bir evin bir erkeği olmak iyi şey» diye düşündü.

Kız, kapının yanında ayakta duruyordu. Sofrayı önüne koyarken yüzünü şöyle bir görmüştü. Dudakları kalın kalın, etli etliydi.

Yemek yerken, o kadar istediği halde kafasını kaldırıp bakamadı. Bunca yıl gurbet gezmiş, hovardalık etmişti. Cesaretsizliğini ayıpladı. Gözlerini mutlaka görmek için su istedi.

Fakat, maşrapayı alırken de, bol şalvarın altında, çiçekli yün çoraplar giymiş bir çift küçük ayaktan ve kuşağın üstünde, terbiyeli terbiyeli duran orta parmağı gümüş yüzüklü bir elden başka bir şey farkedemedi.

Ancak, üç peşli entarinin arka eteği savrulup kızın döndüğünü anlayınca başını kaldırdı,

arkadan görünüşü pek fena değildi. Saçları iyice siyahmış... Saçları iyice siyah olan

karının kendisi mutlaka ayna gibi beyaz olur.

Yemekten' sonra kahve içerken kalın sesli kadın birdenbire sordu:

— Nasıl evlâdım, kızımızı beğendin mi? Kız süratle dışarı çıktı.

Arabacı, böyle bir sual karşısında kalacağını hiç beklemiyormuş gibi kıpkırmızı olmuştu. Önüne bakıyor, elindeki kahve fincanı titriyordu. Bir türlü cevap veremedi.

Kadın bir daha sordu:

— Gönlün çekmediyse darılmak olmaz. İslâm dini aşikâre. Açıktan açığa söyle... Arabacı, kahve fincanını yavaşça yere bıraktı.

— Olur teyze!

— Demek beğendin ?

— Beğendim, Allah bağışlasın!

Bu kısa cevabın kâfi olmadığını, pek manâsız kaçtığım sezdi.

— O da beni beğendiyse, ben de onu beğendim.

— Neden beğenmeyecekmiş ? Arslan gibi koç yiğit adamsın. Namuslu herif olsun,

tenbel olmasın elverir.

Kalın sesli kadın ciddiyetle konuştu:

— Bir şartımız var evlâdım. Kızkardeşim tarafı erkeksiz. Kızı gurbet ellere götürmek olmaz. Bak, senin de dünyada kimin kimsen yokmuş. Bu da senin bir anan. Tarlalar ortakçı elinde kaldı. Kendi malın gibi çalışırsın.

— Elbette, tabii...

Arabacı böyle söyleyerek yerinden kalktı:

-Hayvanları tımar edeyim. Vakit geç oldu.

Siz de rahatınıza bakın.

Kekeme karının yaktığı idare kandilini alarak, ahıra indi.

Hayvanların teri kurumuştu. Çulları ve koşumları alınca, yelelerini titreterek gübreye yatıp iki tarafa yuvarlandılar.

Arabacı, uyuklayarak ikisini de baştan savma kaşağıladı. Kaşağıdan sonra süpürge ile tüylerini sıvazladı. Torbalarını tekrar doldurarak başlarına astı.

Odaya çıktığı zaman, yatağı serilmişti. Süratle soyundu, para çantasıyle tabancayı yastığının altına koyup lâmbayı üfleyerek yattı. Yorganı başına çekerken, oda kapısının aralık kaldığını far-ketti. Dışarıda pıtır pıtır birisi geziyordu. Kapıyı kapattırmak için, sesleneceği sırada «Belki kızı yanıma gönderirler» diye düşünerek vazgeçti. Yorgunluğuna rağmen uykusu yine dağılmıştı. «Böyle bir niyetleri yoksa lâmbanın söndüğünü görüp mutlaka kapıyı çekerler» diyordu.

«Kız bunca zaman dul oturmuş. Kocakarıları uyutur da, bir bahane ile içeri girer belki...» Bir müddet boş duvarları seyretti. «Şuradaki dolapların birisi yüklük, birisi hamamlık...» Pencereden içeriye ay ışığı ve sessizlik vuruyordu. Kendi kendine öfkelendi. Kızın yüzünü, gözünü, kolunu, budunu bir türlü gözünün önüne getiremiyordu.

Küçük ayaklar, bir el... Siyah saç örgüleri... Akşamdan beri hiç konuşmadığını hatırladı. Sesi acaba nasıldı köpoğlunun?

Eve, yapıldı yapılalı yavaş yavaş sinmiş olan kuru zahire kokusunu derin derin kokladı. Yorganın altında sıcak büsbütün ziyadeleşmişti. Bir müddet sonra uyudu.

*

Vücudunun yorgunluğuna, başımn kazan gibi olmasına aldırmayarak, ortalık aydınlanırken kalktı. Gürültü etmemeğe çalışarak ahıra indi.

Hayvanları tımar ettikten sonra, eline geçirdiği bir kova ile suladı.

Torbalarını doldurdu. Akşam çıra ışığında sıska gibi görünen öküzler oldukça semiz ve kuvvetliydiler. Lâkin ahır pek harap, yemlikler pek perişandı.

Yukarı çıkıncaya kadar odaya sıcak süt hazırlamışlardı.

Ekmeğe el sürmeden kâseyi başına dikti. Tekrar yatağa girerken cüzdanımn koyduğu yerde durup durmadığına baktı.

«Erkekleri yok fukaraların... Ahır bakımsız kalmış» diye güldü.

Kalın sesli kadın evine gittiği için, öğle yemeğini yerken, kekeme karı, karşısındaki sedirde yalnız oturuyordu.

Kız, yine kapı dibinde durmuştu. Gözleri de siyahtı. Boyu, kapı çerçevesine yakındı. Bileğinde bir gümüş bilezik görünüyordu. Yüzü güneşten yanmıştı. Durduğu yerde terlediği için yanakları parhyor, arada sırada belli etmeden kendisine bakıyordu.

Arabacı, yemekten sonra odada uzun müddet yalnız kaldı.

Yorgam almışlar, fakat «belki uzanır» diye yatağı toplamamışlardı.

Saatinin gümüş kösteğiyle oynayarak ne yapacağını düşündü. Pencereden dışarısını seyrettikçe içine bir gariplik çöküyordu. Harman yeni kalkmış, köyü sapsarı bir boşluk kaplamıştı. Camın ötesinde, her şey, hiç kımıldamadan, rengi uçmuş bir gazete resmi gibi insanın canını sıkacak derecede bulanık ve kederli duruyordu. Asla gözüne alamadığı halde, bütün ömrünü buralarda geçirmeğe artık mecbur-muş gibi ürktü. Kışın soba karşısında oturmak, oduna gitmek, köy odasında boşboğazlık etmek, yaz üstünden başlayıp bu zamana kadar, durmadan, dinlenmeden, ölesiye uğraşmak, mahpusluktan da, hasta yatmaktan da zor bir şeydi.

Avlunun ortasındaki genç erik ağacından birkaç sararmış yaprak düştü. Ayaklarını uzatıp esneyen köpek, topraktan bir parça zannedilecek kadar kirli idi. Beygirlerden birisi, muhakkak Delikır, keyifli keyifli kişnedi.

Arabacı, derhal ayağa kalktı. Aşağı inmek için merdivene doğru yürürken, karşı odadan kap kaçak sesleri duydu. Belli belirsiz tereddüt etti.

Oda, son derece loş olduğundan, dolabın önünde bir şeylerle uğraşanın mı, yoksa kenardaki sandıktan tekneye un çıkaranın mı, kekeme karı olduğunu seçemeden eşikte durup konuştu.

— Baksana valde... Benim Kurşunlu'da eşyalarım var. Onları gidip getirmeli.

Kekeme karı dolabın kapağım kapatıp döndü:

— Eşyaların mı var?

— Var ya... Konsol dolabı... Yatak karyolası... Öteberi...

— Gider, getirirsin.

—■ Ben de öyle söyleyecektim valde.

— Dur, lâkin... Sıcağın gözünde yola çıkılmaz. Akşamı bekleyelim. Hayvanlar da

dinlenir... Ne dersin ?

— Pekâlâ!

İşin müşkül tarafını bu kadar kolay atlattığına sevinerek ahıra indi. Beygirler iyice dinlenmişlerdi. Delikır, başını dikmiş tırnak vuruyordu. Arabacı, harap yemliklere bakarken köşede, eski bir sepetin içinde bir keserle eğri büğrü, paslanmış çiviler gördü. Ceketini çıkarıp direklerden birisine asarak yemlikleri tamire başladı.

Çankırı toprağına ait bir şarkı tutturmuştu. Ben güzelim diye yüksekten uçma, İndirirler seni, el yaman olur. Siyah zülüflerin gerdana saçma, Eser sabah yeli, yel yaman olur Sesi dolgun ve rahattı.

Keseri parmağına vurdu. Parmağını küfrederek ağzına götürdü.

Akşam olmuş, ahırın küçük penceresi kararnuştı.

Geri çekilip, gözlerini süzerek yaptıklarını seyretti.

Sonra, Delikır'ın gergin kalçasına bir şamar indirdi:

— Ne dersin oğlum! Dalmış gitmişiz. Yemlik de yeni gibi oldu, ne dersin?

Artık, arabayı koşup yola çıkmaktan gayrı bir şey istemiyordu.

Dul karının, bir de akşam yemeğini yerse rezillik olacaktı. Hattâ yediklerinin bedelini ödemek için bir çare aradı. Bulamayınca «Araba parasına saysınlar!» diye söylendi.

Odada, eliyle ceketini süpürüp hazırlanırken, kız lâmbayı yaktı. Arabacı rahatsız rahatsız sedire oturdu.

Sofrayı getirdikleri zaman yüzünü astı:

— Zahmet oldu valde.

— Zahmeti var mı oğul... Bugün sabahtan beri evimizi şenlendirdin. -Sesi titriyordu-

Erkeksizlik kötü oğul... Sen damda türkü söylerken, ben ağladım. -Yemenisinin ucuyle gözlerini kuruladı- Erkeksizlik bir kötü... Yemliklere baktım da... Ömrüne bereket. Şunun babası askere gideli yirmi yıl oldu. Rahmetli giderken Cemile şuncacıktı. Hâlâ o gidiş... Koynuna kırk bangnot koymuştum. Kimi «Parasına tamah, yolda kestiler,» dedi. Kimi «Camide otururken, top gelmiş,» dedi. Ölüm Allahın emri... El kadar bir kâğıdı gelseydi, imama okutsaydım, hiç yanmazdım. Şehit haberi de gelmedi, ne dersin?

— Hangi muharebeye gittiydi valde, seferberliğe mi, Kuvâyi Milliye'ye mi?

— Muharebeye gitti ya, hangisine olduğunu bilemem.

Arabacı, hayvanları koştuğu zaman, yatsı okunuyordu. Kekeme karı elindeki çıranın alevini savurarak gidip avlu kapısını açtı. Cemile, erik ağacının önünde, ellerini kuşağının üstüne kavuşturmuş, arabacıya bakıyordu.

Arabacı yan kayışları, dingil kapaklarını, çuvallann ve yem torbalarının iyi bağlanıp bağlanmadıklarını, gözden geçirdikten sonra, oka basıp arabaya bindi. Hayvanlar yürüyünce, Cemile'ye doğru elini salladı.

— I smarladık şimdi...

Kapıda, kekeme karı, çırayı yukarı kaldırdı.

— Ne günü dönersin çavuş ağa?

Arabacı, bu suale hazırlanmıştı. Başını çevirmeden:

— Yarın, dedi. Olmazsa öbürgün akşama buradayız.

— Yolun açık olsun evlâdım.

İnişli yokuşlu yerlerde, bütün dikkatini arabaya ve beygirlere verdiği halde, yüreğine çöken kederi gittikçe arttı. Altı aya, bir seneye varmaz, yemlikler yine harap olur. Kocakarı, «erkeksizlik bir kötü» diye nasıl da kekelemişti. Öbür akşam geri dönse, eşyalarla avluya giriverse, kimbilir ne kadar sevinir fıkaralar.

Aynı, şeyleri öyîe arka arkaya, utanarak ve kızarak düşündü ki, yolun uzunluğunu hiç fark etmedi. Yokuşları atlayıp, düzdeki çayırlığa indiği zaman ay doğmuştu. Etrafına dalgın dalgın baktı.

Çayırlığın ötesinde berisinde, kısa ve çarpık dallarıyle, ağaçtan ziyade öylece kalakalmış insanlara benzeyen söğüt gövdeleri vardı. Birdenbire şoseyi gördü. Çayırlığın hizasından biraz yüksekte duruyor, iki ucu ağaçların arasında kayboluyordu.

Arabacı, şoseyi görür görmez, yabancı bir yerden evine dönmüş gibi ferahladı. Geniş kenarlı siyah şapkasını, alnından yukarıya iterek «Eşekliğin âlemi yok oğlum!» diye güldü. Şoseye çıkınca, beygirler kulaklarını dikip tırısa kalktılar. Sıcak ve sakin gecenin içinde, yol, dümdüz uzanıyordu.

NAM UĞRUNA

I

Baraj için gazetelerde çok lâf edildi. Konu üyük Millet Meclisin'e bile getirildi. Harcanan para, ilk hesapları aşmış, on katını bulmuştu. Müteahhidin, kodamanlarca kişisel çıkarlar yüzünden korunduğu, verilen

avansların yapılan işi tutmadığı, bu sebeple zor altında bedel arttırımına gidildiği ileri sürülüyordu.

ç

Ayrıca, barajın kurulduğu yerin köylülerinden çeşitli dilekçeler yağmış, gereksiz yere, verimli toprakların su altında bırakıldığından, yok yere, şu kadar yüz köylü ailesinin göçmen olup dağılmak üzere bulunduğundan yanıp yakılınmıştı. Müfettişler gitti. Durum yerinde incelendi. Köylülere anlatılmağa çalışıldı ki, mesele bir plan meselesidir, ayrıca, memleketin geleceği meselesidir. Allahın izniyle devletin gücü, hükümetin kolu uzundur, hiç kimsenin göçmenliği söz konusu olamaz ve de bu hükümet eşek yerine at bağlamak niyetiyle iktidardadır. Verimli topraklarını bırakanlara, daha verimli topraklar verilecek, kerpiç evlerin yerine tuğla, beton evler yapılacaktır.

Barajın yapımı uzun sürdüğünden, dosyası ka-r yükünü aşmış, deve yüküne ulaşmıştı. Eğer yeni

Bayındırlık Bakanı, işe sıtkile sarılmasaydı, deve yükünden kara vagon yüküne atlayacağı şüphesizdi.

Dosyada plandan geçilmiyordu. Rakam dizisine değme elektrikli beyinlerin güç yetiresi kalmamıştı. Çünkü, on yılın on bütçe tartışmalarında bu baraj konusu didiklenmiş, yedi Bayındırlık Bakanı, her yıl biteceğine namus yemini etmişti. Bakanlar, alışmışlardı. Lâfın burasında, yemini kısa kesip hemen geleceğe atılıyorlar, bir kez duvarı örülüp, yükseltilip, suya gem vurulunca, oraların nasıl kalkınacağını, 560 bin hektar toprağın, sulanıp, 68 bin kektarlık alanın taşkınlardan nasıl kurtulacağını, 163 milyon kilovat elektrik elde edilip, çevreye bol ve ucuz enerji sağlanacağını söylüyorlardı. Ayrıca bu elektrik enerjisi komşu vilâyetlerde, nice nice fabrikaların yoktan var olmasını sağlayacak, bacalarını nazlı nazlı tüttürecekti.

«Atalarımız ne demişlerdir, «sabırla koruk helva olur» demişlerdir! İstenilen, biraz sabırlı olunması, dişlerin sıkümasıydı. Bunun için muhtaç olunan güç, koca Tanrıya şükür, damarlardaki soylu kanda yeterince vardı. Sözün burasında, çoktandır, vatanseverlikten ayrılıp, kökü dışarda yıkıcı muhalefete geçen satılmışlar «Sıtmayı napalım, sıtmayı?» diye bağı-

rıyorlardı ama kim kulak asar? Bakanlar, soldaki sıralara acımayla, ayıplamayla, hattâ biraz iğrenerek bakıyorlar, «Dedete sayesinde, sıtmanın oralara yaklaşması söz konusu olamaz arkadaşlar, bozguncular, sabotajcılar, psikopatlar şunu bilsinler ki bu devlet, uçaklar aracılığıyle mazot bombalarını atıp, sıtma kaynaklarını söndürmek gücünde-dir. Fazladan, büyük dostlarımızın uzmanları, plancılan ve de kurmayları da yanımızdadır ve de bu fikirdedir» karşılığını veriyorlardı. (Sağdan alkışlar...Soldan «yuh!», «Sen onu babana yuttur», «Hani bu barajdan köylere içme suyu verilecekti ? Mazot mu içecekler?» sesleri...)

Nihayet, günlerden bir gün «Baraj tamam!» müjdesi Ankara'ya telefonlarla, telgraflarla ulaştı. Ankara'dan, bütün yurt yüzüne ajansın gayretiyle yayıldı.

Açılma töreni, mayıs ortalarında bir pazar günü yapılacak, vanalardan geçen su, kanala alınarak türbinleri döndürecek, ampulleri yakıp filitrelerin temizlediği içme sularını, yakın köy çeşmelerinden akıtacaktı.

Elçiliklere, gazetelere, bazı kurumlara davetiyeler yazıldı.

Konukları, stebin ortasında yaratılmış kocaman gölde gezdirecek sandallar, kamyonların sırtında dağdan aşırılarak baraja getirildi. Büfede kuş sütünden başka her şey hazırdı. Müteahhidin, başmühendisin, genç mühendislerin içleri içlerine sığmıyor, «Aman bir aksilik olmasın» diye çavuşlar, şirketin demirbaş işçileri, sağa sola seyirtiyordu.

Müteahhit, Amerikan Kolejini bitirmiş, Amerika'da mühendis olmuştu. Taahhüt işlerine girişi, devletin dış dostluklarına denk düşmüş, az zamanda, rakiplerine yetişip hepsini geride bırakmıştı. Kendisiyle yakın iş arkadaşlarının, açılma günü, smokinler, haramların uzun etekli tuvaletler giymelerini kararlaştırdığı halde, üç gün önce bundan caymış, törene katılacağını umduğu, Amerikan elçisine onur vermek için, mühendis takımının kovboy kılığına girmesini, kadınların da sırtlarına birer alacalı gömlek, bacaklarına birer soluk blucin geçirmelerini istemişti. Ayaklarda, Teksas çobanlarının yüksek ökçeli bıçkın çizmeleri olacak, boyunlara çiğ renkte mendiller dolanacaktı. Kenarları birer karış genişlikte, sivri tepeli, rengârenk şapkalar iyi bir rastlantıyle bir Amerikan pazarında ele geçmişti. Bu kılığa, kalçaları döğen toplu nagant tabancaları da isterdi amma, hem bulunması zordu, hem de çoğu mühendislerin taşıma izni yoktu.

Müteahhit Şaban Bey, aynada, sarılı kırmızılı koca mendili boynuna bağlarken, tıpa tıp kendisi gibi giyinmiş yedi yaşındaki oğlu Türker Yurdakuler'e sevgiyle baktı. Oğlanın belinde bir kaim kemer, kemerde iki oyuncak tabanca asılıydı. Bileklerine meşin bileklikler geçirmiş, ayağına mahmuzlu çizmeler giymişti. Bunların hepsinde kabartma öküz kafaları vardı. Türker Yurdakuler, «Hiippiii!» diye nağralanıp tabancalarını hızla çekince, daha müthişi, bunları, filimlerin en usta kovboyları gibi, parmaklarında fırıldak gibi çevirince Şaban Beyin gözleri yaşarıverdi.

Şaban Bey, kendini bildi bileli, yüreğinin yufka-laşmaması için roman moman okumaz, açıklı filimlere, sulu vodvillere hiç gitmezdi. İnancına göre bir müteahhit, enaz bir başkomutan kadar acımaz, çelik kadar sıkı, taş kadar duygusuz olmalıydı. Müteahhit demek, insafsız demekti. Yalnız oğluyla karısını —bir de varsa metresini— bu yasanın dışında tutabilirdi.

Türker Yurdakuler, kovboy nağralarıyle kana-peden koltuğa, koltuktan puflara atlarken, karısı Seval Hanım da geniş kenarlı şapkasını tepesine oturtup, giyimini tamamlamıştı. Şaban Bey, aynaya son defa baktı. Yanakları pençe pençe kırmızı olduğu halde, suratı karayağızdı. Kalın kaşları, burnunun üstünde sımsıkı, birleşiyor, ince bıyıkları, ablak yüzünü orta yerden kara bir çizgiyle ikiye bölüyordu. Çenesi dört köşeydi. Boynu, boğazı, ancak karakucuk pehlivanlarında görülebilecek kadar kalındı, kat kattı. Yüzündeki kırmızı lekelerden karaciğeri bozulmağa başlamış, boğazlı adamlardan olduğu anlaşılıyordu.

Serçe parmağında, kocaman bir pırlanta şövalye yüzük, ağzının sağ tarafında dört tane altın diş vardı. Uzun boyu, kalın kesimiyle işçilerin beğenisini, çavuşlarla kâtiplerin, hattâ sezdirmemeye çalıştıkları halde, mühendis arkadaşların ürkek saygısını kazanmıştı.

İşçiler, doğum yerlerine göre, patronlarından söz ederken, «yiğit», «koçak», «pelvan», «kostak», «efe», «keleş» diyorlardı.

Karısı Seval Hanım: «Nasılım, baksana bey?» deyince, Şaban Bey, omuzu üzerinden gözlerini kısarak baştan savma baktı.

— İyi... Çok iyi... Dolaşıver hadi... Büfeye göz at! Denizi geçip derede boğulmayalım? Şaban Bey, emirlerinin kılı kılına yapılacağım bilen

adamların güveniyle, karşılık beklemeden evin geniş balkonuna çıktı.

Balkon, tepenin ortasında, baraj hizasındaydı. Altında, vadinin derinliği vardı. Mühendis evleri sağa doğru uzanıyordu. Lojmanlar çoktan yıkılmış, ayak yollarının izleri silinip süprülmüştü. Her şey, Vekil Beyle yüksek konukları ağırlamak için hazırdı.

İşçiler, barajın iki yanında, gölgelerde oturuyorlardı.

Son gündelikleri vermeyerek açış törenlerini kalabalıklaştırmak, Şaban Beyin önemli buluşla-rındandı.

Şaban Bey, işçilere, törende giymek, sonra geri vermek üzere Sümerbank keteninden birer tulum yaptırma fikrini kabul etmediğine nerdeyse pişman olacaktı. Boşu boşuna pintilik etmişti. «Denizi geçip derede boğulursak ben sana sorarım dümbük!» diye azarladı kendini, dişlerinin arasından, hırıl hırıl...

«İşçilere lâcivert, çavuşlara, taşeronlara haki ketenden tulumlar... Hattâ mühendis arkadaşlara da birer tulum, amma ak ketenden giydirilecekti. Halt ettik! Hay Allah belâsını versin!» Suç, Başmühendisindi. Herif, golf pantalon, gömlek (mont-gomeri), kalın bot (Çörçil) giyilmesini ileri sürmüş, kafaya da, mantarlı kolonyeller geçirilmesinde enikonu direnmişti. Suratını astı Şaban bey... «O zaman da biz bu kılığa giremezdik. Giremeyince Amerikan elçisine yaranamazdık! Bir adam nasıl bir avanak olmalı ki, boş yere para harcamak... Hiç bir çıkarı yokken!» Altın dişlerini şimşek gibi ışıldatarak sırıttı.

Vekil Beyin, bayamnı da getireceği bildirilmişti Ankara'dan... Güzel...

— Seval!...

— Efendim!

— Kesilecek kordelâlar... —Hazır...

— Patlatılacak şampanya şişesi...

—Aklın yattı mı sonunda?

—Yatması, Vekil Beyin hammı gelirse...

Denize gemi indirir gibi vanalar açılırken, barajın duvarında şampanya şişesi patlatmak fikri Seval Hanımındı. Sinemaların dünya havadislerinde birkaç kere görmüştü bunu...

Salt gemi indirirken yapılıyordu Avrupa'da ama, olsun! Batılı davranıştı. Kurban kesmek gibi kanlı alaturkalıktan bin kat kibar!

— Bence, hanım gelmese de yapılabilir. Vali Beyin hanımı keser kordelâyı o zaman...

— Haltettin şimdi... Vekil Beyin yanında vali karısı kaç para eder?...

— Kadın varken, kadın açar! Avrupa'da böyledir bu... Gördün ya, sinemada geçen gün...

— Boş ver! Sinema oynatmıyoruz, resmen baraj açıyoruz! Vekil Beyin hammı varsa, şişeyi patlattırırsın, yoksa cebinde kalır elli panganot...

Seval Hanım, kocasını büsbütün yadırgıyordu böyle konuşurken... Biraz kabaydı Şaban Bey, biraz hoyrattı amma hoyratlığından pek yalanmaz olmuştu, yaş ilerledikçe...

«Bağlılık belirtisidir» demişti işten anlar ahbaplarından biri... «Başka çöplüklerde eşinmediğinin belirtisidir. Buldun da bunuyor musun?» diye azarlamıştı.

Hoyratlığı moyratlığı iyi, hoş da pintiliğini yumuşatamamıştı bir türlü... Aslında pinti bile sayılmaz. Sıralı sırasız saçar paraları, inciğe boncuğa... Cafcaflı, sarı sırmalı, sarı yaldızlı bir şey gördü mü, almamazlık edemez! Evi doldurur kaba saba süp-rüntülerle... Bereket, hevesi çabuk geçer de, aramaz ardını... Türker Yurdakuler, bunları bir haftaya varmadan kırıp döker de, kurtulur taşra alaturkalığından Seval Hanım!

— Beğenmedin mi elli pangonotu?... Beş gündeliktir. Gün doğuştan, gün batışa kadar kazma kürek sallayacaksın!

Şampanya şişesi, süslenmiş bir kurban koçu gibi, büfenin üstünde tek başına duruyordu. Yanında kırmızı, sarı kordelâ bobinleri... İşlemeli bir gümüş makas... Seval Hanım, geçerken bakıp suratını astı. Alaturkalığın, taşralılığın hiç bir çeşidini sevmiyordu. «Fırsat elverir de, insan Avrupalı âdetlere uymaz mı?» İçini çekti. Kocası kabaydı adamakıllı...

Ruh bakımından yontulmamıştı. «Nasıl okumuş kolejde, nasıl bitirmiş? Amerika'da nasıl başarmış mühendis diplomasını cebe atmayı?» Tutuk konuşuyordu İngilizceyi biraz... Sıkıntı çekiyordu, mektupları, prospektüsleri, anlaşmaları sökmekte...«Salt İngilizce mi, Türkçe de okumaz! Başı ağrıyormuş.» «Gözlük ister» dediydi doktor Nuri Bey... Sertliği gidermiş yüzünün... Şaban Bey, bunun için yanaşmamıştı gözlük takmaya...

Seval Hanım, son zamanlarda, çok daha küçümsemeye başlamıştı kocasını... Körpe mühendis Kıral Bey, kendisini inatla göz hapsine alahberi... Pikniklerde, yalnız kalmalarından yararlanarak, içini çekiyordu derin derin... Bozuk yollarda, yardım bahanesiyle kolunu tutuyor, avucunun ürpertici sıcaklığını, damarlarına kadar geçirmek ister gibi, belli belirsiz sıkıyordu. Rüyasına bile girmeğe başlamıştı oğlan son zamanlarda... Kocasının hoyratlığından hoşlanmasında, bu rüyanın etkisi vardı. İnce adamdı

Kıral Bey, sinema artisti kadar güzel nişanlısı, yolunu gözlediği halde, kendisiyle bu kadar ilgilenmesi Avrupa kibarlığmdandı. Dağbaşı, kadınsızlığın geçici hevesi dese, haddine mi düşmüş ayda ikibin lirayı ancak kazanan zibidinin... Aynalara bakıp, kendisini olgun kadın olarak beğendikçe, körpe oğlanın aklım başından aldığına inanıyor, uzaktan uzağa analık duygusuna benzer (pöh, ne analığı!) acıma bile duyuyordu. Günahtı, elin körpe yavrusuna ümitler vermek?... Çünkü kıyamet kopsa razı olmayacağına, ateşi söndürmeğe yanaşmayacağına güveniyordu nedense... Bu güvenin sınırsız gücünü gördükçe de güveniyordu kendine... Biraz gönül eğlendiriyordu.

Aslı aranırsa, bu «şampanya şişesi kırmak» fikri Kıral'ındı. Hattâ bunu söylerken «Siz kesersiniz elbette kordelâyı... Şişeyi de kırarsınız! Kırarsınız, çünkü kırmak, sizin insafsız tabiatınızda var Seval Hanım! Gülmeyin, denediğimden biliyorum» demişti.

— Baraja bir bakayım dedim, Seval sultan, şimdi gider gelirim!

Şaban Bey, döşeme tahtalarım sarsarak çıktı.

Salonda, masalar birbirine bitiştirilerek soğuk büfe hazırlanmıştı. Herşey taptaze şipşirin, bol boldu. Daha beride kristal bardaklar, çeşitli kadehler, arkada, şişe yığınları duruyordu. Çatallar, kaşıklar gümüştendi.

—Size yardımım dokunabilir mi efendim?

Seval Hanım ürpererek döndü. Kıral, kovboy filimlerinin en parlak jönü gibi eğildi kapıda...

—Siz misiniz? Gitmediniz mi baraja?

— Ne işim var?

Gözlerim, kamaşmışlar gibi kırpıştırarak hayranlıkla, tutkuyla bakıyordu:

— Hiç bir yardımım dokunamaz mı size?.. Çok sevinirim!

— Yok bişey... Tamam sanırım! Seval hanım, kapılara ürkek göz attı:

— Baraja gitmemeniz dikkati çekmesin? Ararlarsa...

— Bırakın!

Eldivenini çıkarıp yaklaştı:

— Harikasınız! Durunuz bir dakika.. Hayır, bu kadar uydurma şeylerle, bu kadar

ince... Bu kadar zarif... Bu kadar güzel olmak, başka hiç bir kadının harcı değildir. Hiç bir

kadının... Yemin ederim!

Uzatılan eli, tutup öptü. Dudaklarım çekmiyor, belli belirsiz kımıldatıyordu.

— Bırakın... Oh bırakın Kıral Bey... Delir-diniz mi ?

— Delirmek... Bilmem! Af buyurun!.. Eli bırakmıyor, mıncıklıyordu:

— Delirmek... Evet, herhalde... Böyle bir şey olmalı...

— Kıral abi...

Türker Yurdakuler içeri dalmış, Kırali görünce duraklamıştı. «Hippiii!» diye bağırıp, tabancalarını genç mühendisin karmna dayadı. Kıral Bey, fırsatı kaçırmadan hemen çocuğun önüne çömeldi. Koltuk altlarından tutup hafifçe kaldırdı. Önce yanaklarından, sonra boynundan öptü. Bunu yaparken koklar gibi derin derin soluyor, Seval Hanıma baygın baygın göz süzüyordu.

Seval Hanımın içi gıcıklandı. Boğazı kuruyu-verdi. Dudaklarını, üst üste yalayarak gözlerini yumdu. Çocuğun böyle koklanarak öpülmesi, çok uzak, çok edepsiz şeyler hatırlatmış, yüzüne ateş basmıştı. Bu kadar körpe bir oğlanın, bu koklamaları bu kadar ustaca yapabilmesi için hangi çenberlerden geçtiğini, nice usta ellerden ders gördüğünü, biraz şaşkın, biraz da darılmış düşündü. Yüzünü astı.

— Anneni çok seviyor musun Türker Yurdakuler?

— Çok...

—-Öpüyor musun?

— Öpüyorum.

• — Neresinden ?

— Rica ederim Kıral Bey... Saçmalıyorsunuz. Türker Yurdakuler, şaşırmıştı. Bu şaşırmada,

annesinin sesindeki telâşın da payı vardı. Kıral aldırmadı:

— Neresinden diyorum?

— Yanaklarından...

— Başka ?

— Kıral Bey...

— Neden efendim? Bu da mı yasak? Türker Yur-dakuler'in öpmesi de mi? Hadi Türker. nereden başka? Gıdığından öpmez misin?

— Öperim!

—■ Boynundan?...

— Kıral Bey...

— Şaşırtmayın çocuğu rica ederim! Boynundan?

— Öperim!

— Çok yaşa yavrum! Dünyanın en mutlu insamsın...

Aşağıdan yukarı baktı:

— Siz de Seval Hanım, dünyanın en kıyıcı kadınısınız !

— Sapıttınız mı siz bugün?

— Bugün bayram! Bugün herkes için bayram, benim için ölüm günü...

— Niçin efendim?

— Bir daha bir arada bulunmak fırsatı, elime belki hiç geçmeyecek...

— Neden? Yeni işimizde yok musunuz?

— Yeni işimiz Adana'da... Siz şantiyeye gelemezsiniz ki artık... Ayda yılda bir karşılaşırsak karşılaşırız! Nasıl yaşanır? Büsbütün alıp başımı gideyim,

mutsuzluğumu, uzaklarda kendi kendime çekeyim, diyorum arada sırada... Gücüm yetmiyor! Beni asıl bahtsız eden... Amma, ne faydası var açıklamanın?..

— Evet!.. Neymiş sizi asıl bahtsız eden?

— Size karşı neler duyduğumu anlatamamak, hayatımı, en küçük isteğiniz karşısmda, ölüm tehlikelerine duraklamadan atacağımı ispatlayamamak...

Türker Yurdakuler, nağralanarak dışarı fırladı.

Kıral Bey, bir dizi yerde kala kalmıştı. Böyle durmak, kovboy-şövalye kılığıyle hiç de gülünç görünmüyordu.

Seval Hamm, uğruna acı çeken yakışıklı delikanlıyı uzanıp kaldırmamak için kendisini zor tuttu. Birden telâşlandı:

— Çıldırdınız mı? Biri gelirse... Kalkın... Kalkın hadi!..

— Bir söz! Yalvarırım Seval Hanım, bir zerre umut...

— Kalkın rica ederim!

— Nolursa olsun, benim için kötü şeyler düşünmeyeceksiniz. Beni merhametle hatırlayacaksınız. Sadece bunu istiyorum sizden... Sadece bu kadarcık..

— Neden kötü düşünecekmişim? Kalkın hadi... Nolur kalkın!.. Merhameti de nereden çıkardınız?

Delikanlı, ayak sesleri duyup fırlayınca hemen rahatladı:

— Merhametlik neniz var? Gençsiniz. Geleceğiniz patlak... Dünya güzeli nişanlınız yolunuzu bekliyor...

— Hayır!.. Sözünü etmeyin onun!.. Geçti! Çoktan geçti. Tanıdığım bütün kadınlar, siz var olmadığınız için girebildiler hayatıma... Sizinle beraber de çıkıp gittiler! Yalvarırım size... Bir küçük umut kırıntısı dileniyorum! Bir

dost düşündüğünüz zaman, beni hatırlayacağınızı... Bir hizmet gerektiği zaman, nerde bulunursam bulunayım beni çağıracağınızı.. ■ Hayatımı duraklamaksızın istemenizi yalvarırım!.. Vaadeder misiniz?

— Çocuk gibisiniz vallahi! Nereden çücarıyörsünüz bunları?..

— Söz verin bana... Söz verin, bir anda dünyanın en mutsuz adamı olmaktan kurtulup, dünyanın en mutlu adamı olacağım! Yalvarırım!

— Yalvarmağa ne lüzum var! İyi arkadaşlık ettik burada... Aylardır hoş vakit geçirdik. Elbette sizi hatırlayacağım!

— Herhangi bir tanıdık gibiyse... Hayır, istemiyorum!.. Bir sadaka bile değil bu... Dünyanın en büyük duygusunu tokatlamak...

---Nereden çıkarıyorsunuz?..

Pencereye doğru yürüdü:

— Saçma...

Kıral arkasından gitti. Burası, dışardan da kapıdan da görünüyordu. Eğilip, kadının ensesine dudaklarını yapıştırdı. Davranıp kurtulmasın diyerek kollarını dolamış, elleriyle memelerini tutmuştu.

— -Delirdiniz mi? Bırakın Kıral... Bırak diyorum! Of, acıtıyorsun canımı!

— Söz... Söz... Söz vereceksin Seval. Ölüyorum, görmüyor musun?

Seval, hızla döndü. Nolacağını gerçekten kes-tirememiş, dudak dudağa geldikleri zaman da iş işten geçmişti. Bütün suç, açılma töreni heyecanında, bayram sevincindeydi.

Barajla beraber, Seval Hanım da, yani ünlü müteahhit Şaban Yurdakuler Beyin kıl üstünde duran aile mutluluğu da bitmişti.

Türker Yurdakuler, ıhtırdığı bir işçinin sırtında, «Hippiii»! diye nağralar atarak,

tabancalarını havada sallıyordu.

*

Şaban Yurdakuler Bey, arkasındaki mühendislerle, yeni ele geçirdiği bir düşman başkentini dolaşan, meydan savaşında, ordusuna kendisi kumanda etmiş bir kirala benziyordu. Hattâ, böyle bir kıral-dan daha kasıntılıydı.

Taş, demir, beton gücüyle dağdan dağa uzatılmış kuşak, gerçekten heybetli görünüyor, güneşte, sarı saçlı bir genç kızın gergin karnı gibi, insana cinsel yürek oynaması veriyordu.

Şaban Yurdakuler Bey, ayaklarının altındaki doğa gücünü, bir dünya pehlivanının çektiği el-ense gibi derisinde duyarak, kelepçe vurduğu suya baktı. Tepelerin arasında, yazın cılız bir köy deresi kadar küçülen Ağa suyu, burada, duvarların dibinde gittikçe koyulaşan korkulu bir deniz parçası haline gelmişti. Hafif bir esinti, suyun yüzünü ürperterek geziniyor, kıyıda köpüklü dalgacıklar yapıyordu. .

— Yelken açabilir miyiz, başmühendis?

— Boğaz rüzgârlıdır. Gerekirse açarız!

— Çok çabaladık amma, Nazmi Bey, memlekete bir büyük eser kazandırdık.

— Eser sizindir kardeşim! Ne kadar zorlanıp yorulduğunuza ben tanığım!

— Yorulmak bir şey değil! Öyle boktan işler oldu ki, işte şimdi sana açıklıyorum, hanıma bile söylemedim temelde... Dünyamn dibinden öbür yüze varacağız da, sağlam toprağı bulamayacağız sandım!

— -Doğrusunu ister misiniz? Benim de ödüm koptu.

— Kaç gece sabahladım uykusuz... Hanım diyor ki, «Ne var yahu!» Ben diyorum ki, «Yok bi-şey!», «Hayır var sende bişey!», diyorum «Yat aşağı! Karışma elinin hamuruyle erkek işine... » Karı milleti akıllı olmaz. Çünkü saçı uzun, aklı kısadır. Buna karşılık sezgilidir haspalar. Hele bizimkinin

sezgisi... Sırası gelir bir lâf eder. Sanırsın ki, bildiğimiz keramet! «Bizi boşla da hey karı, bakıcılığa soyun, milyonları vur savuş!» derim, güler. Keramet amma, boşuna keramet değil, bizim koparıcılığımızı bilir bir keramet! Huyumdur, bir işe sıvandım mı,

pençemi ciğerine salarım. Çekip almadan bırakmam! Olmaya ki, bileğimizi baltayla koparıp almalı! Benim sezgilerim de kötü sayılmaz haaa... Ben, nah şuncacıkken, çevremde pire zıplasa, bilirdim ossaat! Biz, kaçın kurasıyız arkadaş! Başına geleceği bir yıl öncesinden kestiremeyene ben adam bile demem! Çünkü, kestiririm şıp diye, Allahıma şükür! Hangi işde ekmek var, hangi iş avara, bakmadan bilirim. Kül yutmayacaksın bu cenabet teahhüt işlerinde... Tetik davranacaksın bir.. İkinciye, zanaatın, operatörü olacaksın! Nedir zanaat? Kimi der, «Altın bilezik» kimi der, «ekmek parası aracı!» Boş ver ekmek parasına, altın bileziğe kardaşım! Eğer iş altın bileziğe dayansa, herkesten önce avanakların sıradan çıkıp, karun kesilmesi gerekmez mi? Ben onu, bunu bilmem! İşle karı birdir. Karıyı, nasıl usta binici gibi kollar, yaban terbiyesi almış hayvanı kendi zagonuna alıştırırsan, işi de öylecene kavrayacaksın! Girdisini çıktısını gözden kaçırmak yok! Ne denilmiştir, «kocasını denemeyen karı ruspuluk edemez» denilmiştir.

— Biz, zanaatımızı, kırk yıl denemişiz koca Tanrıya şükür. Bu yüzden, kocasını sınamayan karı ruspuluk edemez sözüne duraklamadan inanmışız! Babadan öğüdüyüm ben... Karıyı zaptedemedin mi, evi ocağı, bağı bahçeyi, sığırı koyunu da zaptedemezsin! Çabalamak boşunadır. Candan maldan olduğun çabaya gider, çünkü şıp diyerekten... Biz neden metres filân peydahlamayız, çünkü karı, genç sayılır daha... Sen otlarsan, o da girişir...

— Estağfurullah...

— Bunun estağfurullahı. mestağfurullahı yok!..

Doğrusu budur bunun! Benim sözüm harbi... Ne denilmiştir, «iğneyi kendine, çuvaldızı başkasına» denilmiştir. Dur hele... Nedir o?.. Nedir dedim Nazmi Bey?..

— Hangisi efendim?

— Hangisi?.. Yahu bizim lâfımız davulcu şeyi gibi gürültüye mi gitmekte yahu?

«Süprüntü istemez, baraka maraka görmeyeceğim» demedim mi ben size? Nedir o karşıdaki moloz?

-Hangisi, Şaban Bey? Haa, o mu? Araç-ge-reç ambarımız...

— Ne aracı? Nasıl gereç? Gereç-araç mı kaldı? Götürülsün, yerlerine istiflensin

demedim mi? Bunlar, istasyona indirilip Ankara'ya gönderilecek değil iniydi ?

— Değerlisinden başladık, buradakiler değersiz öteberi... Topladığımız ambalaj tahtaları, kumlu muşambalar, eski torbalar, kırık-dökük... kazma, kürek hurdaları, çalışmayan bir iki motor... İki kam-yonluk, bilemediniz üç kamyonluk öteberi...

— Daha iyi ya... Kaldırmaz mı şuncacık şeyi adam? Uçurarak götürmez mi?

— Son günü, iki kamyon bırakmıştık. İkisi de söz birliği etmiş gibi bozuldu.

Kasabadan arattım, ilâçlık için yok! Kamyonet bile bulamadık.

— İnsan bir traktör koşturur, furgona atar.

— Nerde Beyim! Hepsi bilmem ne çekiyormuş!.. Soran olursa çocuklar tembihli...

«Orman askerî kulübesi» denilecek...

— Bak ona bir diyeceğim yok! Orman askeri bizi ilgilendirmez. Tembihlediniz mi sıkıca?

— Tembihledik!

— iki lâfı bir araya getirebilir mi eşşoğlular!..

— Yazması, okuması var Musa Çavuşun! Bileceksiniz, Topal Musa... Ambar bekçisi...

—Ne bileyim! Aklım başımda mı benim? Topala kaldıksa işimiz iş!..

— 'İyi tanırsınız! Hatırlayacaksınız! Ambar hırsızlarını tutturmuştu.

— İyi iyi... Zati böyleyizdir! Denizi geçer, derede boğuluruz.

— Kamyonların ikisi birden bozulacağı, kimin aklına gelir!

— Gelmeli. Bugünü de atlatsak hayırlısıyle... —Üzülmeyin! Siz alışıksınız da

gördünüz! Eser

o kadar yüce, o kadar büyük ki, konuklardan hiç biri gözlerini barajımızdan ayıramaz.

— İnşallah diyelim! Ben gazetecilerin dillerinden korkarım! Nereden çıkardılar bu demokrasi belâsını yahu! Eskiden ne güzeldi. Edebini bilirdi gazeteci, çizmeden yukarı çıkmazdı. İster misin barajı bir yana bıraksınlar da, işçi takımının kılığını dola-sınlar dillerine... İkişer metre paçavra alıp donatmadık da haltettik!

— Kalabalık gelecekler. Hiç meraklanmayın! Çavuşlar da ayrıca tembihli... Yanaştırmayacaklar kılıksızları buralara... Karşı tepelerde duracak çoğu... Sorarlarsa «komşu köylerden gelenler» denecek!

— İnşallah diyelim de, hayır olsun! Amerika'-daki işçileri gözümün önüne getiriyorum

da, buradaki hımbıllarla böyle bir eseri nasıl meydana getirdiğimize şaşıyorum. Hayır, eminim ben... Bu millet adam olmaz! Çünkü onurlu değil! Şuncacık onuru olan, şu kılıkta gezinir mi? «Para biriktireceğim» diyerek soğan ekmekle sürünür mü? Aynaya hiç mi bakmazsın rezil? Adamlıktan çıkmışsın! Pintilik olur amma, bu kadar mı olur!

— Haklısınız!

— Bir de kanallarda bozukluk olursa... Vanalar haltederse... Atmalı insan kendini

şuraya, gürleyip gitmeli... .

— Sanmam! Denedik kaç kez! Saat gibi...

— Belli mi olur birader! Bu günü bir atlatsak yüzümüzün akıyle... Bir atlatsak...

Canımdan usandım!

«Hippiiü!» diye naralanarak, iki elinde iki tabancayla Türker Yurdakuler yaklaşıyordu. Şaban Bey, gözlerini kısarak baktı. «Vay kö-poğlusu! Şuna, hele şuna!. Tammasam, Amerikalı der, geçerdim!» diye kasıntıyla güldü.

II

Araba kervanının boru sesi duyulduğu zaman, saat on buçuğa geliyordu. İlk araba, doruktan beriye devrildi. İriliğinden, karalığından, yanda çırpınan küçük bayraktan, vekil arabası olduğunu anlayıp toprak yola doğru seğirttiler. İkinci, üçüncü araba da iri-karaydı. Belli bişey: Valinin... Üçüncüsü herhalde Amerikan elçisinin... Ya da, Amerikan elçisi önde, vali arkada...

Şaban Bey, telâşla arandı:

— -Kıral Bey... Oğlum Kıral!.. Kıral dedim yahu... Nazmi Can, senin Kıral tutkalcıyı görememekteyim! Aman haaa...Elçiye «hoşgeldin!» diyecekti, tercümanlığı üstüne aidiydi! Hani ya?

Nazmi Bey de bakındı, ellerini boru yapıp, yamaçları inleterek ateşe düşmüş gibi bağırdı:

— Kıral Bey! Oğlum tutkalcı!... Nereye bulaştın Kıral ağa!..

Kıral Bey de, vadiyi dolduran otomobil kornalarının çeşitli sesleriyle davranmış, şapkasını tutarak koşuyordu.

Arabalar, barajın sapağında bir an durdular. Müteahhit Şaban Bey, ne dediyse dedi, öndeki otomobile girdi.

Kıral Bey, kimsenin inmediğini, kervanın büfeye doğru yöneldiğini anlayınca koşmaktan vazgeçti. Belli etmemeğe çalışarak ellerini göğsünden, pantalon ağından geçirdi. Yolun ortasında, kazık gibi durmanın yakışıksızlığını anlayarak, bu kez de eve doğru koştu. Koştukça açılmış gibi sonuna doğru âdeta finişe girmiş, kapıya vekilin arabasından önce yetişmişti.

Seval Hanım da telâşla çıktı.

— Ne var? Geldiler mi Kıral?

— Geldiler ruhum!

— Aklım başımda yok! Yüreğime inmezse... Mahvettin beni... Hayatımı kırdın!

— Günahımı alıyorsun ruhum! Mahvolman daha geride... Seni seviyorum!

• — Alçak!

. —Oh çok yaşa! Yiyeceğim seni... kıtır kıtır... Tüketeceğim!

— Utanmaz!

— Oh diline sağlık... Bak bakalım sormaz mıyım bunların hesabını...

Döndü, ellerini iki yana yapıştırıp esas duruşa geçti.

Vekil Bey, hanımı, Amerikan elçisi önde, müteahhit Şaban Bey, bir adım sol gerilerinde yaklaşmışlardı. Şaban Bey, geniş kenarlı şapkasını çevirerek omuz başlarından bir şeyler anlatıyordu.

Seval Hanım, kendisini toplayıp kervana bakınca irkildi. Bu kadar kalabalık geleceklerini kes-tirememişlerdi. Büfe yetmezse... Rezil olurlarsa... Düşecekmiş de, bir yere tutunmak istermiş gibi «Kıral!» diye inledi. Kıral, esas duruşta bir acemi er gibi dünyayı unutmuş, vekilin karısına dalmıştı. Kadın, orta yaşını çoktan aşkındı, doğuştan güzel olmadığı için mihrabı falan yoktu amma, olsun... Koskoca bir vekil karısı... Defterdeki yeri henüz boş!...

— Kıral! Kıral diyorum!

— Haaa! Bir şey mi dediniz ruhum?

— Yetiştiremezsek... Kalabalık bunlar... Hani, elli kişiyi geçmez diyordunuz?

— Ben mi? Ben mi elli kişi demişim? Yok öyle şey! Karıştırıyorsunuz!

Kıral Bey, ilkokuldan bu yana her işe karıştığı halde, hiç bir durumda suç yüklenmeye yanaşmaz, elinde tuttuğu bir şey için bile, «yok öyle şey» diye inkâra girişirdi.

Seval Hanımın şaşırmasına bile vakit kalmamıştı. Ancak sırıtarak eğitebildi.

— Hanımefendimiz... karım Seval! Tanıyorsunuz Seval, Vekil Beyefendimizin refikaları... Vekil Beyefendimiz... Büyük dostumuz Amerika Birleşik Devletleri'nin sayın büyükelçileri mister... -Kıral'a gözlerini belerterek fısıldadı-: Çevirsene Kıral oğlum, neden apıştın?

Kıral, büyükelçiye, yeni sevgilisini eğilerek tanıttı.

Eller öpüldü. Saygılı konuklar balkona alındı. Buyurun karşılığında, Seval Hanım inler gibi emretti gizlice:

— Kıral!.. Şişeyi koştur...

• — Şişeyi mi ruhum? Hangi şişeyi?..

— Şampanya şişesini... -Az kalsın «budala» diyecekti-: Baraja... Çabuk!

Kıral, şişeyle kordelâları koşturunca gülümseyerek balkona geçti.

Vekil Beyefendi, yanında yer gösterdi.

— Şöyle buyurun efendim! Size de minnettarız. Bu büyük eserin meydana gelmesindeki birleşik çalışmaya katıldığınız için... Bu dağ başlarında çile doldurmayı göze aldınız. Sayın eşinize destek oldunuz! Onun çalışmalarını hızlandırdınız. Zorluklan aşmasında umut verdiniz. İlerde bayındırlık tarihimizi yazanlar, fedakâr müteahhitlerimizle, onların kahraman hayat arkadaşlarından saygıyle söz edeceklerdir.

Bu memleket, kadınıyle, erkeğiyle beraber çarpıştı. Biz İstiklâl Savaşımızı kadınlı-erkekli kazandık. İktisat savaşımızı, sanayileşme savaşımızı da kadınlı-erkekli kazanacağız!

Bir garson içkileri, öteki, meze tepsisini gezdirdi. Seval Hanım, ucu yaldızlı sigaralarla, pahalı purolar dolaştırdı.

*

İşçilerin kötü kılıklıları karşı yamaca sürülmüş, ancak, pazarlıkları olup giyenlerin eve sokulmasına izin verilmi$ti. Bunlar, ağaç gölgelerine hemşehri kümeleri halinde çömelmişler, dikkatle balkona bakıyorlar, fısıldaşıyorlardı:

— Bunlar toplanıp gelmişler ya, karıları neden alıp gelmişler?

— Höst, alıp gelmek yok! Çünkü memur ka-, rısı, kocasından izin alır değildir.

— Aman!

— Evet i Başına buyruktur. Belki kocasına izin verirse verir.

— Bak hele... Ben de, bu memur takımı, karıyı «yanısıra neden gezdirir?» dedimdi!

— Başkaca gezdirecek aklı varsa... Senin karı böyle aynalı olsa, köyde koyar gelir miydin rezil ?

— -Tövbe olmaaz!

— Gördün mü! Karı dilerse gelir, «Gelmem» derse, memur takımı seslenemez!

— • Gelmezlenmesi neden?

— Şunu, kendi başına çıkaramayana, bey oğlum ne demeli? Vardır kocasından uğurun bir işi... Bunun köyünde komşu oğlan hiç mi yok ki, sen bunu böyle sormaktasın ağa?

— İyiymiş nolacaksa!.. Kalsa da kârlı, gelse de... Vay ki, dünyaya memur karısı

gelmek varmış?

— Ya çektiği sıkıntıyı napalım, el uşağının yırtıp paralamalarını?...

— Rezillenme sefil Ahmet, memur karısının girdisinden çıktısından haberin varsa, bilmediğin yok demektir. Söyle bakalım, bunların hangisi paşa?

— Paşa yok!

— Paşa yok mu? Hele avanak! Ya bu kadar taksi, paşasız gelir mi? Varmıştır ve de bunlardan biri paşaymıştır.

— Oğlum, askerlik etmedin, beyi bilmezsin, paşayı bilmezsin! Paşa kısmı, asker urbasını emekliye geçmeden çıkarabilemez ve de paşa kısmının pantalonunda kızıl sırma olur ki, gözler bakmaya güç yetiremez! Benim gördüğüm, bunların içinde paşa yok! Varsa, Vali Paşa varmıştır. Hemi de şu kel kafa herif. Vali Paşa olsa gerek!

— Paşa dedin ya...

— Paşa dedikse, askeriye paşası demedik, başıbozuk paşası dedik.

— Hangisi daha üstün, askeriye paşası mı, başıbozuğun vali paşası mı?

— Başıbozuk paşası, askeriye paşasından daha üstün olabilemez! «İki başıbozuk paşasına, bir askeriye paşası» diyeyim de, sen anla!

— Bakır onluk etmezmiş. vali paşalık öyleyse... Pekiy, bunun, kasım kasım kasılmaları neyin nesi? Hele şuna, hele! Hele şişinmeye! İçtiği nedir, arada bir yuvarladığı? Erik pestili hoşafı mı?

— Tüh yüzüne! Pestil hoşafı nasıl bir söz? Halisinden üzüm şarabı ki, bir yudumuna dünya pehlivanları güç yetiremez!

— Vay başıma! Karılar da içi-içivermekte kar-daş! Gâvur mu bunlar?

— Hey oğlum! Asrîlikte ve de Gazi Paşa çağında, gâvur. Müslüman ayrıntısı kaldı mı Ne demiş Gazi Paşa kötü Yunanı İzmir'de, İzmir denizine dökünce?.. «Ferman ettim, bundan böyle Müslüman, dilediği kadar şarap içer, yarın öte dünyada, Arasat meydanında, koca kantarın dibinde, günah benim boynuma» demiş, yenme sevinciyle...

— Ah, ne kadar iyiymiş...

— İyi olmaz mı?

— Ya köylünün günahı? Köylünün yaza çıkmaz işlerini de yüklenmekte mi, yeri cennet olası Gazi Paşamız?

— Höst rezil! Fıkara Gazi Paşamız, köylünün rezilliğini nasıl yüklenebilirmiş! Boş yönüne, sevinç şaşıntısına gelip, «yüklendim» demesiyle, ezilsin mi altında tahtabiti gibi pıtadak?

— Orası da var ya arkadaş! Bizim günahımıza dağlar mı dayanır?

— Dayanmaz, ne ağzına!..

Herifler, birine çok eğlenceli bir oyun oynamışlar gibi, avuçlarının içine gülüverdiler.

Müteahhit Şaban Beyin, dünyayı görecek gözü kalmamıştı. Fırsat buldukça, yatak odasına koşuyor, aynanın karşısına geçip, yazılı söylevini kaldığı yerden okumağa, okuduğuna uygun el, kol sallamalarını uygulamağa

çabalıyordu. Söylev çekmenin, büsbütün acemisi değildi amma, şimdi, örsle çekiç arasında kalmışlığın bunaltısını duyuyordu. «Ah nolaydı, olaydı, ya Vekil Beyefendi geleydi, elçi gelmeyeydi, ya dost büyükelçi geleydi de Vekil gelmeyeydi, o zaman kolaydı. Şimdi ikisi de burada... öp babanın elini... Söylevin, şişi-kebabı yakmayanı çekilecek... hem iç çabalamadan, hem dış destekten dem vuran, en karışığı, en cenabeti... Nerede kaldık yahu! Her biri 31.800 beygir gücünde motor olup, her biri üçer türbin... Ve de 100 metreden düşen suyla dönerekten... Bu santrallar iki parçadan meydana gelip, 60.000 kilovattık birinci parça, her ne kadar, bundan 13 yıl önce bir firmaya ısmarlanmış ise de, araya savaş girmesiyle kuruluş 1947'ye kadar durmuş, Truman yardımı, Marşal planından yararlanılarak Türk - Amerikan işbirliği sayesinde...

— Burada mısınız Kıral?

— Kıral mı? Ne kiralı? -Şaban Bey boş bulunarak, mühendis Kıralin adını, gerçek taçlı kıral sanarak, kabasına çuvaldız batırılmış gibi, hoplayıp hızla dönmüştü-: bir kıral eksikti, tüh Allah belâsını versin! Ne var Seval, ödümü yarayazdın?

— Vekil Beyefendi kalktılar! «Hadi!» buyurdular!

— Oldu mu ya? «Avut şunu biraz» demedim miydi ?

— Nasıl avutayım? Tuhafsın Bey!

— Git, de ki... «Memişhanededir, şimdi gelecek», deyiver. Höst, dur, olmaz! Hiç gerekmez...

Kâğıtları, ceplerine öfkeyle sokarak yürüdü.

Vekil Beyefendiyle, dost devlet büyükelçisi hazretleri önde, hanımları bir adım arkada, ötekiler rütbe sırasıyle ikişerle, üçerlekol, baraja doğru yürümüşlerdi.

Mühendis Kıral, Şaban Beyin hanımının yanında gidiyor, Allahın hikmetine bakmalı ki, her adımda dirseği, Seval Hanımın memesine dokunuyordu.

Mırıl mırıl söylev ezberlemeğe çalışan müteahhit Şaban Bey, dünyayı görecek durumda değildi, «altı tane 100 ton saatlik kazan, altı tane her biri

25.000 kilovathk türbo alternatör.. -Dizine vurdu elini hırsla-... Ya gerisi? Gerisi dedim, teres! Alternatör gruplarıyle kazanlar, aynı aks üstünde tertiplenmiş olup, santralın ana ve yardımcı kuruluşları yükseltici transformatorlar ve çift baro sistemli, 66 kilovathk açık hava şarter alanı bir arada bulunmakta... Yıllık enerji üretimi, şimdilik 600 milyon saat-kilovat olarak...

Vekille, büyükelçi, barajın ortasına gerili kırmızı kordelânın önünde durunca, Şaban Bey hop-layarak yetişti.

Gümüş makas, al bayrakla örtülü masanın üstünde parlıyordu. Sıcak domuzuna artmış, esinti inadına kesilmişti.

Müteahhit Şaban Bey, kendisini ölü sessizliğin tam ortasında bulunca toparlandı.

«Nolacak düm-bük! sınava mı çekilmektesin, diploma mı verecekler bunlar?. Yuvarla gitsin!» diyerek, kâğıdı cebinden çıkarmayı bile gerekli görmeden, tepeleri gümbür-detmeğe başladı:

— Sayın vekilimin, sayın refikaları hanımefendimiz... Dost Amerika'nın sayın elçisinin sayın refikaları hanım, sayın valimin sayın refikaları hanım... Ve de bu sevinçli bayramımıza katılmak lütiünda bulunan aziz konuklarımız, bayanlar baylar.. Hepinizi saygıyle selâmlarım! Barajımıza hoş geldiniz! Sayın vekilim, «Barajım» dedimse, söz gelimidir, ağız alışkanlığıdır. Aslında siz ve de elçi dostumuz, kendi eserinizin üstündesiniz! Çünkü, eser bizim değil, sizindir. Siz emrettiniz, biz emirlerinizi yerine getirdik. Biz birer emir eriyiz! Kutsal güç, siz büyü-ğümüzündür. Evet, şu anda kendi eserinizin üstünde

bulunuyorsunuz! On üç yıl önce burada, şimdi durduğunuz yerde, çamur vardı, batak vardı, sıtma vardı, yani ölüm vardı. Şimdi hayat var! -gittikçe açılıyor, kendi sözlerine kendisi de şaşarak, coştukça coşuyordu-: Şimdi durduğunuz yerde, kimi zaman akmağa üşenecek kadar cansız, kimi zaman çevreyi batıracak kadar densiz bir dere akmaktaydı. Biz. onu barajımızla

gemledik. Yurt hizmetine soktuk. Bunu nasıl yaptık? Yapacak gücü nereden bulduk? Siz Vekilimizden bulduk. Yanlışlarımız oldu, bağışladınız. Yardım istedik, esirgemediniz! Umudumuzu yitirdik, umut, gücümüz tükendi, güç verdiniz! Biz, Ata'mızın çocukları... Ata'mızın izinde... Yürüdük, arkadaşlar... Yürüdük sayın Vekilim! yürüyeceğiz. Bu eser ne ilktir, ne de sondur. Bu eser, sıradaki eserlerden birisidir. Daha yüzlerce... Daha binlerce...

Tam bu sırada, önce noldu anlaşılmaz, ince bir bağırtı, sonra, ağırca bir şeyin suya düşmesinden çıkan ses duyuldu.

— Biri düştü!

— Çocuk!

— Evlâdım! Türker Yurdakuler!.. Müteahhit Şaban Bey, bu son haykırışa kadar, söylevinin kesilmesine kızmıştı. Karısının sesini tanıyınca, öndekileri iki yana savurup barajın korkuluğuna koştu.

Evet, oğlu, ciğerparesi, ömrünün varı, sülâlesinin sürgüsü elden gidiyor muydu? Evet, Türker Yurdakuler, debelene debelene batmakta, kovboy şapkası, kendi parasıyle yaptığı yalancı denizin yüzünde, bir kuğu yavrusu gibi süzülmekteydi.

— Yavrum gitti! -Seval, kendini yerden yere atarak yırtınıyordu-: Koşsana Kıral! Atlasana!.. Nerdesin Şaban? Ödlek herif, nerdesin?

— Aman bir ip!..

— Sandallara koşun!

— Yok mu, yüzme bilir bir yiğit?

— Kurtaran on panganot... Yüz panganot... Herkes, sağa sola koşuyor, kimi

parmaklığa

abanmış, çaresizlikle çırpmıyordu.

Baraj, Orta Anadolu'da olduğundan, dere yüzgeçlerinden hiç birisi, küçük denize benzeyen baraj gölünün bulanık sularına atılmayı göze alamamaktaydı. Bu ürkeklik, suyun derinliklerinden çok, duvarın su yüzünden altı metre kadar yüksek oluşundan ileri geliyordu.

Her kafadan bir ses çıkarken, işçi kalabalığı dalgalandı, birisinin korkuluğa çıktığı «Hayda bre!» diye naralanarak, kendisini suya attığı görüldü. Ceketsizdi, sırtında yamalı gömlek, bacaklarında uzun paçalı don vardı.

Tabanları kamyon lastiğinden kalın pençeli eski kunduralarını, barajın üstüne bırakmıştı.

— Kimdir o?

— Ha davran hemşeri m!

— Aman yetiş!

— Yetişirsen cennetliksin kardaş!

— Ağlama bacım, biri atladı!

— Kimdir yahu? Hızır peygamber midir?

— Bilmem!

— 'Kimdir, demekteyim, kimdir?

— Bilmem.

— Nasıl bilmezsin? Musa Çavuş!..

— Hangi Musa Çavuş?

— -Ambar bekçisi...

— Vay köpoğlu vay! Hele namussuz topal! Kırk yılın iti, bakalım, bir av tutar mı?

— -Tutar ki arkadaş... tutar, hiç bakmaz. Çünkü, yıl uğursuzundur!

Gerçekten, Yunus peygamberi şu kadar yıl, karnında konuklayan mübarek yunus balığı gibi, Musa Çavuşun suya dalmasıyle, Türker Yurdakuler oğlanı, kolundan kavrayarak su yüzüne çıkarması, bir olmuştu.

— Aman bre, kaptı aldı!

— Aman bir ip, kuşak atalım!

— Hay anan öle Musa Çavuş!

— Bırak kuşağı! Baksana, avını verecek avanaklardan mı herif?

— Hele marazlıya, hele...

— Marazlı ama, yüzgeçliğiıni napalım ?

— Yahu, neredendir bu Musa Çavuş, Karadeniz'den mi?

— Hiç olur mu kardaş, fındığa adam gibi «fındık» diyen herif...

— Yaa?

— Gâvur İzmir'in oralardansa, bilmem!

— Tamam, gâvur İzmir'in sünger dalgıcıdır bu... — ■ Yoksa ne ağzınaydı efendi, bulanık sulara, su yılanı gibi dalaraktan, küçük beyimizi toparlayıp almak...

— Bir marazlı Musa değil, Hızır peygambermiş n olacaksa...

— Say ki, Türker Yurdakuler Beyi aslında çekip almadı, devlet kuşunu kaptı.

— Ne verir Şaban Bey, şimdicik buna, böyle kurtarmalık?..

— -«Ne verir», nasıl bir soru? Dilesin dileğini, alsın muradını...

Musa Çavuş hiç zorlatmadan, suyu şıpırdat-madan, kıyıya doğru balık gibi yüzüyor, paçalı donu, arada bir balık karnı gibi güneşte ışıldıyordu.

Başta, başmühendis olmak üzere birtakımları, , Musa Çavuşun yöneldiği yere doğru koştular.

İlk şaşkınlığı atlatan gazete fotoğrafçıları, çatır tır resim çekmeğe girişmişlerdi.

Genç mühendis Kıral Bey, koşuda herkesi geçerek yetişti. Musa Çavuşu karşıladı, yumruklar-casına göğsünden itip Türker Yurdakuler'i kaptı, kendisi atlayıp kurtarmış gibi kasıntıyle taşıyarak yürüdü. Niyeti, Seval Hanıma böyle görünmekti. Kadının, çoktan bayıldığını bilmiyordu.

Bereket doktor, yalancı fedakâr âşık numarasını uzatmadı. Çocuğu, önce bacaklarından kaldırıp, yuttuğu suların birazını çıkarttı, sonra sunî soluklamaya girişti.

Şaban Bey, aklını başına daha toplayamamıştı. Çocuğunun çevresinde, tabanı yanmış it gibi fırlanıyor, «Kurtuldu mu? kurtulduysa, dilesin istediğini, alsın muradını!» diye böğürüyordu:

Vekil Beyle, büyükelçi telâşsız, yaklaşmışlardı. Çocuğa bakıp tehlike kalmadığını anlayınca, Şaban Beyi tuttular:

— Şaban Bey! Gözünüz aydın, kurtuldu yavrucak! dediler.

Şaban Bey, karşısındakinin Vekil Beyefendi olduğunu anlayınca, hemen esas duruşa geldi.

— -Kurtuldu mu? Sayenizde kurtulmuştur Vekilim! Eğer kurtulduysa... Sayenizdedir...

— «Kurtulduysa,» yok! Kurtuldu. Baksanıza. Pembeleşiyor yanakları...

— Sâyenjzdedir! -Elçiye acele döndü-: Sağol! Senin de sayende...

— Kimdir bu fedakâr arkadaş ?

Vekilin bu sorusuyle, herkes Musa Çavuşa baktı.

Musa Çavuş, zayıf gövdesine sımsıkı sarılmış, kaput bezinden yamalı içliği, kaput bezinden yamalı dönüyle harap, acıklı, biraz da utangaç duruyor, kestane renkli yorgun gözlerini yerden kaldırmıyordu.

Şaban Bey, «Hıhhh» diye inleyerek atıldı. Bir an, Musa Çavuşu kucaklayacak gibi yaptı, sonra hızla çekilip, Vekile döndü:

— Musa Çavuştur, Vekilim! Allahtan sonra güvendiğim adamdır. Ambar bekçisi Musa Çavuştur! Beni ihya ettin Musa Çavuş! Dile dileğini...

— Estağfurullah Beyim! Türker Yurdakuler Beyimiz, boşuna telâşlandırdı seni... Bebe

olduğundan aklı ermedi! İlerden baktım, korkuluğa çıkmakta... Baktım, düşse gerek... Baktım, durmanın sırası değil... Seğirttim amma, ulaşamadım! Sıtma kötületmese, ulaşırdım Allah sayesinde...

Türker Yurdakuler, gözlerini açtı. Çevresine, önce dalgın baktı. Sonra, dehşete kapılmış gibi, var gücüyle «Anneee!» diye inledi. Şaban Bey, bunu duyunca, oğlunun kurtulduğuna kesinlikle inanıp hopladı:

— Yavrum! Yurdakuler!.. Türker!.. Hamdolsun kurtuldu, Vekilim! Kurtuldu hamdolsun!

Bu sırada, bir kadın çığlığı, vadiyi baştan başa çınlatıp, kayalarda inim inim yankılandı:

— Evlâaadnm! Türker'im, Yurdakuler'im gittii!

— Aman annesi ayıldı. Yetiştirin yavrusunu!... Görsün de, inansın!

Ortalık yeniden karıştı, Şaban Bey, oğlunu kapıp koşarken, Başmühendis, Vekil Beyefendiye, açılış töreninin, öğle yemeğinden sonra tamamlanmasını teklif etti.

ü.-Musa Çavuş, döküntülerin doldurulduğu kulübenin önünde, güneşe uzanmıştı. Ayakları çıplaktı. Sırtında, yamalı, rengi belirsiz bir gömlek,

bacaklarında, işçilikten kalma perişan asker kilotu vardı. Yün çoraplarıyle gömleğini, donunu, kasketini, kurumaları için çalılara sermişti. Elleri ensesinde, sırtüstü yatıyor, öğle güneşinin bütün renklerini sildiği, açık kül rengi göğe bakıyordu. Dalgındı. Avurtları içe çökük suratı, kaşık kadardı. Kara sakalı, şakaklarında kara saçlarıyle karışıyor, güneşten yanmış suratını, bu kara çerçeve büsbütün küçültüyordu. Dudakları, yer yer uçuklayıp çatlamıştı. Parmakları, bir deri bir kemikti. El-ayak bilekleri çöp gibi... Göğsü hışırtılarla kalkıp iniyor, sanki yorgunluktan solumuyor, soluklarından yoruluyordu. Görüntüsünden sıtmalı olduğu, sıtmanın da, domuzuna yakaladığı belliydi. Bir gün tutup, bir gün bnakan kara sıtma ki, tuttuğu günün sarsıntısını, ertesi gün atlamadığı için, iki haftadır, harlı bir ataşe girip çıkarak yaşıyor gibiydi. Bugün tutma sırası olduğu için, çoktan kavrayıp sarması, cayır cayır yanarak kıvrandırması gerekti ama, herhal suya girdiğinden gecikmişti namussuz... Gecikmişti ya, belindeki karıncalanma, kulaklarmdaki uğultu, şa-

kaklanndaki zonklama, boğazındaki kuruluk yerli yerinde... Gözleri karıncalanmakta, kafasının içi arı kovanı gibi vınlamakta... Olup bitenleri toparlamağa çalıştıkça, aklı büsbütün karışıyordu, «'Bizi ihya ettin', dedi, sağolsun Şaban Bey! Peki ihya etmek, neyin nesi?» Densizlik edip, suya düşen çocuğu atlayıp çıkarmıştı. «Çocuk kısmı ne bilsin?

Düşer, düşer! Suç anasında... »

Musa Çavuş, ayak seslerini duyunca, suratını asarak gözlerini yumdu. Bebeliğinden beri konuşkan değildi. Köy yerinde, yoksul takımı neyi, kimle konuşur? «Kötü lâf işitmeyim» derse, boynunu büküp dinleyecek! Söylenenlere kulak aşmasa daha iyi... Akıl erdirmeye çalışacak da nolacak? «Yoksul kısmının aklı ermesi belâdır ki, gayet yaramazdır» derdi, rahmetli babası... Körpeliği çoban kuyruk-çuluğunda, delikanlılığı çobanlıkta geçmişti. «Çoban milleti yoksun olur. Adam bulamazsın ki dağ başında yârenlik edesin? Yârenlik etmedin mi, lâf demeyi de unutursun, lâf anlamayı da.»

— Musa Çavuş! Bakar mısınız?

Musa Çavuş, gözlerini açtı. Şehir adamlarını görünce, telâşla doğrulmağa çalıştı:

— Buyur beyim! Buyur!

Öndeki şişman herif, önce, Musa Çavuşu tepeden tırnağa süzdü, sonra çevresine baktı: — -Uyandırdık mı, Musa Çavuş?

— Yok beyim! Bu vakit uyku neymiş? Ötekilerin elinde, resim çeken makineler vardı. Arada bir, şurasını burasını kurcalıyorlardı. —-Doğum yılın kaç, Musa Çavuş? Musa Çavuş, hemen çömelime gelip, gözlerini

kırpıştırdı. Yüzündeki yorgun, zoraki gülümseme gitmiş, yerini tedirginliğin donukluğu alıvermişti. Paslı dilini, dudaklarından geçirdi: —-Doğum yılı... 1340...

— Yaş kaç, bu hesapça?..

-—Yaş mı?.. Bilmem! Otuz mu, otuz bir mi?

— Memleket?

— Memleket... Tokat, Amasya...

— Tokat mı, Amasya mı?

— İkisi arası... Çünkü bizim nahya, bir zaman Amasya'ya bağlıydı. Sonra Tokat'a verdiler.

— Askerliğini nerede yaptın"?

— Askerliği... Üçüncü Orduda... Biz, «Üçüncü Ordu» deriz! Erzincan, Erzurum...

— Yaya mı, atlı mı?

Musa Çavuş, kuşkulu, somurtkan, bir an durakladı:

— -Yayası, atlısı mı kalmış beyim?

— Çavuşluğu anlamak istedim. Askeriyeden mi bu çavuşluk, yoksa işçilik üstüne mi?

— Askeriye çavuşuyuz, sayende...

— Askeriye çavuşuysan, okuman yazman var demektir.

— Eh...

— • Gazete okur musun?

— Okuruz bazı... Ele geçtikçe...

— Hangi gazeteyi okursun?

— Nolursa... Bulduğumuzu... Köroğlu, Karagöz, maragöz...

— İyi yüzüyorsun maşallah!.. Tokat'ta derin sular var mı ki?

— Eh... Göller olur bizim oralarda... Yeşihrmak geçer topraklarımızdan... Suya girer

bizim oranın adamı, şuncacık bebeyken... Yüzgeçlik vardır bizde...

— -Ne kadar zamandan beri gurbettesin?

— 'Eh epey... Epey sayılır. Kısadır bizim oraların rençperliğiGurbetçilik etmeden olmaz.

— Kimin kimsen var mı köyde?.. Karıdan, uşaktan?..

— Eh...

— Ne demek «eh» ? Çocuk kaç tane ?

— İkiydi biz bırakıp geldiğimizde... Koca Tanrı almadıysa...

— Çoktandır burada mısın ?

— Eh... iki yıl, üç ay... beş gün...

— -Tanırmiydin müteahhit Şaban Beyi, eskiden? Yanında çalıştın mıydı, bundan önceleri?

— Yok!..

— Doğruca ambar bekçiliğine mi aldı seni?

— Yok!

— İşçi girdin, sonra güvenini sağladın üstlerinin... Ambarda bekçi oldun?

— Olduk sayende... Aslına bakarsan, duvarcı yamndaydı bizim işimiz... Sökdüktü epey zanaatı... Çabaladık, gönyeye, şavula akıl erdirdik az biraz, malaya güç yetireceğimiz sıra, taş düştü ayağımıza... Hastaneden çıkınca, Allah razı olsun, Şaban Bey, ambara alıverdi bizi...

Şişman herif kulübeye baktı. Resimciler pasa resim çekiyorlar, arada yere çömelip, arada taşlara, kütüklere biniyorlardı.

— Bu mu ambar?

— Yok beyim! Ambarı göçüldük kasabaya... Bunlar hurdalarımız... Kamyonlar bozulduğundan, kaldı.

— Napacaksm bundan sonra ?

— Şaban Beyimiz bilir! «Yazıhaneye uğra» de-diydi geçende... Domuz sıtma, koyuvermeyince, ne desen boş! Sıtma kötületti bizi, onbeş gündür beyim!

— Kinin yutmadın mı?

— Yuttuk sayende... Biz, kinin yuttuk ki, avuç avuç... Fazladan konyak rakısına koyduk, ayaza bıraktık da yuttuk ki, adamı Ezrail peygamberin pençesinden alır kininleri yuttuk!

Şişman herif, çevresine baktı. Resimcilere, kuruyan çamaşırları gösterdi. Onların da resimlerini aldılar nolacaksa...

— Bahşiş verdi mi Şaban Bey sana?

— Ne bahşişi ?

— Çocuğu ölümden kurtardın?

— Töbe çek beyim! Kurtarmak bizden ne kadar uzak! Kurtaran koca Tanrı... Koca Tanrı istemeyince kul kısmisi, parmak oynatabilir mi?

— Hocalık da var mı Çavuş?

— -Hocalık ne ağzımıza bizim efendi? Ambarcılığı hak edebilsek...

— Bahşiş verir vermeye, Şaban Bey sana... Benim anlamak istediğim: ne kadar verir? Ne demekte senin akim?

Musa Çavuş, yere bakarak kederle gülümsedi.

— Ne kopar gönlünden Şaban Beyin? Nasıldır, cimri midir?

— Tövbe, yok! Cimri ne demek? İyidir bizim Şaban Beyimiz! Yiğittir ki, eli gayetle açıktır.

Resimcilerden biri lâfa karıştı:

— Bana kalırsa, Musa Çavuş, asıl yüklü bahşişi hanımdan alacak!

Musa Çavuş, hızla döndü. Bu sözden enikonu korkmuş gibiydi.

— Hayır! Hanımefendi, erkek işine kanşa-bilemez. Şaban Beyimiz... Serttir ki, bildiğin kara banttır!

—Yok canım! Bana sorarsan, hanım da tatlı serte benzer.

Musu Çavuş, güldüğünü eliyle saklayarak, kaşlarım çatmaya çabaladı:

— Tatlı sertlik, hiç sökmez Şaban Beyimize... Saygılıdır hanımımız ki, tekkesin yerin kızı kaç para?...

Şişman herif, biraz düşündü. Gözlerini kısmasından belli ki, takılmayı tasarlıyor birine... Takılmayı geçtim, düpe düz bulaşacak ki, kap kara...

Musa Çavuşun ürküntüsü arttı. «Suya hoplayıp adam kurtarmak, neyineydi senin rezil?» diyerek dudaklarım yaladı. «Neyineydi, haa?.. Hızır peygamber mi kesildin Şaban Beyin barajında?.. Tüh, anan öle avanak!» Birden, şişman herifi biliş çıkarmış, ürküntüsü dehşete dönmüştü. «Bunu biz nerede gördük, hay Allah. Bunu biz... Dur yahu, kasabanın yeni komseri değil mi?.. Polisler üstüne, canahcı bir komiser imiş ki, İstanbul'un kopuğu, bunun elinde öleyazmış... Ve de bunu sürüp çıkarana kadar, İstanbul kopuklarının başlarına, işler gelmiş ki, tarihlerin yazmadığı bir işler!... »

Şişman herif, kuruyan çamaşırlara gitti. Pantalo-nu alıp, bir zaman inceledi. Sonunda, iki parmağıyle tutup kaldınp, bir de resim çektirmesin mi?

«Tüh yüzüne sefil Musa!... Canım ala koca Tanrı ki, of demeğe meydan bırakmaya!..» Musa Çavuş, yokuşa sarıp hışlayarak gelenin Şaban Beyle jandarma Yüzbaşısı olduğunu tanı-masıyle «Hıhhh» diye sallandı bikez, kalkmaya davrandı, az kaldı ki, yığılakala kıç üstü... Kalkmak için debeleniyor, telâşını sezdirmemeğe çalıştığından, hoplayıp dikilemiyor.

— Konuştunuz mu, benim arslan Musa Çavuşumla? Sordunuz mu nereden öğrenmiş, böyle balık gibi yüzmeleri ?

— Sorduk, öğrendik!

| — Neye bakmaktaydınız, biz yokuşa sardığımız zaman?.. Bir şey mi olmuş giyimlerine arslan Musa Çavuşumun?..

— Yok! Bir şey olması mümkün değil ki, Şaban Beyefendi... Yamadan, asıl kumaşı

seçip çıkarmanın imkânı kalmamış!..

— -Önceki bir iştir. Bundan böyle arslan Mu sa Çavuşum Allah sayesinde yoksulluğa tövbe edecektir. Ölene kadar, bey gibi yaşatmak boynuma borç...

— Sağolun! Haketti bunu pantalonsuz kahraman, bana kalırsa...

— Pantalonsuz kahraman mı? Ne demek?

— Ben taktım bu adı... Musa'dan iyi uymadıysa, para almam!

— Para dedin de..-Şaban Bey, yan cebinden biraz kâğıt para çıkardı-: Buyur Musa Çavuş! Bu böylece, Vekil Beyefendimizin bahşişi... Sağolsunlar. «İstemez, ben veririm!» dedim ya, dinletemedim! «Kahve içiversin Musa Çavuş efendi bizden» buyurdu. «Azımızı çoğa tutsun, üstümüzde ufaklık bu kadarmış» buyurdu.

— Aman Beyim! Hiç olur mu? Ayıp!.. Hayır, hiç olmaz ve de gerekmez!

— Şimdi ayıbettin köpoğlusu!.. Bu bahşişi kim veriyor, Vekil Beyefendimiz veriyor!

Almamak ne demeğe gelir? Azımsamağa gelmez mi alçak! Al şunu, sok koyun cebine... Bakar ki, öküzün boyunduruğa bakması da öyle değil. Al dedim rezil, kap savuş!

Musa Çavuş utanarak aldı. Nereye sokacağını bilemeden öylece durakalmış, bir an, kulübeye gitmeği düşünüp yarı dönmüştü. Şaban Bey, şakacıktan çıkıştı:

— Höst! Nereye savuşmaktasın elimden sefil Musa!.. Dur eğlen!.. -Pantalon cebinden bir deste para çekip uzattı-: Al, bu da bizden... bizden dedimse rezil Musa, hanımınki daha geride... Bundan böyle ambarın demirbaşısın ve de gündelikten aylığa geçmiş demirbaşısın ki, düpe düz memut sayılırsın! Üçyüz kaymayı her aybaşı cebe atacaksın ve de vergisini mergisini katiyen düşünmeyeceksin! Ne demektir bu böylece?.. Dörtyüz kayma demektir ki düpedüz mebusan aylığıdır!..

Başmühendis de yetişmiş, kimseye göstermemek istiyormuş gibi yapıp, parayı eline sıkıştırırken enikonu bağırmıştı.

— Yaşşa Musa Çavuş! Özbeöz Türk kanından olduğunu görmemle bildimdi. Katıksız Türk cevheri olduğunu sana söylemedim miydi Şaban,

Allah için tanıksın! Buyur, al şunu... İlerde seni Şaban Bey, kesene çavuşu yapmazsa, gel bana! Bak neler olur!.. -Şişman herife döndü-: Aslında kardeşim, böyle kam katıksız kardeşlerimizin omuzlarında yükselmektedir. Türkün şanı-şöhreti!.. Ben, onu bunu bilmem, vatan bunların yüzü suyuna durmaktadır! Türk oğlu Türk yiğitliğidir, bu Musu Çavuşun yiğitliği...

Musa Çavuş iyice şaşırmıştı. «Hey Allah! bugün, nasıl bir gün! Bakır onluk uğruna adam öldüren Başmühendis de, açmış kesenin ağzını!-.. Demek bize bugün hızır peygamber de

uğradı vesselam!» Bir işçi, soluk soluğa yokuşu çıktı. Şaban Beyin önünde askeriye töresince hazırola gelip patayı çekti:

— Hanım ablam sesledi Bey!.. Öğle ekmeği hazırmış... «Tez gelsin, ayak sürümeden yetişsin!» dedi.

— Öyle mi? Geliyoruz! Koş hadi!.. Koş bildir! Daha durmakta, hele şuna!.. -Ötekilere döndü: -Hadi buyurun beyler!.. Ne denilmiştir? «Sofrada yemek, yatakta karı bekletilmez» denilmiştir! -Musa Çavuşun omuzuna elini koydu-: Dediğim gibi Çavuş! Bundan böyle sana, yok yoktur. Bundan böyle kardeşimden ilerisin ve de, canım ciğerimsin!.. Bundan böyle karıyı, çocukları da alıp geleceksin! Karı evde uğraşır, çocuklar da Yurdakuler'le okula gider!..

—Sağol Beyim!.. Düşündüğün ne devlet!..

— Düşünmek daha geride...- Birkaç adım sonra durdu- Sevin köpoğlusu; namın barajdan önce yayılacak memlekete... Yayılacak ki, Frengis-tana, Çin içine gidecek!

Musa Çavuş, göğsüne baltayla vurulmuş gibi, hırıltıyle irkildi:

— Aman Beyim! Amanı bilir misin!..

— İstesen de, istemesen de bu böyledir!... Çünkü bu bey gazetecidir ki, gazetecilerin padişahıdır!

— Aman efendim hangisi?

— Nah öndeki... Boynu boğazı dönmez herif...

— Aman Beyim... Gazeteci miydi o ? Nerenin gazetecisi ?

— İstanbul'un gazetecisi ki, kalemine hükûma-tm güç yetiremediği bir gazeteci!... Resmini çektirdi mi senin?

— Çektirdi Beyim... Çektirdi ki ne güzel!

— Gördün mü? Yaşadın! Düşmanların çatlasın köyde! Anan seni kadir gecesi doğurmuş... Evet, kadir gecesinde doğmak olur amma, bu kadar mı olur köpoğlusu!

— Aman Beyim! Aman, oh Beyim! Aman hey koca Tanrı...

— Namın köye vardı mı, neler olur bakalım! Muhtarınız adamsa köy çeşmesine senin adını koymalı... Cankurtaran Musa Çavuş Çeşmesi...

— Aman Beyim, aman inanayım mı? Nerde buluruz bizi yazan gazeteyi?

— Meraklanma! Aldırırım ben... İki, üç aldırırım da, köye salarsın birini...

Musa Çavuşun, bütün gövdesi titremeğe başlamıştı. Nerdeyse yere çökecekti. Hoplayıp, Şaban Beyin eline varmak istiyor, dizleri gövdesini taşımaktan çıktığı için kımıldanamıyordu.

Şaban Bey, kollarını kabartıp, gövdesini peş-revlenir gibi yalpalayarak geçip gidince,

Musa Çavuş yere çöküverdi. Dişleri, biribirine vuruyor, aralıksız «Aman, hey Allah! Amanı bilir misin koca Tanrı... Gazeteciymiş boynu boğazı et yağından dönmez herif! Nolacak şimdi pekiy, nolacak?» diye inliyordu.

Kendini bildi bileli, nam almak, ne pahasına olursa olsun, kazandığı namı dünyaya salmak için debelenmişti. Başına gelen küçük-büyük belâların hepsi, bu, nam almak, aldığı namı da, dünyaya salmak hırsı yüzündendi. «Nolacak şimdi? Nolacak kodoş? Buyur bakalım! Adın gazeteye geçmeyince, bugünün hükmünde, nam kaç para? Gazeteye geçmeyince haa.. Hay dümbük, anan öle!.. Gazeteciyi, görmesiyle bilmeyen, akılsız, dünyaya nam sala mıbilir? Yanısıra gezdirdiği resimciden de bilmeli değil miydin alçak, soruları vızır vızır sormasından bilmeli değil miydin? Gazeteci olmayınca neden sormakta bakalım, senin askerliğini,

başıbozukluğunu? Neden sormalı? Vay başıma! İstanbul'un gazete yazarının yanı sıra resim çekici gezdirdiğini hiç unutur mu adam, 'pit pit resim çekmeleri neyin nesi,'demez mi?.. 'O gazeteler, onca resmi nerden bulur şıp diyerekten bir olayın olduğu sıra Bey?' dedikti de, nedenini bildirmedi miydi Çankırı mahpusundaki İstanbul gazetecisi Selim Bey? Tüh yüzüne!.. Ya Peki, nolacak şimdi? Nolacak dedim, sefil! Buyur bakalım! Şimdi nolacak?»

Ellerine dayanarak biraz emekledi, beli kırılmış gibi, az kalsın yüzükoyun yere kapanacaktı. Kalktı, ellerini ileri uzatarak dengesini bulmaya çalıştı. Derisi çekilip yüzü büsbütün küçülmüş, gözlerine delirmişlerin oynaklığı gelmişti. Farkına varmadan üst üste

yutkunuyor, sıska göğsü, gezgin çingen-lerin yamalı körükleri gibi, hışırtıyle, kalkıp iniyordu.

Ayağına taş düşüp belli belirsiz aksayah beri nam almak, aldığı namı dünyaya salmak işinde umutsuzluğa kapılmıştı.

Sıtmaya tutulalıdan bu yana, çabalama gücünü de yitirdiğini anlıyor, yürümeği, hele yokuş çıkmayı, aylardır gözü kesmiyordu. Belli belirsiz aksayah beri yaşlıların arada bir duydukları kımıldamadan oturup dünyadan geçmeği özlemekte, bunun ölüme kendini bırakmak olduğunu bilmeden, ürküntü duymamaktaydı. Eskiden beri yaşamasının tek anlamı olan nam almak hırsını yitirirse, çabalamaktan vazgeçeceğine yüzde yüz emindi. Şunca adamın içinde nam almış, aldığı nama sahip olmuş kaç kişi var? İnsan oğlunun çoğu, mal gibi yaşamakta... Şu kahpe avradı dünyanın bir kapısından girip öbüründen çıkarak cavlağı çekmekte,..

Hastaneden aksak çıkınca, birkaç gün kendisini toplayamamış, aksak adamın, ne kadar yürekli olursa olsun, dünyayı saracak namı artık alamayacağını düşünerek, kendini öldürüp pisliği temizlemeği bile tasarlamıştı.

Bereket, kamyon şoförlerinden Mastor Ömer'e... Dalıp dalıp gittiğini, arada bir ofladıkça ağzından alev saldığını, arada bir, boş bulunup «Vay kahpe felek, ettin bize edeceğini?» diye dizlerini doğduğunu görünce, efkarlanmasının nedenini sormuş, sıkılayıp ağzından gizlisini almıştı.

Mastor Ömer, arada bir «İşe bak! Vay akılsız Musa... Vay avanak oğlum!» diye, kasıntıyla dinledi. Sonunda, iki diz üstüne geldi, söze girişti:

— Beni işit, sefil Musa! Bilmediğinden ve de aklın ermediğinden debelenmektesin ki, tatlı canını boşuna örselemektesin! Evet, senin nam dediğin, yavrum, bu dünyada, ayakla alınmaz, yürekle alınır, ve de, az biraz da bilekle alınır! Nereden mi bilmekteyim? Topal TevfikAğa meselesinden bilmekteyim!

— Kimdir bu Topal Tevfik Ağa... Namlı mıdır?

— Ne demek, «namlı mıdır» ? Ya Topal Tevfik Ağa da namlı değilse, kim namlı bu

dünyada? Topal Tevfik Ağanm namı yanında, ben Sultan Süleyman'ın namını kaça alırım!

— Ne üzerinde nam salmıştır bu Topal Tevfik Ağa?

— Vurmalar üstüne... Ve de kırmalar üstüne... Vurup göçertme, göçertip dağıtmalar üstüne...

— Öyle de biz neden duymadık? Nerenin eş-kiyasıydı bu Topal Tevfik Ağa?

— İstanbul'un külhanbeyi ki, bildiğin şehir kopuğu...

— Oldu mu ya şimdicik? Kaldırım kabadayısını, Çakırcalı ettin çıktın, akılsız Mastor!

Vay ki şoför aklı! Bizim dilediğimiz nam, şehir uşağı kovalamak namı mı? Hayır...

— Höst sefil Musa, Topal Tevfik Ağanın saldığı nam, salt gazetelere geçmiş namlardan değildir, resmen tarih kitaplarına girip baş sedire yerleşmiş namlardandır.

— Neden bakalım? Napmış?

— Hey yavrum! Koca bir Sadrazam Paşayı, takside giderken, çevirip hoplayıp yakasına sarılıp güzelce zımbaladığını, sen demek hiç duymadın!

— Bre Mastor, bir yalan söylemeli ki, üstü altını tutmalı... Topal herif, topalhğıyle bir Sadrazam Paşa taksisine nasıl yetişmiş ki, çekip zımbalamış... Taksi durmâktaysa diyeceğim yok!

— Durmakta olur mu? Vızır vızır seğirten bir taksi.. .Rahmetli Topal Tevfik Ağa, taksiyi koşaraktan mı tutuyor? Hayır, oyunla tutuyor î Çünkü taksi kısmına sağlam bacakla ulaşılamaz ki, aksak herif yakala-yabile!.. Bak, napmış rahmetli? Bir tabut uydurmuş... Birkaç avanak bulup yüklemiş.. İstanbul şehrinde akılsız mı ararsın!

İstanbullu bakmış ki bir yoksul ölüsü... Cemaatsız memaatsız geçip gitmekte... «Aman, sevaptır!» diyerekten koşulmuş İstanbullular! Paralı hammallar, İstanbul milletinin avanağına tabutu geçirince, savuşmuşlar... Mübarek tabut omuzlarda salınaraktan İstanbul'un taksi caddesine çıkmasıyle Sadrazam Paşanın taksisi yolunu kesmiş... Şoför yandan sıyrılıp geçmeliydi. Büyük adamların şoföründe ben feraset isterim ve de köpoğlu köpeklik isterim! Şoför milletinin avanağı azdır da, köpoğlu köpeği çoktur. Sadrazamın şoförü de, sıyrılıp geçeyim, demiş amma, Sadrazam Paşa bırakmamış! «Yol ver!» emrini basmış. Bunlar durmuşlar. Durmalarıyle, arslan Topal Tevfik Ağa, taksinin basamağına canavar gibi hopluyor, tabancayı uzatıp «Davranma sadrazam, vâden erişti» diye nağralanarak kurşunları göbeğine dolduruyor.

— Deme kötü Mastor! Bitirmiş mi fıkara sadrazamı, ilk hamlede...

— Bitirmiş mi ne demek! Bitirmiş ki, ötesine bile geçmiş! Salt sadrazam bitirse...

— Aman deme! Sakın geleni geçeni de mi taramış kurban olduğum?

—■ Geleni geçeni adam hesabına hiç alır mı Topal Tevfik Ağa! Herifin yanı sıra, yaverini ma verini, enürerini memirerini de bitirmiş ki, «Paşa kısmıdır, öte dünyada adamsız kalmasın» diyerek...

— Yaman ki, ne kadar... Yalanı malanı yok ya...

Katkısı, abartması? Dur herif! Ya gerisi? Yılan gibi sürünerekten tatlı canı da kurtarmalı ki, ben ona yiğit demeliyim!

— Kurtarmamışsa da Musa oğlum, kurtarmasına çok bişey kalmamış... İşi bitirince

basamaktan iniyor, rahatça yürüyor ki, sanırsın, düğün meydanında horona yönelmekte... Niyeti, köşede bekleyen taksiye yetişmek...

| ı —Nasıl taksi?

— Bunun planına göre arkadaşlar takside bekleyecek... Topal Ağa, Sadrazam Paşanın

hesabım görünce, atlayıp savuşacak!..

—Vay camna! Plancı bir topal desene!

— Plancı olmaya plancı... Ne fayda ki, arkadaşlar yüreksiz...

— Sakın takırtı başlayınca bunlar...

— Evet, bildiğin gibi, takırtı başlayınca bunların yüreği yarılıp «Durmak geçti, kaçan

kurtulur» diye gazlamazlar mı...

— Hey vah!

— Heyvah ki nasıl!.. Bakmış, taksi maksi yok, hızlanıp cami avlusuna atlamış,

girivermiş ayakyo-luna... Bu kez silâhı çevirmiş...

— Kendine...

— Kendine ya, ne sandın? —Noluyor bu böylece?..

— Kötüsü gelirse, bir kurşun da kendine sıkacak, yallah!

— -Aman Mastor, bu nasıl bir yiğitlik, dörtyüz dirhem bir yiğitlik! Aman inanayım mı?

— İster istemez inanacaksın Musa oğlum, nam almayla oyun mu oynamaktasın... Her

şey yazılı...

Aslına bakarsan, koca bir sadrazamdır. İt ölümüne gidip, leşi yerde kalacak değildir. Türkçesi, kurtuluşu pek yok diyeceğiz, biz bu işin!

— Evet, vursun değeri yok! Narnı aldı mı, almadı mı? Vay ki kahpe felek, yiğidin

alnına kara yazıyı yazan felek... Demek ki arkadaş, bu yiğitler yiğidi arslan Topal Ağa... O gün orada, caminin ay aky olunda...

— Dinle ki bir... Topal herif bakmış, kara yazı getirdi, babayiğidi soktu memişhaneye... Bok yoluna gitmekten kurtuluş yok... Basmış tetiğe... Horoz kalkmış, inmiş amma silâh patlamamış.

— Etme yahu! Neden peki? Kötü muymuş kullandığı silâh?

— Silâhta kötülük yok! Meğerse hesabı şaşırmış fıkara topal Ağa, aşk ile bütün

kurşunları saymış. Kendi payım da paşaya bağışlamış!

— Bağışlamakla... Çeksin ikinci şarjörü... Bassın! —-İkinci şarjör nerede? Tabanca brovning değil, bildiğimiz hareketli nagantm toplusu...

— Vah işte, buna yandım! Nolacak pekiy? Nolmuş ?

— Nolur! Yakalamışlar. Çünkü bir kocakarı, bunun, aksayaraktan memişhaneye girdiğini görmüş de şuraya buraya seğirten zaptiyelere söyleyivermiş! Beni işit Musa Çavuş, bu dünyada, ben onu bunu bilmem, erkek milleti rahatça bir iş göreyim derse, sokakta rastladığı kocakarıyı temizleyecek her bir ödevden önce... Hiç birini sağ koymayacak ki, cadı

takımı, bilir bilmez bir halt işlemesin ve de yiğit kısmımn tekerine odun sokmasm!

— Uzatma kötü Mastor, canlı yakalanmış ya,

Topal Tevfik Ağa sonunda, sen ona bak!

— Ayıbettin! Casuslayan olunca kurtuluş var mı?

— Evet, orası da az biraz öyledir. Canlı tutulmasa ne kadar iyiydi. Sonrası?

— Sonrası oğlum, bu Topal Tevfik Ağamn a-sılma sırasında gösterdiği oyunlar var ki... İpi çeken çingeneye ne dese beğenirsin? «Bu gidiş, dosdoğru cehennem gidişidir karaoğlan, eğer babana mektup vereyim dersen, elini çabuk tut» demesin mi?

— Vay ki vay! Yahu nasıl kıymış zamanın padişahı böyle bir arslana!

— Keyfine bıraksalar, kıyar mı? O zamanın ipi ittihatçı gâvurların elinde...

— Vah yandım!

— Yanmanın hiç bir faydası yok! Sen, sana gel ve de topal milletinin, sırasında

sağlam milletten tetik olduğunu bil!

Musa Çavuş bunları aklından geçirirken müteahhit Şaban Beyin evine bakıyordu. İşçiler avlu parmaklığına adım adım yanaşmışlar, koyun sürüsü gibi birbirine sokulup kümelenmişlerdi. «Bakarlar mal gibi... 'adam olup, adam sırasına girelim' demezler. Bu dünyamn adanunı koca Tanrı iki çeşit yaratmış. Biri oyun komaz çıkarır, gerisi ağzını açıp bakar, ayran avanağı gibi, anlamaz!» Bir zaman daldı. Aklı, başka bir noktaya takılmıştı. «Neden bilemedik biz, gazetecinin gazeteci olduğunu? Şundan ki, herif, eline ayağma, diline gözüne çevik değil, kemikleri cıvık... Oysa gazeteci kısmı pire gibi zıplayan olmalı ve de et, yağ bağlamamalı ki, görülmesiyle

bilinsin! Tüh rezil!-Ağzım kederle bükmüş, nedense gözlerinden ürpertici bir kıyıcılık geçmişti-:

Herif, pisboğazlıktan domuz gibi yağ bağlamış diyelim, ya senin aklını şeytan mı yelledi ki, doğumunu, künyeni soran herife koşuldun! 'Kimlerdensin, necisin?' demedin alçak!» Çaresizlikle elini yanağından geçirdi. «Resmimizi aldılar. Resmimiz sakallı çıkmıştır, öyle ya... Sakallı ki Uzun Hoca haltetsin! Sakallı herifin resmi cavlak çıkar mı ki, sen bunu sormaktasın sefil! Ne yazacak gazete şimdicik ? Tokat'lı Musa Çavuş... Sakallı ve de topal Musa Çavuş! Tüh yüzüne! Koca Tanrı belânı vere dümbük!»

Hemen davrandı, ambara iki büklüm girdi. Baraka penceresiz olduğundan içerisi hem loş, hem serindi. Dişleri birbirine vurarak duvara asılı torbayı indirdi. Çırpınır gibi bir şeyler aradı. Bir ufacık kurşun kalem buldu. Bu kadarcık bir işi yaparken bile yorulmuş, hırıl hırıl solumağa başlamıştı. Sanki uyuyan birisini öldürmeğe karar vermiş gibi, çevresine deli deli bakıyordu. «Kâğıt... Kâğıt dedim rezil!..Kâğıt bulamadın mı... Naparım ben... Haa, ben naparım adamı?» Sesinden ürkerek elini ağzma insafsızca vurdu.

Yatağın üzerinde duran Köylü cıgarası paketi gözüne ilişti: «Hıhhh» diyerek ileri geri sallandı. Cıga-raları küfrederek yere saçtı. Paketi dikkatle yırttı. Kâğıdı dizine koyarak el ayasıyle bir zaman ütü-ledi.

Kalem ağzında, göğsü körük gibi kalkıp iniyor, dişleri takır takır biribirine vuruyordu. Yazmağa başladı. Boynunu hafifçe bükmüş olduğu halde, biraz önceki yorgunluk sanki geçip gitmiş, yanakları belli belirsiz pembeleşmişti. Birine muziplik yapmağa hazırlanıyor gibiydi. Büyücek harflerle özenerek yazıyor, yazacağını düşünürken küçük kurşun kalemi, dişlerinin arasından dışarıya çıkardığı diline sürüyordu. Yazıyı bitirince derin bir solukla ciğerlerini boşalttı. Kâğıdı kapıdaki ışığa tutarak bir zaman baktı. «Olmaz oğlum! Resim olmayınca hiç olmaz!» diye söylendi.

Boynuna çapraz asıp, gece gündüz koltuğunun altında taşıdığı sahtiyandan yapılmış enam kesesini çıkardı. Kitabın kapağına yapıştırılmış kâğıdı tırnağının ucuyla söktü, oraya saklanmış fotoğrafı görmekten korkuyor gibi, hemen yazdığı kâğıda sardı.

Bir zaman ne aradığını bilmeden çevresine dalgın baktı. Düşündü. «Zarf ister! Zarfsız olmaz!» Zarfı nerede bulacağını hatırlayınca, keyifle sırıttı. Tahta bavulu açtı. Biriktirdiği paralar aylık zarflarının birinde duruyordu. İçindeki bankınotları değersiz kâğıt parçalarıymış gibi pantalon cebine sokuşturup yazdığı tezkereyle fotoğrafı zarfa koydu. Koşar gibi dışarı çıktı. Birkaç adım gidince, duraladı. Güneşten gözleri kamaşmıştı. Elini yüzüne kapatıp, başı dönmüş gibi sallanarak, bir zaman durup dengesini bulmağa çalıştı. Karşıda, Şaban Beyin avlu parmaklıklarında işçiler hep öyle kümelenmiş oturuyorlardı. «Hele şunlara hele... Hele namussuzlara... » diyerek dudaklarını üst üste yaladı. «Aman şunu Şaban Beye ulaştırmanın kolayı!» Az kalsın «Heyyy!» diye bağırarak el işmarıyla birini çağıracaktı. Kendisini tuttu.

Karşıya geçmeyi gözü kesmiyordu. Bir zaman dolanarak bu yana bakmayan işçilerin analarına avratlarına söğdü. Dakikalar geçtikçe telâşı artıyor, karnı ağrıyormuş gibi burulup kıvranıyordu.

Seslenmeden dönelemenin faydasızlığmı kestirince, yumruğunu havaya kaldırıp indirerek Şaban Beyin avlusuna daldı, işçilere askeriye usulünce «gel» işmarı vermeye başladı. Kısa zamanda yorulup dizleri kesilmiş, ter içinde kalmıştı. Neredeyse tıkanacaktı. Soluk soluğa durup titreyen kolunu son bir umutla piston gibi işletirken hışıl hışıl söyleniyordu: «Gidi namussuzlar!.. Ulan, koca Tanrı işini bilmez mi? Sizi neden işçi bırakmış! Eşşoğlu eşşek olduğunuzdan bırakmış!.. Tüh yüzünüze... Tüh ki ne kadar...»

*

Yere çökeceği sıra, kümeden biri kolunu sallayarak işmarına karşılık verdi.

Musa Çavuş bir yandan kolunu kaldırıp indiriyor, bir yandan «Koşsana rezil! Hele şunaaaa... Seğirtir mi hiç! Tüh yüzüne kansız!» diye homurdanıyordu.

Adını bilmediği genç bir işçiydi. Şaban Beye, Başmühendise ispiyonluk eden Musa Çavuşu ötekiler gibi sevmiyordu amma, kızdırmak da istemiyordu.

— Buyur çavuş ağa... Emrin!

— Emrimiz... Nerdensin? Adın ne?

— Adımız Ahmet... Ankara'nın köylüğünde-niz... Buyur!

— Buyurması... Napmakta Şaban Beyimiz?

— Yiyip içmekteler dolanaraktan... Neden sofra başına oturmazlar ki... Bizde, günah sayılır dolanaraktan ekmek yemesi... -İçini çekti-: Parayı alamadık.. Alaydık da kasabayı tutaydık gün batmadan...

— Hele rezil! Baraj töreni bitmeyince... Savuşmak nasıl bir oyun!

— Orası öyle... Tören öğleden sonraya kalmış! Aklım yattı, biz bugün kasabayı tutamayız, ne mümkün ! Buyur çavuş!

— Beri bak! Dediğimi tutmadın mı, yandın bil ve de işini berbat ettin bil! -Zarfı gösterdi-: Bunu Şaban Beye vereceksin! Höst! İt gibi kapmak neyin nesi? «Vereceksin» dedikse, açıktan verecek değilsin! Kuytuda verilecek, başkası gördü mü, bitti!

— Hemen mi vermeli, vakit geçirmeden?

— Yok! Ekmeklerini yesinler... Baktın, baraja çıkacaklar, yanaş kargaşalıkta... Veriver

eline... «Musa Çavuştan» dersin! Baktın, dengine gelmedi, barajda ver... Olmadı, baraj töreninden sonra ver, amma, konuklar gitmeden vermeli... Konuklar gitti mi hiç değeri yok!..

— Öyle ya, konuklar gidince, ne değeri olur!...

— Tamam! Ulan aferin Ankaralı... Dediğimi bir yanhşsız yaptın mı, tekliği cebinde bil!

— Teklik de neymiş çavuş ağa, hizmet Allah için...

— Höst!.. Teklik cebinde... Hizmetin niçin olduğunu sen mi bilirsin, ben mi bilirim?

— Olur. Can baş üstüne!

— Dur oğlum! -Diline sürerek zarfı kapattı-: Nab, sok kuşağına... Unutur munutursun... Seni elimden Şaban Bey alamaz!

— Meraklanma! Unutulur mu, tövbe!

— • Gerisini kendin düşün! Gayet önemli bir kâğıttır ve de gayetle korkulu bir kâğıttır.

Bunu eline ulaştırdığında, Şaban Beyin vereceği bahşişe geldi mi, taşıyacağın şüpheli...

— Deme çavuş ağa, hay ömrüne bereket!

— Aklma yazdın mı güzelce? Şaşırır maşırır-sm... Keyfine... Bahşişler meşe sopasına döner ki, geberdin bil!

Oğlan kendisine belli ki, çok güveniyordu. Zarfı alıp kuşağına soktu, karşılık vermeden yürüdü.

Musa Çavuş, Şaban Beyin avlu parmaklığına kadar, oğlanı dalgın dalgın gözledi. Soma birden davrandı. Serdiği çamaşırlarına koştu. Kuruyup kurumadığına aldırmadan hepsini hışımla topladı. Bavuldan aldığı bir torbaya hışımla sokuşturdu. Kasketini düzeltti. Bir yere atılacakmış gibi, iki büklüm, çevresine baktı. «Yatak kalsın! Yatak sırası mı rezil! Camm taşıyacağın şüpheli!» Tam dışarı çıkarken döndü, yastığının altından iki yüzlü Çerkez kamasını aldı. Ceketini yırtar gibi çıkarıp koltuk altına astı, kulübeyi hızla dolaşıp fundalığa daldı, kayboldu.

III

İşçi oğlan bahşişleri hemen cebine indirmek için, Musa Çavuşun kâğıdını, Şaban Beye hiç beklemeden vermeği tasarlayarak eve yaklaşmıştı amma, balkondaki şehirliler kalabalığım görünce, ürkmüştü. Bir an, durumu yaşlı hemşerilerinden birine açmağı geçirdi aklından, «Aman haaa... Bahşişi kaptırırsın, geri dur!» diye kendini azarladı.

— Noldu lan? Neymiş derdi marazlı Musa'nın?

— Marazlı Musa mı ? Heeeeç!

— Nasıl heçmiş ki, bunca lâf etti sana, elini kolunu sallayaraktan...

— • Önemi yok!..

— Kuşağına soktuğunun da mı önemi yok? Nedir dedim? Bulaşık bir işe girersin!

Musa Çavuşun ipinde oynanmaz!

— Yok bişey şartolsun emmi?

— Gözlerimize mi inanalım, sana mı? Babandan tenbihli olmasak canın cehenneme... Keyfin bilir! «Aman» dersen, ben sana sorarım!.. >

— Şartolsun ağa... Yok bişey!.. İki sulfato istedim, veriverdi sevabına Musa Çavuş!

— Sulfatoymtış da neden gizlenmekte hukû-mat işi gibi?.. Hele rezil! Dün cin

olmadan bugün adam çarpacak!..

Bu sıra, isterik bir kadın kahkahasıyle işçi kümesi dalgalanıp görmek için doğrulduğunda, konuşanlar da balkona döndüler. Oğlan, aklı sıra vartayı atlatmış oldu.

Danseden karılardan biri gülmüştü her ne yüz-dense... Salt gülse ne güzel! Herifinin kulağına gizliden lâflar etmekte ki, can almacasına... Nah fı-kara herif, kızardı ki, al bayrağa kesti suratı... Ya dizlerinin kavak dalı gibi titremesini napalım? Yaman arkadaş! Şimdi aklım yattı, şehir avratlarına güç yetmez ebedî... Anladın mı ağa, neden şehir yerin adamı sıntaraktan dolaşır olmuş ? Karı milletine güç yetiremeyip alta düştüğünden... Yetiremez, evet, şehir yerinin avradına sopa çekemezsin, çünkü Kemal Paşa yasağıdır. Erkek kısmisi, cam çektikçe karıyı sopalayamazsa, alta düşer, ister istemez!.. Sopa olmamış, avradı nasıl alacaksın terbiyene?..

Bunun da zagonu bu... Geçen yıl, bizim köye bir ramazan hocası geldiydi, kitapta yerini gösterdi. Fı-kara Âdem Babamızın cennetten sürülüp çıkarılması avrat şerrindenmiş ve de avrada sopa çalmadığı yüzürtdenmiş... Bizde bir İpsiz Recep vardır. İç-kici, kumarcı, az biraz da şunun bunun malını uğralayan can yakıcı... «Sonrası hoca?» dediydi, «ya sonrası... Cennetten dünyaya sürülünce Âdem Babamız öcünü aramamış mı bakalım?» Hoca kitabı çevirdi bizaman, araştırdı, sonunda parmağım bastı: «Nah, yeri bura... Sonrasının zagonu bildiğimiz köy yerinin sopa zagonudur ağa... Âdem peygamberimizin köylü milletine pir olması da, bu avrat sopalamak meselesindendir» dediydi. Avrat sopalamak evet, kitabın buyruğudur ama, kurban olduğum Gazi Paşamıza, hadi gel de, bunu anlatabil bakalım!»

*

Yemek içmek, ikindiye kadar sürmüş, gün, doruktan devrileli iki saati geçmişti.

Şaban Beyle gözlüklü Vali Paşa önde, ötekiler arkada baraja doğru yürüdüler.

Delikanlı bu zamana kadar Musa Çavuşun kâğıdım bir unutup bir hatırlayarak debelenmiş, birkaç kez kapıya sokulmak istemişse de, imansız Arnavut bekçiye yanaşmayı göze alamamıştı.

Millet baraja yürüyünce, «Heyvah» diye elini dizlerine vurdu. Sanki iş işten geçmiş, cebinde saydığı şu kadar kaymalık bahşiş uçup gitmişti. Yürek yanıklı-ğıyla seğirtti, şehirlinin yanı sıra ileri geçip Şaban Beye yetişmek için koşarken, biri yakasına yapıştı:

— Nedir ulan? Kudurdun mu?

— Aman ağa... -Kesene çavuşlarından biriydi. İstemeden söyleyiverdi-: Kâğıt verilecek Şaban Beye...

— Ne kâğıdı?

— Gayet lâzımlı bir kâğıt... Önemli ki, ne kadar...

— Nerenin kâğıdıymış? Kim gönderdi?

— Musa Çavuş!

— Hangi Musa Çavuş? Şu namussuz topal mı? Musa rezili, Şaban Beyle kâğıt

yazaraktan mı görüşür oldu? Geri dur! Geri dur, dedim! Sırası mı?

— Konuklar gitmeden eline ulaşmalıymış... Sıkı tenbihledi.

— Höst! Çiğnerim haa... Defol!

Barajın üstünde, Şaban Bey, söylev çekmekten vazgeçip önü sıra yürüttüğü kara urbah gözlüklü başıbozuk paşasına makası verdi: Vali Paşa, kırmızı «gelin uçkurunu» besmeleyle kesti. Baraja su yürüdü. Vanalar inildiyor, temelden ak köpükler kaynıyordu.

Direklerin başına konulmuş ampullerin ince telleri önce kızardı, sonra bildiğimiz gaz lâmbası gibi ışığa döndü.

Çavuşların ışmarıyle işçilerin kimi el çırpıyor, kimi «Allah Allah» çekiyor, kimi, Nurol Şaban Beyimiz!» diye bağırıyordu.

Konuklar, başıbozuk paşasının ardı sıra, barajın şurasını burasını dolaştı.

Bu kargaşalıkta, delikanlı, müteahhit Şaban Beyi apansız iki adım önünde görmesiyle, nasıl olduğunu kendisi de bilemeden, davranıp atıldı. Zarfı uzattı:

— Buyur Beyim!

— Nedir o ?

— Musa Çavuş saldı sana... «Gayet lâzımlı bir kâğıt» dedi.

— Lâzımlı mı? Nolabilir? -Şaban Bey zarfı aldı. Çevresine umursamadan baktı-: Nerde

kendisi ?

— Ambarda...

Şaban Bey önce zarfı cebine koyacaktı, sonra gecikmesi gerekmez bir haber olabileceğini

düşünerek açtı, kâğıdı gönülsüz okudu.

«Şaban Beyim,

Gazeteler, bizi Musa Çavuş yazmasınlar. Biz Musa Çavuş değiliz. Aslında Çorumluyuz! Çorum'un Devepınar köyünden Ali oğlu, 1924 doğumlu Veli Geyik'iz. Aman ayaklarını öpeyim, gazeteye bizi, Veli Geyik yazsınlar. Burada çektikleri resmimizi basmasınlar, bu saldığım resmi bassınlar! Ayaklarını öpeyim Şaban Beyim! Bizi asıl adımızla gazeteye ver.»

Şaban Bey resme göz atınca, büsbütün şaşırmıştı. Resimde, tüysüz bir delikanlı vardı. Daha garibi, boynuna kaim baklalı zincir takılmış, zincirin bir ucu sol ayağına perçinlenmiş... Elleri kelepçeli... Oğlan bu donatımıyle bir iskemleye kurulup kasılmış ki, ordular bozmuş başkomutan şişinmesi de öyle değil!.. Şaban Bey, önce bundan hiç bir şey anlayamamış, kendisini zorladığı halde, Musa Çavuşun ne istediğini çıkaramamıştı. Resme bir daha baktı. Hayır! Ambar bekçisi topal Musa Çavuşla bu oğlanın uzaktan yakından hiç bir ilintisi olamazdı. Mektubu vereni aradı. Delikanlı, bahşiş umuduyla savuşmamıştı. Elleri göbeğinde duruyor, aç köpek gözleriyle yüzüne bakıyordu.

— -Bana bu zarfı veren sen misin?

— Biziz ya...

— «Çavuş yolladı» dedindi, öyle ya!

— Musa Çavuş!

— Ne dedi, iyi düşün!

— -«Çok lâzımlı kâğıttır» dedi, «Şaban Beyimizin eline ulaştırmak» dedi Beyim...

— Başka?..

— -Başkası Beyim, dedi ki... «Kâğıdı yetiştir, bahşişi al» dedi.

— Allah Allah! Aklım dağıldı. Hadi koş! Musa Çavuşu al, gel!

— Hay hay!

Oğlan getirdiği kâğıdın önemine ancak şimdi iman etmiş, yüklü bahşişi cebinde saymanın sevinciyle ceketinin önünü toparlayarak tazı seyirtmesi tutturmuştu. Rastladıklarını yandan sıyırıp yokuşa sardığı zaman, «Vurdun köpek, alacalı turnayı vurdun ki, tam gözünden vurdun!» diye hızlandıkça hızlanıyor, solukları sevinçten ağzına sığmıyordu. Ambarın kapısı yarı açıktı. İkindi esintisiyle hafiften sallanıyordu amma, topal herif görünmüyordu. Seslendi, karşılık alamadı. Etrafını gözden geçirdi. Hayır, yok Allah yok... İçeriye girmek yasaktı. Biraz debelendi, yasak gözetecek sıra olmadığına karar verip

içeriye baktı. Göremedi. Bir iki daha seslenip döndü, birkaç kişiye sordu. Gören

olmamıştı.

Şaban Beyin evine, ayaklarını sürüyerek yaklaştı.

Kötü Arnavut, kurtçu it gibi hırıldayarak kapıya dikilmişti.

— Şaban Bey burada mı, ağa?.. Şaban Bey pencereden seslendi:

— Nerde Musa Çavuş?

— Musa Çavuş yok Beyim! Ambar açık... Baktım, göremedim! Seslendim yok...

— Yok mu ?

Zarfı, cebinden çıkarıp resme baktı:

— Allah Allah!..

— Arayalım mı Beyim... Bulalım mı?

— Bırak!..

«—Bırak, ne demek? Hani bizim bahşiş?» diyecekti az kalsın, toparlandı, eli ağzında kalakaldı.

Kordelâ kesildikten sonra, Şaban Beyin gerilen sinirleri birden boşanmış, omuzlarına derin sızılar halinde yorgunluk çökmüştü. Artık, herkesin hattâ, «Sayın vekilinin bile» def olup gitmesini istiyordu. Adana barlarının körpe yavruları gözünde tütmeğe başlamıştı.

Birkaçını soyup kıran kırana güreş tutmadıkça, belli ki, aklı başına gelmeyecekti.

Balkondan salona girdi. Ne aradığını unutmuştu. Elindeki kâğıdı evirip çeviriyor, resme şaşkın bakıyordu.

Şişman gazeteci yaklaştı.

— Birkaç kelime söyler misiniz Şaban Bey... Ödevini başarıyle yerine getirmiş olmanın sevinci üstüne...

— Bırakın şimdi sevinci... Bakın, Musa Çavuş yollamış bunları... Rica ediyor!

Gazeteci, önce mektubu okudu. Viskiyi biraz fazla kaçırmıştı. Hiç bir şey anlayamadı. Fakat resmi görünce, irkilerek toparlanmağa çalıştı:

— Allah Allah! Nedir bu ? Kimin resmi ? Nolmuş ? Öteki gazeteciler de toplanmışlardı. Kâğıtla

mektup elden ele dolaşıp yeniden şişman gazeteciye geldiği zaman, candarma yüzbaşısı telâşla sordu:

— Bir dakika... Verir misiniz lütfen! Nereden buldunuz bu resmi?

— Tanıyor musunuz Yüzbaşım?

— Galiba... Durun bulacağım... Bir hayvan adıdır. Karaca... Hayır!

— Geyik!

— -Tamam! Veli Geyik... Nereden buldunuz?

Şişman gazeteci kâğıdı uzattı. Yüzbaşı oku-masıyle tabancasını tutup kapıya doğru koştu. Gazeteciler de, arkasına takıldılar.

Kulübeye soluk soluğa yetiştikleri zaman, kapı hep öyle aralık duruyordu. Yüzbaşı tabancasını çekip kanada siperlenerek seslendi:

— Musa Çavuş! -Biraz bekledi-: Seni Vekil Beyefendi istiyor Musa Çavuş! Ankara'ya

götürecek... -Gene karşılık gelmeyince içeri atladı-: Kıpırdama Çavuş, yakarım!..

Kulübe bomboştu. Yüzbaşı, telefona doğru hızlı hızlı yürürken meseleyi gazetecilere kısaca anlattı:

— Kaçak bir hükümlünün resmidir bu... Çorum ceza evinden kaçmış... Dört beş yıl oluyor. Her yıl hatırlatır Vekâlet... Elde yalmz bu fotoğraf var! Zencirleri, kelepçeleri görünce, bildim. Mahpusanede etmediğim komamış bu rezil! Boynuna zincir, bileklerine kelepçe taktırıp çıkarmış bu resmi, şan olsun diye... Yiğitlik taslıyor, aklı-sıra... Köyüne yollamış. Kaçtıktan sonra savcılık çoğaltıp dağıttı. Unutulur maskaralık değil de ondan hatırladım, görür görmez!

Yüzbaşı telefonla merkezi buldu. Veli Geyik öteki adiyle Musa Çavuşun şimdiki halini anlattı. Yolların tutulmasını, köy muhtarlarına haber verilmesini, herkesin aramağa çıkmasını, yakalanınca çok sıkı güvenlik içinde kasabaya getirilmesini emretti.

Akşama doğru barajın iki saat uzağında Veli Geyik'i baygın buldular. Sıtma bastırdığından daha uzağa gidememiş, toprak yolun kıyısındaki çalıların dibine düşüp kendinden geçmişti. Köse bekçiyle beraber aramağa çıkanlar, önce tabam delik pabuçları gördüler. Ürküntüyle gerileyip bir zaman ne yapacaklarını fısıldaştılar.

Bekçi, elindeki dokuzlu tüfeğin bir işe yaramadığım bildiği halde, yaşlılar kurulu üyesinin zor-lamasıyle biraz sokulup ürkek ürkek seslendi:

— Kıpırdama Çavuş! Çevrildin!

Pabuçlar kımıldamayınca, omuzu üstünden baktı. Yaşlılar kurulunun ikinci üyesi, imansızdı. Siperden «haydi» anlamına el salladı:

— Vay köse bekçi! Ölmüşün üstüne varamamak nasıl bir yiğitlik... Efelik gösterilecek sıra değil mi?

Fıkara köse bekçi, utanç belâsı, canını dişine takıp iki adım attı, ince kavak dalı gibi sallanıyordu. Sonunda «bu ikinci üyenin diline düşmekten ölmek iyi!» diyerek, iki sıçramada çalıyı dolandı:

— Kıpraşma! Kıpraşma, hey Musa Çavuş!

Böyle diyerek tüfeği Musa Çavuşun göğsüne doğrultmuştu.

Musa Çavuş, daha doğrusu, Veli Geyik kıp-raşacak değil, soluklanacak gücü yitirmişti. Gözlerini yarı açtı, tepesine dikilenleri gördü mü, tüfeğin tüfek olduğunu seçti mi, bilinmez, gözlerini yumdu gerisin geri... İnledi.

Üstüne çöktüler. Gövdesi, Allah beterinden saklasın, çıralı çam kütüğü gibi yanıyordu. Kaldırmağa zorladılar, sürümek istediler, mümkün olmadığım anlayınca, dallardan bir sal yapıp üstüne uzattılar, bir katır bulup koştular.

Musa Çavuş, öteki adiyle Veli Geyik, Çınarlı köyüne böyle, yerde sürünerek girdi.

Hayvana bindirilip nahiyeye adam koşturuldu. Yüzbaşı, makine başındaydı. Muhtar, telefonun manyeto kulağını büküp, Yunani bozmuş gibi, sevinçle müjdeyi verdi:

— Düşmanının ömrü bu kadar olsun yüzbaşım! Kaçağını yakaladık!

— Sıkı tutun! Geliyorum!

— Buyur. Meraklanma! Kıpraşacak dermanı yoktur.

— Höst rezil! Bunca zamanın kaçağı... Ellerini ardından bağlayın! Ayaklarını da

bağlayın! Allah yarattı demeyin! Domuz topu yapın kâra-tayı... Fazladan muhtar odasının direğine saracaksınız! Başına çifte nöbetçi dikilecek! Kaçırdınız mı, yakarım köyü, hiç bakmam! Herif resmen idam hükümlüsüdür. Yerine seni asarım, muhtar, seni koca meşeye asarım! Köse bekçiye söyle! Muhtarın asıldığı yerde, kurtulurum bellemesin! Yüzbaşının keyfe geldiği belliydi. Köse bekçi elinin tersiyle burnunu sert sert silerek sırıttı. İkinci üyenin dediği doğruysa, şu kadar yüz lira bahşiş verilecekmiş bu Musa Çavuşun kellesini getirene...

Musa Çavuş, öteki adiyle Veli Geyik, merkez karakolunda, yüzbaşıyı hiç yormadan kimliğini, başından geçenleri olduğu gibi anlattı. Evet, vilâyet Çorum... Köy Devepınar!.. Evet, doğum 1340... Gazi Paşa hesabiyle 1924... Evet, suç adam öldürmek... Ceza 24 yıl... Evet, asılmaktan inmiş, yaşı küçük olduğundan...

— Sakalı kaçaklıkta mı bıraktın?

— Kaçaklıkta...

-Neden vurdun herifi?

— Kız yüzünden... Aslında vurduğumuz yabancı değil, kaçırdığımız kızın emmisi...

— Neden kaçırdın? Vermediler mi?

— Vermediler!

— Neden? Zengin yerin kızı mı? Sende varlık nasıl?

— Varlık işi değil! Kız nişanlıydı. Nişanlısı da bizim oraların zorlu kopuklarından... Biz. nam uğruna sürümeğe kalktık kızı, oğlanın yanından... Yüreksizmiş köpek, karıyı bırakıp savuştu.

— Eee?

— Herif savuştu ya, marazlı emmisine olgö-rüp güç yetiremedik beyim... Bizi, bir

sopada yere yıktı. Az kaldı ki kemiklerimizi kıra... Baktık, canımızı aldı alacak, ezrail

peygamber gibi... Alttan yukarı dokunuvermişiz lüverin tetiğine... Kurşunları karnına doldurmuşuz mülevvesin!..

— Hadi bir iştir olmuş, diyelim... Neden kaçtın mahpustan? Hükümetten kurtuluş var mı? Cezanın yatmışsın altıda birini... Giderdin, çalışma cezaevine, bir günün iki gün sayılırdı. Dört beş yıldır kaçaklık edeceğine, yarılardın cezayı... Bak, okuma-yazma da bilirmişsin...

— Mahpusda ezdiler bizi beyim... geberteyaz-'ılar.

— Uslu dursan ezerler mi?

— Orası öyle... Gereken işe de karıştık, ge-ekmeyene de... «Yiğitsin»

yellemesine seyirttik. Kara müdür bizi kötü belledi. Pire zıplasa, «Getirin Veli Geyik rezilini» diyerek bize sopalar çekti ki, dağlar götürmez! «Şu işi sen mi yaptın?» iye sordular öyle ya, nolur, filanca diyerekten, doğusunu söyle de, kurtar tatlı canı kötekten... Yok, ayır!

— Neden oğlum sen yapmadıysan...

— Yiğitlikte yüzbaşım, filanca yaptı demek oktur.

— Buna yiğitlik demezler, düpedüz «eşeklik» erler.

— Doğrusun yüzbaşım, büyük sözü dinlemedik, ıviahpusta bir Mustafa Yıldız Ağa vardı. «Sen, nam

ğruna çabalamaktasın ya, kötü Geyik, vakti geçti peydir» derdi, «Bu cenabet namı almak kolaydır taşımak gayetle zordur koçum, gel vaz geçe-ım de, cezamızı bitirmeğe bakalım ağız tadıyle» erdi ya, dinleyen kim? Bir de mesel söylerdi, ok yaşasın Yıldız Ağa!.. Vaktin birinde, bizim gi-i akılsızın biri, «Nam alayım» diyerek zemzem -ınarını pislemiş...

— Bak, sana baba öğüdü de vermişler. Tutmamışsın. Bundan sonra uslu dur! Ben

kâğıtlarını yoluyle yazacağım. Çalışma cezaevine gidersin. Hükümet işi belli olmaz. Bir af çıkar! Görmemişe dönersin.

— Sağol!

— Bir şartım var. Buradayken bir edepsizliğini duyarsam, tepelerim! Sakın, beni

cezaevi müdürlerine benzetme!

— Burası gurbet yeri yüzbaşım! Burada bizi kim bilecek!... Gurbet yerinde garip yiğitin boynu büküktür.

— Tamam! Bunalırsan bana haber yolla!.. Elimden gelen bir işse yaparım!

— Sağol yüzbaşım! Senden dileğim... Bizi yazacak gazeteyi belki ele geçiremeyiz!

— Evet!

— -Aman o gazeteyi bana bulmanın kolayı yüzbaşım! Aman ayaklarını öpeyim, bulmanın kolayı... Her kaç kuruşsa... Beş yerine on verelim. Onbeş bile verelim

— Kolay! Yarın öbür gün gelir.

— Aman gelsin! Veli Geyik, öteki adiyle Musa Çavuş yazacak...-Ceplerine saldırdı, nerdeyse ceketini paralayacaktı-: Her kaç kuruşsa yüzbaşım! Aman parasına bakmayalım!.. Paranın değeri hiç yok...

— Parası kolay...

—Olmaaaz... Aman olmaz, ayaklarını öpeyim... parasını almadın mı, şuraya gider unutursun! Biz burda garip yiğitiz! hukûmat adamına söz geçiremeyiz! Aman yüzbaşım !

— Kolay dedim ya!..

— Unutursan... Unuttun mu, yandık bil...

— Unutmam eşek... Bende o gazeteyi okuyorum! Eve bırakıyorlar.

*

Veli Geyik, ertesi sabahı güç etti. Öğleye kadar yüzbaşıya iki kere haber göndermek istedi. Gardiyanlar «ha, ma» dediler, «gittik, yerinde yok», «kaymakamın yanında» dediler.

Akşama doğru, adı bağırılınca Veli Geyik seğirtti.

Yüzbaşı, sağolsun, sözünde durmuş, gazeteyi bir jandarmayla yollamıştı, b
— Sağolsun! Ellerini öperim! Kaç para? Dur, eğlen hemşeri... Dur...

— Para demedi yüzbaşım!

— Olmaz! Hiç olmaz!

Jandarma aldırmadan yürüyünce Veli Geyik gazeteyi göğsüne bastırarak koğuşa döndü. Bir kenara oturup açtı. Hey Allah, resmi yoktu baş yaprakta... Ne kendisinin zincirli resmi, ne de Musa Çavuşun sakallı resmi.. Çaresizlikle kapıya baktı. «Yanlış gazete saldı bize yüzbaşım, gördün mü? Hey vah! Nolacak peki şimdicik?» Barajın fotoğrafını görünce, irkildi. «İşte bizim baraj!.. Nah Şaban Beyin kendisi.. Nah şişman herif... Bizi yazmadılar mı? Hay anan öle veli Geyik! Tühh.. » Yazılan okumağa başladı.

Barajdan yazıyordu. Barajı anlatmakta ki... Baştan ayağa... Barajın girdisini, çıktısını... Şaban Beyini... Başmühendisini adlı adiyle...«Gerisi altıncı sayfada... «Gerisi altıncı sayfadaysa... Bizim resmi oraya bastılar!»

Gazeteyi yırtar gibi açtı. Hayır, burada da resmi yoktu. Yazının gerisini zorla buldu, heceleyerek okudu. Sonunda iri kara yazılarla bir başlık «Ucuz atlatılan bir kaza»... «Barajın açılma töreni sırasında ucuz atlatılan bir kaza olmuş. Müteahhit Şaban Beyin yedi yaşındaki biricik oğlu Türker Yurdakuler, nasılsa baraj gölüne düşmüş, orada bekçilik eden Zaralı Musa Çavuş adında yaşlı bir vatandaş tarafından kurtarılmıştır. Böyle sevinçli bir günde küçük bir vatan yavrusunu kesin bir ölümden kurtaran fedakâr bekçi, sayın Bayındırlık Bakanımız tarafından takdir edilmiş, önemli bir bahşişle mükâfatlandırılmıştır.»

Hepsi bu kadar... Ne resim, ne Veli Geyik... Zaralı Musa Çavuş...

Veli Geyik gazeteyi yavaşça indirdi. Gözleri kararmıştı. Şakakları uğulduyor, ciğerleri sıkışıyordu. «Yürü kahpe dünya... Tüh yüzüne!» diye elini iki kere yavaşça dizine vurdu. «Batı bize ne der? Batıdan ayıp olur» düşüncesini ölçü tutmuştu. Yirminci asrın 47'nci yılında, demokrasi döneminde, hangi sebeple olursa olsun, bir insanı zenci re vurmanın Batıya karşı pek yaraşıksız kaçacağını düşünerek suratını buruşturmuş, resmi sepete atı vermişti.

Böylece, dört yıl önce, Nazilli dolaylarında bir kanal kazımı sırasında sıtmadan ölüp nüfus kâğıdını 23 yaşındaki Veli Geyik'e bırakan 1320 (yani 1904 doğumlu 46 yaşındaki Musa Çavuş, ölümünden dört yıl sonra, adı gazetelere geçerek, dünyaya nam salmış oluyordu. 1947

Şişman gazeteci olayı anlatırken yazı işleri genel müdürü, gözleri yeni gelen ajans bülteninde «Ya, öyle mi? İlginç!» demiş, resmin yazıya bağlanmasını istemişti.

Gece sekreteri, zencirli adamla yeni açılan baraj arasındaki ilintiyi anlayamadı. Bu yüzden resmi, ucuz atlatılan kazaya da bağlayamadı. Yanlışlıkla masasına geldiğini sandı. Mizacı bakımından her çeşit sertliğe karşıydı. Ayrıca, her işde:

KONDURMA SİYASETİ

Ne denilmiştir, «Bahtsız herif, ömründe bir kez hovardalığa gider, o gece ay erken doğar» denilmiştir. Şu benim kara bahtıma bakmalı ki, kale

mahallesinden Kör Safiye'nin Mühleti yaralamaktan ve de sol kolunu bilekten aşağı sakat bırakmaktan kaçaklığa düşmüşüm. Kaçaklığa düşen napar, surda burda az biraz dolaşır, yolunu bulur, işi küller, gelir savcıya sığınır, cezayı ucuz atlatır, yatar çıkar!..

Hayır!.. Namussuz Safiye'nin' Mühlet, adam gibi direnip it gibi yalayaraktan yarasını sağaltacağına, napsa iyi?.. Yıkanma nedir bilmediğinden, yarasına kurt düşürüyor ve de sonunda, kolumu kestirmem diye tutturup kendini göz göre gebertiyor. Kendisini geberttiğinde değilim! Küllenecek işim, harlı ocağa döndü. Harlı ocak ne demek, orman yangınına çevrildi, toprağımızda harmanlayacağımız anlaşılmakla, ver elini gurbet dedik, yürüdük!.. Zamanlar, Alman savaşından bir iki yıl önce... İsmet Paşa düşmüş, Celal Bayar çıkmış... Huyu suyu belirsiz bir Celâl Bayar ki, bildiğimiz başıbozuk paşası... Haberi önüme alıp fikre daldım. Ankara'ya varsam! Ankara gurbeti, bizim Çorumlunun harmanıdır. Bir besmelesiz görmesiyle zaptiyeye seğirtir ki, martin kurşunu yetişmez ardından... «Sivas nasıl? Zonguldakin yeraltı gurbeti nasıl? Gâvur İzmir'in tütün-incir işleri? Çukurova'nın pamuğu?» derken aklıma askeriye arkadaşım Dersimli Haydo çavuş geldi. «Haydo çavuş» dedin mi, düşüneceksin on dakika... Yiğitler yiğidi ve de kesimi, bildiğin adam ejderhası... Arslanı dişinde getirir de, koca Hindiya fillerini, kulağından tutup sürür, it leşi gibisine... «Oğlum Tarn-zara» dediydi günlerden bir gün, talim arası yarenliğinde... «Ben seni denedim ve de gayetle yiğit gördüm. Sizin oraların ova adamı kancık olur ve de kancık adamdan yiğit kısmına çok belâ gelir. Baktın belâ. çöreklendi başına... Baktın oralarda ba-rınasın kalmadı, atla Dersim'e... Tut Palo'yu... Gece olsun gündüz olsun, Palo'dan birini çevir, karı olsun çocuk olsun. «Haydo çavuşu aradım» de. gerisine karışma!

Uzatmayalım,- Haydo çavuşun dediğini işledim. Palo'lu bizi havadan kapmasıyle ayaklarımızı yere değirmeden ve de aman dememize meydan bırakmadan, karlı dağları aşırıp Haydo çavuşun hanesi önüne indiriverdi. Hanesi dedimse, lâf gelişi... Fıkara Haydo, sandık iriliğinde taşkın üst üste koyup bildiğimiz kara duvar çıkmış... Üstüne toprağı çekmiş... Kapı diye bıraktığı delikten sürünerek girmeli ve de, karanlığa gözü alıştırıp sürünerekten arkadaki mağaraya geçmeli... «Hay anan öle sefil Haydo, neyin nesi?» demeğe kalmadan, Haydo önümüze yemek sofrasını açtı. Oğlak boğazladı, ardından kuzunun boynunu burup kafasını aldı. Ardından

horozu tavuğu, toptan kesti. «Dur yahu, kudurdun mu?» dememize bakmadan, kaymağı peyniri önümüze tepe gibi yığdı. Karıları sopadan geçirip tazeden yufka ekmeği pişirtti. Karıları dedik, çünkü arslan Haydo'da karı üç...

Uzatmayalım, haftasına varmadan, biz de olduk yabanın Dersim Kürdü ki babamız mezardan çıksa, oğlu olduğumuzu bilemez. Bir zaman İran'a Irak'a kaçak sürü götürdük, İpek poşu, İngiliz filintası, mavzer mermisi getirdik. Fazladan hah kilim taşıdık.

Haydo kardeşim, elimizi keseye attırmayıp, bize metelik harcatmadığından belimizdeki kemerin, sarı altun, ak mecidiyeyi alacak yeri kalmadı. Ağırlığı arttıkça artu ki nerdeyse soluğan olup dağı tepeyi, sisi misi aşamayaraktan düşüp, kurda kuşa yem olacağız!.. Dersim'de ziraat bankası yok ki, altununu götürüp ferahça yatırasın da kâğıdını alıp mintanının koltuğuna dikesin!..

Geçti böylece bir zaman, kardeşliğim yiğit Haydo, evlenme lâfını attı ortaya apansız... Dediğine bakarsan, bizim kurtluğumuz, Allaha şükür, Dersimiiyi çoktan geçip aşıp halisinden Ağrı Dağı ve de Van gölü ve de acem içi kürdime yanaşmış, onları geç-mediyse de, geçmesine pek bişey kalmamış... Dersim zagonu, er milletini on ikisinde evermek olduğundan, bizim yaşımızsa otuza yaklaştığından, «Bekârlık her ne kadar sultanlık sayılırsa da, Dersim dağındaki rezilliğinin benzeri olmadığından» deyip daha kendi kürt akliyle ve de zaza diliyle nice nice lâflar edip bizi evlenme işine yatıracağı sıra, Allah beterinden saklasın, aşiret içine apansız bir velvele düştü ki, hiç bir velveleye benzemez. «Bre nedir ?» dememize kalmadan, yeni hükûmat başıbozuk paşası Celâl Bayar paşamızın, şunu ferman ettiği duyuldu ki, Aşireti, yediden yetmişe ve de atları eşekleri, koyunları inekleri, bakırları sırçaları, saçaktaki serçeleri, eşikteki köpekleri, sedirdeki bebekleriyle Urumeline sürgün... Dersim adamından, Edirne Urumelisini ve de Kırkkilise taraflarını görüp bilen bulunmadığı için, beyden marabaya kadar aşiret milletine dehşet elverip «Vay gidi osmanlı! Ettin mi bize edeceğini» diye-rekten, karı kız, ergen sakallı diz dövüp bir zaman çırpındıysa da, Koca Bey, bir ölümün, bir de osmanlı oyununun çaresi olmadığını dini gibi bilip, bundan başka, osmanlı yasağının üç gün olduğu ve de Osmanlıda ağzı olan yer ve yeyince, zagonu yediğine uydurursa da, şimdilerde Dersim'in yarısı ayaklanmış olduğundan buralarda yemek içmek

ve de yedirip içirmek sırası değilliğini bilip, sürüleri sürmek, göçleri sarmak emrini bastı.

Vakit evvel bahar aylarından abral olmakla bir mübarek cuma günü koca gurbet davullarını vuraraktan yola çıktık.

Vay ki, ana baba günüdür ve de say ki, İsrafil peygamber surunu vurmuştur. Ve de koca Tanrı arasat meydanına günah ölçen terazisini kurmuştur. Kolay değil, Akbaba dağı, Munzur dağı, Ziyaret dağı ve de hepsinden korkulusu Kop dağı Lazistanin Trabzon'una doğru Kazıklı dağı ve de âdem eti yiyen Zigana dağları aşılacak. Hemi de, âdem oğlu ayağıyle değil, davar-sığır sürüleri a-yağıyle yayılaraktan aşılacak... Ayrıca, karların erimesi kertesinde, Murat ırmağı, Munzur çayı, hele ki Kudurgan Harşit suyu içinden yürüyerek geçilecek...

«Horasanlı Ahmet Yasevi soyundan inmeyiz biz» diye öğünen, «öfkesinden yedi düvel .sakınır-Allahtan kavidir beli Dersim'in!»diye kasılan fı-kara Dersimlileri görmeli! Mor koyun sürüleri ve de kızıl karaman sürüleri, şu kadar bin başıboş at, kısrak, aygır, idiş yılgıları... İnek, öküz, su sığırının dersen, sayısı belirsiz...

Önde, beylerin 32 direkli kara kıldan çadırları... Deve katarlarında meydan sinileri, askeriye kışlasında görülmeyen karavana kazanları, halı -kilim denkleri, cephane sandıkları ve bez toplan, gelin-kız çeyizleri, bunca yılın talan malı ki, İngiliz hazinesi ve de acem hazinesi ve de Mısır hazinesi değerinde bir mallar...

Göçün kuyruğu Deşt'te sarılırken başı çoktan Palo'ya inmiş, ovaya ayak bastı basacak... Kürt sürüleri, mekkâre katırlarını haylamakta amma, tatsız... Boğaza girdik, Koca Bey. Buna Dersimi i. Seyit adı takmıştır. Seyit, haşa huzurdan peygamberin yeğeni demek. Sakal göbekte ki, adam korkar!.. Dersim'in haracı ve de kaçağın arslan payı, Deşt tuzlasının gelira-tı hep bunun hazinesine birikir. Elindeki kırbacına, ağzının tütün çubuğuna, belinin kılıcına, o-muzunun kakmalı tüfengine İngiliz kralının gücü yetmez! Altındaki atın, ard ayağı bin altun ve de özengisi som gümüş!..

Sırmalı maşlahına bürünmüş, kafayı göğsüne almış, düşünceye varmış ki, gayet derinlere inmiş... Düşüncesi silâh meselesi... Dersimli silâhını bire

kadar hükümete vemiş görünse de, kulak asma! Verdikleri kötü şişhaneler... Her birinde İngiliz kulaklıkları var ki, kızoğlan kız haltetmiş... Osmanlıda oyun çoktur, bir amansız boğazda çevirir, arar tarar, tırnak çakısı komaz! Alsın varsın, canı sağolsun! Dersim'de bıraksa, dağı taşı tüfektir mübarek Dersim'in... Ova yerinde silâhı nereden bulacak dil bilmez kürt?.. Kancık ova milletine güvenilmez ki kırmızı parayı sayıp döküp pey-dahlayasın!...

Büyük Beyin aklına geldiği gibi, osmanlı, boğazın ağzını tutmuş, denkleri çözüp didiklemekte, adamların üstünü aramakta ki, iğne geçirmemece-sine...

Büyük Bey baktı gördü, geçit yok, rüşvet işlemez, eldeki silâhı mağaralara doldurup ağızlarını ördürdü.

Düştük mü biz, muhanet ova adamının toprağına silâhsız milâhsız, şallak mallak...

Fıkara Dersimliyi görmeli! «Biz silâhsız hiç edemeyiz kurban! Biz tüfeksiz ölürüz!» diyerek, mavzerine sarılmadan uyumaz herifler, uyuz ite dönmesin mi? «Bre kardeşler neyin nesidir? Adam, ova adamı olmakla adamlıktan çıkmaz. Bunlar da bizim bir din kardeşimiz!» demekteyim amma, kime anlatırsın! ı

Bir başka belâ! Gümüşhane'ye doğru yürümekteyiz! Önümüz çıplak Kodoş dağı, doruğu Yaslar sivrisi... Dediğim gibi... Bizde kara sığırın, atın, katırın hesabı yok... Koyun dersen sayısı belirsiz... Bunlar, Dersim yaylasının ölmez otuna alışık canavar gibi bir mallar! Ölmez otu, bildiğin Lokman hekimin can ilâcı... Davarın bunu yediği, dişlerinin altuna kesmesinden bilinir. Alttın evet, bildiğimiz sarı kız... Ölmez otuna alışık davarı, ova yerin yoncası moncası, samanı yulafı, doyuramaz!.. Bunlar atlı sökmez otlağı, bir solukta, nah avucum içi gibi tüketip, «Daha var mı?» diyerek meleşmekteler, kişnemekteler ki, yürek dayanmaz!

Bir başka belâ, ova milleti Dersim adamından yılgın olur! «Dersim'e sürgün verilmiş, aman üzerimize basaraktan, bizi çiğneyerekten geçmesin! 'Maldan candan, heleki ırzdan olmayayım' diyen savuşsun.» Bağırtısı düşmüş ovalı arasına... Göçün tozunu gören, tekelerin koçların sığır boğaları nın çan sesini duyan, köyü boşaltıp dağlara sıçramakta... «Bre yahu, biz adam yiyen

değiliz! parasıyla sap saman alıcıyız. Nerde buranın milleti?» diyerekten ara ki bulasın!

Gümüşhane yolu, say ki ecel köprüsünün kendisi... Yol dediğim, söz gelimi. Yeri var, derenin suyuna vuracaksın... Buz gibi bir sular ki ayakların senden gider de, haberin olmaz. Hükûmat, bu kez işi her nedense, sıkı tutmuş... Yol boyunun iki yanına çif çifte nöbetçiler dikmiş... Sağa sola bükülmek yok!... Otlağı buldun, biraz soluklanacaksm!

Hayır! Bakmışsın surdan bir atlı kopar hışım gibi... «Nerede sizin Büyük Beyiniz?», «Nolacak?», «Vali emridir, size durmak yok! Basın bakalım ağır ağır!», «Aman çavuş ağa, yolun nasıldır ilerisi ? Yaylası maylası?..», «Yaylaki yaman... Deve sökemez!», «İrak mı?..», «Nerenin ırağı... Nah şu tepeyi devrildin mi, ot denizi... »

Karanlık köprüyü gündüz gözüne geçtik! Davarın zebunları başladı yavaş yavaş dökülmeğe... Hanedan yerin adamı, bineklerine yeyinti arpasmı döker olduğundan, ekmek kıtaldi azbiraz... Koyunun kuzunun yanı sıra bebeler de bulaştı çağırışmaya... Büyük Bey baktı ki, ilerisi resmen rezillik, u-zatmalı candarma çavuşunun zartına zurtuna aldırmadan, Gümüşhane Valisini görmeğe gitti. Valinin dediği... «Yol boyu ot denizidir Allahıma şükür... Sizin davarın üç katı beş katı olsa, filizini ancak tüketir, sapına varamaz. Başkaca hükûma-tımız, sürmekle koca bir aşireti gözden çıkarmış dağildir. Varılacak yere bir noksansız varılacaktır. Bir miskin keçi oğlağının ve de bir it eniğinin yitmesine rızası yoktur. Şurası da bilinsin ki, burası Dersim dağı değildir.» Aldığı raporlara göre Aşiret, şunun bunun ekinine, köylünün ağacına bahçesine zarar erişmektedir ve de, düpedüz ayak sürümek-tedir. Bu vakti geçenki vakte benzeten zarar eder. Şeriatın kestiği parmak acımaz ve de başa gelen çekilir ve de adam oğlu yaptığını çeker, azbiraz kurunun yanı sıra yaşın yanması varsa da, sonuna bakmalı ki, sonu hayırdır. Hükûmattan ferman, milletten aman!... » Büyük Bey, «Başım gözüm üstüne» diyip, eteğine varıp destur dileyip sözü aldı-İstediği:Göçü birkaç konak geri çekip durum-va-ziyeti Ankara'ya tellemek, çaresini aramak. Vali Beyin buna apansız canı sıkıldı. Ya kendisi anlatamamakta, ya da

Büyük Bey anlayamamakta... Emir kesin. Aşiret hiç bir yerde eğlenmeden Trabzon'u tutmağa bakacak. Trabzonda gemiler beklemektedir ki, her bir saati şu kadar bin kayma navlun kesmektedir boşu boşuna... Fazladan yol

boyu, ot biriktirilmiş-tir dağlar gibi... Dördüncü müfettişlik bu göç işini dakkası dakkasına izlemekte, konağı menzili sormaktadır. Aslına bakılırsa, Büyük Beye, Vali Paşanın yüreği acıdığından asılmayı göze alıp hükûmatm gizlisini açıklamaktadır. Eğer ki dakka geçirilirse başıbozuktan günah gidecek, komuta askere geçecek. Askere de geçti mi, nolur, Büyük Bey dü-şünsündü.

Daha şimdiden Aptullah Paşa: «Cebrî yürüyüş isterim! Cebrî yürüyüş!» diyerek teller yağdırmakta ki, gayet korkunçlu teller yağdırmakta.

Büyük Bey, olmazı anlatırım sanmış, Vali Paşa kızmış bu kez, başlamış bağırımya... Bağırdığı şu: «Başınıza ne geldiyse yasa tanımamazlığmızdan geldi. Hükûmat emri dinlemediğinizden ve de burun-lan dikine gittiklerinizden... Hükûmat gücüne karşı gelinmez. Köylünün yanıp yakıldıklarını işleme koysam, mahkemelerin kesecekleri cezayı, sürüleri toptan bıraksanız ödeyemezsiniz! Bunu böyle bilmeli!» diyor. «Padişah çağı geçmişe karışmıştır. Başımızdan fesleri neden çıkardık? Eski akılları bırakmak için çıkardık! Hükûmatm emrine, 'olmaz' denildi mi, külahları değişiriz!» diyerek parmak sallıyor. Ardından, kendisinin anlaşma taraflısı olduğunu amma gerekirse zor kullanmayı da bildiğini söyledi ya, adam gibi söylemedi, kaşlarını çatıp suratım duvara çevire-rerek söyledi. «Haydi, yolcu yolunda gerek arkadaş! Sağa sola bulaşmak yok! Vilâyet sınırına kadar gözüm üstünüzdedir ve de pençem yakanızdadır!» diye kesip attı.

Çadırları bir çorak düzlüğe kurmuştuk. İkindi üstü Büyük Bey gelince, yükledik gerisin geriye, iki saat ilerde, bildiğin Arabistan çölüne konduk. Ertesi. Palan Döken'den Deve Boynu aşılacak ki, hayvandan adamdan kaçta kaçının öte yüze atlayabileceğini Kocatanrı bilirse bilir. Meğer, ova adamı, aşiretin silâhsız olduğunu bilmiş, yol boyu askeriye zagonuyla köyden köye haber uçurarak «Korkmayın kardeşler, hükûma-tımız Dersimliyi bize verdi. Eti bizim gemiği kendinin!» diye müjdeleri salmış, hayvan hırsızlığının alıp yürümesi bu müjde üstüne değil miymiş...

Aslında hırsızın domuzu olan Dersimli, adama sürünün fışkısını toplatmaz ya, neylesin ki Büyük Beyin emri sıkı «Köylünün itine dokunmak yok! Kuru gürültüye bıraktırırsanız ne iyi... Bırakmaz da alıp giderim, derse, bırakın gitsin!» Bu buyrultuya en başta bizim âdem ejderhası arslan Haydo tutuldu ki, az kalsın kendi kanında boğulayazdı. «Yürü kahpe felek... Arslan

kaplana yıkılmaz iken, çakala boğdurdun pes kara bahtım!» diyerekten bir zaman azdı köpürdü. «Kollarına butlarına sarılmasak, Gümüşhaneliyi yedi gitti» diyeyim de, kudurmuşluğu sen anla!

Uzatmayalım, nöbete girildi, mısır tarlasında domuz bekler gibi kazanlar döğüldü. Kum gürültüye pabuç bırakmayan Gümüşhane kopukları sürüden hayvan çekerken toptancı celep gibi, davarın etlisini yağlısını seçer oldular gülüşerek-ten... Aksakallılar bir zaman ağlaştılar, bir zaman sakallarını yoldular top top, sonunda «Vay ki vay! ' Seferberlikte ermeniye ettiğimizi çekmekteyiz. Dünyadır bu ve de Allahtır bu!» diye imlediler.

Eşek iriliğinde kurtçu davar itleri de, bir belâ ki, belâya benzemez! Aslında bunları, bunca yıl, Dersimli köpoğlu köpek davar hırsızları için beslemediler mi? Şimdi «Aman, adama salmasın» diyerek önlerine gerileceğiz, zaptedeceğiz diyerek canlarından bezdiler.

Giderek atlıyı atından indirir itlere de, bir hal oldu. Birkaçını ovalılar «Çocuklarımızı boğayazdılar» diye kurşunlayınca ödleri yarıldı besbelli, kuyrukları apış aralarma yapıştı, karıların etekleri altından çıkmaz oldular. Ziga-nalarla Kazıklı Dağlar arasında davardan sığırdan, attan kısraktan, düşenler arttıkça arttı. Önce ikişer üçer, ardından beşer onar, daha ardından hesaba sığmaz kadarı, gebermeğe başladı.

İnekler buzağları attı. Sağmalların sütü çekilip memeleri, boş tütün keselerine döndü. Mor koyunlar say ki eriyip ufaldı, yünleri soyulup uyuzladı.

Yol boyunda öncelerin ürküntüsü kalmamıştı. Kıyı adamı, Dersim göçünü, sırıtarak beklemekteydi. Önceleri az çok alış veriş edilirken, giderek, koyun davarı için hiç kimse «Kaça» diye sormaz oldu.

Aşiret, say ki, et dağıtarak gelmekteydi. Buna karşılık dağlara sardık saralı, parasıyle ot saman arar olmuştuk. Samanın arabası, otun yükü her adımda fırlayarak panganotla tartılır olmuştu.

Lâzlar «Ot mu, nedir o? Saman mı? duyduğumuz işittiğimiz şey değil!» diyerekten sırıtmaya başlamışlardı.

Aşiret, Trabzon'un üstündeki düzlüğe vardığı zaman hayvanların yansını yol boyunda bırakmış, binekler bineklikten çıkıp kemik çuvalına dönmüştü.

Yalan mundar, ben denizi orada gördüm. Dersimlinin dersen, o zamana kadar gördüğü büyük su, Munzur Çayı... Vay ki Karadeniz! Ucu var bucağı yok... Evet, kara olmasına az biraz ka-ramsı... Adam göğsü gibi kalkıp inmekte ki, marazlı koca herif gibi solumakta... Soluklan dersen bihoş... Say ki çürümüş sudur, seyri adamın karnına oturmaktadır ki, dalağını şişirmecesine...

Biz, Trabzon'un tepesindeki düzlüğü tuttuğumuzda, vakit ikindiye varmış varmamıştı. Baktık ki, yolları lâzistan kavasları kesmiş... Göçün arkası geldi, ensemize yığıldı. Baktık, soluğumuzun kesilmesine çok bişey kalmamış. Her ne kadar, «Aman! Amanı bilir misiniz kavas ağalar? Biz buraya sığışamamaktayız!» diyerekten sızlandıksa da, imansız yalı kavasları nal deyip mıh demediler. Büyük Beyi bile meydandan dışarı salmadılar. Meğerse Trabzon Valisi paşa sıkı emir vermiş ki «meydanı bir adım aşan olursa, vur» emri vermiş... Bre aman, bu nasıl bir oyun! Bura nere? Fırın tabanı gibi yanıp kavrulmuş çıplak bir alanda, bunca mal-davar neyle doyacak?

Büyük Bey, yanına askerlik etmiş türkçe bilir iki aksakalı alıp yürüdü. Niyeti, kavasları yarıp Vali Paşaya ulaşmak, durum-vaziyeti anlatıp derdini yanmak... Köşe başında çok lâf edildi, önce kavasbaşı bağırıp dururken sonunda kürt de öfkeye bindi. Çığrışmaya beriden kürtler koştu, öteden Trabzonlu birikti. Her kafadan bir bağırtı, her bağırtıdan nice nice gereksiz lâf döküldü. Biz demekteyiz ki, «Bre nedir?» demekteyiz, «Burası yezit divanı ım ki, seyit kanına girile ve de bunca ağızsız dilsiz hayvan göz göre kınla?» diye haykırmaktayız sesimiz çıktığınca... Ötede Trabzonlunun güleni hangisi, «Hele şunlara! Allah Allah!

Bu kürdün insan gibi fikri var ve de sureti, bildiğimiz adam sureti... İnanılır şey değil!» diyerekten bizimle gönül eğlendiren hangisi... Lâkin neme lâzım, adam, kıyı adamı olmakla büsbütün adamlıktan çıkmaz. Evet, onu gördüm ki, bunların i-çinde vicdanlısı, temiz süt emmisi vardır. «Durun yahu! Herif, Vali Paşayı istemekte... Vali Paşa bugün resmen halife postunda oturmaktadır. Yolunu kesmek sefil kavasbaşınm ne ağzına... Bırakın, geçsin!» diyerek araya giren oldu. Kimisi dersen temelli domuz...

«Halife postu katında kı-zılbaş kürdün işi neymiş! Hayır, olmaz! Kavasba-şımız haklıdır. Dersim kürdü Trabzon'a dalarsa ve de mahalleye dağılırsa nolur bakalım? Haaa... Nolur dedim Dursun reis?» diyerekten tepinmekte ki, bildiğin Lâz horonu tepinmesiyle tepinmekte, kıçını ırgalayaraktan ve de omuzunu titreterekten...

Uzatmayalım, bir uzatmalı çavuş koştu yetişti. «Vali emridir. Bırakın geçsin!» müjdesini u-laştırdı. Aslına bakarsan, Vali Paşanın böyle bir emir vereceği yok!... «Kürdün suratını kör şeytan görsün!» demiş, evine gitmiş ama, bereket, davar -sığır bir ağızdan melemeye, böğürmeğe bulaştı o sıra ve de Trabzonlu gördü ki, bu gidişle kendisine tatlı uykular haram...

Büyük Bey, bizi de söz anlar sayıp ardına aldı. Sürdük vardık, vali konağına dayandık.

Vali Paşa yerinde yok! Becit işi çıkmış, bildiğimiz eşkıya kovalamağa binmiş... Sonradan öğrendik ki, meğerse, memur kulübünde kâğıt oyunundaymış... Artık bilmem doğru, bilmem eğri... Ben Trabzonlunun yalancısıyım!

Bizi, vali yardımcısı karşıladı. Tüyü bitmemiş bir körpe oğlan... «Nedir?» dedi. «Hali keyfiyet böyle böyledir» dedik. Biz «Aman ot!» demekteyiz, oğlan, «höt» diye lâfı ağzımıza tıkamakta... Arada bir fırsatını düşürüp. «Eğer hayvandan, e-ğer adamdan, biriniz mahalleye taşarsanız, pisliğinizi bulaştırsanız gerisini kendiniz düşünün' Nah. işte'vur' emridir. Benden bildirmesi! Kavaslar emiiiidir, kurşunu sıkacaklardır» diye bağırmakta... «Bre yahu, parasıyle ot isteyene kurşun sıkmak hükûmat emri nasıl olabilir?» dedik. Sonunda, Trabzon'un satılık otu bulunmadığına, bulunsa da, bunca hayvanı doyuramıyacağına oğlan yemin içti. Ekin arastasından iki madrabaz herif islediler. Bunlar geldi. Bir zaman pazarlık çekişmesinde bağrışıldı. Sonunda Trabzonlu

bizim Büyük Beye, on araba saman bulmaya yanaştı. «Yanaştı» dedimse, bize samanın arabasını, altün yükü pahasına verimkârlar.

Akşam kararırken. Vali Paşayı bulmak nasip oldu. Validir, bizim Koca Beyi dinledikçe, belli ki, aklı karıştı. Evet, aşiretin Trabzon üzerinden deniz yoluyla Urumeli'ne geçeceğini bilmekteydi. Çünkü, buranın kocaman bir

valisi, eşek başı değil... Ayrıca hükûmatm gizli işi olduğuna bakmadan, navlun parası alınmayacağını da açıklamaktaydı. Çünkü Büyük Beyi görmesiyle yüreği sevmişti. Hükûmat işiydi bu. olurdu böyle şeyler... Bugün bakarsın, seni, çıkarmış ipe vermiş, yarın bakarsın, esinti değişmiş, vezir dikmiş... Sürgün olmakla aşiret gözden mi çıkarıldı? Hayır! Gözden çıkarmak yok... Şuncacık gözden çıkarsa, İstanbul gibi yerden, koca deniz vaporunu yollayıp navlıın-HSiız mavlunsuz... Amma ot meselesine geldi mi, tel kâğıdında, hayır, ot lâfı yok... Ne mi olacak pekiy şimdi? Olacağı açık... Geçecek makina başına, isteyecek Ankara'yı... Ot işini soracak... Aldığı emri işleyecek... Ne kadar mı sürer bu işlem? Yolların açıklığına kapalılığına. Vekil Beylerin yerli yerinde olup olmadıklarına bağlıdır. Biz, on onbeş gün diyelim de. erken olursa ne devlet! Ya bunca mal davar on onbeş günü nasıl geçirecek?.. Bir yere kondurulmuş ki. bildiğimiz kara kaya... Neden oraya konduruldu bakalım? Kötülükten mi? Hayır. Yersizlikten... Burası Lâzistandır ve de denizliktir. Fazladan Lâ/ milleti bulaşıktır. Toprağı yoktur ya, olan da kuş gölgesi geçirmez!... Denemesi bedava... Şu kâğıdı Büyük Bey imzalasın, «sorumluluk benim boynuma» desin. Kavas kordonu çekilince, görsün baksın, iki güne varmadan adamdan hayvandan kaç kişi düşer, yok yere...

«Pekiy ot?» Ot bulunursa... Sahibisi razı edilirse parasıyle alınır. Vilâyetin, hükûmatm buna bir diyeceği yoktur.

Ertesi sabah, şuraya buraya koşup daha on araba samanla yedi araba ot uyduruldu kan pahasına...

Öğleye doğru, Trabzon'un havası yavaştan pus peydahladı. Derken, denizin karşı yakasından ka-1a bir bulut kalktı. Suyun yüzü karardı ki, domuzuna... «Nedir?» dedik. Trabzonlu «Tamam» dedi, «yirmidört saattir sallanmaktaydı havamız, işte mübarek atladı, keşişlemeden karayele çevirdi.» «Nolur?» dedik. «Ne mi olur? Bak gör ki. neleı olur Kürdoğlu» dediler. Yüzü kara katrana kesen

Karadeniz, apansız coşup köpürdü. Ak köpükler yuvarlanaraktan Trabzon'a doğru yumuldu. Ön sıra geldi, kafasını kasabanın karasına vurdu. Vurmasıyle kısraklaşmış deli aygır gibi, havaya hopladı, çatlayıp dağıldı. Köpük köpüğe bindi, karıştı. Derken, Allah beterinden esirgesin, say ki gök gürlemedi, yarısı göçtü, açılan yarıktan bildiğin sel yürüdü. Gökyüzü denize

kesti, yer deniziyle gök denizi kavuştu. Az kaldı ki, bizi sürüp ala... Gözümüz canlı canlı bakarken, ayaklarımız yere basarken boğa bitire...

Biz, bu sıra, denizde gördüğümüz bir yelkenliye acımaktayız! Herifler ecel teknesinde hoplaya zıplaya can kurtarmak kaygusuna düşmüşler. Aşiret milletini bir ürküntü aldı. Alması, bu cenabet Karadeniz'e binip gidilecek, Urumeli denen cehennemin dibi her nereyse, bu kara düşmanın ötesinde... Bi de baktık, Trabzonluya her nedense bir keyif gelmiş... «Ha mübarek, haa!. Ha kurban olduğum, coş bre, coş!.. Hele şuna kardeşim\ böyle kudurup köpürdüğünü kırk yıldır görmemişiz!» diye, sefasından gözleri süzülmekte...

«Yahu nedir? Bunun sonu neye varır. Bu Karadeniz'e bir höst diyen olmaz mı, bu kudurganlıkla Trabzon toprağının yarısını söküp almaz mı, alıp bizi boğmaz mı?» diye kıvranmaktayız.

Değine Osmanlıdan iyi ata binen, yumurtayı üçyüz metreden vurup savuşan aşiret gelinleri, az kaldı ki, korkudan karınlarındaki çocukları bıraka... O zamana kadar, adam gibi Allah korkusu duymamış delikanlılarsa, sözüm burdan dışarı, küçük sulanni tutamaz oldular, uçkurları ellerinde seğirtmeğe giriştiler ki, olursa o kadar olur!.. Üçüncü gün, biz, Trabzon'u kuzeyden güneye, batıdan doğuya dolaştık. Kapılan birem birem vurup kanlılar gibi yalvardık. Aahh! Altı araba saman bulabildik. Büyük Bey, işi inada bindirdi. Bir arabasına bir sarı altun ve-rimkâr olduk, ol görüp araba sayısını ona çıkaramadı.

Ne denilmiştir. «Sakla samanı, gelir zamanı» denilmiştir. Ben o güne kadar, derdim ki, «adam, kulak asma! Saman nasıl bir samandır ki saklayınca, zamanı gele ve de senin yüzünü güldüre» derd;m! Meğer, doğruymuş bu söz! Eğerleyim, Trabzonlunun içinde bir akıldane bulunaydı, samanı toplayıp saklayaydı, Karun hazinesini biriktirdi gittiydi.

Vali Paşaya koştuk, belediyeye saldı, belediyeye koştuk, askeriyenin kumandan paşasına yolladı. Kumandan paşa bir iki mültezim aracısı çağırdı. Önce emretti, sonra biraz yalvardı, dahası, şöyle keserim böyle biçerim, diye, göz kurdu kırmağa girişti. Faydasızlığını anlayınca, kendi iaşe binbaşısını, aygır deposu müdürünü, baytar doktorunu, yakın köylerin dişli muhtarlarından birkaçını sürdü getirdi. Masanın çevresine biriktirdi.

Büyük Beyden altun torbasını isteyip ortaya boşalttı. «Nah, para peşin teresler, göreyim sizi» diye gürledi. Artık, bilmem kumandan korkusundan, bilmem altunun ışıltısından, bunlar bize on araba saman, on araba ot peydahlayıp getirdiler. Beher arabası bir altun... O zamanlar bir altun dokuz pangonot... Töbe... Artığı var, kırk kuruş... Buğdayın okkası dersen çürük parayla, çürük para bildiğin cumhuriyet kayması, evet cumhuriyet kaymasıyle üç kuruş.. Beher ot arabasına üçyüz okka buğday parası vermekteyiz. Diyeceksin ki, ot saman, yere batsın, dökün hayvanların önüne sarı altun gibi buğdayı... Dökelim ya, Lâzistan toprağında buğdayın, kendisi surda kalsın, ne olduğunu, ne işe yaradığını bilen yok... Çünkü bu Lâz milleti, toprağının darlığından buğdayı yiyemez, kokoroz yer! Kokoroz yere batsın, bildiğimiz darı... Bizim oralarda mısır derler.

Yağmurdan davarın yünü ıslanmış, sürüleri öksürük kavradı. Bir takımı da, bu yüzden «eberdi gitti. Konduğumuz meydan, bildiğin çamur denizine kesti. Bir başından bir başına yüzmesini bilmeyenler gidip gelemez oldu. Karılar, çoğu bebelerini çamur boğmasından güç ile kurtardı.

Biz beride açlıkla, soğukla, öksürükle, çamurla boğuşmaktayız, Trabzonlunun tuzu kurularına, cambaz seyri olduk. Cambaz kaç para, say ki Sungurlu panayırının başpehlivanlık güreşleridir. Önceleri memur çocukları, sonra sonra karıları kızları, daha arkadan eşrâf-âyan takımı, giderek esnaflar, en geriden askerler, «Haydin, sürgün debelenmesi seyrine» diyerek koşup birikti. Meydanı çevreleyip bir yandan, «Allah korusun» diyerek yakalarını çekiştirip bir yandan, «Elbet, bir ettikleri varmıştır, yoksa Kocatanrı bunlardan böyle geçer miydi?» demeye başladılar. Ben Çorumlu olduğumdan işin farkındayım! Bu iş, salt hayvan kırımı, sürgün kargaşalığı seyri değil.. Trabzon'un herifleri karıyı kızı gözlemekte. Karısı, kızı da aşiret delikanlılarını.. Birkaç at bineği meraklısı arap atlarının çevresinde döneler oldu ki, aç kurt da öyle değil!...

Derken, hacıdan hocadan birinin ikisinin kış kavurması düştü akıllarına besbelli...

Koyunları yoklayıp alımkâr oldular. Büyük Bey. o sıralar daha satımkâr değil...

Üç dört gün sonra, aç kalan hayvanlar bulaştılar bir ağızdan meleşip böğürüşmekliğe... Panayırın tadını kaçırdılar. Yakın evlerden birkaç yüklü karı, meleşmelere dayanamayıp çocuğunu bıraktı. Cinlileri cin tutar oldu.

Kavaslardan birinin dediği doğruysa, bu meleşmeler en çoğu gece hovardalarının işini bozmuş... Eskiden, kulağını kessen uyanmaz, yüreği rahat kocalar, bukez uflayaraktan sağa sola döneler, zıplayıp yatağa oturur, «Bre avrat, surdan bana bir su ver» diyerekten densizlik eder olmuşlar.

Bir yandan da, hayvan hırsızlığı alıp yürüdü. Bekledik, gözledik, ol görüp yakalarını ele geçi-remedik. Meğerse meydanın çevresindeki evlerin avlu duvarlarından geceleri delik açar, koyunları içeri çekip gerisin geriye örer değiller miymiş.

Büyük Beyle ak sakallılar her sabah Vali Paşaya gitmeği huy etmişlerdi. Her sabah gidip kuşluk vaktine kadar beklemekteyiz. Vali Paşa yüreklere soğuk su serpmekte... Tel kâğıdı Ankara'ya çoktan varmış imiş... Karşılığı akşama sabaha gelirmiş... Kaç sabah, kaç akşam geçti. Kâğıt surda kalsın, hışırtısı yok! Yeniden tel kâğıdı çekti, Allah razı olsun,

Vali Paşa... Bukez de başladık bunun karşılığını beklemeğe... Haftasında bir kâğıt geldi. Bizim kâğıtları almışlar Allahıma şükür... Düşünmüşler bir zaman çâresini... Sonunda,

Gü-

\

müşhane Paşasına yazmışlar ki ot bulup kuşun kanadıyle Trabzon'a ulaştırsın!

Ayrıca, İstanbul'dan kalkan gemiyi, yoldan çevirmişler. Ot yükletecekler. Çünkü deniz üstünde de hayvanlara ot gerektiği akla gelmiş...

Bizim Büyük Bey, türkçeyi söktü azbiraz, aralıksız sorar oldu: «Ne zaman Bey?» Zamanım, buradaki fıkara Trabzon Valisi nerden bilsin! Kes-tirirse, kestirir o kadar...

Gözlerini tavana dikip hesaba dalmakta Vali Paşa... İşlemleri ardı ardına sıralayıp kaç günde biteceğini bulmağa çabalamakta... Hükûmat işi olduğundan arttırma-eksiltmeye girecek... Arttırma-eksiltmeye girdi mi, gazeteye basılması gerek... Hükûmatın satın alma zagonu, gönüllüsü çok çıkarsa, bunlar, «Sen alacaksın, ben alacağım» diye çekişir. En çok verenin üstünde kalmak kanundur. Gönüllüsü çıkmazsa yeniden gazeteye yazılacak.

Bukez kapışma yok... Biri alır üstüne, otu getirir, şu kadar paraya verir. «Aman Vali Bey... Ne zaman?», «Zamam... Yakın... Devlet, aşireti sürgün etmekle gözden çıkarmadı. Ordunun bunca yem tüccarı vardır!»

Vali Bey de usandı, bizim derdimizden ağır ağır... Önceleri, «Büyük Beye kahve gelsin!» diye bağırırken kahveyi, mahveyi aklına getirmez oldu. Arada bir, «Daha haber yok!» diyerek kapıdan savmakta bizi... Geçende çıkıştı, kürt bebesini azarlar gibi... Resmen belâsını mı istemekteydi Büyük Bey... Nah işte, koca başkent Ankara yapışmıştı bu ot işine var gücüyle... Bir yandan Gümüşhane Valisi, bir yandan kendisi uğraşmaktaydı, araya İstanbul Valisi bile karışmıştı çoktan... Demek ki koca osmanlı hükûmatı bu işin ardında...

Bakarsan, haklı... Durum-vaziyet böyle... Büyük Bey, bunalmakta, bunca adamı zora koştuğundan utanmakta... Elini sakalına atıp gözlerini yere indirerekten, «Gözüm üstüne... Başım üstüne... Bey, sana kurban!» diyerekten imlemekte...

Gerçekten, Trabzon toprağında ölümlük kakmak bir tek saman çöpü yok! tümünü tüketmişiz, Allah sayesinde...

Son günlerde, davara ağaç yaprağı dökmekteyiz. Yakındaki koruluklarınn yaprağı tükenince, dağ başı ormanlarına el attık. Bir yandan da, at kervanlarıyle köyleri taramaya çıkılmakta... Köy dedimse, Lâzistanda bir ev, bir köy sayılır. Dağı taşı, teker dönmez, nal döker çoban izlerini, teperek dolanır olduk. Akıl yitti, hesap kalmadı. Her bir marazlı koyun, kendi pahasının on katını yedi tüketti. Fazladan geberdiği de cabası... Neyi vererek-ten, neyi kurtarmaya çabaladığmuzın bileni kalmadı. Çoban milletine sürü kırılması gibi belâ olmaz. Say ki davarı eksilmekte değil, tatlı candan yonga gitmekte... Katır-deve kervanları vardıkları yerden akşam karanlığında Trabzon'a ulaşamaz oldu. Bunların gelip yetişemediği geceler,

davarın, sığırın çığınşma-sına yürek mi dayanır? «Trabzon'un itleri bile, etten bezdi» diyeyim de durum - veziyet anlaşılsın!

Büyük Bey, baktı ki, inadın yeri değil, «Satan satsın!» buyıruğunu koyuverdi.

Meğerse, Trabzon'un köpoğluköpeği, işin buraya varacağını çoktan hesaplamış! İlk günü duymazdan geldiler. «Biz, hamsi balığı yeriz. Davar eti karnımızı bozar!» diyerekten geri bastılar. Birkaçı, sürüye girip hayvanların sırtını yokladı. Ard

ayaklarından tutup kaldırıp okkasını kestirmeğe çalıştı. «İş yok!» der gibisine, omuz oynatıp geçti gitti. Sonunda etin okkasına, mısır koçanı pahası biçtiler. Aslında verdikleri para, kürdün anasına avradına sövmekle birdi ama, neylersin! Bir koyuna bir torba saman parası veren yok! Beslenirse günde on okka süt veren dağ gibi inekleri yağmaladılar beleşten... Dersimlinin davara, sığıra bakacak sırası değil... Fıkaralan, boş böğürlerinden vurup, akıllarını sıçratan binek atlarına Trabzonlunun ettiği hakaret... Kanı katıksız arap kısraklarına namussuz at canbaz-ları, uyuz eşek pahası biçmekte, daha beteri, açlıktan ayakta duramazlanmış bunca namlı hayvanı denemek bahanesiyle çamurlu tarlalarda kırbaç-özengi gücüyle koşmağa zorlamakta... Vali Paşa, ortaokuldaki oğluna, Büyük Beyin, hemedanî kısrağının üç yaşındaki tayını almak istemiş, kırk panganota... Oysa, bu tayın ard sol ayağı için Bağdat Bedevileri 500 alnına tam bir ay yalvardılardı kanlılar gibi... Büyük Bey, tayını bağışlayacak... Soylulukta yaraşığı bu... Gelgeldim, Vali Paşa parasız selâm almağa yeminli... Kırk panganotu Büyük Beyin sakosu cebine sokmağa çabaladı bir zaman... Fıkara Büyük Bey Türkçe bilmez ki kırk liraya hemedanî tayı satmanın adamlıktan çıkmakla bir olduğunu anlatabilc... Bunlar çekiştiler uzun boylu... Sonunda Büyük Bey, panganotları almış oldu. Kapıdan çıkarken kavasbaşıya bahşiş bırakıp yürüdü.

Vali paşanın tay alması, uğursuzluğu kaçırdı besbelli, İstanbul'dan tadına doyulmaz müjdeler geldi. Arttırma-eksiltme, Allahın izniyle, olup bitmiş, yeterince ot alınmış, balyası bağlanıp gemiye bile yüklenmiş. İstanbul'la Trabzon'un arası, yallah yallah, üç dört günlük yol olduğundan, demek ki, çoğu gitti, azı kaldı bu rezilliğin...

Dört gün geçti. Dört gün daha geçti. Bu. dört günler geçti ya, nasıl geçti bakalım? Yağmurlu geçti. Kıyı boyunun yağmuru dersen, afat! Çadırları sel bastı. Yamçılar bile ıslandı. Her gün sabah başlayan yağmur, yatsıya kadar aralıksız yağmakta, yatsıdan sonra buz gibi deniz rüzgârı, ıslaklıkları kaskatı dondurmakta... Davarın, sığırın geri kalanını da, bu ıslaklık, bu don sildi süpürdü. Ortada kala kala Beylerin şu kadar bin liralık, sekiz on binekleri kaldı. Her biri şu kadar bin liralık ipek halıya, antika kilime sarılmasaydı zor kalırdı bunlar da...

Sonunda, güneş açtı ama, aşiretten de, ot gemisi gözleyen arama! Yaşlılar yataklara düşmüşler, öksiire-rek aksırarak sürünür olmuşlar. Çocuklar dersen, büyüyeceklerine, küçülmekteler ki gerisin geri. görülmüş değil!

Günlerden bir gün. burunu, bir gemi dolandı. Geldi sokuldu. Kavasbaşı koştu geldi. Vali paşanın müjdesini ulaştırdı. Aşireti TJrumeli'ne götürecek gemiydi bu... Avanak kavasbaşı müjdeyi verip savuşacağına, «Düşmanının ömrü bu kadar olsun Beğ! Bastır, müjdeliğe vereceğin altun saati!» demez mi? Büyük Bey bir zaman güldü, sonunda kâhyasına, «Ver de yıkılsın gitsin!» anlamına elini salladı.

Vali paşa da, belâyı atlattığına sevinmiş olmalı ki, arabaya atlayıp sürüp geldi, Koca Beyin karşısına dikildi. Keyfinden ağzı kapanmayan bir Vali paşa ki, nerdeyse dişleri dökülecek!

— Müjdeler olsun ve de gözümüz aydın Beğ! Vaporumuz geldi sağ-esen!

—■ Gelmiş, evet!

— Bunca çabaladık ama, sonunda gemiyi çekip getirdik!

— Sağolasın!

— Sağ olmakla iş bitmez. Hangi vapor geldi, bil bakalım!

— Ot vaporu gelse gerek...

— Bilemedin! Ot vaporu değil! Sizi götürecek vapor!

— Daha iyi!

— • Demek sevindin!

— Sayende sevindik, paşa efendimiz!

— Estağfurullah... Bizim sayemizde olabilir mi? Devletimizin milletimizin sayesinde... Başkaca... Bu sabah bir telgraf aldım. Ot vaporu da yoldaymış. Bekler misin, binip gider misin?

— Gitsek iyi...

— Kaptan da, öyle diyor! «Havalar bozuk. Bunlar deniz yolculuğuna alışık değildir.

Sıkıntı çekerler. Bence binsinler, gidelim» diyor! Haa, ne dersin ?

— Emir senden Vali Bey... Paşa gönlün bilir!

— Benim bildiğim, yolcu yolunda gerektir. Nasıl olsa gidilecek. Bir ayak önce yerinize varın! Vapor bekledikçe navlun biner! Hükûmatımıza karşı yaraşıksız düşer! Benim düşündüğüm... Ot vaporu...

— Otu napalım Vali Bey, hayvan mı kaldı?

— Orası da öyle ya... Peki, bu akşam vapora girebilir misiniz?

— Hay hay!

— -İyi... Çok iyi... Ben limana telefon ederim. Çocuklar denkleri bağlasın. Gerekirse, araba yollarız. Hadi güle güle!.. Allah selâmet versin! Yolunuz açık olsun! Bu dünyada, adamoğlunun başına, her hal gelir. Orası da vatan, burası da vatan... Yüreğini sıkma!

Belki de hakkında hayırlısı budur. Kırklareli, cennet! Şimdi bizi atasalar, sevincimden kalkar oynarım! Fazladan bu Trabzon'un eşrafı-ayânı olacak tereslere, bir de ziyafet çekerim! İstanbul'a yakın, bu bir... Canın çeker, atlar gider, kurtlarını dökersin! Orada her bir şeyiniz hazır! Devlet hepsini düşünmüştür.

Lâfın burasında, elini ağzına siperleyerek fısıldadı:

— Benden duymuş olma! Devlet-hükûmat işi hiç belli olmaz. Bakarsın, beş on yıla kalmadan «Hadi herkes vatanına» demişler, yallah etmiş yola koymuşlar! Görmemişe dönmüşsün! Lâf aramızda.. Durum-vaziyetler şimdilerde, az biraz karışık... Başvekilimiz daha yeni... Vekillik ettiyse de, acemi sayılır. Lâkin, biz kendisini yakından tanırız! Gideni aratmaz soydandır ve de aratmayacağı görülecektir. Aslına bakarsan bu da, Atatürkümüzün başbakanı, öteki de Atatürkümüzün başbakanı... Kıl farkı yoktur ve de olamaz!.. Sen beni dinle, yüreğini bozma! Bir ye, devle te-mi İlete, hele de Atatürk'e bin dua et!

— -Edilmez mi Vali Bey... Edilmez mi kurban!

— Bilmez miyim? Bana kalsa... Ben yapacağımı bilirim ya, ne fayda ki, elimizden bir şey gelmez. Hadi yolun açık olsun! Bizi gönülden çıkarma! Dur yahu, unuttum gitti. Sizi Kırklareli'ne kadar hükümetimiz bedava götürüyor. Motorcular, kayıkçılar para mara isterlerse, bir metelik verme sakın! Bahşiş mahşiş de gerekmez. Ben buralarını emniyet müdürüyle görüşeceğim ya... Bahşişi, kavurma tenekelerine saysın teresler!... Dur yahu! Unutuyordum az kalsın! Bizim hanım tenbihledi... «Deniz yolculuğunu bilmezler. Tutar mutar! Yanlarına limon alsınlar yeterince,» dedi, «çok yemesinler! Baktılar baş dönmesi başladı. Limonları yalamağa girişsinler, arasını da hiç kesmesinler!» dedi. Haydi, Allah kazadan belâdan korusun! — Sağol Vali Bey!

Çadırları yıktık. Aşiret, vapora tıkıldı.

Vaporun düdüğü, üç kez acı acı öttü. Hışıla-yaraktan denizin yüzünü köpürterekten geçti gitti.

Biz kıyıda, el salladık bir zaman... Çünkü biz kürt olmadığımızdan sürgün fermanının içine girmemekteyiz. Kavasbaşı, kavas yazdı Trabzon belediyesine bizi, Allah razı olsun,

açıkgöz görüp...

*

Onbeş yirmi gün sonra, aşiret sürgünü rezilliğini Trabzon adamı unutmak üzereyken, bir tekne, burnu dolanıp kasabayı doğruladı.

Kıyı kahvelerinde oturanlar, oturanlar kaç para, acente memurları bile, bu vaporu biliş çıkaramadılar. Kimi «Ceneviz» dedi, kimi dönüp «Moskof» dedi. Kimin olursa olsun, direklerinin tepesine kadar yüklü... Yükünü de bilen çıkmadı. Her ne yüküyse,imanına... Say ki Hükûmat konağımn odalarını yüklemişler! Yükü ağır olduğundan, hışılayaraktan sürünerekten ağır aksak gelmekte... Düdük müdük çalası, duman

İyi üfüresi kalmamış... Yassılmış gitmiş fukara vapor...

Biz, eli göze siper edip bakmaktayız, vapor fışır fışır sokulmakta... Biz bakmaktayız, vapor sokulmakta... Sokuldu geldi. Lâz milleti denizci millet olduğundan, yüz yaşındakinin gözü görür, kedi gözü gibi, bunlara düldül istemez! Yaşlı reislerden biri, «Seçtim uşak, bunun yükü ot balyası!» dedi, «Attın ki reis, büsbütün patlattın, ot nasıl bir matah olmalı ki, yükleyip yürümeli de eşek beslemez Trabzon'a dayanmalı!» diyerek,güldü acente memuru.

Yalan mundar, birimiz de, bu otun, geçenlerde U-rumeli'ne sürülen Dersimli otu olduğunu çıkaramadık!

Vapor demirledi. Sandal indirdi. Baktık, ağzı rakı kokulu, burnu rakı kızarığı bir herif... Kaptan-mış! Bizi kavas kılığında görünce, gözlerini belertip el işmarı çekti, ardından saydı:

— Seyirt bakalım Lâzoğlu, nah, istediği otu getirdim Valinize... Tez boşaltsın!

Durmağa vaktim yok! Her geciken güne beş yüz lira cereme alacağımı da, iyi bilsin!

Bizi, şaşkınlıkla «Lâzoğlu değilim, Allah sayesinde, Türk oğlu Türküm»

dememize bırak madı. Ayağını yere vuraraktan kükredi ki, Allah beterinden saklasın, acentenin camlarını kül - ufak .etmesine bişey kalmadı:

— Daha burda mısın Lâzoğlu! Tüh yüzüne! Seğirt! Koştum. Hükûmatta Mektupçu Beye rastladım,

hazır ola gelip patayı çaktım:

—Aman Beyim! Müjdeler olsun, otumuz gelmiş yetişmiştir!

— Ne otuymuş Kürdoğlu, aklını mı sıçrattın derbeder? diye geçip gidecek oldu. Ardına

takıldım.

— Ot, bizim otumuzdur Beyim! Geçenki aşiret mallarına ısmarladığımız İstanbul otu...

— Ne dedin? Hangi aşiret?

— Urumeli'ne sürgüne giden Dersimli aşiret...

— Nolmuş aşirete?.. Bir kazaya mı uğramışlar? Vah vah!

— Kaza yok! Otları gelmiş.

Mektupçu Bey, Allah sağlık vere, dalgıncadır az biraz... Gözlüğünü çıkarıp gerisin geri gözüne takıp sordu:

— Ne otu? Gitmiş aşiretin otu, burada ne arıyor? Herifler gideli bir ay olmadı mı?

— Oldu ya... Otu yeni geldi! Rakı serhoşu kaptana bakarsan, boşaltmadık mı, battık!

— Nerde ot?.. Allah Allah! Nerde dedim?

— Nah, gemide...

Mektupçu Bey, pencereden bir zaman baktı. Sonrası... Bir zaman güldü bıyığı altından keyifle...

— Kaptan şaşacak ki Kürdoğlu, temelli şaşkına dönecek!.. Koş, git... Dediğimi

söyle... Aşiret gitmiştir. Gideli de, bir ay olmuştur. Otu götürsün gerisin geri...

Kırklareli'ne yetiştirmeğe baksın!

— Kaptan, Vali paşamızı istedi. Ya da bir aklı erer memur! Biz, bu otu dakkasmda

boşaltmadık mı günlüğüne beşyüz panganot cereme verilmişiz!

— Aman essah! Aman dur!

Böyle demesiyle fıkara Mektupçu, iki hopladı. Gözlüğünü düşürüp kırayazdı. Söğdü bir iki, artık bilmem bana, bilmem serhoş kaptana, bilmem ota, çalıya... Göğsünü kavuşturup, «Gel arkamcek» deyip Vali odasına yöneldi. Girdik. Vali Bey, belâdan habersiz, kasılmış ki, Zıgana dağlarını yaratsa, öyle olmaz.

— Nedir?

— Ottur!

— Ne otu?

— Aşiret otu!

Mektupçu durum-vaziyetimizi zor-güç anlattı, «otları boşaltmak meselesi» dedi kesti.

— Otları boşaltmak olmaz. Çünkü harcama yeri, Kırklareli'ne göçmüştür. Biz burada otu napahm Mektupçu? Hadi git söyle, getirdiği yere götürsün!

— Götürür mü! «Bana verilen emir, Trabzon a teslim» derse... Biz boşaltmazsak, işçi

tutup rıhtıma boşaltırsa... Günde şu kadar lira ceremeyi de...

— Nasıl boşaltabilirmiş? Ya ben... Naparım adamı, ben... Yahu ne belâ?

—Vallaha bilmem! Nasıl emrederseniz...

— Yahu, ben nasıl emredebilirmişim ? Kardeşim, koş yetiş! Sakın boşaltmağa moşaltmağa kalkmasın! «Emir getireceğiz» demeli... Merkeze tel çekip... Evet, hemen bir telgraf yazılsın. Durum anlatılsın! Kaptana emir versinler. Nedir bu namussuz aşiretten benim çektiğim yahu!.. Bir zaman Büyük Beyiyle uğraş, bir zaman hayvan böğürtüsü dinle... «Oh kurtulduk» demeğe kalmadan, otları belâsına uğra...

Mektupçu Beyle limana koştuk. Kaptan, bakkal dükkânına girmiş, altına bir iskemle çekmiş. İki yanında iki baldırıçıplak tayfa... Biri rakı şişesini sunmakta, herif çekip, «oh» diyerekten sol elini uzatıp öteki baldırıçıplağm kırıp ayıkladığı fındıkları avuç avuç ağzına atmakta...

Sokulduk. Hoşbeş... Merhaba... Sana da merhaba. .. Sağol-varol!..

Meseleyi açtık. Herif, meğerse adalı değil miymiş.

Adalıdan kaptan oldu mu, inat olur ki, kafasını kessen bunlarda «evet» lâfı bulunmaz.

— Ne teliymiş! Merkez de neresi? Bize «merkeze tel çekilecek» demediler, «otu boşaltacaksın» dediler diye domuzlandı.

Anan yahşi baban yahşi... Hayır, nal demekte, bu kaptan, her nasıl bir kaptansa, mıh dememekte...

Önceleri, boşaltma gecikirse, günlüğüne şu kadar panganot cereme birikir derken bu kez tutturdu, «Hava patladı patlayacak. Bu yükle, teknesini bilmem ne ettiğimin gemisi, bu sularda barınamaz. Karaya düşer! Gerisini kendiniz düşünün! Sigortalıdır. Değeri şu kada milyondur. Hükûmat, sizi

asmaya asar ya, artık bilmem, asmayı kazıklamaya çevirir mi, çevirmez mi?» demekliğe...

Araya, mavnacılar kâhyası Durmuş Reis girdi. Kaptanın damarını buldu. Okşalayaraktan az biraz yumuşattı.

Mektupçu Bey önde, ben arkada telgrafhaneye koştuk. Ankara'ya teli çektik. «Hali-keyfiyet, durum vaziyet böyle böyledir» diye yazdık. Ankara, önce aşireti sordu. Anlattı, çok yaşasın Mektupçu Bey, bizden sorup öğrenerekten...

Ankara, ikindiye doğru dedi ki, «Aşireti anladık. Ot neyin nesi?» dedi. Onu da anlattık. Bu kez Ankara, «Hele bir de İstanbul'a soralım, size yapılacağı bildiririz.» dedi, kesti.

Kaptanın densizliğini anlatmak gerek ya, Ankara'da dinleyen bulunsa... Gün kavuştu, akşam oldu, Ankara'dan ses yok! İşin şaşılacak yanı, rezil adalı kaptandan da, ses yok! Meğerse herif, kemençeci Müslim rezilinin evine atlamış, rakı sofrasını kurdurmuş, iki karı bulup ortaya sürmüş, arada bir, kendi de kalkıp oynayaraktan muhabbete dalmış ki, gayet derinlere dalmış... Vaporun batması, ot belâsı surda kalsın, dünyayı unutmuş ve de adını sorarsan, «şudur» diyesi kalmamış...

Biz bu işe, rastlamadan bulaştık, aslına bakarsan ödev bizim değil... Lâkin hükûmat işidir, bulaştın mı bitti. Mektupçu, saat başı, «Aman Kürdoğlu» diyerekten bizi istemekte... Yahu bizim Kürdoğlu olmamız nasıl bir belâ! Kaptana bakarsan Lâzoğlu, Mektupçu Beye bakarsan Kürdoğlu... Vay ki rahmetli babamın, yattığı mezarda başına gelenler... Pazartesiye, serhoş kaptan, canını kemençeci Müslim rezilinin kahpelerinden güç ile kurtarmış, gövdesini dışarıya zor ile atabilmiş, bakmış ki, cepte bozukluk bile bırakmamışlar, eskiden bir inad iken, bu kez beş inad olmuş, kudurmuş, azmış. «Bu ottandır çektiğim ve de başıma getirdiğim... Dökün namussuzu rıhtıma. Bana, gemisini balyasını yaktırmayın!» diyerekten ulumağa başlamış. Bu kez, Liman Reisi girdi araya...

İki güne kadar bir çare bulup kendisini ottan kurtaracağına yemin içti ki, yalan çıktı mı, din iman elden gittikten başka, ırz, namus da lekelenmekte...

Fıkara Mektupçu Bey, evden açılır kapanır as-' eriye karyolasını taşıyıp telgrafhaneye yerleşti. Ma-kina başında Ankara'yı aramakta, telgrafçıları sıkıştırdıkça, teller birbirine dolaşmış olmalı ki, katiyen bulamamakta... «Kardeşim» demesini görmeli, «Arkadaş» diyerekten, candarma santralına yalvarmasını görmeli, «Aman bana telleri açmanın kolayı» demesini... Açıldıkta, «Aman dolaştırma yavrum!» diyerekten yakarmalarını...«Anlaşılmadı arslanım! Aman, tı-ta tıtiarıiyi alalım» diyerekten imlemelerini... Biz, beride böylecene boğuşmaktayız kardaş, tellere dolanmış kıvranmaktayız! Sonunda anlaşılan, tel gelip erişti, Mektupçu Beyin yüzü güldü.

Ankaramız diyesiymiş ki, «Otlar güzelce boşalsın, iyice tartılsın, deliği deşiği yok, damı akmaz bir ardiyeye istiflensin! Bir tek sapı eksilirse, Trabzon takımını asacağımız bilinsin ve de kurtuluş olmadığı, akılda tutulsun!» diyesiymiş!

Mektupçu Bey, bizi mavnacılar ve de takacılar reislerine koşturdu. Seğirttim, önüme katıp itele-yerekten alıp geldim. Onlara emir etti ki, vakit geçirmeden onlar rıhtıma...

«Emretti» dedimse, Vali paşa emri değil, resmen Ankara emridir bu ve de «savsaklayan idam olunur» emridir.

, Bir yandan dağ gibi otlar, takalara, mavnalara alınıp rıhtıma yığılırken bir yandan Vali Paşa, Defterdar Beyi ve de Mektupçu Beyi ve de vilâyetin ileri gelen beylerini, topladı. Bu cenabet otları, Ankara'nın isteğine uygun, hangi ardiyeye istifleyeceğimizi görüşmeye girişti. Herkes, kendi adamını ve de ortağını kayırma çabalamasına düştüğünden, lâf uzadı. Fıkara Vali Paşamızın canı gayet üzüldü. Sonunda, «Şu bizim Kürdoğlu kavas, buranın yerlisi değildir ve de direk gibi doğru heriftir, çağırılsın, söyletilsin, söylediği işlenilsin» denilmiş.! Haber geldi ki, toplantıdan bizi istemekteler. Yalan mundar, ödüm yarılayazdı. Çünkü, hükûmat kısmının çapraşık işine bulaşanın, başına belâ gelir ki, en ufağı yağlı iptir. Ayrıdan bizim başımızda, kaçaklık bulaşığı da var. Ben yolu elime aldım amma, say ki ben gitmekte değilim, leşim gitmekte... «Gel bakalım Kürdoğlu» dedi Mektupçu Bey, «bil bakalım, biz seni neden buraya istedik?» dedi. «Emrin bilir» diyerekten patayı çaktım. «Biz seni şundan istedik ki, bu Trabzon'da bu aşiret otlarının iyi saklanacağı ve de iyi tutulacağı ardiye nerededir ve de

kimdedir?» dedi. Kafayı tavana dikip fikre daldım. Sonunda «İyisi, Hacı Hafız Hoca Zikrettin efendinin fındık ardiyesidir ve de şu sıra, Allahıma şükür, boştur» dedim. Bir zaman, olurunu, olmazını söyleştiler, sonunda «Hay hay! Yaşa ulan Kürdoğlu» dediler. Ardiye kiralandı. Kiralandı dedimse 20 kayma, 30 kayma değil ha, tam aylığı 100 kaymaya kiralandı. Otlar taşındı, yığıldı, kapısı çekilip kırmızı balmumuyla mühürlendi. Belâ savuşturuldu.

Ardiye sahibi Hacı Hafız Hoca Zikrettin efendi, Trabzon'un zenginlerindendi. Zenginliği, Ermeni-Rum kırımı yağmasıyla başlamış, deniz korsanlığı, kaçakçılık, mültezimlik

soygunları, savaş vergileri kâğıtları, mübadil malları oyunları, tefecilikle gelişerek, Almanya'yla yapılan fındık takaslarıyla Karun hazinesini bulmuştu. Ayağı mes-lâstikli, kafası lenger şapkalı, şalvar-poturlu, hoca sakolu bir herifti. Kendini kolay soyduranlara karşı, manda pisliğinden yumuşak; soydurmayanlara karşı, kaya gibi sertti. Okuması, yazması var mıydı, yok muydu bilinmezdi ama, çevirdiği dolaplarda bunun gerekli olmadığı iyi bilinirdi. Dağ gibi işleri bir sıska kâtiple çekip çevirmesi, kitaplara yazılacak köpoğlu-köpeklik... Son zamanlarda, kanma her nasılsa, şeker karışmış. Kolu budu tutulmaya, gözleri pırpırlamaya başlamıştı. Aslında, şekerine, göz pırpırına metelik verir adam değildi amma, on altı yaşında turp gibi gürcü kızını üçüncü karı olarak aldı alalı, dertliydi. Aslında, bu gürcü kızı belâsına çare bulmak için Almanya'ya gitmiş, sırıtıp yalanarak dönmüştü. «Allah, son nefesinde islâmlık nasip etsin» dediği Alman doktoıunun verdiği hapların tükeneceğinden başka, hiç bir kederi yoktu.

Gelir gelmez, eşraf-âyan zagonunca, Vali Paşayı, Kumandan Paşayı dolaşmış, yerlilere mevlût okutup mamuiara içkili karılı ziyafetler çektikten sonra, rıhtım üstündeki dükkânda çekmecenin başına oturmuştu.

Yokluğunda olup bitenleri, önem sırasına göre kâtibine anlattırıp gözleri kapalı dinledi.

Eski vali, komutanla geçinemediğinden Doğuya; komutan, öfkeye binip, kendini tutamayıp bir mebusun ortağını kırbaçladığından Güneye sürülmüş, mektupçuya işten el çektirilmiş, hemen hemen bütün yabancı memurlar başka yerlere gönderilmişti. Hacı Hafız Hoca Zikrettin, lâfın burasında «Geeeç! Hükûmat işidir, böyle olur» diye kâtibi susturdu. Alınanın verilenin hesabına baktı. Makbuzları, senetleri, faturaları gözden geçirdi. En sonunda, boş ardiyenin hükûmata, ayda 100 liraya kiralandığını, ot doldurulduğunu, kiranın sekiz aydır alınamadığını duymasıyle can başına sıçradı. Kâtip, Mektupçu Beye, birkaç kere gittiyse de söz anlatamamış, fazladan terslenmişti. Fındık zamanı da yaklaşıyordu. Hacı Hafız Hoca Zikrettin efendi, lenger, şapkayı basıp gözlerini kısarak yürüdü. Vali odasına dayandı. Merhabayı yarım ağız karşılayıp kahve teklifine, «Oruçluyuz, Allah kabul ederse» diyerek cebinden konturatoyu çıkardı, masaya koyup 800 lira istedi.

Yeni Valinin, aşiretten, onlar için gelen otlardan, ardiye kiralanmasından haberi olmamıştı. Bildiği bir şey varsa, Mal Müdürlüğünün 800 lira değil, 8 lira ödeyecek halde olmadığıydı. Bir de, Hacı Hafız Hoca Zikrettin efendinin şakaya gelmediğini duymuştu.

Yeni geldiğinden, haberi olmadığından söz etmeğe kalktı. Hacı Hafız Hoca Zikrettin efendi, suratım asıp şaşı gözlerini tavana dikerek, «Nah, haberin oldu şimdi, Vali Bey» dedi «Nah, bu da kon-turatomuz... 800 lirayı versinler, bu sıra elimiz dar... Ambarımızı da ay sonunda boşaltsınlar! Fındık zamanı ardiye bize lâzımlı!» Vali Bey boş bulunup «Boşaltması kolay» lâfını ağzından kaçırdı. Zile bastı. Gelenlerin hepsi, yeni memur olduklarından ot meselesini, ardiye kiralanması işini bilmiyorlardı. Sonunda, odacı Hasan ağa istendi. Kırk yıldır odacılık ettiği halde, dilinin lâzlığını düzeltemediği için ' «Haçan ağa» diye çağırılan Hasan ağa geldi. Bu meseleyi belediye kavaslarından Kürdoğlunun iyi bildiğini, çünkü, eski mektupçuyla bu ot işini hep onun kovaladığım söyledi. Belediyedeyim, baktım, bizi seslemekteler...Palaskayı kuşanıp şapkayı düzeltip gittim. Fıkara yeni Vali Paşamız, leylek kuşu gibi ayaklarının birini kaldırıp birini indirerekten,

Hacı Hafız Hoca Ağamızın karşısında el uğuşturaraktan, «Kolay... Boşaltmak pek kolay» diye kıvranmakta... Bizi görmesiyle, denize düşenin

hamsi balığına sarılması hesabı, hopladı: «Neymiş bu ot işi Kürdoğlu?.. Hacı efendinin ardiyesine doldurulan ot işini sordum!» diye bağırdı.

Baştan sona anlattım. Ben anlatmaktayım, sağolsun yeni Vali Paşamız, «Kısa, gayet kısa... Sadede gel... Bırak aşireti maşireti... » diyerekten bizi sıkılamakta... Aşiret bırakılacak da, ot işi nasıl açıklanacak? «Aklı yok bu yeni Vali Paşamızın» desem, edepten dışarı... «Var» desem, yokluğu meydanda... Sonunda bilmem anladı, bilmem anlayamadı, Hacı Hafız Hoca Ağamıza döndü, sırıttı:

— Tamam! Şimdi hatırladım. Biz bu ardiye kirasını, düyuna kalmasın diye çok çabaladık. Lâkin siz burada bulunmadığınızdan, gerisin geri merkeze reddettik.

— «Reddettik» ne demek Vali Bey?.. Benim paramı hangi hakla reddetmekte hükûmat? Bolşeviklik ilân olduysa, başka...

— Haşa! Rica ederim! Alacaklı bulunmayınca, para kime verilecek?

— Konturatoyu yapana... Genel vekilimize verilecek... Ben verilmemesinde değilim! Şimdi verilsin!

— Şimdi... Elbette... Madem sağ-esen geldiniz. Hakkınızdır. Verilecek... Lâkin bir küçücük işlemi var.

— Neymiş?

— Merkeze yazmadan olmaz.

— Bizim ardiyeyi merkez mi kiraladı?

— Yazılmıştır. Bildirilmiştir. Bilgi verilmeden hiç bişey yapamayız! Sorumlu düşeriz! -—Orası bize karanlık... Para gelsin! Dilediğinizi yapın!

— Hükûmat işinde para hemen gelemez! Çünkü reddedilmiş bir paradır.

— Ne edilmişse hükûmat etmiş! Versin bizim paramızı, boşaltsın ardiyemizi...

— Merkeze yazacağız. Para gelecektir.

— Sen buradaki paradan ver, benim hakkımı... Gelecek parayı yerine koy!

— Hiç olur mu? Sorumlu düşerim! Böyle bir emir veremem! Vermeyince de, Mal Müdürü ödeyemez! Hemen telgrafla isteyeceğim! İki güne kalmaz, buradadır.

— îyi ya işte... İki gün sonra alsın Mal Müdürü... İkisi de devlet parası...

— Devlet parası... Doğru... Doğru ama, harcama yerlerinin ayrılığını napalım?

Yeni Vali Paşamız, kapıya bakarak, sesini alçalttı:

— Mal Müdürüyle aramız iyi olsa, hiç bakmam, güzel hatırınız için verdiririm! Çekişmekteyiz geldik geleli... Huysuz... İdaresiz... Ankara'da mebustan arkası varmış. Güveniyor. Söz geçiremiyoruz! Bayramda Maliye vekili beyefendiye tebrik kartı yolladı. Vekil beyefendi, karşılık verdiler.

— Oraları bizi ilgilendirmez! Elimiz şu sıra dar olmasa, gelir 800 lira için baş ağrıtır mıyız?

1 —Doğru... Haklısınız!

— İki güne kadar mı dedin?

— İki güne... Bilemediniz üç güne... Hadi, araya pazar girecek diyelim, dört gün...

— Haftaya bugün gelsem!

— Tamam! Hay çok yaşayın! Haftaya bugün!.. Vali Beyimiz, bu sıra farketti ki, biz çıkmamışız,

durmuş dinlemekteyiz. Bir bağırdı ki, yüreğim ya-rılayazdı, az kaldı ki, aklım sıçraya... İşe bakmalı ki, fıkara Hacı Hafız Hoca Ağamız, bizden yüreksizmiş, hık demesiyle kaykıldı. Sırtüstü düşmediyse de, epey

sendeledi. Vali Bey büsbütün kızdı bu işe «Çık!» diye kükreyerekten ayağını yere vurdu ki, yerler zın-gırdadı. Hırpadak çıkıp savuştum!

Aradan geçti bir saat, haber geldi belediyeye... Bu kez yeni Mektupçu istemekteymiş bizi... Sürdüm gittim. Bunlar dosya derdine düşmüşler. Meğerse, aşiretin otu işi dosyası da, gelmiş buraya birikmiş... Odacı Haçan ağaı, boş bulunup, «Dosyası olacak bunun» demiş. Salt bu kadar dese ne iyi ? « Kürdoğlu bilir. Eski Mektupçuyla çok çabaladı bu işe» demiş. Bizi, belediye reisinden isteyip aldılar, mahzene tıktılar. Aklımda yanlış kalmadıysa, kâğıtlar üst üste binmiş, bir torba dolusu olmuştu. Allahın izniyle, pirlerin desteğiyle ter dökerekten arayıp bulup çıkardık. Mektupçu Beyin önüne koyup, «Buyur Bey, nah, aradığın belâ!» dedik.

Mektupçu Bey, mesele kendi zamanının işi olmadığından, hiç aldırmadı, torbanın ağzını bile açmadı. Mümeyyizini istedi. «Şuna bak da, gereğini yazıver» dedi, savuştu. Mesele, Mümeyyizin zamanı işi de değildi. O da, kâtiplerden en kıdemlisine verdi. Böylece giderek, iş kayıtçı oğlana kadar düştü. Kayıtçı oğlan, asker alma şubesi reisinin haylaz yiğeni idi. «Okul paydosunda kuşbazlık etmesin, biraz da harçlığını çıkarsın» diye buraya gidip geliyordu. O da, şubeden bir yazıcı er çağırdı. Yazıcı er, torbadaki kâğıtların ne olduğunu, kendisinden ne istendiğini bir türlü anlayamadı. Torbayı açıp içindekileri ortaya döktü, bir zaman karıştırdı.

1 Hasan ağa.

Yarbayının yiğenine soracaktı. Baktı gördü ki, tabancayı alıp savuşmuş, o da kâğıtları gerisin geri torbaya tıkıp, ağzını büzüp, bağlayıp sıvıştı.

Vali Beyden, kayıtçı kuşbaz oğlana kadar herkes, işi biribirine atıp başından savdığına sevindi. Hacı Hafız Hoca Ağamızın geldiği güne kadar aşiret otu unutuldu.

Bunlar, unutadursun, Hacı Hafız Hoca Ağamız unutmadı, hafta bitip parayı alma günü gelince, doksan dokuzluğu şakırdataraktan ve de namaz-daymış gibi, dudaklarını . kıpırdatıp arada bir, «Hak destur» diyerekten, Vali Beyin karşısına dikildi.

Vali Bey, yüreğinden bikez, «Heyvah!» dediyse de, ek yerini belli etmeden yer gösterdi, kahve söylemeğe kalktı.

Hacı Hafız Hoca Ağamızın oruçsuz yere bastığı mı var ki, kahveye, evet, diyebilsin!

Suratını asıp «Gerekmez, oruçluyuz Allah kabul ederse» deyip oturdu. Oturmasıyle konturatoyu çıkarıp, «Nah işte konturatomuz Vali Bey, paramız hazırsa seni boşuna yormayalım, alıp gidelim» dedi.

Vali Beydir, zile vurup gelen odacı Haçan ağayı yardımcısına gönderdi. «Yardımcı Beye koş... Hacı Ağanın geldiğini bildir. Ot işini ve de ardiye işini sor! İyisi, kâğıtları alsın gelsin!» dedi.

Haçan odacıyı Yardımcı Bey, Mektupçu Beye; Mektupçu Bey, Mümeyyiz Beye; Mümeyyiz Bey, «Aman çabuk» diyerekten Evrak Kalemi Başkâtibine; Başkâtiptir tıksoluk kuyruk kâtibe; kuyruk kâtibefendi ise yarbayın yaramaz yeğenine saldı. Yaramaz yeğen kuşbazlıkta olup yerinde olmamakla bunlar bir zaman çalınıp aranıp «Aman diyerekten çırpınıp uğunup sonunda, «Bu işi bilse bilse,Kürdoğlu kavası bilir, tez gelsin!» demeleriyle bizi istediler. Biz belediyede otururken haber geldi. Palaskayı kuşanıp şapkayı kapıp koşaraktan yetiştik. Yetiştik ya, kâğıt torbasını ara ki bulasın ve de bulduk diyelim, hiç bir işlem yapılmamış ki, Hacı Hafız Hoca Ağamızın maslahatını göresin! Sonunda bunlardan birisi, şöyle böyle bir askeriye yazıcısının torbayla boğuştuğunu hatırlayıp, hangi yazıcı olduğunu ise Haçan odacı, her nasılsa bilip herifi getirdi. Durum - vaziyet öğrenilince, bu kez alttan yukarı bütün kâtip beylerin ve de müdür beylerin, mektupçu ve de yardımcı beylerin ürküntüden dudakları uçuklayıp ve de utançtan gözleri şaşıladıysa da, ne fayda! Bir zaman ne yapılacağı, dikbaş ve de gayet diksöz, sırasında düpedüz lâfını bilmez Hacı Hafız Hoca Ağamıza ne deneceği bilinmeyerek, sonunda yardımcı bey, «Ucunda ölüm yok ya» diyerekten önünü kavuşturup Vali Beyin yanına girdi. Telgrafa karşılık aldıklarını, fakat verile emrinin daha gelmediğini söyledi. «Umuttur ki, yarın gele» deyip kesti.

Hacı Hafız Hoca Ağamız, bunca yılın köpoğlu köpeği olup hükûmat kapısında bunca iş çevirmiş, para almanın, arslan ağzından kemik

kapmaktan zorluğunu denemeyle bilip aslında gelirken umudu olmadığı için, güldü bir zaman... Konturato kâğıdını toplayıp sertçe sordu:

— Ne zaman uğrasam Vali Bey?... Uğrasam dedimse, bu kez kesin haa...

— Vallaha bilmem! Belki verile gelir, belki banka havalesiyle yollanır. Bankaları bilirsiniz: Bir iki gün geciktirirler.

— İyi öyleyse... Biz köyleri dolaşsak gerek ve de birkaç gün yaylada eğleşsek gerek...

İyisi bu konturat kâğıdının ardını mühürleyeyim... Kâtip gelsin alsın!

Vali Beyle Yardımcı Bey, Hacı Hafız Hoca Ağamızdan böyle bir uysallık ummadıklarından, sevinç tutuğu olup ikisi birden atılıp, lâfı birbirinden kapa-raktan:«Hay yahîne güzel! Olur ki, olursa bu kadar olur! Tamam, doğrusu bu! Gelsin alsın!» dediler.

Bana kalırsa, Beyler, «Zebun kâtibi nasıl olsa atlatırız» diye sevindiler. Oysa yanıldılar ki ne kadar... Uşağıyle boğuşmanın yanında ağayla boğuşmak zemzemle yıkanmıştır, ve de uşak kısmına güç yitirildiği görülmemiştir.

Kâtiptir, ağasından «Parayı senden isterim» âfını duymasıyla azdı ki, Allah beterinden saklasın, udurdu ve de yere göğe sığmazlandı.

Ağasına güvenen uşak milleti, gayetle rezil o-lur ve de söğülüp dövülmekten utanmadığı için, dur otur bilmez. Zebun kâtip de, bu soydan bir besmelesizdi. Hacı Hafız Hoca Ağa geçip gitmesiyle fıkara Trabzon hükûmatmın başına, bildiğin kara belâ kesilip çöktü bu zebun kâtip... Döğdüler yılmadı, söğ-düler umursamadı, «Hacı Hafız Hoca Ağanın paraları» dedi dayandı. Sonunda hükûmat baktı ki bunun pençesinden kurtulmak yoktur. Kâğıt torbasını önüne aldı, döktü, baktı, gereğini Ankara başkentimize, başkenti mizdeki Ata türkümüze ve de yeni başbakan efendimize yazdı. Yazdığı, hükûmat zagonunca, karalamadır. Bu karalama, çok masalar dolaşır, şurası burası silinir çizilir, çıkması inmesi olur. Sonundu makineyle yazı yazan küçük hanıma ulaşır. Bu kez ulaştığı küçük hanım, liman reisinin üvey kızıydı. Orta üçten okulu bırakmış, hükûmata

memur olmuştu. İki parmakla tak tak makine yazmakta ki, her gören, «Bu ne?» diye şaşmakta... Çünkü parmaklar gâvur kınasına vurulmuş kıp kızıl, ağzı yüzü dersen, düzgüne allığı rastığa, pirinç ununa bulanmış, bildiğin panayır çadırı oyuncusu... Ben, Haçan odacının yalancısıyım! Dediğine bakarsan, türkçeden başka dil bilmezmiş, aslına bakarsan türkçeyi de bilmezmiş, Haçan odacı da, başkâtip beyin yalancısı... Başka-, tip diyesiymiş ki, «Ben, bu kıza bay-bayan yazmasını öğretemedim, gitti» diyesiymiş!

Kız, Hacı Hafız Hoca Ağanın para kâğıdını iki gün savsakladı. İki kez yanlış yazdı ki,

Ankara başkentimize değil, Çankırı'nın kötü çingen oymağı başkanına yollanamaz. İki gün de, böyle geçti. Üçüncü gün, kızın kırığı ne yapmışsa yapmış, bunun canını sıkmış... «Hastalandım» dedi, daireye uğramadı. Sonunda yazdı, yazdığını başkâtibe beğendirdi.

Ne fayda ki bu kez kâğıt, üç gün zimmet defterinin arasında unutuldu. Bu sırada, Trabzon'un Karadenizin-de hava patladı. Dalgalar dağlara çıkayazdı ki gemi değil, deniz yüzünde martı kuşları, deniz içinde hamsi balıkları görünmedi.

Durum vaziyet bu sulardayken, zebun kâtip, Mektupçu Beyi sıkıştırırım sandı, belâya bakmalı ki, bu da, Mektupçu Beyin haremi hanımdan azar işittiği güne rastladı. Bunlar, yaka yakaya geldiler. Fı-kara Mektupçu, Doğuya sürülme korkusunu mor-kusunu bırakıp zebun kâtibi az kaldı ki çiğneye... Kâtiptir, kötekten kurtulduğuna şükredeceği yerde, öfkeye bindi ve de ossaat bir katır peydahlayıp atladı, sürdü yaylayı tuttu. Belâya bakmalı ki Hacı Hafız Hoca efendinin küçük kariyle arası açılmıştı. Bunun kızgmlığıyla Hoca efendi zebun kâtibin, bine bin katmasına kapıldı. «Yaz ortağa, deflesin!» dedi, çünkü zebun kâtip yaylaya gelirken Hacı Ağasını nasıl yelleyeceğini tasarlamış, «Ağa, bizim mebus ortağımızın borusu gayri Ankara'da ötmezmiş. Çünkü yeni başbakan böyle işlere metelik vermezmiş. Paramızı bu Osmanlıların vermemesi bundan» demişti. Kâtibin dediğine bakılırsa, dahası var. Trabzon milleti iyice velveleye düşmüş ki, Hacı Ağam müf-lislemiştir, bir ardiye aylığına kalmıştır ve de hükû-matımız bundan böyle Hacı Ağamızı it hesabına koymamaktadır. Aman, alacağı olan tez davranıp istesin, borcu olan sakın vermesin! bunun sonunda fıkara Hacı

Ağanın Urumeli'ne sürülmesi bile yazılı» denilmeğe başlanmış... Hacı Ağa «Vay, öyle mi Mektupçu! Kendin ettin kendine!» diyerekten hopladı, yayla evinin sayvanında, tabanı yanmış it gibi, dolanmağa girişti. «Hayır», demekteydi, «geçtiiii... Günah bizden gitti. Hayır, dakka geçirmek olmaz! Ekmek yemeyi beklemeyeceksin! Sana dürüm dür-sünler. Kuşağına sok, bin!... Trabzon'u tutmaya bak! Bir yandan telgrafı ortağa çek, bir yandan notere git, protostoyu yolla! Ardiyemi boşaltsınlar. Boşaltmadıkları hergün için 25 panganot isterim. 24 olsa, kabul etmem!» diye kükremekteydi.

*

Protesto haberini alınca, «idaresizliğine verilip sicilâtına kötü yazılacağını düşünerek az kaldı ki,

Vali Beyin şurasına burasına damla ine... Sarsak olup sürüne... Esip gürledi. Hemen telgrafa koştu. Makine başında durup Vekâleti buldu. Durumu anlattı. Karşısındaki her kimse önceleri, «Aldırma birader, boş ver!» dediyse de, Hacı Ağanın ortağı mebus beyin adını duymasıyle ağzı değiştiriverdi. Ödevi savsaklamaktan, yeni başbakanın bu işe çok kızacağından açtı. Hükümet bunca zarara uğratılmıştı. Sebep olanlar sorumluydu. Bunun sonunda mahkemeye düşüp cezaevlerini boylamak bile vardı. Her şeyi bırakıp önce bunun sorumlularını arayıp bulması, yakalarına yapışıp sürüyerekten yargıca verilmeleri em-rolündü. Kira bedelini ödemek meselesine hiç değinmeden, «İşte bu kadar» denilip konuşma kesildi.

Fıkara Vali Bey, bir zaman telgrafhanede döne-leyip sonunda, «Nolursa olsun» diyerek ve de, itle boğuşmaktansa çalıyı dolanmak yeğdir, hesabı, Hacı Ağayla dalaşmaktansa, Ankarayi yeniden makine başına istemeği tehlikesiz gördü. Aratıp buldurdu. «Para nolacak?» diye sordu. Bukez karşıdaki, eskisi gibi, domuzlanmadı. «Oraca idare ediver kardeşim» dedi, çekildi. Fıkara Vali Bey, «İdare edilebilse, edilmez mi? Ya biz bu Mal Müdürüyle napalım?» diye bir zaman kıvrandı. Bu sıra Mektupçu Bey, ne düşünmüşse düşünmüş, telgrafhaneye koşmuştu. Soluğu ağzına sığmamaktaydı. Suratı morarmıştı. «Buldum efendimiz, herif 'ardiyeyi boşaltın' demekte değil mi ? Eksiltme arttırmaya çıkaralım otları, satalım, parasım Hacıya verelim! bu belâdan kurtulalım!» dedi. Vali Beyin telâşlı günü olmasa, «Hükûmat malını, emir almayınca satmak ne mümkün ?» diyerek, dire-tirdi. Aklı karıştığından dili dişi kitlenmişti. «Olur» diyebildi.

Yemlik ot satılacağı Trabzon gazetesiyle duyuruldu.

Trabzon'da otu kim, napsın! İstanbul'a etlik götüren bir iki celep «Nedir ola?» diyerek ardiyeye gittiler. Giderken Mektupçu Bey, yanlarına bizi de kattı. Herifler otu görmeleriyle soluk tutulmasından tıkanayazdılar. Bir zaman katıldılar kaldılar. Sonunda, Erzurumlu şişman celebi bir gülme aldı ki, benzerini gören olmamıştır. Az daha, alt çenesi düşecekti ve de karnı yırtılacaktı. Meğerse, bu ot yemlik otu değilmiş, Urumeli'nin diken otuymuş ki, ağzına süren davar, karın şişliğinden ve de kelebek öksürüğünden geberirmiş!

Celepler gülmeyi kesip bana döndüler, «Söyle bakalım Kürdoğlu, bu ot buraya nereden geldi ve de ne sebebe geldi?» dedilier. Aşiret meselesini anlattım. «Hay anan öle Kürdoğlu, karıştırdın ki, büsbütün arap saçına çevirdin! Hayır! Bu ot, yemlik otu olabilemez. Düşün bakalım, askeriyenin tel örgü işine misine yarar denilmesin?» dediler. Çekip aldılar, gösterdiler ki yaman... Bu otta arkadaş, bir diken var, evet, askeriyenin tel örgüsü dikeni kaç para... «Ya nedir? bunu bize İstanbul'un hükûmatı saldı ki, aşiretin malına döküle» dedimse de, celepler kulak asmayıp, «Biz Trabzonlu gibi avanak değiliz. Trabzonlu bunu hamsi balığına yedirecekse o başka!» diyip gülüşerek geçip gittiler. Mektupçuya vardım, «Hal-keyfiyet, durum -vaziyet bu sularda beyim. Haberin olsun, ben şaştım» dedim. Mektupçu Bey, «Aman Kürdoğlu... Sakın haaa... Bana dedin, başkasına hiç deme!... Göreyim seni... Vatana hizmet günüdür. Kimseye sezdirmeden, ziraat müdürünü ve de lise okulunun ot öğretmenini, hara direktörünü, aygır deposu şefini, baytar ve doktorunu buraya biriktirmek! Aralıkta, kimseye göstermeden, bu namussuz ot her ne ise ondan bir torba doldurup getirmeli!» dedi. Kasabayı dolandım, herifleri bulup Mektupçunun dediklerini söyledim. Bir torba da ot doldurup koşturdum. Masaya döktüler, çevresini çevirdiler. A-hp kıran hangisi, burnuna götürüp koklayan hangisi! Ot öğretmeni öğretmen olduğundan ve de vatan işinde gönüllü olduğundan, ölümü göze alıp az biraz çiğnedi. Yutarım sandı. Bu ot, nasıl bir belâlı otsa, kılçığı boğazına takılıp az kaldı ki fıkara ot öğretmenini vatan-millet yoluna geberte... Su mu verdik, sırtını yumruklayaraktan zor-güç gerisin geri kusturup avanağın tatlı canını kurtardık. Bu kez, yoklamakla bir iş görülemeyeceği anlaşıldığından, koca koca kara kaplı kitaplar taşındı. Her dilden kitaplar ki herbiri bir eşek yükü bir kitaplar! Bunlara yumuldular.

Çevirdiler, okudular, çevirdiler, resimlere baktılar. Allahın bir belâsı canım, dünyanın öbür ucundaki bütün otların, nice nice el-vanlı kokulu çiçeklerin adı var, resmi varda, bu adı hatasının, izi yok!... Bu kez köylülerden akıl-dâneler istendi. İlle de, Urumeli göçmenlerinden ak sakallılar candarma gücüyle sürülüp getirildi. Bunlardan birisi, «Vay ki vay! Bu nedir yahu! Bu bizim oranın kaynana dikeni... Bunu gören gelinler çocuk bırakır. Nerden geldi de, bu cenabet, bizi burda buldu?» diyerek hoplayıp geri bastı. Mektupçu bunalmış ki, iyi bunalmış...

«Kaynana maynana yere batsın! Yemlik olur mu yemlik... Sizlerin orada maldan davardan bunu yiyen var mıdır?» dedi. Herif güldü, «Ne yemesi beyim, bunun tazesinden bir tutamı bir kasabayı ağular. Sen, bu kaynana otuyla gönül mü eğlemektesin?» dedi. «Bu, böylece şimdi kuru olduğundan bizi bitirmedi! Aman kurcalamadan savuşturmanın kolayı» dedi. Bunun ü-zerine Mektupçuyu bir derin düşüncedir aldı. Valiye gitti. Ne konuştularsa konuştular. Döndü geldi. Vali Bey diyesiymiş ki, «Yemlik olmadığına rapor!» diyesiymiş. Bunlar bir araya birikip kafa kafaya verip arada bir kara kaplı kitapları çevirip kapı kadar bir rapor yazdılar ki «aşiret davarı için İstanbul'dan gelen otlar, yemlik otu değildir.» Hakçası ben korktum, «Yeni hükûmatımız bunu duy-masıyle, hiç bakmaz, birkaç kişiyi sallandırır» dedim. O günden sonra gazete okuyanlara, «Bak bakalım, İstanbul'da âmirden asılmış var mı?» diye sordumsa da, «Yok öyle şey! Ne asılmasıymış? İstiklâl Mahkemesi olmayınca, neden adam asıla-cakmış!» dediler.

Günlerden bir gün, Mektupçu istedi. Palaskayı kuşanıp şapkayı basıp seğirttim. «Müjdeler olsun Kürdoğlu, ot belâsını bu kez savuşturduk bil!» dedi. «Aman, yiyen hayvan mı bulunmuş?» diye sordum. Güldü bir zaman... «Bulunmuş sayılır» dedi. Meğerse, Ankara başkentimiz bu ot meselesine benim korktuğum gibi kızmamış... Çünkü bu otu bize yollayacakları sıra, İstanbul'un bir istemezi, «A-man yahu, aman haaa... Bunca otun yerine kaynana dikeni sokmaktalar! Satmalına heyetine giden örnek torbasındakı ot, bu ot değil! Bunu yiyen hayvan ossaat geberir. Böyle olmasa bu satın almayı, bu herifler o kadar kıra mıbilirlerdi. Bakılsın! Hırsizlik meydana çıkarılsın! » diye haber salmışlar da, Ankara başkentindekiler her nasılsa bakamamışlar. İstemezin yolladığı kaynana otu örneğinin paketi, yolda, halis yonca otuyla değiştirilmiş... Hasılı, bu

kaynana otu üstünde çok oyunlar oynanmış... «Ya peki, şimdi biz belâyı nasıl savuşturmaktayız aman beyim?» diye sordum... «Oğlum Tamzara, yüreğini ferah tut... Adama hayvana yedirilecek değildir. Erzurum askerine çokça yatak otu gerekmiş. Ankara başkentimiz, bizim kâğıdı okumasıyle 'Tamam! bu otları askere yatak yapalım!' demiş. Erzurum'dan birkaç uzman geldi. Şimdi, Vali Beyin yanında kahve içmekteler. Seni istememin nedeni, alıp gideceksin! Görsünler, beğensinler!.. Yükleyip savuşsunlar. Sana bir şey sorarlarsa 'halis yatak otudur'dersin! Göreyim seni!» dedi. «A-man beyim, parmak kadar dikeni olan kaynana dikeni otundan, yatak olur mu ?» dedimse de, «Neler gelir, bakalım, ödevden dışarı çıkanın ve de üstüne gerek olmayan lâfı söyleyenin beşma!» diyerek bizi tersledi. Uzmanları alıp gittim. Otları gör-meleriyle bunları da bildiğimiz celep gülmesi tuttu.

Bunlar da gülüştüler bir zaman kas kas, ellerini dizlerine vuraraktan... İçlerinden biri,

«Hay anan öle Kürdoğlu... Bunlara ot diyenin ben dininden şüphe ederim! Allah belânızı versin!» dedi. Bir başkası, «Durun uşak» dedi, «Yarar-yaramaz demeğe, bizim yetkimiz yoktur. Bizim yetkimiz, bundan örnek alıp gitmektir» dedi. Önceki herif şaştı, «Yahu, bunlardan yatak yapılabilir mi ki, örnek götürülsün. Adama ne derler? Adamın avradına söğerler» diyecek oldu. Beriki aldırmadı. «Örnek götürmeden hiç olmaz. Örnek gidecek ki, yeniden bakılacak. Sonucu Ankara başkentimize yazılacak!», «Yazılmakla bu cenabet diken otu, ipek otuna döner mi ki...», «Hiç dönmez ama vakit geçer!», «Anlamadım», «Vakit geçmeyince kış gelmez. Kış gelmeyince iş, arttırma - eksiltmeden pazarlığa dökülmez. Pazarlığa dökülmedikçe Erzurum'un yatak otu biriktirmiş Hoca Hafız Hacı bilmem ne ağa, dilediği fiyattan otunu satamaz. Satamayınca, bizim satın almacıların işi bozulur!» dedi. Baktılar, doğru, «Surdan bir torba uydur bakalım Kürdoğlu... Yeterince doldur da alıp gidelim» dediler. Doldurup verdim. Beriki akıldâne cebime bir şey soktu. «Ben senin gözlerini beğenmedim Kürdoğlu... Sununla bir rakı içersin!» diyerek omuzumu pıtıkladı. Baktım, beş kayma! «Ha bereket!» dedim, Yüreğim herifi sevdi. Beş kaymanın Mektupçu Beye hiç lâfını etmedim!..

Ot gitti Erzurum'a... Geçti bir zaman... «Geçti» dedimse, boşuna geçmekte değil! Hacı Hafız Hoca Ağamızın avukatı işi kollamakta... Yargıçtan keşif

kalktı. Ambara geldi baktı. «Tamam» dedi gitti. Ardından bilirkişi kalktı. Ambara geldi baktı. «Tamam ki tastamam!» dedi gitti. Bunlar hep para gücüyle kalkmakta ve de hükûmatm zimmetine yazılmakta... Meğerse, bunların «tamam», «tastamam!» «tamam ki bu kadar olur» demeleri, ambar kirasını aylıktan gündeliğe çevirmek için değil miymiş. Meğerse avukat, «Filân tarihten bu yana ambarımız boşalmadıkça günlüğe 15 kayma isteriz» diye açmış davayı... Vızır vızır işlemekteymiş bu onbeş liralar...

Geçti bir zaman daha... Güz yağmurları bu yll 329

erken bastırdı. Kış gelmekte ki kılıç gibi bir lâzistan kışı gelmekte...

Günlerden bir gün, hiç unutmam, bir mübarek cuma günü, Ben belediyedeyim.

«Mektupçu Bey istedi» dediler. Palaskayı kuşanıp, şapkayı basıp yağmurluğu omuzlayıp koştum. «Müjdeler olsun, Kürdoğlu, bukez kaynana dikeni otu derdinden kurtuldun ki, hiç şakasız kurtuldun!» dedi, Mektupçu Bey, önündeki kâğıda küt küt vuraraktan... Meğerse Ankara başkentimizden gelmiş bu kâğıt!... Diyesi ki, başkentimiz, «Bu otların, askeriye şiltesi işine yaramaz olduğu anlaşılmakta» diyesi, «masrafı daha fazla kabartmadan, tez vakitte kiralanmış ardiyenin boşaltılması» diyesi ve de, «Bu belâlı otların imhası» diyesi... İmhasını, ben, o gün, orada, Mektupçu Beyden duydum ilk kez! Türk-çesi, «Bir uygun yere atılsın... Baştan deflensin!» demek... «Göreyim seni Kürdoğlu, bu kaynana dikenlerine son hizmetindir. Belediye Reisi Beyi aradım, bulduramadım. Hemen bulacaksın. Bize, yeterince vasıta uydursun! Araba, at, eşek... Bu otları bir ayak önce taşıyıp bir yere atmaya bakacağız» dedi. «Aman beyim, bu Trabzon'u kendin bilmez değilsin! Bunun bir yanı Karadeniz deryası, bir yanı imansız dağ balkanı... Yolu izi yok ki arabası ola... Eşeği katırı, atı kısrağı dersen, burada bir ev bir köydür. Dağ gibi otu taşıyacak mekkâreyi bulana kadar kış geçer, yaz bile geçer de öteki kış gelir dayanır ferahça... Mektupçu Bey suratını astı: «Oralarını, bilmem! Seni neden istedik! Öncesi, Kürdoğlu olduğundan istedik, sonrası, tuttuğunu koparır olduğundan!» dedi.«Bakalım Ankara başkentimiz parayı çokça salmış mı? Ayrıca peşin salmış mı?» dedim. «Para... Eh vardır... Vardır, dedimse, çokça belleme... Üç yerine beş veremeyiz! Vatan-millet işidir demeli... Az biraz yalvarmak» dedi. «Oldu mu ya Mektupçu Beyim! Vatan-millet lâfıyla davranır avanak lâz mı kaldı buralarda?... » dedim. «Artık oralarını bilemem. Reis Beyi

bul... Bakalım ne der? Bana, tez haber getir! Bu işi başka zamanların işlerine benzetme!» Çıktım ya, say ki, dirim çıkmadı, ölüm çıktı.

Reis Beyi buldum. Ot meselesini baştan sona anlattım. Canı sıkıldı. Sıkılması, haklı! Hacı Hafız Hoca Ağanın ne bulaşık teres olduğunu bilir.

Bir ucunda Hacı Ağa var demek, iki ucu pis değnek demek... Bir zaman düşündü, ofladı pufladı. «Beri bak Kürdoğlu» dedi, «göreyim seni ve de bu işi bana bulaştırmadan savuşturmaksın ki Kürdoğlu olduğunu bileyim!» dedi. «Bizde, araba maraba yoktur, bu bir» dedi, «hayvan mayvan bulamayız, bu iki» dedi, «Hacı Ağanın malı olan ardiyeye, tarlaya, fındıklığa, bahçeye bostana, dükkâna, mala el süremeyiz ve de göz ucuyla bakamayız, bu üç» dedi, «iyisi, bak napacağız Kürdoğlu» dedi, «Sürüp gideceksin, Hacı Ağayı bulacak--ın. Durum-vaziyeti bir bir anlatacaksın, gerekir-e, elini ayağını öpeceksin. Ne denilmiştir? 'El öpmekle ağız aşınmaz' denilmiştir. Devlet-millet ve de vatan-memleket işidir. Aman ne şişi yakalım, ne kebabı... Ve de karıncanın belini incitmeyelim! Göreyim seni! Kürtlük sırasıdır ve de ürt aklı göstermek sırasıdır» dedi. Yola düştüm amma, keyfi de yitirdim. Hacı Ağanın bir saati ö-bür saatine uymaz. İster misin, «Yıkıl teres! kuyruklu kürtlüğünle... Koca Trabzon'da adam gibi adam kalmadı mı ki...» diyerekten bizi terslesin!... Rezillik ki büsbütün... Bunun sonunda kemençeci Müslim namussuzuna türkü olup kemençelerde çalınmak bile var... Sürdüm vardım, Hacı Ağa çekmecenin başında oturmakta... Elinde teşbih... Gözler tavanda... kaşlar çatık... Takma dişler birbirine vurmaktaki, yavru kurt trampetesi kaç para... Etekledim, bir zaman dikildim, tekrar etekledim. «Nedir, Kürdoğlu! veresiye mal almaksa niyetin hiç olmaz. Çünkü bizim ayılarla aksatamız yoktur» dedi. Baktım keyfi yerinde... Sevindim. Ot meselesini açtım. «Paramızı biriktirmişler mi, kâtibi yollayım mı?» dedi. «Para demediler, otlar imha olacak. Başkentimizin emridir. Reis Bey, beni sana saldı ki... » dedim, «imha olacaksa olsun! Bana neden saldı seni Reis olacak dümbük?» dedi. Anlattım ki ardiye kendisinin olduğundan el sürememekte... «Vay köpoğlu Reis... Edebini takınmış desene Kürdoğlu» diye güldü bir zaman... Gözlerini tavana dikip bir zaman düşündü, «oğlum Kürdoğlu, bu iş bizden çıkmıştır. Avukatımıza verilmiştir. Git bak! 'Hacı Ağamız yolladı. Diyeceğini işleyecekmişiz, dedi, dersin!» dedi. Avukata gittim. Düşündü bir zaman, bıyığı altından güldü. «Ulan Kürdoğlu, sen arada ol-masan, ben o Mektupçu denilen dümbüğe çok oyunlar ederdim, ne fayda ki, seni severim» dedi. «Hele bakalım kara kaplıya... ne gösterir?» dedi. Bir koca kitap çekti aldı önüne... Çevirdi düşündü, düşündü çevirdi. Yerini buldu, «Tamam!» dedi. «Anan seni kadir gecesi doğurmuş Kürdoğlu, bulduk kitapta yerini... Kulak ver! İyi dinle ki, bir halt karıştırıp tatlı candan olmayasın!... Mek-tupçuya diyeceksin ki... 'Koca anbardırve de dağ gibi ottur. Beri benzer çabalamakla, kaldırılmaz ve

de baştan savulmaz'. Hükûmatm kanununu, onlara, biz öğretecek değiliz. Aslında bal gibi eksilt-me-arttırma işidir ya, havdi devlet-millet uğruna seslenmeyelim! Hacı Ağamız arada olduğundan, başkası da seslenemez. Bundan da yararlanalım! Yoluyla bir ilân versin gazeteye... 'Pazarlıkla ot kaldırılacak, o canı çeken şu günde şu saatte gelsin!' diyerekten duy ursun! Kimse gelmeyecektir. Biz geleceğizdir. Pazarlığını eder otu kaldırır, ardiyemizi boşaltır, teslim alırız. Bir yandan bu işler olana kadar ardiye kirası borcunu da hazırlasın ki, sonunda tatsızlık olma-sın!» dedi.

Vardım gittim, dilim döndüğünce anlattım. Mektupçu nedense buna çok kızdı, «Ulan Reis! Alacağın olsun teres! Bak bakalım, kuyruğun elime geçerse, ben- sana neler ederim!» diye bir zaman döneledi.

Sonunda gazeteye ilân verildi. Hacı Ağadan başkası işine karışamadığından otları kaldırmak, şu kadar bin liraya Hacı Ağanın pazarlıkla üstünde kaldı.

Trabzon pazarlarından birinde gördük ki, dağdan tepeden önüne atını, katırını, eşeğini, kağnısını, ardına çoluğunu çocuğunu, kızını karısını almış köylü inmekte, ayrıca denizden kayığına atamış insan yürümekte ki, adam korkar. « Millet yürümüş! Neyin nesidir?» diyerek Kasabaya velvele düştü. «Nedir, bakıver yahu, bayram yok seyran yok!» diye Reis Bey bizi saldırdı. Palaskayı takıp şapkayı kapıp koştum. Baktım ki, insan bir yöne seğirtmekte. Sürdüm vardım. Bizim kaynana otu ardiyesinin önü mahşer zamanının arasat meydanına dönmüş... Millet, Allah beterinden saklasın, biribirini ezmekte... «Nedir, geri durun» diyesiye kalmadan anlaşıldı ki, Hacı Hafız Hoca Ağamız, köylere, nahyalara haber uçurmuş... «Koşun! Yetişin! Hoca Ağanız bedavadan yakacak çalı dağıtmakta!» demiş, bu kıyamet onun kıyameti... Sen bizim rezil köylümüzü bilmez misin. Yıkmaya

vardır da, yapmaya hiç yoktur. Taşıyıp getirmede birini bulamazsın, çarpıp savuşmakta hastası sakatı yumulur. O gün, dağ gibi kaynana dikenini, lâzın avanak köylüsü, iki saata bırakmadan yükleyip götürdü. Derman için bir tek sap bırakmamacasına... Sonra öğrendik ki, Hacı Ağamız, Allah selâmet vere, kaynana dikenini dediği gibi büsbütün bedavaya vermemiş, her bir balya alanın adını, «Fındık toplama zamanı, bize iki gün çalışacaksınız, ha!» diyarek deftere yazdırıvermiş...

Yalan mundar, azıcık bahşiş umuduyla dükkâna vardığımda avukat parayı hükûmattan almış, Hacı Ağaya saymaktaydı. Yanaştım. «Düşmanının ömrü bu kadar olsun Ağa» diyecek oldum. «Para sayılırken lâf edilir mi ayı!» diye hırladı. Paraları çekmeceye atıverdi.

Meğer, o gün Ankara başkentimizde millet meclisi açılmakta değil miymiş?.. Bunlar döndüler, radyoyu dinlemeğe durdular. Yeni başbakanımız söyleve çökmüş... Bağırmakta ki, kimde can kalır? Bir ara, aşiret lâfı geçti. Elimi kulak ardına atıp sokuldum. Evet, kondurma işini vasfetmekte... Şu kadar bin kişinin, şu kadar malı davarıyla, isyan mıntıkalarından, Urumeli'nin verimli mıntıkalarına göçürülüp kondurulduğunu anlatmakta... Ardından nice nice meseleler anlatmakta... Hükûmat işlerinin gayet yolunda gittiğini, her yerde harcamaların kısıldığını, boş yere metelik sarfolunmadığını, bu yüzden hazinenin şu kadar kâra geçtiğini ballandırmakta...

Baktım, Hacı Ağamız keyifli... Bir yandan teşbihini döndürüp bir yandan gevişlemekte ki, Bafra'nın koca su sığırları kaç para...

Söylevin bir yerinde büsbütün sevindi, teşbihi yere çaldı:

— Duydun mu avukat? Allah başımtzdan eksik etmesin! Herifin her sözü altun!.. Bu gelen, gidenden iyi mi ne?

Avukatın ne dediğini duyamadım!

Radyoda tam çalgı, İstiklâl Marşını vurmağa . başladı ki, hamiyetinden adamın gözleri

yaşarır

1950

BİR KODOŞLUK HİKAYESİ

BINBIR GECE'den HALK HIKAYESl'ne aktarma de-

Ey ihvanlar, ey dostlar, ey yârenler! Selâm olağandır efendim! Hoş gelmişsiniz ve de safalar getirmişsiniz. Buraya birikmişsiniz gönül eğlemek

için ve de gülmeklik için ve de muhabbet etmeklik için...

Bu geceki meselemiz, hâşâ huzurunuzdan efendim, «Kodoş Sultanlar» üzerinedir. Kodoşluk efendilerim, kurban olduğum koca Tanrının • hikmetidir ve de cilvesidir. Türkçesi, âdemoğlunun sabrım denemesidir. «Padişah kısmı âdemoğlu mu ki, kodoşluk denemesi başına gelebilsin?»'derseniz, derim ki, evet, âdemoğludur, çiğ süt emerekten uyumuştur. Bir kişi padişah olmakla adamlıktan çıkmaz ve de kodoşluktan kurtulmaz. Tarihler kodoş şahlarla, padişahlarla, sultanlarla, meliklerle, nice krallarla, dahası nice nice kodoş imparatorlarla doludur.

Ey ihvanlar, ey dostlar, ey yârenler! Biz imdi, hangi kodoş sultanlardan haber verelim? Gelin, geçmiş zamanda, Hindiya'nın, birde Karanlık Dünya'nın kodoş sultanlarından haber verelim:

Bir vakitler Hindiya tahtında adaletli devletli, saltanatlı heybetli bir padişah otururdu ki, oturmak olursa bu kadar olsun!

Bu padişahın varını variyetini, malını mülkünü, geliratım hazinesini denize döksen, bu bizim Galata Köprümüz gibi, sağlam köprü olurdu ve de üzerinden tramvaylar taksiler geçerdi. Boş lâf değil, altunun panganotun, incinin elmasın üstünden geçmekte bunlar vız vız!

Bir ülkede zenginlik, dereceyi aştı mı, adalet olur ki, kurtla kuzu beraber gezinir. Kimse kimsenin malına el süremez. Kurtla kuzu lâfın benzetmesi... Köpoğlu köpek hovardaların koynuna, Tanrı emaneti diye körpe kızları konuk kon-dursa, akıllarına şuncacık kötülük gelebilememekte... Çünkü yürek bozmanın cezası bildiğimiz yağlı kazık... Sözün kısası:

Bu padişahın ülkesinde hiç kötülük yok.. , Sultanın kendisine geldi mi, gece gündüz keyfinde eğlencesinde... Yeme içme, çalma söyleme, gülüp oynama tamam... Akşamlan sofrasına bilginleri, gezginleri, ozanları mozanları toplamakta... Ortaya bir derin mesele atmakta, bilgisi artsın için... Çünkü bir ülkede millet rahatsa, padişahın da keyfi dörtyüz dirhem olur.

İşte bu padişahın iki oğlu vardı. Büyüğünün adı: Şehriyar, küçüğünkü Kutluyar!

Sultanlıkta kanun, büyük oğlan, babası tahtına geçer... Bu sebeple iyi okumalı, babasından çok yol yordam kapmak ki, sırası geldikte şaşırıp apışmasın, ülkeyi çeksin çevirsin. Bu yüzden Şehriyar iyi okumuş, yaman düzenler öğrenmiş, çok bilmiş... Küçük oğlan da, ağasından aşağı değilse de, büyük daha ileri...

Uzatmayalım, günlerden bir gün, bu padişaha hakkın emri erişti, Ezrail Peygamber geiip başucuna dikildi. Oğlanlar şah babalarının elden gidici olduğunu görmeleriyle kendilerini yere vurup yakalarını yırtıp öyle çığrıştılar ki, duyanlar kıyamet koptu sandı. Vezirler koşup birikti. Başvezir yer öptü: — Durun aman! Durun, hiç olmaz, ey sultanımız oğulları! Ölüm de, Allahın bir emri... Hepimiz o yolun yolcusuyuz. Ademoğlundan bu dünyaya kazık kakmış ve de yiğitlenip gitmez-lenmiş hiç var mıdır? Dediyse de, oğlanlar kulak asmayıp döğünüp nice nice ağıtlar yakıp o geceyi ağlamakla geçirdiler.

Ne denilmiştir? «Ölenle ölünmez» denilmiştir. Ertesi, rahmetliyi yoluyla gömdüler. İşkalını çevirip, lokmasını döküp, bahşişini, sadakasını dağıtıp, kitabın yazdığını yerine getirdiler.

Büyük oğlan, geçip baba tahtına kuruldu. Küçük kardeşi, helâl süt emdiğinden ve de terbiyesi kendine elverdiğinden hiç hasetlenmedi.

Geçti birkaç yıl, Sultan ağbey, sultanlık töresince kardeşini denedi, gördü ki, yüreği temiz, zorda kaldıkça yardımına koşmakta... Bir gün yama istedi, kucaklayıp alnından öpüp dizi dibine ^oturtup söze girişti:

— Ey, iki gözüm kardeşim! Bu dünyada, «Hep bana» demekten daha kötü belâ olmaz. Bunca ülkeyi çekip çevirmekten, ilerde acizlik getirsem gerek ve de dosta düşmana maskara olsam gerek... İyisi, şimdiden başımızın çâresine bakalım. Karanlık Dünya'yı ve de Yecüç Mecüc ülkesini ve de Sarı Ovalar diyarını sana verdim. Kaf Dağını sınır çektim. Var git, Kandahar beldesi başkentin ola... Adaletle zaptet, ferman yürüt! Zora düşersen, Allahıma şükür, ben burdayım, yedi kere yüz bin askerle kopar gelirim. Yok, ben bunalırsam, Hızır peygamber gibi, sen yetişirsin. Biri-birimize arka çıkarız. Arslana kaplana yıkılmayız!

Küçük oğlan belini ikiye kırıp yedi yerden temenna sarkıtıp sekizincide yer öpüp dizin dizin yanaşıp şah ağasının ayağına düşüp ve de sonunda el kavuşturup inci gibi yaşlar dökerek dedi:

— Sayende ben burda iyi idim. Ülkeyi bölmek gerekmezdi. Çünkü sen, bunların üç katını, beş katını çekip çevirecek güçtesin. Ne çâre ki, ferman ettin, Şah kısmına fermanını geri almak yoktur. Büyükten emir, küçükten «buyur!»

Küçük şehzade yol gereklerini görüp yanına yarar adamlar biriktirip «Ver elini Kandahar» deyip yürüdü, gitti oturdu. Ülkesini çekip çevirmeye girişti.

Ey ihvanlar, biz şimdicik nerden haber verelim? Hindiya padişahı Şehriyar sultandan haber verelim. Şehriyar sultandır, küçük kardeşini göresidi. Aradan on yıl geçmiştir çünkü... Hemen bir elçi donatıp yola sürdü. Eline verdiği mektupta demekte ki, «Ey benim canımdan değerli kar-daşım, hasret ateşi yüreğime düştü, sabrım kararım taştı. Dünya gözüyle görüşsek gerektir. Bu kâğıdım eline vardıkta, yerine bir yarar veziri kaymakam dik, hemen yola çık. Kavuşalım buluşalım, tatlı tatlı konuşalım.» demekte... Ağasının elçisi Kandahar'a iki konak kala, oğlan haber aldı, öyle sevindi ki, duru durağı yitirdi. Elçiye soylulardan karşılayacılar çıkardı, ama beklemeye dayanamayıp kendi

de ata hoplayıp yola kapandı. Aslında bu saygı elçiye değil, gönderene... Eski zamanlarda, küçük kardeşlerin, işte böyle bir terbiyeleri vardı.

Elçiye yetişip mektubu alınca, üç kez öpüp başına götürüp bir zaman başı üstünde tutup sonra sır kâtibine verip okuttu, yazılanı öğrenince, ellerini dizlerine vuraraktan çırpınmaya başladı, sonunda fesini yere çaldı:

—Tez yol tedariki!.. Yol tedariki demekteyim herifler! Ya ne demek olsun! Bugüne bugün babamız yerinde velinimetimiz ağamızdır ve de görüp görüşmek isteğine düşmüştür. Ben gibi bir sefil kuluna, bu nasıl bir mutluluk!

Duyanlara şaşkınlık elverdi. Hepsi donakaldı. Kutluyar'dır, bel bel baktıklarını görüp öfkeye binip, «Tez yol hazırlığı dedim kavatlar» di-'e kükreyip tepindi.

Vezirler, elçiyi kapıp havadan uçurup bir konağa kondurdular. Yol hazırlığına dağıldılar. Sultan, sarayına koşup haremi hanıma ha-" eri ulaştırdı. «On güne kadar yolcuyum, bilmiş ol!» dedi. Çünkü sultan kısmının yol tedariki, sana bana benzemez. Bizler papuçları çeker, şapka-ı basar, koparız. Sultan kısmı yayan yapıldak uğrıyamaz. Yanı sıra hazine götürecek, armağanlar seçecek... Yol boyunda dağıtarak tan gidecek... Yolculuk halidir. Eşkıyaya meşkıyaya soyulursa, ölsün daha iyi... Ardına koruyucu bölüğünü alacak... Konduğu yerde kazanlar kaynatacak... Bildiğin bezirgan paşası gibi kervan düzmeyince, surdan şuraya gidemez! Bezirgan paşaları şimdilerde kalmamıştır, eskinin, Fermanlı Hayriye tüccarıdır. Bunlar vaktiyle bu dünyada salt «âlosman» padişahını tanırdı, bacını haracını yalnız ona verirdi. Yolda bayırda it-köpek, derebeyi kırkharami bir vakit önüne çıkamazdı. Töre değildi. Gönlü nereyi dilerse oraya gider. Yerin yüzüne çadırını kurar, aksatasına bakar. Hey gidi günler hey...

Kandahar padişahı on güne bırakmadan kervanını düzdü. Sultan hanımla vedalaşıp atına bindi. O gün bir konaklık yer gidip akşam çadırları kurdular. Gün karardı kararacak... Kurt kuş yuvasına yönelmiş. Yolcuların yüreğini gurbet acısı kavramış... Hasretlik, demir pençesini can evine geçirmiş... Kolay değil, gidip gelmemek var, gelip bulmamak... Fazladan Kandahar padişahı sultan hanıma tutkun ki, bir saat görmese ateşi tepesinden çıkmakta... Bunca yılın evlileri ama, doyamamış... Çünkü sultan hanımın cilvesi üstüne cilve, güzelliği üstüne güzellik yok... «Haremdeki bunca körpe cariyeye dönüp bakmamış» diyeyim de, hanım sultanın değeri anlaşılsın! Aslına bakılırsa bu Sultan Hanım, kızlığı bozulmaz avrat soyundan... Böylesinin her gece gereğini görürsün, sabah bakarsın gene kız oğlan kız!

Kandahar sultanıdır baktı ki, o gece uykunun tutacağı kalmadı. Ahlayıp otiayaraktan dö-nelemek faydasız. «En iyisi, ata gizliden eğeri kapatır ılgarla sarayı tutarım. Bir gece, bir gecedir!» dedi, demesiyle de, ahır çadırına seğirtti. Onlar buraya kervan ayağıyla gelmişler. Kutluyarin bineğiyse, Köroğlu'nun kanatlı kıratı... «Yalah bismillah» demesiyle tam iki saatta Kandahaı i tuttu. Sarayın ciimle kapısına dayanacağına, arkaya dolanıp uğrun kapıya yanaştı. Uğrun kapı, sarayların gizli kapısıdır. Saray kısmında gizli işler çok olduğundan, •her saraya birkaç uğrun kapı şarttır ama, erkeklikte «gittim» deyip gizli gelmek, herkese, her zaman yaramaz.

Fukara Kandahar sultanının niyeti, gizliden girip sultan hanımı sevindirmek...

Atı çalıya bağlayıp, uğrun kapıdan geçip, ayakları ucuna basarak, kuş gibi. merdivenleri çıktı. Anahtarla yatak odasının kapısını açıp içeriye girdi: Hırsız ayağıyla yürümekte ki, çıt çıkartmamakta... Yatağa yaklaştı ki... «Bre aman ... Bre nedir bu?» Yatakta iki kişi yatmakta... Evet, anadan çıplak baygın yatan karı, sultan hanım... Ya beriki? Beriki de, Allah beterinden esirgesin, şallak mallak... yaverlerinden yakışıklı yüzbaşı... Meğer sultan hanım, herifle çoktan mercimeği fırına vermiş, altını üstünü kızartaraktan pişirip kotarmış ki, tadına doyulmaz. Fukara Kııtluyar .padişahın başına alacalı çorabı örüp geçirmekteymiş ki, seyrine doyulmaz! Şimdiyse köyü 'köpeksiz bulup, «Oh oh!» diyerek sarılıp yatmışlar ve de çalışıp çabalayıp iyice uğraşaraktan baygın düşmüşler. Böyle durumlarda, ilgili herifin elbet can başına sıçrar ve de cümle tüyleri mızrak gibi urubasından dışarı uğrar.

Fukara Kutluyar da aklını sıçratıp eli kılıca attı, sıyırdı, yanaştı, «Ya Allah, ya pir» diyerekten, iki kelleyi bir vuruşta gövdelerinden ayırıp yere düşürdü. «Aman, bu yüz karasını yarın hizmetçiler görmesin» diyerek, leşleri pencereden Kandahar deresine yuvarladı. Kanlı örtüleri ocakta yakıp, kimseye görünmeden çıkıp atlanıp konak yerini tuttu. Tuttu demek dile kolay... Nerden dolandı, hangi yollardan geçti, nasıl

hendekleri aştı, sorsan, karşılık veremez. Gözünün önüne gördüğü geldikçe, dişlerini sıkmakta ki, ufalamasına çok bişey kalmamakta... «Vay!» diye yekinip, «Nedir hey Allah» diye kükreye-rek, «Biz, bunca zamanın şanlı anlı Kandahar Sultanı olalım da, bu rezillik neyin nesi ?» diye hırıldaya hı-rıldaya, altındaki suçsuz hayvanı, öldüresiye tepikle-mekte...

Uzatmayalım, ertesi sabah çadırları yıktırdı. «Ver elini Hindiya» dedi ama, dirisi değil, say ki, ölüsü gitmektedir. Suratından düşen bin parça... Karnının ekmek alası hiç kalmamış... Düşünmekte ki gayet derinlere dalmakta... Oysa, gebert ti kurtuldu, pis kanları akıttı, lekeyi pakladı.

Padişahtır, bir değil, bin karının kanı sorulmaz. Sen ben mi ki, savcıdan, sorgu yargıcından korksun?

«Neden boşayıp savuşmadın?» diyerek cezaevine tıkılacağım düşünüp of lasın! Aslında, kötü karı, erkeğin eli kiridir, yıkar, kurtulur. Yıkaması ya kes mek, ya boşamak. Efe keyfi bilir. ,

Evet, Kutluyar Sultan. Hindiya'ya konak konak yaklaşmakta ama, her konakta etinin birazını bırakaraktan...

Vezirleri, suratı aşıklığının nedenini bilemediklerinden, sazla sözle biraz avutalım dediler. Aşıklar sazlara çöktü. Köçekler yeri topuklaya-rak tunç zilleri döğdü ki, gök kubbeyi inletmece-sine... Baktılar, bana mısın dememekte, «Padişah kısmı hal sahibi olur. Vardır elbet bir hikmeti» deyip üstelemediler.

Kandaharin sultan kervanı Hindiya'nın başkentine iki konak kala, Şehriyar Sultan büyüklük edip kardeşine karşı çıktı. Kavuştular, bir vakit ağlaştılar. Şu dünyanın işine bakmalı ki, biri sevinçten ağlarken öteki dert ile kanlı yaşlar dökmekte...

Şehriyar Sultan meğer, kardeşi onuruna kırk gün kırk gece bayram ferman etmiş... Bir bayram ki, bizim onuncu yıl bayramına benzerse benzer. Kentin her yanı, al bayrağa, boyalı işkembeden alacalı fenerlere kesmiş, yerler ipek halıdan görünmez olmuş. Okul öğrencileri ve de yavru kurtlar ve de mehter takımı, tamam!..

Kandahar Sultanına bir saray döşemişler, Hilton kaç para... Sedirler sırmalı atlas, yastıklar kuş tüyü, perdeler Bursa bürümcüğü, naylon örtüler dersen, Ankara'nın Amerikan pazarında yok!.. Odanın dört yanında dört İÜ küs lambası hışılıyaraktan yanmakta ki, bugünün gündüz ışığı yanında halt etmiş... Başka zaman olsa, Kandahar Sultanının keyfinden ağzı kapanmaz ve de safasmdan gözleri süzülür. Gel gelelim, şimdi eğlenecek sırası değil! «Derd adamı söyletir» denilmiştir. Fukara Kutluyar derdini yanıp ferahlayamadığından kıvranmakta... Çünkü derdin söylenmezi vardır ve de gayetle kötüdür.

Şehriyar Sultan, kardeşinin donukluğunu fark e-demeyecek avanaklardan değil ama, gizlileri de bilici değil... «Yol yorgunudur, böyle olur» deyip ilk gece dinlenme ferman etti. Ertesi, kuşluk vakti, buluştular, eskilerden lâf açtılar. «Açtılar» dedik-se, hep Şehriyar konuşmakta, ağası on derse,

Kutluyar bir karşılık vermekte, sofraya geldi mi, eller on yerse, fukara Kutluyar. birinci lokmayı lağztnda gevelemekte...

Hafta geçip kardeşinin keyfi yerine gelmeyince, Şehriyar Sultan, tatsızlığı merak edip hafiften sordu. «Ben âdetayım. Sayende ne olmak ihtimali var?» karşılığını aldı. Ertesi, biraz daha sıkıladı. Küçüğün dili varmakta mı ki, söyleyebile... Ağabeydir, üçüncü gün fesini önüne koyup fikre daldı. «Bu benim kardeşimde bir iş var» dedi, «Biz, buna saygıda eksiklik göstermedik! Gönderdiğim elçi. Kandahar Ülkesini iyi görmüş. Demek oraları merak etmekte değil!...» Böyle düşünüp dururken, kardeşinin av merakı aklına geldi.

«Tüh ki, ne kadar» diyerek elini dizine vurdu. «Geeeel» diye bağırarak camları zıngırdattı. İçeri giren vezirine, «Yarın ava binsem gerek, kardeşimi de birlikte alıp gitsem gerek» ferman etti, «Kardaşımız bir sevineceğine, apansız duyup beş sevinsin» diyerek geceden haber vermedi. Sabah, gün ışırken yatağının başına dikildi. «Geldin geleli dertlisin kardaş» dedi, «Derdini demeyen dermanını bulamaz» dedi, «Sen demesen de, bize ulu Tanrı sezgi vermiştir Ve de yüreklere doğanı, akıllardan geçeni bilme gücü vermiştir» diye kasıldı. «Av düşkünü, ava binemedi mi, dünya başına zindan kesilir» dedi, «Kendimden

bilirim» diye güldü, «Yatmanın sırası geçti, davran, ava binsek gerek ve de avları bulup sürüp sıkıştırıp yıksak gerek» dedi. «Av etmek iyidir, â-dcmoğlunda gam-kasavet komaz. Tazıları tavşanlara salalım. Tazının tavşanı aldığı sıra. ömür çarkı durur» dedi. Dedi ya, bakalım, küçük oğlanın binecek sürecek, tazı salıp tavşan alacak sırası mı? Attan geçtim, eşekte duracağı şüpheli... Küçük oğlan, ağası ava giderse yalnız kalıp başını dinleyeceğini kestirip bir yalancı öksürük peydahlayıp iki üç kez «öhhhö öhhhö» çekti. «Soğuklatmışım üstüne iyilik! Gitmesem iyi» diye ağasının eteğine vardı. Destur istedi. Avgâha kazanlar, çadırlar yollanmış, beylere, emirlere haberler uçurulup iş işten geçmiş olduğundan, Şehriyar Sultan av fermanını geri alamayıp «Vah ki ne kadar» diyerek binip savuştu.

Av alayının tozu, gökle yerin kavuştuğu çizgide basılıp gözden kaybolunca, Kutluyar Sultan, bir kahve isteyip pencereye geçti. Hasbahçeyi seyre daldı. Hasbahçe, yaman bir hasbahçe ama, görecek göz ister ve de ferahlı yürek ister. Bülbüller ölmekte ama, dinleyen kulak hani? Sular şarıldı-yarak

akmakta ama, görecek göz nerde? Derbeder Kutluyar, arada bir kafasını yumruklayaraktan düşünmekte: «Hey Allah, nedir bu benim başıma gelen? Günahım ne ki, ayağımıza dolandı? Yoksama, herkesin başındaki bir belâdır da, bizim haberimiz mi olamadı şimdiye dek?» diye kıvranmakta...

Kandahar Sultanı doluya koyup aldıramaz, boşa koyup dolduramazken, apansız, harem bahçesine, on dokuz câriyesiyle ağasının sultan hanımı çıkmaz mı?

Başcâriye ileri geçti, ellerini gözlerine siper edip çevreyi taramaya girişti. Kutluyar bunu görmesiyle, «Bizim yüzümüzden bahçe safası bozulmasın» diyerek perdeye siperlendi. Ağasının haremi olduğundan, yüzünü görmesi günah değil, yoksa, hiç bakamaz. Başcâriye çevreyi kollayıp kimse bulunmadığına inanınca, bu kez ellerini ağzına boru yapıp başını havaya dikip billur gibi sesiyle «Yaahudur yiğitler, yaahuuuu» diye bağırdı. Bağırmasıyle, Kutluyar Sultan onu gördü ki, minare yüksekliğinde duvarın altında bir gizli kapı, yavaş yavaş açılmakta... «Nedir?» demeye kalmadı, içeriye tam on dokuz tane pelvan daldı ki, her birinin bıyıklarına birer adam asılır, ve de her birinin omuzuna birer adam aturur hoyrat zibidi... Karı açlığından gözleri yuvalarından uğramış, istek kanı sıçrayıp suratlarını morartmış... Bunlar karılara, aç kurdun sürüye dalması gibi saldı. Herbiri bir avradı kapıp kavrayıp yere çaldı. Ortada yengesi sultan hanım, bir başına kaldı. Kut-luyar'dır. «Aman hey Allah, hayal mi, düş mü?» diyemeden yengesi sultan bu kez ellerini biribi-rine vurup, «Mutluuu! Bre Mutluuu... ! Nerdesin! Bekleyesim kalmadı, yetiş!» demesiyle duvarın tepesinde kap kara bir arap göründü ki, gecenin karanlığı da öyle değil!.. Bir dudağı yerde, bir dudağı gökle... Ve de gövdesi âdem ejderhası gövdesi olduğundan gizli kapıya sığamayıp duvarı aşaraktan gelmekte... Araptır, düz duvardan şebek maymunu gibi sıyrılıp inip seğirtip Hindaya padişahı Şehriyar Sultanın günden güneşten sakındığı ve de fistanmdaki gül resminin dikeninden incinir diye korktuğu sultan hanımına, kara yılanın ağaca sarılması gibi sarıldı. Büktü çökertti. Göz açıp kapamaya bırakmadan urubalarını yırtıp anadan doğmuşa dönderdi. Hamur gibi yoğurmaya girişti ki, Allah yarattı demek yok!...

Durum-vaziyeti görmesiyle Kandahar Sultanının önce hamiyetinden ve de kardeşlik gayretinden, ayrıca sultanlık onurundan, dili dişi kitlendi. Soluğu

kesildi. Az kaldı ki, elden gide... «U-lan kodoş, durduğun yerde gebermenin sırası mı? Sen, sana gel!» deyip kendini azarladı, butlarını çimdikliyerekten aklını başına toplamağa çalıştı. Bahçedekiler bundan habersiz taraf taraf yağlı güreşe yumulmuşlar ki, kimi ters sarmada, kimi çift kepçede, kimi kündelemiş pes ettirmeye çabalamakta, kimi sırtını yere getiımisse de, «Daha yenik değilim» dediğinden, biraz soluklanıp yeniden haydamakta... İlle sultan hanımın zaptolması hiç kalmamış,... Koca arap ejderhasını ilk tutuşta bunaltmış... Soluğan etmiş... Hasılı, hasbahçe has-bahcelikten çıkmış, Kırkpınarin er meydanına dönmüş... Desteye güreşen hangisi, başı tutan hangisi... Derbeder Kutluyar, gördüğünde şeki şüphesi, acabası kalmayınca, «Görüp günaha olsun girmemek için çekilmeli mi?» demekte ama, gel de çekilebil bakalım!.. Sinemanın canlısı da, canlının sineması... Hitamında güreşler, bildiğimiz üzere, yavaş yavaş mayna olup cümle pelvanlar pazı güçleriyle ve de oyunbazlıklarıyle yenişeme-yip, pata kalıp, düştükleri yerde biraz soluklanıp birer ikişer havuza girdiler, yıkanıp çıktılar, kol kola bahçede gezinmeye, ağırdan, biribirlerine şeftaliler ikram etmeye, güller koparıp konuşmaya ve de yeniden yeniye peşrevleşmeye başladılar.

Evet yeniden olanlar olmaya, ve de ne olursa. Hindiya Sultanı Şehriyar padişaha olmaya başlayınca, Kutluyar dert ortaklığı gayretiyle kılıca el attı, doğruldu, zıplayıp merdivenleri yel gibi inip hasbahçeden kuş gölgesi geçer gibi, hiç patırdı etmeden yanaşıp hepsini doğramaya kalktı. «Kellelerini alsam, gövdelerini paralayıp ağabeyimin it aşt kazanlarına doldursam, haşlayıp çoban itlerine dök-sem, haksız mıyım, hey Allah ?» diye kıvrandı. O çağlarda böyle hanedan evlerinde ve de sürü sahibi ağa konaklarında, ayrıca, it aşı kazanları olurdu ki, her biri bugünün migros kamyonlarından iri bir kazanlar... Kandahar Sultanının dediği kazanlar, bu kazanlar...

Beride Kutluyar Sultan bunları tasarlarken, aşağıda, kıran kırana güreşler yeniden kızışmış... Hele kuzgun Mutluyla sultan hanım bir güreş atmaktalar ki, Makarnacı'nm ve de Kurtdereli'nin ve de Kel Aliço'nun ve de Pomak Hocanın huzurda attıkları güreş kaç para... Evet, ötekiler de, can havliyle uğraşmaktalar ama, berikilerin başpelvan oyunları başka...

Uzatmayalım, Kandahar Sultanı, eli kılhçıa. taş kesilmiş... «Bakmak gerekmez ve de ayıp ve de günah» demekte ama, gözünü yumacak yiğit

isterim!

Bakıp dururken aklı başına geldi. «Ben şimdi, dalkılıç, bunlara dalsam, ya gücüm yeter, ya da yetmez. Güç yeteremeyip üste tatlı canı vermek avanaklık! Dahası, gürültüye gelen olur. Oysa, «Kol kırılır yen içinde» denilmiştir. Bu cümbüş, bugün yarın bitecek cümbüşlere hiç benzemez. Fukara ağam ölmeye gitmedi, ava gitti. Hele gelsin.

Söyleşelim, iki akıl bir akıldan iyidir. Aman burada olduğumuzu sezinlemesinler» dedi. Perdeye büsbütün siperlendi.

Akşam alacası inerken güreşler mayna oldu. Mutlu Arap, düz duvarı, şebek maymunu gibi aşıp geçti gitti. Ötekiler gizli kapıdan defoldular. Karılar hareme savuştu.

Kandahar sultanıdır, elini sakalına atıp fikre daldı. Düşünüp dururken, irkilip doğruldu. Şaşırması, şu kadar zamandır tepesine çöken duman dağılmış... Yüreğini sıkan mengene gevşemiş, içini yakan ateş serinlemiş... Kendine sahip olmasa, sırıtacak ve de kıs kıs gülecek... Kendini yokladı ki, yumuşamış pamuğa dönmüş... Karnı kazınmakta ki, acından ölmesine çok bişey kalmamakta... Oysa, şunca zamandır içi ekmek istememekteydi. Bu değişim nedendir peki? Çünkü, «Elle gelen düğün bayram» denilmiştir. «Oh, demekte Kandahar Sultanı, salt bizim başımızdaki bir iş değilmiş yahuuuu» demekte, «Ağam gibi, benim gibi sultanlara kodoşluk yazılmışsa, vay ayak takımının başına» diye gülmekte... «Bunca zamandır kıvranmamız neyin nesi? Birazda, biz gülelim, kavat ağamız düşünsün» diyerek sıçradı, parmaklarını şıkırdatarak iki dolandı. Çünkü derd veren koca Tanrı, dermanını az vakitte ulaştırır ve de yiğidin yüreğini ferahlatır.

İşte bu ferahlıkla Kandahar Sultanı el çırptı, hizmetçiyi çağırdı, çilingir sofrasını emretti.

Bir iki atarken, ağası avdan dönüp geldi. Gördü ki, hasta bıraktığı kardaşı hafiften demlenmekte ve de inceden bir türkü çağırmakta... «Halimeyi samanlıkta bastılar-bastılar da, şalvarını gül dalına astılar» türküsü...

Hindiya Padişahı Şehriyar Sultandır, o gün akşama kadar doyasıya at sürmüş, göğe sahan bırakmış, tavşana tazı salmış... Sürekte şu kadar domuz,

şu kadar ayı, şu kadar zığm tepelemiş... Keyfinden yere göğe sığmamakta, kasıldıkça kasılmakta... Evet, av tutkunlarına, av dönüşü, böyle bir kasıntı gelir ki, İngiliz kralında görülmez.

Hele, dertli bıraktığı kardaşını sırıtır görmesiyle keyfi katbekat arttı. Koşup sokuldu:

— -Ey kardaş, buraya geldin, ben seni bunalmış gördüm. Sen buraya bunaltılı geldin. Bu kadar çabaladık, yüzünü güldüremedik. Yalan mundar, «Yola çıkınca pişmanlığa düştün, gelinimden ayrılmak zor geldi, besbelli» dedim. Ava çıkmayı gözün yemedi. Şimdiyse, adama dönmüşsün. Nedendir, oh kardaş, de ki, biz de sevinelim.

— Derim ama, ferman etmeyince hiç olmaz.

— Nasıl ferman?

— Ferman edeceksin ki, günahı bizden gidecek... Çünkü fermanın olmayınca, bu mesele açılabilemez!

— Ayıp ettin. Aramızda teklif mi var?

— Olsun! Hele fermanı et ki bir...

— İşte ettim. Fermandır, söyleyeceksin! Ağası ferman etmesiyle Kutluyar, iki dizi

üstüne

gelip Kandahar'da olanları anlattı. Anlattıkça, Hin-diya Sultanının hamiyeti azıp öfkesi dağlara çıkıp, kardaşlık gayreti kaynayarak gözlerini kan bürüdü. Azkaldı ki, hırsından karnı yırtıla... Solukları karayel fırtınasına döndü, Karadeniz gibi köpürdü, arada bir hoplayıp «Kessene be herif... Kılıcı yetiş-tirsene» diye kükrer oldu ki, sarayın camları ktrılmadıy-sa da, kırılmasına çok bişey kalmadı. Sonunda, biraz ferahlayıp, «İyi etmişsin, ellerin yeşil ola!.. Lâkin gene de sabırlıymışsın kardaş!.. Ben olsam...» diyerek bir zaman döneledi.

Kutluyarin canı sıkıldı, sordu:

— Sen olsan, ölümden öte napardın yahu?

— Bir karıyı doğramakla öfkem basıla mıbilir-i? Saraydaki bütün karıları kesmeyince... Ülkeden arı adını silmeyince... Beşiktekini eşiktekini, yatak-kini saçaktakini bitirmeyince...

Tam bu sözün üstünde duraksadı, sordu:

— Pekiiii... Derdini anladık: Kötüdür ve de gayet ğırdır. Evet, bunca zaman of çekmeni anladık, bunca vdiğin avdan kuştan geçmenin sebebi bilindi. Ya şim-inin sırıtması neyin nesi? Nerden geldi bu ferahlık?

— Beterin beteri varmış kardaş... Senin halini örmemle,, «oh» dedim, kurtuldum! A

— Höst oğlum... Lâfını bil!.. Benim hallerimde e var ki, Allahıma şükür...

• — Dedim ya, beterin beteri... —Vay, ne demek! Bizim halimiz seninkinden asıl beter olabilirmiş?

— Şöyle ki, ben, salt, karımı kötülükte tuttum, ~nin harem, dipten doruğa baştan çıkmıştır.

— Neeee?...

Böyle demesiyle Hindiya Sultanı eli kılıca atıp lkmak için yekindiyse de, kardeşi bileğine yapıştı:

— Hele otur derbeder, hele dinle ki... Gördüklerini baştan sona birbir anlatınca, bu .ez, fukara Hindiya Sultanına dehşet elverdi. Dili dişi kitlenip eli ayağı kesildi. Sesi soluğu çıkmazlamp üstüne öyle bir alıklık geldi ki, adını sesleseler, «Efendim» diyeceği şüpheli... Kolay değil! Gece uykularını vilirmek, ekmekten aştan kesilmek, of- oflamak, Hindiya Padişahına düşüyor. Biraz da o kıvranacak, tabam yanmış it gibi, o dolanacak azıcık... Uzatmayalım, bunlar sabaha kadar yataklara girmeyip fısıl fısıl plan kurdular. Çünkü burdaki iş, kalabahk olduğundan dile düşürmemek zor... Derken şafak attı, güneştir, Kaf dağından baş gösterip tepeleri yaldızlayıp her kuş kendi eşini sesleyip bulup bülbül yakarış koparıp gül oralı

olmamakla her günün meşakkati başladı. Hindiya Padişahıdır, divan saatine kadar sabredemeyip başvezire adam salmıştı. Gelmesiyle, «Avdır, hem de üç günlüktür» fermanını gümbür-detti. Bindi. Bu kez, kardeşini de yanına aldı. Bunlar bir zaman gittiler. Ava dağılır gibi yapıp iki kardeş ılgarla sarayı tuttular. Bir de ne görsünler, hasbahçede in yok, cin yok... Birkaç kelebek kuşu uçuyorsa o kadar... Hindiya Sultanı gözlerini belertip kardaşına baktı, «Haniya?» diye sordu. Kutluyar kıvranmakta ki, gör nasıl kıvranmakta... Kolay değil, sözü yalana çıkacak ve de ağasının ırzına kara çalmışa çıkacak! «Nedir hey Allah, bizi bir casuslayan mı oldu?» derken, hasbahçe hamamının camında bir kımıltı gözüne dokundu. Bu kez cümbüşün hamamda kurulduğunu anlamasıyla taze can bulup hoplayıp ağasının eline yapışıp, «Gel arkamcek» diye alıp sürüdü. Bunlar, ağaç gövdelerini siper ley ip hamama yanaştılar ve de biribirlerine omuz verip hamamın kubbesine çıktılar, gözlerini ışık fincanlarına uydurup aşağıya baktılar ki, ne baksınlar ve de ne görsünler... Fukara Hindiya Sultanı, durum vaziyeti gözüyle görmesiyle iki hopladı, iki ofladı, kubbeye sarıldı ki, niyeti dişleriyle yırtıp açmak, girip temizlemek... Bereket, kardaşı tetikte... Kolunu tuttu, «Patırdı hiç gerekmez aman ağam, biz bize sahip olalım» diyerek önüne gerildi. «Aman sabır... Sabır ki ne kadar... Gecenin planını unutma! Bunun yolu sez-dirmemektir ve de sağ kulağından sol kulağına duyurmamaktır» diyerek derbeder ağasını bin zorlukla damdan hasbahçeye indirdi. Yedeyerekten, atları bağladıkları yere ulaştırdı. Avgâha yetiştiler. Akşamı iple çekip saraya döndüler. Bu gelişte, çantada keklik, elde alıcı sahan kuşu aramayacaksın. Bu geliş başka geliş çünkü, gayet zorlu bir geliş...

Padişahın geliş boruları ötünce, sultan hanım ırgalanıp çalkalanaraktan karşı çıktı.

Çantaları boş görünce, suratını astı:

— Hani bize av eti? Canımız çektiydi, a canım! diye cilve döktürürüm sandı. Hindiya Padişahı ek yerini belli etmemek için güldü:

—Aman efendim, av halidir, «Kırk gün taban eti, bir gün av eti» denilmiştir. Biz, bugün başka bir et yesek gerek...

Sultan hanım gözetlendiğini bilse, bu söz ona elverir. Ne fayda ki, insanoğlu başına geleceği bilemez ve de ensesinde gülen ölümü, uzak sanır.

Gece bastırmasıyla Hindiya Padişahı, başvezi-rini istedi. Padişah haremine el uzatan heriflerin adları yazılı kâğıdı uzattı ki, başında Mutlu Arabın adı yazılı...

— Bir yandan bunları topla... Harem kapıları sıkıca perkitilmiştir. Yeterince dilsiz peydahlayıp içerdekileri yediden yetmişe temizle... Leşlerini götür, timsahlı havuza dök... (Timsah, bir Hindiya canavarıdır ki, âdem etine, hele karı etine, ille de sultan hanım etine gayetle meraklıdır.)

Başvezir şaşırıp donup, «Aman padişahım» diyebilirim sandı. W Padişahtır, kükredi:

— Amanı zamanı kalmış mı kodoş? «Hemen» dedim... Elden gitmektesin!

Başvezir hoplayıp çıkınca, küçük kardeş sordu:

— Aktan karadan hadım ağalarını ayırmadın... Kötü halayıkları, yaşlı kalfaları da kattın sürüye...

— Kattım. Çünkü, benim başıma gelen senin başına gelene benzemez. Bizimkiler dernek kurup çalışmaktalar. Duymamak olmaz. Duydu da bize deme-diyse, ölümü hak etti, hiç duymadıysa, bunca rezaleti duymayan, bu dünyada neden yaşamalı?

İki kardaş, of çekerekten bir zaman şarap içip başvezirin tekmil haberini beklediler. Haber gelince, kafa kafaya verdiler. Hindiya Sultanı bu hakareti bir türlü yalayıp yutamamakta, aklına geldikçe «Kazıklasak gerekti ve de derilerine saman depsek gerekti» diye hoplamakta... Herif haklı, koca bir padişah resmen kavat olmuştur, kolay dava değildir.

— Canım devletli ağam, neden «kazık» demedik, duyulmasın diye demedik...

— Kazığa geçirteydik de, vara duyulaydı. Bundan böyle, bize sultanlık var mı? Yok... Haremini tutamayan tereslere sultanlık ne kadar uzak... İyisi, hanlıktan padişahlıktan vazgeçelim, akılsız Kutluyar, hiç helâveti kalmadı. Başımızı alalım, aptal-derviş donuna soyunup bizi bilmez tanımaz ülkelere gidelim, kısası, resmen yitelim de, pisliği dünya yüzünden silelim.

Mesele, tahtı tacı boşlamaya geldi mi, küçük şehzadeler ağalarından akıllıdır. Kandahar Sultanı deprenip it oturumuna gelip ağasının önüne gerildi:

— Hele dur arslan ağam! Bilmezden kahpe

«

karıya çatmakla bunca devlet tepilmez. Bunca variyetten geçilmez. Bu iş, bu dünyada, salt bizim başımıza geldiyse, diyeceğim yok... Doğrusun. Dediğini yapmak haktır ve de yapmazsam namussuzum! Ama, nice nice sultanların, beylerin, ağaların başındaki bir dert ise, ya da bizden beteri varsa, tacı tahtı boşlayıp savuşmak avanaklık olur. Sonunda bizi tarih kitapları «avanak» yazar ki...

— Ya «kodoş» yazınca?..

— Beteri varsa, dedim... Beteri varsa, hiç bir şey lâzım gelmez.

Hindiya Sultanı elini çenesine atıp sakal falına daldı. Bir zaman düşündü. Hitamında «Peki» dedi. Bunlar ossaat derviş donuna soyunup sarayın ard kapısından çıkıp yolu ele aldılar. Hanlarda hamamlarda, kahvelerde camilerde kötü karı lâfı açıp ağız aramaklığa,

sözü yerli yersiz kavatlığa kodoşluğa getirip kendilerinden beterini bulmaklığa giriştiler.

Kötü karı yüzünden belâya giren, kıyamet gibiydi ama, hiç biri sultan gücüne sahip olmadığından kendilerinden daha beter değildi.

Günlerden bir gün, yolları, çorak tepelerin arasına düştü. Dolana kıvrıla çıka ine bir zaman gittiler. Akşama doğru, uzakta, denizi gördüler.

Kıyısında bir koca ağaç var.

Gittiler, bunun dibine oturdular. Çevre çâyır-çimen... Göz alabildiğine boş... Ev ocak, yol iz arama... İnsan ayağı değmemiş vahşî bir deniz kıyısı... Geceyi ulu ağacın dibinde geçirmeyi kararlaştırıp dağarcıklarındaki yiyeceklerle yetindiler. Üç aylık yol gelmişler, beterin beterini bulamamışlardı. Gezgincilik canlarına yetmişti. Birkaç haftadan beri küçük kardaş: «Beterin beteri olmamış olmaz, aramak gerekmez, dönelim edebimizle, tahta taca sahip olalım» diye tutturmuştu. Gene lâfı buraya getirdi. Baktı ki o zamana kadar, «Olmaaaaz. Hiç olmaz. Yemin içtik, sonuna kadar aramamış olmaaaaz» diye katır inadı gösteren ağası, yumuşamış azbiraz... Tava gelmemişse de, gelmesine çok bişey kalmamış... Demek onun da canına yetmiş, derviş donuyla sürünmek... Çünkü dervişlik, uzaktan ba-) kana rahattır, giyindin mi, kara cüppe ateşten gömlek kesilir haaa... Uzatmayalım, Şehriyar Sultan, tam, «Evet, aradığımız yeter, tadında keselim» diyeceği sıra, denizden bir patlama duyuldu. «Aman» diyerek dönüp baktılar, onu gördüler ki, her yanı süt limanlık olan denizin, bir yeri fokur fokur kaynamakta... Bir patlama daha oldu. Kaynayan yerin suyu minare boyunca göğe fışkırdı. Bunu görmeleriyle padişahlar, papucun gayet pahalı olduğunu anladılar. Can korkusuyla davranıp ağaca sarıldılar, dakikasında tırmanıp dalları arasına saklandılar. Denizin kaynayan yerinden biri çıktı. «Biri» dedikse, ademoğlu değiiiil!.. Bildiğimiz deniz ecinnisi... Üç adam boyunda, iki pelvan kesiminde, kafası boynuzlu... Fazladan omuzunda bir sandık var. Demirden tahtadan bir sandık belleme, buzlu camdan bir sandık. îçi görünmemekte... Deniz ecinnisidir, sürdü geldi, ağacın dibine çöktü. Koyun cebinden anahtarları çıkarıp cam sandığın dört kilidini dört ayrı anahtarla açtı. «Küçük oğlanın hazinesi olsa gerek» demesine kalmadan, ne çıksa iyi? Onbeş, onaltı yaşında bir körpe kız ki, dünya güzeli kaç para... Hemi de ecinni kızı değil, âdemoğlu kızı... Şu halde bu deniz, ecinnisi bu fukarayı bir yerden kapıp kaçırmış, kendine familya yapmış... Cam sandıkta gezdirmesi, «kaçırırım» korkusundan olsa gerek...

Kızdır, sandıktan çıkmasıyla, fukara deniz ecinnisini dur demeye bırakmayıp üstüne varıp cilveye getirip öyle kışkırttı ki, yarım saatin içinde üç kez günaha sokup güçten düşürdü. Solukları ağzına sığmaz olan derbeder deniz ecinnisi, «Dur eğlen kahpe. Dur olmaz. Kız dur» diyerekten yalvarmaktaysa da, kız durmayıp boyuna kurcalayıp, «Hamleme hamle

isterim. Bunca zaman deniz altında... Bir başıma... Bana günah değil mi?» diye tartaklamakta... Deniz ecinnisi, «Nasıl bir başına? Her akşam gelmekte değil miyim?» dediyse de söz anlatamayıp, «Sabah gidip akşam gelmek de neymiş? Erli karının eri yanında gerek» diyerekten çimcikleyip, «Güreşime güreş, peşrevime eş isterim. Yoksa deniz dibine hiç inmem!» demesiyle, deniz ecinnisi, kurtulmaya çalışıp dikildi:

— Denize girmemek lâfı istemem. Çünkü ben, seni uçan kuştan, esen yelden kıskanırım ve de âdemoğlu karısının oyunlannı bilirim. Senin yerin gündüzleri deniz dibi, geceleri, erkek tavşanın dolaşmadığı, bu ıssız kıyıdır.

— Ben senin bildiğin karılardan mıyım ? Gözümü açıp seni görmedim mi? Gördüğümde, ondördüme yeni basmış değil miydim?

— Uzatma, aklım ermez. Kaf dağından gelmekteyim, yorgunum. Vızıltıyı kes, uyuyacağım!

Deniz ecinnisi böyle demekle, başını karının dizine koyup derin uykulara daldı. Öyle ki, kulağım kessen, uyanacağı yok...

Karıdır, şuraya buraya bakıp dururken, Şehriyar Sultanın öksürmesi gelip, kendini tutmaya çabalarken dalı çatırdatmasıyla başını kaldırıp bunları gördü. Görmesiyle gözleri parladı ki, taksi lâmbası da öyle değil... Hemen deniz ecinnisinin başını dizinden indirip kalktı. Elini salladı:

— İnin bakalım aşağı...

— Aman efendim...

— İnin, uyarırım haa... Padişahlardır, hemen indiler.

— Yürüyün şu çalılığa, hadi...

— Aman!..

— Yürüyün, uyarırım! Çalılığa vardılar.

— Soyunun çabuk...

—T-Aman olmaz... Aman bizler tövbeliyiz. Bizler derviş takımından olup...

— Soyunun, uyarırım. Uyardım mı ne dervişlik kalır, ne evliyalık...

— Aman sayın baayan!.. Biz ecinniden korktuk. Korku belimizi büktü, soyunsak da faydasız!

— Faydalısı faydasızı sizden sorulmaz miskinler, benden sorulur! Soyunun dedim.

Bunlar soyundular. Karı bunlara, cini şeytanı unutturup öyle peşrevler gösterdi ki, bir

saate vardırmadan, ikisinin de belini büktü, «Aman» demeye güç bırakmadı. Sonunda iş çaresizliğe varıp uğraşmanın faydasızhğını anlayınca, «Tüh kalıbınıza!» deyip, «Verin bakalım, surdan yüzüklerinizi, erkek müsveddeleri» diye çıkıştı.

Bişey anlayamadılar ama, yüzükleri sıyırıp verdiler ossaat... Karı kuşağından bir kese çıkardı, çözdü, içinden bir şey alıp ay ışığına tuttu:

— Bakın bakalım, neyin nesi? diye sordu. Baktılar, bilemediler.

— Yuf size... Oynaştıklarımda yüzük varsa, armağan alırım da, saklarım. Burda 98 yüzük vardı. Şimdi yüz .oldu. Yüzüksüz zibidilerin sayısı da, Allah bilir ya, yüzü aşkındır. Yüzükleri diziye geçirdi. Bir yandan da, buralarda ne aradıklarını sordu. Meseleyi öğrenince, bir zaman güldü:

— Boşuna bırakmışsınız tahtı -tacı, kuzucuklarım, dedi. Karı kısmı tavuk gibidir, ardı güdülmez ve de çobana verilmez. Başımıza böyle bir iş gelmesin derseniz...

Padişahlar, «Aman» diyerek kulak kesildiler:

— Eve, apansız dönmeyeceksiniz... Dönmek zorunda kalırsanız, kapıda kendinize bir iş bulup gürültü patırtı edeceksiniz. Gerisine karışmayın! Gerisini, sultan hanımlar bilir ve de gereğini, töre-since yerine getirir!

Dedi ki, bilene, Korkut Ata öğüdünden değerlidir.

1952

FERMANLI HOCA

Scanned by hlecter

Bu dediğim, eskinin işleri ki, delikanlı çağımızın delilik işleri... Acem'den Tibet'e, Tibet'ten Hindistan'a geçip Bombay'a indim. Ulu Camide, Hocalar Hocası, dinin temeli, Abdülkaadiri Geylanî belinden inme, Hacı Seyfüddini Hindî Hoca Efendimiz oturur. Olanı olacağı yürek gözüyle gördüğünden, gözleri kırk yıldan beri yumuludur. Vardım, kapıdaki kuyruğa katıldım. Kuyruğa kalsa, sıramız üç ayda gelmez. Bereket, Efendimizin yüreğine doğdu. «Rum'dan konuğumuz var. Kabe kokusundan bildim. Sıraya bakılmadan içeri alınsın» buyurdu.

Eli değnekli bekçiler bizi, kuyruğun üstünden aşırdılar.

Koşup eteğine sarıldım.

«Medet Efendim!..» diyerek koca kubbeyi inlettim. Gözünü aralamadan gülüp sırtımı sıvazladı: «Evet, düşümde gördüğüm gibi, körpesin ama, yiğitsin, Çorumlu Uzun Nurettin... » dedi. Başha-lifesini istedi: «Hazırladığın yere Uzun Hocamızı kondur. Bize, Rum'dan ısmarlanmışUr. Değeri vardır» dedi. Ben ağlamaya başladım.

Kondurulduğum hücreye el yazması kitaplar biriktirmişler ki, gün görmemiş kitaplar... Hemen

çöktüm, okumaya yumuldum. Okudukça aklım açıl-maklığa, gövdeme ağırlık binmekliğe başladı. Bilime batmaktayım ve de yüreğime yiğitlikler çökmekte ki, arslan kaç para... Kitaplarla boğuşaraktarı kırkıncı günü tuttuk.

«Seni, Efendimiz istiyor» dediler. Aptest tazeleyip seğirttim. Dizi dibine oturttu. Yedi yıldır oruçlu olduğundan, sesi, azbiraz incelmiş... Soluğunu tutup dinleyeceksin ki, anlayabilesin...

«Kitaplarda, Âdem Baba Türbesi hacılığı dualarını gördün mü?» dedi.

«Gördüm, görülmez mi?» dedim.

«Ezberine aldın mı?» dedi.

«Aldım sayende, evet!..» dedim.

«Buraya gelmişken Âdem Baba Türbesi hacılığını kurtar da,yurduna öyle git!.. » dedi.

Bunu duymamla aklım başımdan sıçradı, dizlerimin bağı çözüldü. Çekip yakamı yırttım, kendimi yere çalıp eteğine yapıştım, kanlılar gibi yalvardım:

«Medet Efendim... Bizim ne ağzımıza Âdem Baba Türbesi hacılığı?.. Amanı bilir misin?» diye sesim yettiği kadar bağırdımsa da söz geçiremedim.

Âdem Baba Türbesi hacılığı, Mekke-Medine hacılığına benzemez. Yol dualarını aklına yazmadıkça, ulaşabilmek yoktur. Çünkü arayı ecinni takımı kesmiştir. Kurşun işlemez ki,

yanına, tüfekli birkaç zeybek uydurup gidesin. Önüne çıktılar da, duaları okurken pepeledin mi, bitti.

Uzatmayalım, Hacı Seyfüddini Hindi Hoca Efendimiz, ertesi gün bizi bir yelkenliye bindirdi. Seylân adasını tuttuk. Çıktığımız limandan Serendip dağı görünmekteki, duman gibi, göğe çekilmiş, doruğu bulutlara girip kaybolmuş bir yüce dağ... İki günde varırım sanırsın ama, yanılırsın.

Peltan kervanına katıldık. On konakta, Peltan beldesine vardık ki, sultanın taht yeridir. Azbiraz ufaraksa da, suyu bol, havası tatlıdır. Belim kalınlığı tarçın merteklerinden, çevresine sur çekmişlerdir ve de dört ucuna burç dikmişlerdir. Tarçın ağacını balta kesmez. Serendip dağının selleri, ilkbaharın taşkınında söküp getirir de, ovanın yüzüne yığar. Soluğunu alıp verdikçe, burnuna değen cennet bağının tarçın kokusu, Peltan milletinin ocaklarında tarçın kütüğü yaktığındandır.

Kasabaya varınca, Seylân Sultanının sarayına gittim. Sultan mecus dinindendir, sözüm burdan dışarı, ineğin orasına tapar ama, Âdem'Baba Türbesi hacılarını gözüyle görmesi kanundur.

Yanına girdiğimizde, pertavsız camıyla inci ayıklamaktaydı.

Seylân'ın inci avcıları, avladıkları incilerin beşte birini, sultanın mirî hazinesine haraç verirler... Denizde gemileri gezinir, tavlasında ak filleri eşinir. Bunca variyeti olduğundan, yedi kez yer, üç kez etek öptüm. Bir zaman, baktı bize kasılarak, kimliğimizi, nerden geldiğimizi sordu. Hacı Seyfüddini Hindî Efendimizin kâğıdını verdim. Mührü görmesiyle az kaldı ki, dudağı yarıla... Hoplayıp toplandı. Kucağıma bir avuç inci attı:

«Çekinme Uzun Hoca, dile dileğini, al isteğini...» dedi.

Padişahların bu lâfına, hırpadak, «Şunu isterim, bunu isterim» diye arsızlanılmaz. «Dileğim, sağlığın... » diyeceksin... Üçüncü soruda eteğine vardım:

«İsteğim, Âdem Baba Türbesi hacılığı... » dedim. «Bizden yana kolaydır. Senin bileceğin bir iştir. İyicene düşündün mü enini boyunu?.. » dedi. «Evet» dedim.

Parmağını kaldırdı. Sağ omuzu gerisinde duran Başvezir ileri geldi.

«Bombay'ın Hacı Seyfüddini Hindisi, bu Hocayı bize ısmarlamış... Türbeye sağ-esen varsın ve de sağ-esen dönsün... Kılı üzülürse, gerisini kendin düşün» dedi.

Başvezir yer öpüp sordu:

«Baba yolundan mı gidecek, Mama yolundan mı?»

Bunlar, Havva Anamıza, «Mama» derler. Mama yolu, avrat yolu olduğundan çetin değildir. Seylân'ın meeus sultanı, kara gözlerini belertti:

«Bu Uzun Hoca, avrat yolundan gidecek adam mıdır ? Böyle yaraşıksız lâf istemem» diye gürledi ki, ben korktum. Çünkü Seylân yasalarının şakası

yoktur. Sultan bir kez, «Cellât» dedi mi, istese de, sözünü yalayıp fermanını geri alamaz. Adam, gitti gider olur ki, ossaat tantunu boylar...

Ertesi sabah, hancıya Serendip dağının gidişini sorarken, Sultanın çerisinden bir Bölükbaşı

geldi:

«Burda, Rum'dan bir Uzun Hoca varmış... Hani?» dedi.

«Benim, yiğit... Emrin?.. » dedim.

Eteğime davrandı:

«Başvezir, sana tahtıravan yolladı. Hazırsan, yolcu yolunda gerek... » dedi. Tahtıravan, bildiğin, lekersiz arabadır. Taşıyıcılar, ayaklarına çabuksa, kuş gibi uçururlar. Canın hiç üzülmez. Bizimkini kara Arap köleler sırtlamış. Sultan, bir de, Hint fakirinden delil vermiş. Delil, bildiğin yol gösterici... Hint fakirinin en kötüsü, bilimden yana dipsiz deniz, hünerden yana Keloğlan'dan fetvaz olur ki, güç yetmez.

Besmeleyi çekip tahüravana bindim. Bölükbaşı hayladı. Hintli fakir, avcı iti gibi önde, yedek taşıyıcılar arkada, ak katıra binmiş Bölükbaşı sağ yanımda yola çıktık. İkinci konakta Ateş Irmağına dayandık. Ateş Irmağında, bildiğimiz ateş akar değil ama, say ki, erimiş kurşun akar. Geçerken onca dua okudum da, «Bana mısın?» demedi, az kaldı ki, taşıyıcılardan ikisini toparlaya...

Dördüncü konakta çöle girdik. Göz yaylımınca kum denizi... Hintli fakir, gizli kuyuların yerini bilmese, susuzluktan geberir, kartal kuşlarına yem olursun... Gidip dururken baktım, ilerde birkaç karaltı... Yanaştık, baktım, kolsuz bacaksız gövdeler, ayak topları gibi yuvarlanmaktalar, iniliyerekten...

«Nedir?» dedim.

«Şu herif, Habeş'ten gelme bir gezginci derviştir. Bir gün canı et çekmiş... Burda et yemenin ya-sakhğmı bilememiş, başıboş gezen mübarek

ineklerden birini boğazlarım sanmış... Valimiz tuttu, kollarım bacaklarını kesti, buraya atıverdi. Şu sakallı, köy muhtarıdır, ötekilerde yakut taşı toplayıcıları... Topladıkları taşın mirî vergisine hiyle kattıklarından kolları bacakları budanmıştır.» dediler. Biraz sadaka serpip geçtim.

Kum çölünden sonra çakıl başladı. Burda, yeryüzü çakıla kesmişti. Her biri, fındık iriliğinde, ceviz iriliğinde çakıllardır. Ellerinde birer demir çubuk, şuraya buraya seğirten adamlar gördüm.

«Nedir?» dedim.

«Bildiğin, yakut taşı toplayıcıları... » dediler.

«Hani nerde yakut taşı?.. » dedim.

Bölükbaşı, arayıcılardan birine el etti. Herif, sıçradı geldi. Ben, Seylân milletinin memur sözü dinleyişini gayetle edepli gördüm. Torbasına baktık. Kırmızı yakut taşı ki, parıltısından gözün ıslanır.

«Sultanınız yakut taşı toplamasını, keseneye niçin vermez?» dedim.

«Vermez olur mu?» dediler.

«Hani kolcular?.. » dedim.

«Kolcu istemez. Toplayıcılar akşam olunca, yattıkları köyün muhtarına giderler. Torbayı dökerler. Muhtar, taş ölçüsünü çıkarır. Ölçü, bildiğin yüzük... Yüzükten geçmeyen taş, Sultanındır» dediler. «Muhtar taşların yüzükten geçmezini terazide tartar, çekmeceyi açıp parasını herife sayar» dediler. «Oyun moyun eden olmaz mı, arayıcıdan, muhtardan?.. » dedim. «Olur tek-tük... Yolda, değneğini taşlara vurarak dilenen körler gördük ya... İşte onlar, iltizama hiyle katarım sananlardır, bizim şeriatımızca, gözlerine mil çekilir» dediler. Çakıl sahrasını iki konakta tüketebildik. Vara vara,bir dağa vardık. «Sıkı durulsun... Filler dağına geldik» denildi. Ben, Fil suresini okumaklığabaşladım. Filler dağım iki konakta aştık. «Aman haaa... Kaplanlar balkanına ayak bastık. Duaya kuvvet verilsin» denildi. Duaya çöktüm ki, olursa o kadar olur. Burasını da iki konakta geçtik. Kaplan görünmedi değil ama, bize belâsını bulaştıramadı. Kuyruğunu salladı biri

ikisi, o kadar... Bir ovaya geldik ki, bildiğimiz ot denizi... «Arslanlar ülkesidir bu... Yüreğini sağlam tutmayan, elden gider haaaa» denildi. Arslan teşbihine yumuldum. Arslan, hayvanların padişahı olduğundan, teşbihe mesbihe fazla kulak asmamakta... Çevremizde dolandılar fırtına gibi... Ağızlarını açıp dişlerini çatırdattılar ama, sataşamadılar.

Arslanlar ülkesini üç konakta geçip Yedi Mağaralar yaylasını tuttuk. Mağara dedimse, girdisi var da çıktısı yok değil... Bildiğimiz tren tüneli... Altıncıyı geçtik. Yedincinin kara ağzı uzaktan göründü. Kervanbaşı, «Görünen delik, Serendip dağının kapısıdır» diye bağırdı.

Serendip dağı, uzaktan korkunçludur ama, yanaştıkça, cennet bağına girdim sanırsın. Etekleri, yaprak dökmez ağaçlarla çevrilidir. Bunların altı, renk renk çiçeklerdir. Kırmızı gülleri vardır ki, yapraklarından gülyağı damlar. İltizamdadır. Beş mıskalda bir mıskalı mirî hazineye gider.

Dağa yanaştık ki, silme kaya... Cilâlı ki, sinek tutunamaz. Âdem Baba türbesi dersen, dağın doruğunda... «Aman hey Allah... Şimdi nolacak peki?.. » diye çırpınmaya başladım. Sağa büküldük. Gittik bir zaman... Baktım yedi gözlü bir çeşme... Baktım... Oooooh... Bir taş merdiven çıkmakta burdan Serendip dağına, döne büküle... «Nedir yahu? Âdem Baba mı yonmuş bunu kayanın yüzüne?» dedim. «Âdem Baba, aşağıdan yukarı çıkmadı ki, yukardan aşağı indi. Bu nasıl aykırı SÖZ?» dediler. «Ya peki, bu merdiven?» dedim. «Çeşmenin üstündeki yazıyı hele bir oku» dediler. Baktım, İskender Efendimizin yazısı... Demiş ki, «Vaktin birinde buraya geldim. Aşılmaz Serendip dağının dibinde ümmetimi ağlaşır gördüm. Habeşten, Hicazdan, Rumdan taşçılar istedim. Bu merdiveni yetmiş yılda yondurdum. Anladım ki, salt merdivenle olmayacak... Fırın örüp demir erittim, yeterince demir kazık döktürdüm, demircilere zincir büktürdüm. Her basamağa bir demir kazık çaktırdım. Bunları biribirine zincirle bağlattım. Zincirin her biri bin arşındır, on parçadır, sonuncusu şehitlik zinciridir. Yüreğinde yalan dünya tutkusu olan, çıkmak işine boş yere sıvanmasın, olmaza çabalamasın. Ne mutlu çıkabilene... » Bu yazıyı okuyunca, yüreğimi yokladım. Eh, yürek temizliğimiz, Allahıma şükür, bize elverir. İskender Efendimizin

pınarından taze aptes aldım. İki rekât namaz kıldım. «Medet yâ Pir» diye naralanıp zincire yapıştım, ilk basamağa hopladım. Her basamakta

vargücümle tekbir getirerek çıkmaya başladım. O sıralar, böyle kocamışlık yok... Yiğitliğin köıpe çağı ki, taşı göğe atıp kafayı altına tuttuğumuz bir çağlar... Her basamakta bir kere durup zinciri hapazlamaktayım, sonra, «Hay haaaak» diyerek üst basamağa pertav etmekteyim. Pertavlıyaraktan Allahın izniyle dokuzuncu zinciri tükettik, onuncu şehitlik zincirine ulaştık. Buraya çıkana kadar zor-latmışım ki, gök tere batmışım, ter, göz çukurlarımı doldurmuş. Biraz soluklandım, yenlerimle gözlerimi sildim. Bir de baktım ki, vay başımaaaa... Burdan ilerisi gerçekten şehitlik mertebesi... Burdan yukarıda basamak masamak aramayacaksın... Bildiğimiz bıçak sırtı... İki yanı uçurum ki, dibini göz seçemez. Say ki, cehennemin gayya kuyusu üstüne gerilmiş Sırat köprüsündesin... Aşağıda kara bulutlar dolanmakta... Katran dumanları burularak çıkmakta ki, soluk tıkamacasına... Elin zincirden kurtuldu da tekerlendin mi, yittin gitti. Giyiminden, bir karış çaput ele geçmez ki, sılana salalar da anan karı. koklayarak ağlaya... Besmeleyi çektim, üç kulhuvalla bir elham okudum, ellerime tüksürüp zincire din gücüyle yapıştım. Bin arşınlık zinciri nasıl sağdım da düze çıktım, kurban olduğum Allah bilir. Baktım, bir türbenin önündeyim. Ben beni yere atıp ağlamaya başladım. Meğerse boşunaymış... Çünkü burası Adem Baba Türbesi değil, bildiğimiz Hızır Peygamber Türbesi... «Nerden bildin o karışıklıkta?» diyeceksin... Üstündeki vazıdan bildim. Gözüme fer gelince baktım ki, «Hızır Peygamber Türbesidir» yazılı... Burda Hızır Hacısı olunmakta ki, hacılıkta üçüncü basamaktır. «Hızır Türbesinin yanında, balık kaynağı var» diye okumuştum. Arandım, buldum. Yerin altından, belim kalınlığı su kaynamakta ama. balığın çokluğundan su görünmemekte... Kolum gibi balıklar hoplayıp çıkmakta, berideki havuza dalıp keyf ile oynaşmakta... Müslümana, etlerinin haram olduğunu bildiklerinden, bura balığında can kaygısı yoktur.

Burdan ilerisi Âdem Baba Türbesine kadar iki fersah çeker. Kitabın kavlince, havuzda büyük aptes alacaksın, giyimini, silâhını, para kesesini, çubuğunu, tütün tabakanı, türbenin taşına koyup yukarıya çıplak yürüyeceksin. Çıplak dedimse, şallak mallak değil... Bacağında bir don var, hepsi o... Yelken bezinden, ya da çadır bezinden sağlam don ister. Dizin dizin gidileceğinden, yolda paralandı mı, Âdem Babanın önüne çıkamazsın. Ben, rezillikten korkup yanıma pelvan kispeti almışım... Manda gönünden kispet ki, diken değil, iki yüzlü kama işlemez. Okuya üfleye çektim

kispeti... Canavar gibi hoplayarak kayalığa sarıldım, din gücüyle doruğu tuttum.

Kitabımızın kavlince, ulu Tanrı, Âdem Babamızı topraktan dökmüş, aya kemiğinden de Havva Anamızı meydana getirmiştir. Kurban olduğum, bundan sonra meleklere «Gelin, şu Âdem kuluma secde edin» demeseydi, hiç bişey yoktu. Böyle demesiyle o zamana kadar meleklere hocalık eden kör şeytan, birden kibir getirip olmazlanmasın mı? «Vay ne demektir, kötü Âdem topraktan yaratılıp ben ateşten halkol-muşken... » diye kasılıp direnesi tutmasın mı? Kör şeytan aklı... Allaha direnmek söker mi? «Yıkıl» demesiyle, teker meker yuvarlanmış gökyüzünden yeryüzüne... Sonunda, fukara Âdem Babamızla biz oğullarına olanlar da bir hikmet... Şeytandırkinlenip, kurşun yemiş domuza dönüp Âdem Babamızın yufka yerini kollamaya başlar. Âdem Baba, cennetde Havva Anamızla oynaşa dursun... Oynaşma dedimse, kötülük yok... Bacı-kardaş gibi bunlar... Çünkü koca Tanrı tenbihlemiş... «Şöyle şöyle işler istemem. Gerisini kendin düşün!» demiş... Günlerden bir gün, cennet bağının kapıcıbaşısı her nasılsa kapıyı aralık komuş... Bu fırsatı kollayan kör şeytan, yılan donuna girip cennete ağmasıyla Âdem Babaya sokuldu. Niyeti baştan çıkarmak ama, güç yetiremedi, yüreğini bozamadı. Bu kez yanaştı Havva Anamıza... Ne demişler, «Erkeğin nefsi bir, karının nefsi on» demişler. Havva Anamızı, sonunda şeytan şaşırttı. Havva Anamız baktı ki, şeytan aldatması baldan tatlı... Âdem Babamızın, tenhada, apansız başına çöktü. «Dur avrat, ne göründü senin gözüne?... işine git!» demelere, kulak asmadı. Herifi boyunca günaha soktu. Melekler ağlaşmaya başlıyorlar. Kurban olduğum Allah duymasıyla öfkeye bindi ki zaptolması kalmadı. «Atın şunları yalan dünyaya da ağızlarını bellesinler, emir tutmamak neymiş, anlasınlar» diye, bağırdı sesi çıktığı kadar...

Âdem Babamız, tuba ağacının gölgesinde, cicimamanın gevişini getirirken, baktı ki, ayakları yerden kesilmiş... «Durun yahu, oynamayın» demeye kalmadı, baktı gördü ki, teker meker yuvarlanmakta... Yuvarlandı bir zaman, sonunda gelip Serendip dağının doruğuna kondu, kuş gibi...

Ayağı taşa değince, neye uğradığını anlamıştır fukara Âdem Babamız, bulaşmıştır, saçını sakalını yolmaklığa... Boynunu böğrünü yıtmaklığa... Bir yandan da, «Kendin ettin kendine Sefil Âdem... Şuncacık damarı

zaptedemedin, tüh senin yüzüne» diye höykürmekte... Arada bir «Hey avrat... Bre imansız... Nerdesin?»diye Havva Anamıza seslenmekte ki, eline geçirse işler kötü...Âdem Babamızın kaç okka çektiği, nasıl tepindiği anlaşılsın ki, çıplak ayağı, kara demir taşına, geçmiştir. «Kara bahtım kem talihim taşa bassam iz olur» hesabı, balçığa basmış gibi, iz bırakmıştır. Kayayı yokladım. Bildiğimiz demir taşı... Masal kitabının Ferhat pelvanı gelse de, şu kadar batmanlık külüngüyle bir yıl debelense, o taştan kıymık koparamaz. İzi karışladım, vay başıma, Uzun Hoca karısıyla tam on bir karış dört parmak geldi ki, Kemal Paşa ölçüsüyle üç metre seksen iki santim eder. Â-dem Babamızın tabanı boyu bu olunca gövdesi boyu düşünülmeli... Kayada bundan başka on tane çukur gördüm. Her bir çukura yumruğum ferahça sığar. «Nedir?» dedim, «Bilemedin mi şuncacık şeyi bre Uzun Hoca, Âdem Babamız can hırsıyla taşa sarılıp on parmağım geçirmiş» dediler. «Ya bunların içindeki inci elmas, yakut taşları neyin nesi?» dedim. «Varlıklı hacıların, fukara hacılar için koydukları doyumluktur» dediler. «Ya türbenin bekçisi almaz mı?» dedim. «El sü-rebilemez» dediler. Biz de Allah ne verdiyse ko-duk- Ardımızdan gelen yok-yoksul takımı, yağmalayıp bölüştü.

Taşın ilerisinde bir mağara var. Âdem Babamız, kerpiç döküp kendine ev yapana kadar burda barınmış... İçeri girdim. Köşede bir rahle... Rahle bildiğimiz kitap iskemlesi... Üstünde yaldızlı bir Kuran durmakta... Yaldızlı Kuran ki, fil taşıyamaz. Yapraklarını döndürmeye Hamza pelvanın bilek gücü ister. Fukara Âdem Babamız, karı fendine uğrayıp cennetten sürülünce ve de Serendip dağına atılınca ve de Havva Anamıza bir zaman kavuşamayınca, derd ile oturmuş bunu yazmış... İki rekât namaz kıldım bu mağarada, Kuran'a yüzümü sürdüm doyasıya... Ben bu işle uğraşırken, arap köleler Ölümsüzlük ağacının gölgesine çadırımızı kurmuşlar. Evet, Âdem Baba Türbesinin önünde Ölümsüzlük ağacı vardır. Gövdesini yedi pelvan, el ele verse, kavrayamaz. Dallarının ucunu kaptan paşanın dürbünüyle göremezsin. Geçmiş gitmiş baş yukarı ki, birinci kat göğü geçip, belki ikinciye, üçüncüye dal atmış... Âdem Baba Türbesi hacılarının o ağaç altında üç gün üç gece yatmaları kanundur. Sırt üstü yatıp, gözün havada beklersin. Uyukladın mı yandın... Çünkü. Ölümsüzlük ağacının düşecek yaprağını gözleyeceksin! İnerken gördün, hopladm kalktın, havadayken kaptın ne iyi, Hızır peygamber gibi ölümsüzlüğü ele geçirdin bil! Yere değdi mi, mübareğin meşe yaprağından ayrıntısı kalmaz, boşuna gevelersin,

eşekliğine yazılır. Evet, Ölümsüzlük ağacının yaprağını havada kapana, ölüm yoktur ama, şimdiyedek âdem oğlundan ele geçiren de yoktur. Üç gün üç gece, hû çekip ağlayarak, kafamı yumruklayarak, yalvardım, «Aman hey Allah.Amanı bilir misin kurban olduğum... Şu Ölümsüzlük ağacının yaprağından bir tadımlık, efendim» diye bağırdım, dağı taşı imlettim. Koca Serendip dağının doruğunda fırtına mı eksik olur... Saat başı yeller esmekte ki, kayalara fundalara yapışmasam, beni toprağın yüzünden sıyırıp şehitlik zincirinin gayya kuyusuna savuracak! Ölümsüzlük ağacını ırgalamakta ki, koca gövdeyi, dut dalı gibi silkelemekte ve de kavak fidanı gibi bükmekte... Ben umutlanıp, «Yaprak geldi bukez» diye hopladımsa da, hayır, onca hesabı belirsiz yapraktan, biri de düşmedi. Boşuna debelendim üç gün üç gece... Sonunda güçten düşmüşüm, içim geçmiş, bir de gözümü açtım ki, yönüm yörem yaprağa kesmiş... Az daha uyanma-sam. üstümü örtecek de, beni gömecek!

«Bahtına tüküreyim Uzun Hoca, yürü...» diye ağlayaraktan yola düştüm. Dönüşte Mama yolundan indik. Mama yolu Maymun-Şebek ülkesinden geçer. Maymun milletinin Âdem Baba Türbesi hacılarına kötülükleri pek dokunabilemez.

Çünkü maymun milleti can alıcı değildir, âdem oğluna takılıcıdır. Ülkeye ayak bastık ki, dağ taş maymun-şebek... Ben Seylân adasında maymunu gayet çok gördüm. Bura maymunlarının donları kara, kuyrukları uzundur. Erkeklerinin adam gibi sakalı vardır. Sürüyle gezindiklerinden birini kendilerine başbuğ seçerler. Maymun başbuğunun başında sarmaşık otundan sarık, elinde kamıştan kargı vardır. Kargı, bildiğimiz Yasa Değneği... Maymun sürüsünün içinde başbuğ, sarığıyla kargısından bilinir. Sağında solunda, elleri sopalı dört tane delibaşısı bulunur. Her sabah başbuğun huzurunda Maymun milletinin hünkâr divanı kurulur. Baş delibaşı, say ki, başvezir, millete sabah söylevini çeker. Davacıları davaya çağırır. Davayı başbuğ dinler, suçluları • Maymun şeriatinin kavlince, falakaya yatırır. Sonra, millet ormana dağılır. Bulduklarının beşte biri, başbuğun mirî ambarına gelir. Başbuğla çoluğu çocuğu, kapı takımı bununla geçinir. Maymun başbuğunun dörde kadar evlenmesi kanundur. Maymun milleti, insanoğluna etmedik paskallık komaz. Maymun milletinin erkekleri, insanoğlunun kızma karısına meraklı olur. Tenhada yakaladıkları karının kızın bunlar kafasına çökerler, «Aman» demeye bırakmadan o işi

işleyip savuşurlar. Çevredeki köylerin oynak karılarından buna alışanın çok olduğunu söylediler. Yüzü gözü tırmıkh, üstü başı paralanmış gelirlermiş de, «Maymun şerrine uğradık» diye, kocalarına ağalarına yalandan ağlar-larmış. Evlere girip uyuyan karıların başına çöken maymun çok görüldüğü gibi, maymuna alışıp ardı sıra ormana giden, maymun ülkesine yerleşen karı da çokcaymış... Maymunlar hırsız-eşkıya takımından olduğu için, burasını geçene kadar gözümüzü kırpmadık, ellerimizi keselerimizin üstünden kaldıramadık.

II

Uzatmayalım, Âdem Baba Türbesi hacılığını bir eksiksiz kurtarıp Bombay'a döndüm, şıhlar şı-hı, hocalar hocası, dinin temeli, Abdülkadiri Gey-lani belinden inme, Hacı Seyfüddini Hindî Hoca efendimizin yanına çıktım, eteğine yapıştım. «Geldin mi Uzun Hoca, aferin» dedi, «Bize müjdesi Serendip'in doruğuna ulaşınca yetiştiydi. Nur ol! Umudumu boşa çıkarmadın. Şimdi sıra ikinci sınavda... Birincisi bunun yanında hiçtir. Çünkü Âdem Baba Türbesi hacılığında, dağla taşla, denizle ormanla boğuştun. Bu kez kendi nefsinle çarpışacaksın. Birincide yardımcın, delilin vardı, bunda kuru başına uğraşacaksın.

Göreyim seni, yüzümü kara etme... Sıkı dur, Âdem Baba Türbesi hacılığından sonra, kendini koyuvermek olmaz. Yetmiş gün çileye gireceksin... Sana yetmiş gün dünya sözü yasak... Oruca sarılacaksın. Yetmiş gün sana sıcak yemek yok... Günde üç zeytin tanesi, üç sokum ekmek... Namaza girişeceksin ki, alnın, dirseklerin, dizkapakların, avuç içlerin çürüyecek... Sonunda yüreğine doğam, gözüne görüneni, kulağına erişeni işleyeceksin... Çile yerin çoktan hazır. Var git, Tanrı yardımcın ola!... » diye elini salladı, ben «Nedir?» diyemeden mollalardan biri koluma yapıştı. Caminin öbür ucunda hazırlanan çile yerine berii götürdü. Molla götürmese, benim bulacağım yok... Çünkü, Bombay'ın Ulu Camisinin içerisi gece gündüz adam denizidir. «Allah» diyen mi istersin, «Muhammet» diyen mi? Yakarıştan koca kubbe inlemekte ki, gök gümbürtüsü kaç para... Çile yerine vardık.

Şıhlar sultanı, sağ köşeye bir perde çektirmiş. Beni götüren meydan dervişi: «Buyur Uzun Hoca!» dedi, «işte makamın hazır... Hizmetine ben bakacağım. Aptes suyunu, günlük nafakanı hiç düşünme!»

Perdenin arkasına geçtim, dünyadan el etek çekip teşbihe çöktüm. Altmış yedinci geceye kadar hiç işaret görülmedi. Altmış yediden sonra, üç gece, üst üste rüyaladım. Ak sakallı bir derviş önüme dikilip: «Karanlık dünya! Karanlık dünya! Karanlık dünya!» diye bağırdı. Eski kitaplarda böyle bir Karanlık dünyayı okumuşluğum var ama, «Neyime gerek... » diye üstüme mal etmemişim. Aklımdan çıkmış.

« Yahu bu ak sakal dervişin Karanlık dünya ile alıp veremediği nedir?» dedim, «Bu herif, rüyamızda üstümüze yürüyüp neden böyle feryat eder acaba ?»

Yetmişinci gün şıhlar sultanının yanma vardım. Beni görmesiyle: «Hele gel Uzun Hoca!» diye içini çekti, «Anan seni kadir gecesi doğurmuş... Karanlık dünya yolculuğu her kulun eline mi geçebilir? Allah'ına şükret! O gördüğün ak sakal gdervjş, peygamberimizin baş tatarıdır. Karanlık dünyaya, insanoğlundan, bir o gidip geldi. Rüzgâıa binip gezerdi de ondan... Ecinniler şahına peygamber naamesi ulaştırıp oraları Hak dinine çağırdı. Şu halde o zamandan beri Karanlık dünyanın E-cinli tayfası, yolu-yordamı yeniden sapıtmış ki, dini bütün müslümandan bir delil gerekmiş... Ne mutlu sana! Bu yalan dünyada iken cennetteki yerini sağladın, baş köşeye geçip kuruldun. Bak, bundan böyle yüreğini gayet sağlam tutacaksın. Kitap ne demektedir, işit: -Âdem Baba Türbesi hacılığından dönüşte yetmiş gün çile gerektir ve de gösterilen yere gidip hizmet gerektir. Ey kulum! Kalbini saniyede yetmiş bin kere yokladığımı bil, ayağını sıkı bas!' demektedir!» dedi.

Ben bunu duymamla gömleğimin yakasını yırttım: «Medet ya şıklar sultanı! Benim gibi bir miskine imdat edecek sıradır!» diye bağırarak kendimi yere çaldım!

Şıhlar sultanı: «İşte bunu beğenmedim» diye suratını astı, «Biz kaç paralığız ki. Karanlık dünya yolcusuna imdat edebilelim?» dedi, «Bundan böyle sana, senden başka imdat yoktur. Ne demek! Kıyamet gününde bize imdat edersen ancak sen edersin... Hiç durma, ilk kalkacak gemiye atla, Basra'ya yetiş! Orada Kafdağı kervanları vardır. Birine karış! Kafdağından ileriye kervan bulamazsın. Ayağına bir demir çarık, eline bir demir sopa uydurup yola düşeceksin. Bizden sana, beş vakit namazda hayır dua... Hey yavrum Uzun Hoca!» dedi.

Şıhlar sultanının yanından uğradım ki, koca Bombay şehrini, gün ortasında gece karanlığı kaplamış... Aslında Bombay'a bir şey olduğu yok, göz kararması bizde... Gidilmesi olup gelinmesi olmayan yolculuk, nasıl bir yolculuk bakalım? Açıkçası ölüm yolculuğu... Dipsiz kuyuya paldır küldür tekerlendik

Karankk dünyayı yazan kitaba sarıldım. Okudukça, bana dehşet elverdi:

Karanlık dünyanın beri sınırı, bildiğimiz Kaf dağı... Kaf dağından öte âdemoğlunun barındığı son ülke Balgar ülkesi... Balgar'da geceler kısa olur. Ramazanda, orucu bozup akşam namazına durdun mu, ardından teraviyi kılarsın. Sahur yemeğiyle sabah namazına vakit ya kalır ya kalmaz, bir de bakmışşın, gün ışımış... Karanlık dünyanın gecelerine geldin mi, uzundur ki, sabahı bulana kadar canın üzülür. Balgar'dan öteye buz denizi olduğundan teker dönmez. İt koşulu kızaklara bineceksin... Oraların koşum itleri bizim buraların itlerine benzemez. Arslan pençeli itlerdir. Ancak bunların pençeleri buzda kaymaz. Buz denizinde ağaç, toprak, taş, ot aramayacaksın. Bu yüzden yiyeceğini, içeceğini, yakacağını yanın sıra götüreceksin. Yolu sapıttın da, itler etsiz kaldı mı, önce seni paralar. Karanlık dünya yolculuğunda âdemoğlundan yol gösterici bulunmaz. Buranın yol göstericisi ittendir. Yol gösterici itin pahası üç yüz altundur. Bu it öne koşulur. Ardına çekici itler bağlanır. Konak yerini yol göstericisi it bilir. Durdu mu, duracaksın. İtlerin yol gösterici başbuğuna sopa vurulmaz. Sen yemeden ona yedireceksin ki, öfkelenip sana bir düşmanlık etmesin... Buz denizi tam kırk konaklık yerdir. Her konakta karanlığı 'm, biraz artar. Karanlık dünyanın sınırında yıl-'ız alacası da kalmaz. Sınıra vardığın, önüne ge-ftilen kara perdeden belli olur. Perde dedimse, bil-Şüğimiz perde değil, kara gece... Oraya bir konak ^beride çadırı kurup sınıra varacaksın... Getirdi-'ğin armağanları sınır taşının dibine bırakıp geri 'döneceksin. Sınır nöbetçileri, armağanlarını alıp E-cinni kralına götürecekler. Beğendiyse onların yerine samur, sincap, kakım kürkleri bıraktırır. Be-ğenmediyse, gider bakarsın ki, armağanlar bir nok-!sansız geri gelmiş... Daha değerli armağanlar koyarsın. Armağanların çok beğenildiği, bütün kürklerin kakım olmasından bilinir. Kürklerin padişahı kakımdır. Çünkü bit tutmaz. Armağanlar alınıp verildi mi, niçin geldiğini bildirirsin. Gerisi, Ecinniler kralının vicdanıyla senin iman gücüne kalmıştır ki, gidenlerin geri gelmed;ğine bakarak...

Kitabın burasında soluğum kesildi. Bir çıkar yol bulmak için kendimi zorlamaktayım ama, göz yaşından yazıları gel de seçebil, alt yanını o-kuyabii!..

Mollalar baktılar ki, okumanın sonunu getireceğim yok «Hadi Uzun Hoca, gemi kalktı kalkacak» dediler. Hindiya yelkenlisine bindim. «Bindim» dedimse, ben binmekte değilim, leşim binmekte... Gemidir, başladı denizin yüzünü köpür-terekten gitmeye... Hindiya denizinin yeli esmekte ki, vınlıyarak... Yelkenler davul derisi gibi gergin... Yelin serinliğinden yolcu, kürklerini giymiş... Bana geldi mi, soluğum ağzıma sığmazlanmış.

Ecel terleri dökmekteyim. Koca gemi, Hint denizinde değil, say ki bizim döktüğümüz ecel teri deryasında yüzmekte...

Bombay'la Basra'nın arası tam kırk günlük yoldur. Uç direkli koca tüccar yelkenlisinde biz canpazarı kurup ölüm alışverişine girdiğimizden Basra'yı tuttuğumuzu hiç fark etmemişiz. Bir akşam sarıklı Hindiya gemicileri: «Hoca geldik. Yolcu hep çıktı, davran!» diyerek heybemizi rıhtıma atıverdiler, Ben sağı solu şaşırmışım. Bir müslüman, sevabına önümüze düşüp bizi bezirgan hanlarından birine kondurdu. Gün kavuştu kavuşacak... Ben bir haftanın açıyım ama, ekmek isteyecek işkembe hani? Tespihe yumulmuşum ki, duanın arasına darı tanesi giremez olmuş... Arada: «Medet yâ Pir! Me det hey! Bre medet!» diye imlemekteyim. Arada bir büsbütün şaşırtıp kendimize söğmekteyiz: «Ulan, namussuz Uzun İmam! Senin Âdem Baba Türbesi hacılığında işin neydi, sakalına tükürdüğüm?.. Bildiğimiz Kabe hacılığı neyine yetmezdi ki, kuduz it gibi azdın da başına bu belâyı sarık edip doladın?» Gece yürüdü. Millet rahatça uykuya daldı. Ben kötü

bunalmışım ki, aklım sıçramış... «Karanlık dünya da neymiş? Gitmeyiver, baba çıksın! Cenneti kurtaracaksa şeyhler sultanı neden kendisi gitmez bakalım? Vazgeç, tatlı canı ölüm kuyusuna salacak akılsız, bir sen mi kaldın?» demekliğe başlamamış mıyım? İşte ossaat karşıma ak sakal derviş dikildi. Herifin gözleri, Allah beterinden saklasın, cehennem ateşleri saçmakta... Hayır, Azrail peygamber de öyle değil... Ben gözlerimi yumdum, teşbihe gayret verdim. Bende tövbenin bini bir para ... Gece yürümüş, karanlığı katran gibi koyu-laşmış... Baktım olmıyacak, iki dizimin üstüne gelip bu sefer var gücümle bir medet daha çektim.

Kapı dibinde yatan heriflerden biri kalktı, doğ-rulayıp üzerime geldi, karşımda durdu. Baktım, bildiğimiz dilenci-aptal... Varı yoğu, beline doladığı hamam peştemalı... Tepeden tırnağa bedenini çıban kaplamış bir herif ki, saldığı pis koku adam öldürür. Bezirgan hanlarında böylelerinin işi olmaz. Herhal bekçibaşı acımış, «Şuraya kıvrılsın da, yarın erkence defolsun!» diyerek içeriye almış... İşte bu herif karşıma dikilmesiyle bana ne dese iyi? Arapça üzerine: «Ey Çorumlu Nurettin Hoca!» dedi, «Karanlık dünya velvelesine düşmüşsün, uykuyu kaybetmişsin. Nerdeyse korkudan karnın yarılacak! Ferah ol! Allah seni buraya kadar sınadı. Bu sınamayı yüz aklığıyla atlattın. Bundan böyle Karanlık dünyayı aklından çıkar. Buradan doğruca İstanbul'a gideceksin. İstanbul'da sana yaman işler var!» demesin mi?

Ben, bir zaman meseleyi anlayamadım. «Nedir hey Allah! Bu pis bedevi bize neler söylemekte?» diye düşündüm. Derken bana bir hal oldu. Say ki, kafama balta sapıyla vurdular. Bi davrandım, başımın altından gövdem savuşmuş, gitmiş bidaha davrandım, gövdemin üstünden başım kanatlanıp göğe çekilmiş... İçimi yoklamaktayım, evet, yüreğim gayetle ferah... Ayaklarımı yere vurup yekinsem, hava kuşu olup uçacağım. Uçacağıma hiç şüphem yok ama, gel gör ki bedenim tekmil erimiş... Kaba yel esintisinde kar erimesi de böyle olmaz. Davrandım. Hayır... «Bre bedevi! Sen benim adımın Nurettin olduğunu, yüreğime Karanlık dünya velvelesinin çöktüğünü nerden bildin? Dur, savuşma!» diyerek yakasına sarılacağım. Belimi alamadıktan

başka, dizlerimde bizi zıplatacak güç kalmamış... Dahası, ses soluk da hiç arama!. Yattığım yerde, kara yılan gibi kıvranmaktayım, «Bre hay! Bre hamle gerek Uzun İmam! Şunun başparmağına yapış, hey avanak!» diyerekten debelenmekteyim. Başparmağım ele geçirsek, işi ossaat anlayacağız. Çünkü, mübarek Hızır peygamberin başparmağı kemiksiz olur. Dini bütün müslümanlar, Hızır uğradığını, bu kemiksiz parmaktan bilir. Bunlar hep aklımda... Lâkin gövdemi toparlamaktan çıkmışım, sonunda herif: «Yat yerine, köpek!» dedi, «Yüreğini vesveseye kaptırmasaydm, bak neler olurdu. Ne fayda, merteben buraya kadarmış!»

Gitti, yerine it gibi kıvrıldı. O dakika bizi bir derin uyku bastırmasın mı? Hırpadak içim geçmiş... Sabahleyin uyandım, güneş doğmuş... «Yahu bu nasıl iş? Ben kendimi bildim bileli üstüme sabah güneşini doğdurmuş adam mıyım, eyvah!» dedim demedim, geceki miskin dilenci aklıma geldi. Gelmesiyle: «Hay aman!» diyerek zıpladım, kapıya doğru seğirttim.

Arabistan'daki bezirgan hanlarının zorlu yasaları vardır. Bunlar vakıf fermanlarında birer birer yazılıdır. Birtakımı yatsı zamanına kadar yolcu alır, yatsıdan sonra padişah gelse, kapısı açılmaz. Seni kapı eşiğinde kurt-kuş paralar da, imansız han bekçileri bağırtım duymazdan gelir. Birtakımına sabaha kadar yolcu girer.Böylelerinin aş ocağı hiç sönmez. Her yolcuya b'r tas çorba, bir somun, bir mum, bir torba hayvan yemi tayın çıkar. Sultan Süleyman vakfı olduğundan bunlar bedava... Bezirgan hanlarının gece yasası başka başka olur ama, sabah düzeni hep birdir. Her uyanan, hayvanını çekip, heybesini sırtlayıp «Eyvallah!» diyerek keyfince savuşamaz. Kapılar açılmadan han tellâlları bağırarak dolaşır: «Eşyalar, keseler iyi yoklansın! Duyduk duymadık demeyin! Kapılar açıldıktan sonra yitik dâvası görülmez haaa... Görülmez haaa!»

Yitik dâvası yoksa, ya da görülmüşse herifler bu sefer nazikçe: «Vakittir. Yolcu yolunda gerek... Uğur ola! Allah kazadan belâdan, yaramaz adam şerrinden koruya!» diyerek kapıları açarlar, milleti yola koyarlar.

Ben: «Yitik dâvası görülmez haaa.. » sesine uyanmışım. Baktım, kapılar daha kapalı... «Tamam!» diye koştum. Çıbanlı bedevi ortada yok.. Gece saldığı koku unutulur nane olmadığından, dört tarafı kokladım. Allah Allah... Kokuyu da alamamaktayım! Herif yok ama, nasıl yok...

«Aman bedevi nerde? Hani akşamki pis bedevi, müslümanlar!» diye bağırarak dolanmaya başladım. Birkaç kişi: «Nasıl bedevi?» diye sordu.

Dilim döndüğü kadar anlattım. Hep aradık. Koydunsa bul! Kapıya koşmaktayım bir, kale

kapısı gibi, demir kanatlar sürgülü... Önünde yarı bellerinden yukarısı çıplak kara Araplar nöbette... «Yektir Allah, yek...» diye nara vurup kılıç oy-natmaktalar ki, korkunçluklarından değme baba-yiğitin dudağı yarılır.

Ben değirmen taşı gibi arlanmaktayım, kendi kendime: «Namussuz Uzun İmam, şimdi ettin mi kendine edeceğini... Buyur bakalım!» diyerek saçımı sakalımı top top

yolmaktayım! Sonunda amansız kaldım, bekçibaşına koştum: «Şurada bir fukara bedevi

vardı. N'oldu? Bulamamaktayım!» dedim. «Buradadır. N'olmak ihtimali var!» dedi, «Hani ya?» dedim.

«Dur bakalım, Allah Allah!» dedi.

Bu kez, ikimiz aradık. Herif uçmuş, herif duman olup gökyüzüne çekilmiş... Bekçibaşı kapıya yakın yatanlara sordu. Bunlar: «Evet, öyle bir bedevi vardı. Saçtığı pis kokudan, sabaha kadar uyuyama-dıktı. Sakın bir şey mi aşırmış? Aman eyvah!» diyerek keselerine heybelerine davrandılar.

Bekçibaşı bu işe çok kızdı: «Ne demek olsun!» diye bir zaman başını yumrukladı. «Ya biz burada neciyiz? Eşek başı mıyız? Ben şimdi bekçilerden üçünü ibret için yatırıp kesmez miyim?» diye ağladı.

Başımıza toplananlar bana: «Neyini çaldı? Paranı mı?» diye sordular. «Yok, hiç bişey çalmadı. Her şey tamam! Bana o bedevi lâzım!» dedim.

Bunu duymasıyle bekçibaşının soluğu genişledi. Çünkü, kimin neyi kayıpsa kesesinden ödeyecek... Vakıf fermanında böyle yazılı... Soluğu genişlemesiyle bu kez, namussuzun can başına sıçradı: «Bir şeyin kayıp değilmiş de, sen bizi sabah sabah ne demeğe Arlandırırsın, bre uzun herif!» diye bağırdı, «Ulan bu nasıl oyun? Sen benim bunca yıllık bekçibaşı namıma kara mı bulaştıracaksın?.. Yıkıl! Gözüm görmesin, sana zararım dokunur ki fena dokunur!» diye bağırdı.

Herif benim ne yitirdiğimi bilmediğinden, boşuna bağırmakta... Ben umursamadım büe... Bu dünyayı, öte dünyayı birden kaybetmişim, kafamı kesseler, bir damla kanım akmaz.

Bir köşeye çekildim, ağlamaya başladım. «Gördün mü hey Allah! Nedir benim başıma gelen? Devlet kuşunu göz göre, ürkütüp uçurduk! Peki, şimdi

sen ne halt edeceksin kavat imam?» demekteyim. Ağlayıp dururken bir de baktım ki, ne bakayım, yüreğim ferah değil mi? Yüreğimi, bizim Yedi Çınar yaylasının poyraz rüzgârı sanki yıkayıp temizlemiş ki, Allah sayesinde dupduru etmiş... tçim İstanbul'u çeker olmuş, ama nasıl çeker olmuş! Sıla hasreti bunun yanında hiç... Yerimde durmak geçmiş! Kendimi zorla tutmasam, duvarı aşıp tek başıma istanbul yoluna düşeceğim. Hayır, durasım yok!

«Aman bana bir İstanbul kervanı müslümanlar!» diye bağırdım. Bağırtıma koşanlar: «Meraklanma derbeder! İstediğin İstanbul kervanı olsun! Basra'dan İstanbul'a her gün yedi kervan gider!» dediler.

Baktım, doğru... Birinci İstanbul kervanının baş devesi, kapıdan çıktı çıkacak... Heybeyi sırtlayıp seğirttim. Allahın izniyle ben de araya karıştım.

Sen, bu bizim işimizdeki uğura bak ki, İstanbul'a ayak basmamız, mübarek ramazana rastladı. Ayağımın tozuyla Ayasofya camisine gittim ki, kıyamet gününün mahşer meydanı kaç para... Fes-kavuk, külâh-sarık birbirine kitlenmiş... Hey koca

İstanbul... Hal sahibi bir memleket vesselam! Üzerine gündüz akşama kadar lanet yağar, gece sabaha kadar nur dökülür. Neden? Çünkü peygamberlerden beriye bütün evliyalar, toprağında gömülü... Ben, Ayasofya milletini yara yara, kürsüye sokuldum. Yaklaştıkça konuşan hocaların heybetinden aklım sıçradı. Kolay değil, İstanbul'un Ayasofya'-sına baş imam olmuş... Kavuğuna kolların kavuş maz. Söz gelimi, Kur'an ortadan kalksa, yenisini meydana getirecek bilgiyi aklına biriktirmiş... Baş imamı napacaksın? Herifi dinlemeye gelenlerin en kötüsü, gâvurun Roma'daki baş daskalosuyle imtihana girer de, ferahça kazanır. Millet, garip olduğumuzu bildi besbelli: «Buyur Hoca!» diyerek bize yer açtı. yoksa o kürsüye sokulmamız ne mümkün?

Oturdum, elimi kulağımın arkasına tutup bir zaman dinledim. Herif, lâf etmekte değil, ağzından cevahir taşı dökmekte... Benim yüreğime korku çöktü: «Hey bre Uzun Hoca! Senin burada adın mı okunabilir? Aralıkta kaybolmaz mısın?» dedim.

Herif bitirdi, âmini çekti. Millet cehennem kor-kusuyle hökür hökür ağlamaya başladı. İşte bu sıra, ben kudurdum kardaşlar, içimde, say ki Karadeniz «deryası» köpürüp coştu.

«Hele geri bas! Senin gözüne ne göründü Uzun Kodoş!» demekteyim ama zaptolacağım kalmamış... Elimi kaldırmışım da: «İki lâf da bende var, hey İstanbul milleti! Durun, dağılmayın!» diye bağırmamış mıyım? Kimileri kızdı: «Hele miktarını bilmez, saygısız!» dedi, «Büyük hocamızın arkasından o kürsüye tam bir hafta süpürücüler çrkamaz. Akrlh ol!» dedi. Kiınileri: «Belli bişey, garibin biri!», «Bırakalım bakalım, dili-dişi kitlensin de, edebini takınsın!» diye üldü.

«Buyur oğlum, hay hay!» dedi, cemaata döndü, ürültüyü kesin! Kara cübbe altında ne yiğitler laşır. Hele bir görelim!» buyurdu. Canavar gibi hoplayıp kürsüye çıktım, otu-besmeleyi çektim. Hüseynî makamından bir yanık besmele ki, olursa o kadar olsun! Lâkin o dak-ka benim aklımda hiç bir mesele yok... Allahın bir işi canım, aklımda hiç bir mesele olmadığı halde, biz neden telâş etmemekteyiz? Çünkü lâfa güç ye-tiremedim mi, rezillik... Hiç umursamamaktayım! Sanki bu kürsünün kırk yıllık erbabıyım. Bir de baktım, orta yere «Miraç» kıssasını kaldırıp atmamış mıyım? Ağzımdan lâflar kendi başlarına dökülmekte... İstanbul milleti gibi, biz de, bizi dinlemekteyiz. Arada bir yüreğimi yoklamaktayım, ferah.. Kürsüye sıkıca yapışmışım. Kolay değil, ağzımdan Hızır peygamber soluğu fırtına gibi çıkmakta... Sıkı durmadın mı ayakların yerden kesildi, demektir. Sonunda bir de baktım, meseleyi tamamlamışım da, duasını bile çekmişim. Millet neye uğradığını şaşırmış, bel bel bakar olmuş... Önde baş imam, arkasında sıra hocaları geldiler: «Kimsin? Nerelisin? Bu okumuşluk nasıl bir okumuşluk?» diye sordular. Söyledim. Baş imam: «Bundan böyle, sana bu kürsü benden fazla yaraşır» dedi, «ananın ak sütü gibi helâl olsun!»

Yatacak yerimizin olmadığını öğrenince, bizi kuş gibi uçurup Süleymaniye medresesinin bir odasına kondurdular. Ne demektir? «Yoktan var ettiler» demektir. Çünkü binlerce fermanlı hoca sırada...

O günden sonra, ben Ayasofya'nın baş kürsüsüne yerleştim. Bizim kürsünün çevresini, hey efendi, kalabalık sarmakta ki, toprak atsan yere düşmez. «Aman, Uzun Hoca anlatacakmış!» diyerek İstanbul milleti yediden yetmişe evinden uğramakta, koca Ayasofya camisi adam deryası olup

dalgalan makta... Ezilen hangisi, evini boşlayıp camide yatan hangisi... O hızla, bize gelip Hak dinini kabul edenler var. Bir İngiliz papazı, iki dinleyişte eteğime sarıldı da: «Şimdi anladım, yolun doğrusu buymuş! Eskiden de bilirdim ya, bir iki noktada şüphem kalmıştı. Aman elimden tut, beni küfürden kurtar yâ Uzun Hoca!» diyerek, amana düştü. Herife bir sünnet düğünü kurdum, İstanbul şehrinde mesel olup söylendi.

Nice şeyhler, müderrisler, zora düştüler mi, bize danışmaya gelir oldu ve dc bana para yağar oldu. Evet, hakçası para gelmekte değil, rahmet gibi yağmakta... Biz. bir kuruşuna dokunmadan fakire fukaraya dağıtmaktayız. Bizi sevenler: «Yahu nedir? Alın terinle hak ettiğin bir para... Dağıtmak olur ama, bu kadar mı olur. Hastalık sağlık insan için... Şunun birazını bir kenarına biriktir. Ak akça kara gün... lâfını sen hiç mi duymadın be Allahın kulu?» diye kıvranmakta...

Bu lâfa benim de aklım yatmaz değil ama, ne fayda... Para bize kısmet olmamış... Biz, aralıktı bunun dağıtıcısıyız. Öte yandan bizim konuşmalarımız, dinsiz farmason takımını pirelendirmiş... Benim, kitaptan dışarı söz ettiğim yoksa da, kitabın sözü herkesin işine gelir mi ?

Bizi sevenler: «Aman Hoca, bu senin gidiş, hayırlı bir gidiş değil, biraz yumuşat!» diye, elime ayağıma düştüler. «Aman, sen ağzına geleni olduğu gibi söylemektesin. Doğrusun, evet doğrusun ama, ne yapalım ki, sözün bu kadar doğrusunu zaman götürmez. Sen konuşurken kürsüyü hafiyeler çevirmeye başladı. Fazladan, medrese odanı da ablukaya aldılar. Biz birkaçını bir şeyler yazarken gördük. Curnal olduğu belli! Sen kendini bildirene kadar post elden gider. Aman biraz aşağıdan... Biraz yu-m u şakça...» de mekte 1er.

Ben, öldüm Allah, razı gelmemekteyim, «Aşağıdan nasıl alabilirmişim? Hayır, yumuşatamam. Curnal değil, katlime ferman yazsalar, boş!..» diye tepinmekteyim!

«Peki, zaman sana uymazsa sen zamana uyacak değil misin be herif?» diye soranlara, «Değilim, biz buraya hizmete geldik. Bırakın yakamı!» diye çıkışmaktayım!

Meğer herifler haklıymış. Biz çizgiden çıkmışız ki. temelli çıkmışız. Azmışız da, yere göğe sığmaz olmuşuz.

*

Günlerden hiç unutmam, bir mübarek perşembe günü... Gurbet hali, pırtı yıkamaya oturmuşum. Medresenin avlusundayım. Bir yandan mintanları çitilemekte, bir yandan Yunus Emre İlâhisi okumakta-ız! İkindiye yakın medresenin kapısına bir lando dayandı. Lando, yani o zamanın saray arabası...

ize gelmiştir. Neden mi? Çünkü biz, İstanbul şehrine salt camilerde va'zetmekten nam salmadık, mevlût, gazel okumaktan da, nam saldık. Sultan

hanımlar saray arabalarını gönderip konaklarına istemekteler de bize gazel okutmaktalar ve de, «Aman bu nasıl bir seda! Tıpatıp peygamber müezzini Habeş Bilâl sadası... Buna yürek nasıl dayansın! Biz şaştık kaldık, hey Allah!» diyerek butlarını yumruk-lamaKtalar. Arabayı, sultan hanım landosu bellediğimden hiç umursamadım. Çatlamadılar ya, bekleyiversinler. Elimizdeki işi bitirelim, yavaş yavaş...

Avluyu bir mahmuz sesi doldurdu. Bize hep hadım ağalar gelir. Hadım ağasının, erkekliği burulmuş olduğundan, mahmuzla ilişiği yoktur. Başımı çevirdim. Palabıyık bir hünkâr çavuşu hışım gibi yaklaşmakta... Gayet domuz suratlı bir çavuş ki, yüzüne cehennem karası düşmüş... Bir eli kılıçta, bir eli kırbaçta... Dişlerini demir kapı gibi gıcırdatması da, cabası... Gözlerinin akları şimşek yalazasıyle ışıldamakta... Bildiğimiz «padişah cellâtı» diyeceğim, cellâta kurban olayım, bu herif, çavuş donuna girmiş, kordon takmış Azrail peygamber... Fazladan, dersini nerden almışsa gayet iyi almış... Şu kadar odanın içinde, bir kimseye bir şey sormadan bizi doğruladı, mahmuz çıngırtısı kılıç şakırtısıyle yanaşıp tepeme alıcı kuş gibi d;kildi: «Ulan bana bak!» diye kükredi, «Uzun Hoca dedikleri namussuz sen mism?» «Benim ya... İy< bildin. N'olmuş?» dedim. «Birde 'n'olmuş?'diye sorar! Şunda hiç utanma var mı? Kalk herif, toparlan...», «Nedir çavuş ağa, kerem et?», «Zıpla dedim kodoş... Suratıma ne bakarsın, düş önüme, gidiyorsun!», «Nereye oh yavrum? Ne var, tosun evlâdım?», «KeeesssL»

Bi naara vurdu. Bittim. Ellerimin sabununu sız-

irip kalkacağım, belimi almak bizden geçmiş! Yüreğimden: «Hey Uzun İmam! Bu muydu sonunda :endine edeceğin?» demişim. Dizlerimiz bizden git-i;ş ama, aklım arı gibi işlemekte... «İşte belli bir şey! Oturup curnalı güzelce donattılar. 'Bu herif çizgiden çıkalı hanidir? Ey Sultan Hamit, sen uyu bakalım!' demişlerdir. Evet, hem de demişlerdir. Bu bizim uğrağımız hafiye curnalı, beri benzer curnallardan değil! bizimkisi resmen cellât curnalı!» Çavuş: «Haaayyyt, Uzun karata! Kalkar mısın, yoksa kaldırayjm mı?» diye bir bağırdı. Medrese avlusuna yıldırım düştü sandım. Bütün mollalar sese çıktılar, herifi görmeleriyle: «Bre hayyy!» diyerek, topaç gibi fırlanıp geri kaçtılar.

Baktım ki, bana kimselerden imdat yok... «Can-baş üstüne oğlum» dedim, «ferah ol, işte kalktım. Hiç kalkılmaz mı? Sen emret... »

Meğerse, kalkmışım da Mevlâna dervişleri gibi dönelermişim. Mevlâna dervişlerinin yurdu Konya'dır. Bunların işi, fırıldak gibi dönmek...

Çavuş: «Dönelemeden hiç bişey hâsıl olmaz, emen cüppeni giymedin mi, bitiririm!» diyerek üzerime yürüdü. «Hay hay... Giyilmez mi? Giyelim elbet... Cüppe surda... Lâkin nedir? N'olmuş? Seni aldatmışlar, oh çavuş oğlum. Bizim düşmanımız kıyamet gibidir.

Bize iftira ettiler. Bir vakit kabul etmem!» diyerek yakınırım sandım. «Uzattın kara domuz! Nerde cüppe?.. » diyerek kırbacını kaldırmaz mı? «Seni paralayınca ne lâzım gelir, sarığına sakalına... » diyerekten küfre girişmez mi?

Yel gibi odaya daldım, cüppeyi sırtladım. Niyetim biraz yavaş almak. Gözlerim kapıda...

Bir Çorumlu aramaktayım! İşe bak! Başka gün olsa, saat başı, hcmşerilerden birkaçı uğrar, hal-hatır sorar, söylemesi ayıp, soframızda karın doyurur. Allahın hikmeti canım! O gün bizim medreseye sanki Çorumlu kıtlığı düşmüş... Derde derman bitek Çorumlu yok... Birini ele

geçirsem, Yedi-Sekiz Hacı Hasan Paşa efendimize haber uçuracağım. O zamana kadar, millete doğru yolu göstermekten baş alıp paşa efendimize gidememişim. İyi halt etmişim. «Aman bir Çorumlu! Bir Çorumlu, hey Allah!» diye iniledim bir zaman... Kendimi telâşeye kaptırdıkça aklım büsbütün karıştı. «Hacı Hasan Paşa Efendimiz yetiş! Uzun İmam elden gitti, yetiş yâ Hacı Hasan Paşa Efendimiz!» Böyle çağırmam boşuna değil, mübarek, o zamanın ikinci padişahı... Bir eliyle ipten kanlı katilleri alır, bir eliyle suçsuz birini keyfe gelip ipe çeker. Bütün hafiye curnalları onda birikip, bütün bahşişler onun emriyle dağılmakta...

Hünkâr çavuşu: «Şimdi gelir seni çiğnerim herif, nerdesin?» diye bağırdı. «Torbayı... Torbayı almayacak mıyız evlâdım?» diye seslendim. «Ulan, torba demediler. Seni istediler, düş önüme!», «Nereye aslanım? Ne olmuş ki, Allahın izniyle?..», «Hiç yürür mü yahu, hiç susar mı? Belâ mısın be herif? Yıldız'a gidiyorsun, Yildız'a!..» Yıldız... Yani padişahın sarayı... «Sebep, oh yavrum, sebebi nedir?» «Ulan nâmert! Sebebini sen bilmezsen ben nerden bilirim? Elbet bir halt karıştırdın. Ne fayda! Seni bu gece benim elime vermeliler ki... Sarığını boğazına dolamalıyım, sakalını tel tel yolup seni hamam oğlanlarına çevirmeliyim ki... Derini yüzüp gözlerini oymalıyım ki... Geeelll!..»

Kırbacı kaldırdı. Bizi ayakta, canlı canlı bitire-ek... Bizi ufalayacak da toza gübüre karıştıracak... Ben gene ecel terinin içinde yüzer olmuşum! Dişlerim takır takır vurmakta... Halife-padişah öfkesine uğramak kolay değil... Fermanlı olmak ne demek? Can vermekle iş bitse... Yatacak yer bulamazsın! İmansız gidip cehenneme direk olmak bile yazılı hartada...

Uzatmayalım, arabaya bindik. Arabacı, bilmem sarhoş, bilmem saray arabacısı olduğundan bi-hoş! Kırbacı silâh gibi şaklatmak onda, naralar atmak, gelen geçen karılara, oğlanlara sataşmak onda... Fazladan arabanın dingiline, tekerine, atların yelesine tırnağına söğmekte ki, doludizgin! Hasılı günah nedir bilmez bir alçak! Çavuş, hıkır hıkır gülmekte, ama ben her kırbaç şaklamasında, her narada bi kez ölüp bi kez dirilmekteyim. Araba kelle götürür gibi... 'Gibisi' fazla, düpedüz kelle götürmekte... Hemi de Uzun Hoca kellesi... Kendi kendime: «Gürdün mü sakallı namussuz! İstanbul milletini dine çağırmak sana mı düştüydü? Peki şimdi n'olacak.

hadi bakalım!» diye kıvranmaktayım. Aklımızın ne kadar karıştığını anlamalı ki, iman tazeleyecek yerde, küfre girişmişiz.

İşte böylece köprüye vardık. Ben başladım denizde sürgün gemisi aramaya... Din kardeşlerime koca Tanrı yüzünü göstermesin! Nursuz bir gemidir. Kara katrana boyarlar da deryanın ortasına sürüve-rirlcr. Ben o kara domuzu aramaktayım. İstanbul'un denizi de o gün inadına kalabalık... Suyun yüzü gemi gövdesinden görünmez olmuş... Türlü-çeşit gemiler... Gâvuru var, Osmanlısı var. Sürgün gemisini araştırıp dururken aklıma ne gelse iyi? Medresedeki karanfil saksısı... Odamızın penceresi önünde durur bir karanfil saksısı ki, o zamana kadar topladığımız dünyalığı içine gömmüşüm. On altına yakın para... «On altın...» deyip geçme!.. O zamanlar, paşa maaşı... Saksı aklıma gelince can başıma sıçradı. Bizi hünkâr çavuşunun kırbaçla sürdüğünü mollalar gördüler. Odamızı çoktan yağmalamışlardır. Geçenlerde, «Hoca, dinimizde çiçek beslemek günah değil mi?» diye soran marazlı molla, fırsat bilip saksıyı taşa çaldıysa...

«Hay vaaahhh... » diyerek davrandım. Yüreğime bir ateş düştü. Sırtımdaki soğuk ecel teri bu ateşle fıkır fıkır kaynamaya başladı. «Mal canın yongası... » derler. Yalan... Sırasında

can malın yongası kesilir. Sürgünü, ölümü unutuvermişim. Yanmaktayım, Allah göstermesin, sanki demirler kızıl kor olup sırtımıza yapışmakta... Dil-dudak kurumuş da çakmak kavına dönmüş... Biraz daha yalansam birbirlerini harlatacaklar. Karnımı bir susuzluk aldı, denizi içsem faydasız... Denizi içmek, söz gelimidir. Çünkü deniz suyu tuzlu olur, zehir nasıl öyledir. Ağıza alınmaz. O yürek yanıklığı ile çavuşa döndüm: «Aman oğlum, amanı bilir misin? Aman ayaklarını öpeyim!» dedim. «Ey!» dedi. «Aman yavrum, medreseye döneceğiz. Medreseye dönmemiş olmaz!», «Neden?», «Aptes... Biz aptes tazelemedik. Ben aptessiz yere bastım mı başıma belâ gelir, oh yavrum!», «Geeeççç!», «Tosun oğlum, aptes dedimse... Biz fena sıkıştık. Medreseye dönelim, sevaptır!»,

«Salıver gitsin. Soran olursa, 'Huyu çıktı' derim!», «Aman benim şaka zamanım değil... Açıkçası muskam kalmış... Baba mirası bir muska... Takınmadan yürümüşüz. Aceleye geldik.

Öğütlüyüm. Muskasız katiyen olmaz!», «Ne muskası? pelvan muskası mı?», «İyi bildin, pelvan muskası...», :<Sakın hovardalık muskası olmasın Hoca, ben senin gözlerini pek beğenmiyorum!», «Tamam... Hovardalık muskası... Aman çabuk yetişelim!», «Nasıl bildim! Vay sakalına tükürdüğümün hocası vay! Sizin gibileri gazlayıp yakan sevaba girer!», «Yakmak ya, iyi bildin, hiç bakmamak... Aman yol yakınken dönelim!». «Demin aklın nerdeydi? Geçti. Dönülmez!», «Aman yavrum, kaldır aradan 'dönülmez' lâfını...

Senin elindeki bir iş... Emredersin döneriz. Medrese ne kadarlık yer? Ferman buyur çavuş ağa, şu arabacı dönsün, oh koçum!». «Uzattın ki, temelli uzattın!», «Dönelim! Ayak kirası peşin... Bir mecidiye... Hayır, iki mecidiye... Tam beş mecidiye, var mı buna bir diyeceğin?». «Ne mecidiyesi?», «Bildiğin mecidiye... Durdut şunu... Dursun! Sana tam bir altın bahşiş var!»

Herif altını duyunca, biraz düşündü, inledi of-ladı. Döndü, dönecek... Hayır, pirelendi. Aklından ne geçirdiyse geçirdi: «Olmaz!» dedi. «Neden yavrum? Atlar kuş gibi uçurur. Şuracıkta!..» diye yalvardım. «Olmaz. Önce gerekti» diye kesip attı.

Baktım, dönmeyecek... Sarıbeniz mollanın yere çaldığı saksıdan, altınlarımın etrafa saçıldığı gözümün önüne geldi. İşte o zaman, yüreğime sanki erimiş kurşun akıttılar. Boğazıma bir hıçkırık sarıldı. Hıçkır-dıkça. gövdem yer depremine uğramış gibi sarsılır oldu. Nerdeyse böğrüm çatlayacak... «Bre bizi bitirdiler. Bre medet!» Bir de baktım,

«Of... of... medet... » diyerek «Yandım Allah» gazeline başlayacağım. Şu halde. ; Medet' lâfından gazel mededine atlamaktayız da haberimiz yok... Kendimi tutmasam, köprü üzerinde şarkı gazelini gündüz gözüne salıvereceğim de Galata'yı tekmil inleteceğim. Çavuşun koluna sa rıldım: «Etme kara çavuş, eyleme!» dedim. «Sen müslüman değil misin? Sende din-iman yok mudur?», «Çek elini... Din-iman neymiş? Çek... Kırbaç geliyor!», «Gelsin oh çavuş... On kere vur, yüz kere vur... Hele bir dönelim, canın çekerse beni güzelce döğersin! Yol yakınken dönelim. Bizim saksı...Tövbe saksı değil... Pelvan muskası... Bildiğin hovarda muskası... Koluna taktın mı, beline yedi manda gücü birikir. Zaptolmaz olursun. Emret, dönelim! Sana bir gazel okusam, nasıl? Yüreğin şenlenir, oh çavuş

paşa!», «Kes kara sakal... Geçmişinden başlatma... Gazel de neymiş?» Anlaşıldı ki, heriften hayır çıkmayacak... Etrafa baktım, Tophane'yi tutmuşuz. Bir kere «Allah!» diye haykırıp arabanın gerisine yaslandım. Üstüme bir kara duman çöktü.

Bundan sonra, Dolmabahçe'yi, Beşiktaş'ı nasıl geçtik, Yedi-sekiz Hasan Paşa Efendimizin saray gibi karakoluna ne zaman dayandık, farkında değilim. Bir acıyla sıçradım. Meğer imansız çavuş, sakalımızı tel tel yolmaya başlamamış mı? Bir yandan da: «Tövbe çek Gâvur İmam! Hacı Hasan Paşa Efendimizin yanına gireceksin!» demiyor mu? İşte o zaman: «Bre namussuz çavuş!.. Bre alçak!» diye bağırdım, «Bunu bana daha önce neden söylemedin?», «Neee!» dedi demedi, herifin yakasına can havliyle daldım.

Soluğum genişlemiş, yiğitlenmişim ki, Köroğlu yanımda karı gibi kalır. Neden mi ? Hacı Hasan Paşa Efendimiz, bir Çorumlu kulunun günahını bağışlar

da ondan... Çünkü, Sultan Hamit, bunun bir lâfını ikiletmez. «Ah Hacı Hasan! Biraz okuman olsa, ben seni başvezir yaptım gittiydi. Lâkin ne fayda», diyerek dizini doğduğunu görenler çok...

Kara çavuş, neye uğradığını bilemedi, kırbacına davranacak oldu. «Hele vur ki, bak neler olacak?» diye gürledim, «Ben Çorumluyum kahpe avratlı! Hacı Hasan Paşa Efendimizin çağırdığını başından söylemezsin he mi? Şimdi ben seni sürdürmez miyim? Evet, hakçası

ben seni sürdürmeliyim. Hayır, olmaz. Ben seni kazıklatsam gerek... Tamam! Vaktine ha-zii ol! Tez haber verin! 'Çorumlu Uzun İmam geldi' diyeceksin» diyerek, sarsaladım.

Herifin tedbiri şaştı. Arabadan zıpladı indi. Hacı Hasan Paşa Efendimiz, meğer saraydan yeni gelmiş, terlediğinden soyunmuş. Sırtında gecelik enterisi, başında gecalik takkesi... Yalın ayak... Sağ eliyle burnunu karıştırmakta, sol eliyle kaşağısını ensesinden içeriye salmış, sırtını kaşımakta... Gözleri safasından süzülmüş... Kendi başına gülerekten «Yürü, köpoğlu dünya, yürü!» diyerek söylenmekte... Demek gayet keyifli... O

zamana kadar yanına varmadığımızdan bizi birden bilemedi: «Ulan, sen kimsin?» diye suratını astı, «curnalsa kaleme bırak da savuş!»

Hemen ayaklarına kapandım, dizlerine sarıldım: «Aman Hacı Hasan Paşa Efendimiz! Ben Çorıım'un Kale mahallesinden Benli Fatma'nın Nurettin değil miyim? Buradaki adımız sayende, 'Uzun İmam... ' Biz hemşeriyiz paşa baba! Bu besmelesiz çavuş bize neler etti. Sen burada yedi tuğlu vezir iken bir Çorumluya bu hakaret nedir?» diye var gücümle yakardım.

Paşa şaştı: «Eee...» dedi. «E'si... Ferman etmişsin geldim!», «Ben mi ferman etmişim?

Bu ne belâ yahu! Ben Çorum'un bütün rezillerini her gün huzuruma mı istermişim ki... » Bizim buraya getirilmemizden haberi olmadığını anlayınca büsbütün ferahladım, iki dizimin üstüne kalkıp feryada başladım: «Vay başıma! Senin haberin yoksa, bizi kim sürüdü bakalım? Peki bu nasıl bir nuhuset? İşte çavuş burada... Sor hele Paşa baba, sor ki, işin aslı anlaşılsın! Tövbe Allah! Bize düşmanlık ettiler. Hakkımı senden isterim. Suçum varsa boynum kıldan ince... Lâkin iftirayı bir vakit kabul etmem! Hem de iftiradır. Bizi düpedüz bitirecekler hey Hacı Hasan Paşa baba... Yetiş Efendim!»

Ben bunları söylerken bir yandan da ip gibi yaş dökmekteyim. Paşadır, halime acıdı. Dışarıya: «Gee-elll!..» diye bir seslendi, koca karakol yıkıldı sandım. İçeriye, kara sakallı bir herif girdi, patayı çakıp, «Buyur!» dedi. «Bunu buraya kim getirmiş ve de suçu neymiş?» Durakladı, bana bir daha baktı, bakmasıyle aklına geldi: «Dur, istemez. Bu böylece 'Uzun İmam' dedikleri deyyus! Şimdi bildim. Sen defol!»

Sakallı, zırpadak defoldu. Paşa efendimiz bu kez bana döndü: «Beri bak Uzun İmam» dedi, «Padişah, senin namını duymuş. Bu sabah ferman etti. Hocası Ebülhüda ile sınava gireceksin! Birazdan seni saraya götüreceğim. Arap Ebülhüda denilen kavalın avradını bellemezsen, hiç gözüme görünme!.. Osmanlı toprağında barınamazsın. En iyisi, dünyanı değiştir de, elimden kurtul! Yok, namussuzu biti-ıirsen, dile dileğini, al muradını... »

Bu lâfları duymamla, yeniden içim bozuldu. Ko lay değil! Cihan padişahının önünde sınava girilecek. Seni şimdi, huzurunda Ebülhüda'ya

koyuverdi öyle ya! Kazandın, ne iyi! Yüz altın bahşişin var. Beğen-diremedin mi, kelle gider. «Gözüm görmesin! Kaldırın pisi... » der demez, yağlı cellât kemendi hazır... O zamanın İstanbul denizinden her hafta bir hoca leşi çıkarırlardı. «İstanbul deryasının her hafta bir hoca tayını var» diyeyim de, anlayın! Lâkin Ebülhüda serbest!.. Yense de yüz altını var, yenilse de... Sultan Hamit'in yüreği herife ısınmış bi kez... Padişah olduğundan, keyfine hiç kimse karışamaz.

Uzatmayalım. Yıldız sarayına çıktık. Sultan Ha-mit Efendimiz, hasbahçedeki havuzun başına bir iskemle atmış, kahve içmekte... Bir gölgeli padişah ki yüzüne bakmaya değme pelvanlar güç yetiremezler. Arkasında Serasker Rıza Paşa, Sadrazam Kâmil Paşa, hıristiyanlardan Agop Paşa, Basurcu basısı Musevî Ilyas Paşa, sağ yanında Arap Ebülhüda... Gayetle öfkeli bir Arap... Gözleri yumruk gibi dışarıya uğramış, saç-sakal dikilmiş, salya-sümük birbirine karışmış... Bunlara 'Babalı' derler. Kızdırmaya hiç gelmez. Çünkü yanında her zaman, ecinnilerden iki tane zülüflü hüddam gezdirir.

Hacı Hasan Paşa efendimiz, padişahı etekledi: «Emrin üzerine Çorumlu Uzun Hocayı getirdim, padişahım!» dedi.

Sultan Hamit, beni dipten doruğa bi süzdü: «Gel bakalım, Çorumlu Uzun Hoca» dedi, «Senin namını duydum. Beş kıtayı, yedi iklimi dolaşmışsın, İslâm dinini göklere çıkarmışsın. İşte benim Ebülhüda hocam! Sınavlaşacaksınız! Sonunu kendin düşün! Hakkından gelmeyi gözün kesmezse başından haberimiz olmalı, bizden günah gitmeli... »

Şu halde Sırat köprüsü geçilecek... Açıkça: «Sıkı dur! Ayakların yerden ha kesildi, ha kesilecek... » demeye gelir bu lâf... Ben yedi kere etekleyip sekizincide toprağa kapandım: «Duan kuvvetiyle hazırım padişahım» diye bağırdım, «altta kalırsam canım sana kurban! Keyfin bilir, ister bağışlarsın, ister cellât edersin! Ferman senin!»

Padişahtır, bir zaman bıyığının altından güldü. Sonra hıristiyan paşalarına döndü: «Nasıl Osmanlıdaki iman mertebesi?» diye sordu. Kâfirler parmak ısırıp: «Aferin!» dediler.

Meğer o gün Sultan Hamit, Miraç kıssasını dinlemek istemiş. «Miraç» deyince on dakka düşüneceksin ! Koca son peygamber, adı güzel, kendi güzel Mu-hammed, gecenin birinde gökyüzüne çıkıp Allahla yüz yüze konuşmakta... Din ulusu geçinenlerin çoğu: «Çıktı, konuştu, geri geldi!» der, keser. Öyle değil... Ben bu mesele üzerine tam yedi yüz yetmiş cilt kitap okumuşum. Her biri gün görmemiş kitaplar ki, Osmanlı toprağına hiç uğramamış Serendip adası kitapları... İstanbul şehrine nam salmamız da Miraç meselesinden olmadı mıydı?

Hemen iki diz üstüne geldim, besmeleyi çektim. Hak peygamberi göğe nasıl çıkmış, nasıl uçmuş, neye binmiş, nereye varmış, perde ne biçim açılmış, nasıl görmüş, ne demiş, ne karşılık almış, bir bir anlattım.

Sultan Hamit: «Ulan beraber miydin namussuz? Ulan bu nasıl bir belâ? Ulan, görmüş gibi... Haa ne dersin bre Ebülhüda? Yabanın taşra hocasında bu derinlik neyin nesi?» diyerek, ellerini dizlerine vurmakta... Arap dersen, beli kırılmış kara yılan gibi kıvranmakta... Sonradan duyduğum doğruysa, herifi o gece evine eşekle götürmüşler. Sultan Hamid'in keyfinden ağzı kavuşmaz oldu: «Nasıl, Osmanlıdaki bu din kuvveti?» diyerek hıristiyan paşaları sıkıştırmasını görmeli... Sonunda sözü bitirmemizi bek-leyemedi, gelip baş ucuma dikildi: «Anladım yeter! Amini çek!» diye sırtımı sıvazladı,

«Çok yaşa Uzun İmam! Benden sana izin! Bundan böyle camilerimde dilediğini söyle! Hafiyelerim katiyen karışmasın! Keyfini kaçıran oldu mu, Hasan Paşaya koş!» Hacı Hasan Paşa Efendimize döndü: «Bu Uzun İmamı, sana ısmarladım. Gecenin birinde yüreğimiz sıkılırsa, nefes etmeye istesem gerektir. Kaybolmasın. Kendisine yüz altın ihsan ettim. Gönlü çekerse camilerde mendil gezdirip bahşiş de toplar, çünkü fermanlı hocam-dır!» dedi.

Kompartımanda yedi kişiydik. Çorumlu Uzun İmam, Çerikli istasyonundan binmişti. Hikâyesini bitirince, birkaçımız, birbirimizi susturucasına: «Ne iş yahu ?» diye atıldık, «Şaşılacak bir iş! Aferin Hoca efendi, nur ol!»

Diyarbakır'dan geliyorduk. Sivas'ta inen bir başka hoca —Erzincanlı Köse İmam— bu vakayı, hemen hemen aynı kelimelerle, kendi başından geçmiş

gibi anlatmıştı (Yalnız bir noktası değişik: Çorumlu Yedi-sekiz Hacı Hasan Paşanın yerini, Erzincanlı Deli Hafız Hacı Mürsel Paşa alıyor).

1956